Sorin Titel
CLIPA CEA REPEDE
Editura Hoffman
DTP: Hoffman Design
Coperta: Hoffman Design
Tipar: Hoffman Print
Corectura: Alexandru-Ioan Enache
Pe copertă: Sorin Ilfoveanu
Mulţumim doamnei Ligia Brânzănescu pentru permisiunea ţi ajutorul acordat la editarea operei fratelui domniei sale
©Editura Hoffman, 2020, pentru prezenta ediţie.
Această carte este protejată prin Copyright. Reproducerea integrală sau parţială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziţia publică, inclusiv prin internet sau prin reţele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informaţiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deţinătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislaţiei cu privire la protecţia proprietăţii intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.
EDITURA HOFFMAN SRL
Fax: 0249 460 218
Tel: 0740.984.910 www.Editura Hoffman.com www.Editura Hoffman.ro www.LibrariaHoffman.ro
Descrierea CIP a Bibliotecii Nationale a României
TITEL, SORIN
Clipa cea repede / Sorin Titel.
— Caracal: Editura Hoffman, 2020
ISBN 978-606-46-0929-8 821.135.1
Nu e păcat la să se lepede Clipa cea repede Ce ni s-a dat?
EMINESCU, *Stelele-n cer*

PROLOG

— Erau locuri cunoscute ori necunoscute acelea prin care umblaţi, domnișoară? o întrebă Nușca după ce domnișoara Ana îi povesti ciudatul ei vis.

— Cunoscute, spuse domnișoara Ana. Și nu eram cine știe unde, eram chiar în satul meu, în care m-am născut și am copilărit. Numai că toate cele din jur nu erau așa cum le știam, ci altfel. Uliţele și casele pe lângă care treceam îmi erau cunoscute și totuși parcă atunci le-aș fi văzut pentru prima oară… Și mă grăbeam, povesti ea în continuare, nu cumva să înceapă cununia fără mine, nu cumva să pierd ce-i mai frumos!

— Și nu v-aţi gândit, întrebă Nușca mirată, că la nunta aceea, nu aveaţi cum să fiţi? Că toate nu erau decât scorneli și înșelătorii, nimic nu era adevărat?

— Ba erau adevărate! spuse domnișoara Ana. Așa arăta de parcă ar fi fost adevărate. Nu-i totuna oare?

— Nu cred să fie totuna, spuse Nușca. Nu-i nimic, povestiţi, povestiţi mai departe! Nu mai pot de nerăbdare să aflu ce vi s-a mai întâmplat!

— Mă grăbeam, spuse domnișoara Ana. Mă temeam ca nu cumva să întârzii și să înceapă popa slujba. Când am ajuns, în ușa bisericii sta baba Iul ia și arăta cam supărată.

— Si cine o fi baba lulia, domnișoara? Nu ţin minte să-mi fi vorbit de ca până acuma.

— O străbunică de-a mea, spuse domnișoara Ana. Nici eu nu mi-o amintesc prea bine. Când eram mică, mama nu mă lăsa să intru în odaia unde zăcea – îi așternuseră patul în casa de către drum – dar eu eram neascultătoare: mă furișam fără ca ea să mă vadă, mă apropiam pe nesimţite de pat și începeam să o trag de cârpă! își legase o jordiţă de marginea patului și când o supăram și nu reușea s-o scoată la capăt cu mine, hârști cu jordiţa, de pe unde nimerea, nu-i părea rău… Și înainte de a intra în biserică, baba lulia a început să mă certe, n-am putut-o în niciun chip potoli: „Tu draga mea, zicea ea, dacă nu întârzii nu ești sănătoasă, așa ești tu făcută! Nu știu cu cine poţi semăna, că eu n-am fost așa. N-am fost ca tine,

am avut altă fire. Eu dacă am promis un lucru, m-am ţinut de cuvânt. Nu mi-a plăcut să-l fac pe om să mă aștepte și eu să umblu vandra…” Am intrat noi în biserică și slujba de cununie părea a fi început de mult. Și era așa multă lume, că abia ne-am strecurat mai în faţă. Eram nerăbdătoare s-o văd pe mireasă și, când am văzut-o cum arată, mi s-a umplut sufletul de o mare bucurie. Nu cred să se fi aflat o alta mai frumoasă și mai luminoasă la chip decât ea!… în biserică era destul de frig și când răsufla îi ieșeau aburi din gură. S-a uitat la mine și s-a luminat la faţă… Baba lulia vorbea tot timpul, o clipă nu-i tăcea gura. Încet, în urechea mea, să nu audă și ceilalţi ce spune. „Părintele – zicea ea – de-acuma-i gata, cum îi ţăstu. Abia dacă mai poate sta, săracu’, în picioare, de câtă răchie a putut băga în ei! Simon îi de vină, l-a tot îmbiat, nu l-a lăsat o clipită liniștit. Mai ia o gură, părinte, zice, că-i frig în biserică, abia s-a desprimăvărat. Nu te uita că afară s-a încălzit timpul, din biserică n-a ieșit gerul de astă iarnă… O gură acuma, o gură după aia, și așa s-a întâmplat că s-a făcut părintele cum e lopta! De văzut nu se vede când te uiţi la el, se ţine drept, numai glasul a început a-i tremura…

Popa citea „Isaiia dănţuiește” în timp ce mirele și mireasa se roteau în jurul mesei, cu privirile plecate, fără a se uita la lumea din biserică. Sunt tineri și fericiţi amândoi și pe domnișoara Ana o cuprinde o mare bucurie căci acum, iată, ea poate să vadă cum arătau părinţii ei atunci când s-au luat unul cu altul, fericiţi pentru că din dragoste s-au luat și s-au iubit mult.

Când mireasa a ridicat din nou privirea – cât s-au rotit în jurul mesei s-au uitat amândoi în pământ, rușinaţi și roșii la faţă – domnișoara Ana a putut să-i vadă ochii strălucitori și umezi. „Cât poţi fi de frumoasă, scumpa și nepreţuita mea”, și-a spus ea în gând și a simţit cum bucuria o învăluie parcă din cap până în picioare…

— Și dacă m-am uitat mai bine la mama, povesti în continuare domnișoara Ana, am văzut cum tremura, săraca, de frig. Era numai într-o cămășuţă din cele subţiri și în biserică era răcoare; măcar că afară strălucea soarele

și înfloriseră merii și perii, înăuntru era întunecos și frig ca iarna. M-a cuprins părerea de rău dacă i-am văzut cum tremură amândoi. Erau doar părinţii mei, cum aș fi putut să-i las așa?! M-am strecurat afară, mi-am făcut cu greu loc, pentru că era lume multă, plină biserica – și până acasă am ţinut-o mai mult într-o fugă. Nu doream alt lucru decât să ajung înapoi cât pot eu de repede, să mă întorc înainte de a termina părintele slujba. Cel puţin când or ieși afară la aer, să aibă mama ce pune în spate, să nu se îmbolnăvească, draga de ea, căci și soarele, acum primăvara, e destul de înșelător: de pripit pripește, zici că-i cald, dar e mai mult o părere… Am ajuns acasă, am dat să descui ușa, dar așa s-a întâmplat că s-a înţepenit cheia în broască; orice aș fi făcut, oricât aș fi tras de ea, n-am putut deschide. A trecut chiar atunci pe drum un om străin și m-am rugat de el să-mi descuie. Am intrat și am luat din casă pe ce am putut pune mâna mai repede, n-am stat să aleg. Într-o fugă am făcut și calea-întoarsă.

Dacă am ajuns la doi pași de biserică, m-am simţit cam ostenită și m-am oprit să trag aer în piept. Când am ajuns la biserică, slujba era pe sfârșite. M-am apropiat de mama să-i dau cojocelul. „Scumpa și nepreţuita mea – am șoptit eu și m-am ridicat pe vârfuri ca să i-l pot pune pe umeri – ţi-am adus mantolul ăsta să nu-ţi fie frig”. „Așa sunt de bucuroasă, mi-a zis ea și mi-a strâns mâna. Avea dinţii albi ca mărgelele, dacă nu mai albi. Nu cred să fie pe lume alta mai bucuroasă decât mine”. „Mă tot uit la tine, mamă, i-am spus – și între timp parcă slujba se sfârșise, se făcea că în biserică am rămas numai noi amândouă – mă tot uit la tine și nu mă mai satur uitându-mă”…

Apoi toate se îndepărtează. E ca și cum n-ar fi rămas decât amintirea acelui glas și acelei strângeri de mână. Se pierd într-o ceaţă de nepătruns, prin care, iată, nu se mai poate umbla.

— Tu, draga mea, îi spuse Maria lui Goronuţ domnișoarei Ana într-o vară, ești leită maică-ta, așa o asemănare mai rar! Și la mers și la vorbă, una ca alta! Deschizi gura și o aud pe ea vorbind. Parcă am sta de

vorbă amândouă, așa cum am stat în tinereţea noastră, când eram vesele și nepăsătoare… Să-ţi povestesc eu acuma, dacă nu te grăbești prea tare, și ai timp să asculţi, cum a fost când s-au găsit unul cu altul, ea și cu taică-tu:

Într-o iarnă am fost noi la o nuntă, nu mai ţin bine minte la cine, la care givări au fost taică-tu și Mitru a lui Dehelan. Și taică-tu a fost așa un om, căruia i-au plăcut tare mult cântările în tinereţea lui; ai fi tot stat să-l asculţi, așa un glas frumos a avut!… Maică-ta a fost și ea fată tinerică, nici nu cred să fi împlinit șaisprezece ani… Și la nunta de care îţi povestesc, după vreo două-trei cântări, a prins și ea un pic de curaj și a început să-l secondeze. La început mai încet, pentru că nu-i frumos ca femeia să se ia la întrecere cu bărbatul. Ea trebuie să fie mai cu sfială. Mai mult îl îngâna, abia dacă i se auzea glasul. Sta cu ochii în pământ și-și cerea parca iertare că are curajul să deschidă gura. Se mai și încurca din când în când la cuvinte, ori că le-a uitat, ori că nu le-a știut bine niciodată: nu era adică atât de pricepută și de învăţată ca el, să le știe pe toate de-a fir-a-păr! Numai că taică-tu, de cum i-a auzit glasul, nu și-a mai dezlipit ochii de pe faţa ei; mișca numai dintr-o sprânceană când trebuia să-i dea intrările – până acuma a fost bine, n-ai greșit, ai curaj – îi spunea din priviri și parcă ea atâta și aștepta: începea să ridice glasul, dar nu prea mult, nu cumva să-l acopere pe al lui! Nici nu sfârșeau bine, că și treceau la un alt cântec, ne și miram de unde știau ei atâtea cântări… Mai spre dimineaţa, taică-tu dacă a băut un pahar în plus, a prins și el ceva mai mult curaj. S-a tras lângă maică-ta cu scaunul și când a dat s-o ia de după cap – așa-i omul la un pahar, crede că lumea-i a iui, nu mai este, adică, niciun fel de piedică – i-a dat ușor peste mână și s-a ferit într-o parte. „Stai blând”, i-a spus, dar încet, să nu audă nimeni altcineva… în același an, mai spre toamnă, s-au și luat amândoi, n-au mai vrut să aștepte…

3

— „Să vezi, mi-a spus mama, odată, când am fost la sapă amândouă și ne-am așezat o vreme pe un răzor, să ne

mai odihnim. Puţine au fost femeile acelea, zice ce-au avut parte de norocul pe care l-am avut eu. Căci ce au fost, zice, necazurile greutăţile!? Nimica toată, dacă mă gândesc bine, pe lângă ani putut fi eu pe lumea asta de iubită și de preţuită. Viaţa a trecut de-acuma, a mai spus ea după ce a rămas o vreme pe gânduri. Dar să știi că nici nu-mi pare rău! Fericirea trece și ea așa cum se sfârșesc toate cele. Dar mie mi-a ajuns și atâta cât a fost. Nu mă pot plânge: clacă aș sta să număr zilele bune, tot au fost mai multe la număr decât alea rele… „Și cât am rămas noi acolo, pe răzor, a început a cânta. Numai că era un cântec trist și ţin minte că am întrebat-o de ce nu cântă altul, mai vesel, dacă zice că-i așa de bucuroasă. „Și durerea, a spus ca atunci și mi s-a uitat drept în ochi, e mai dulce, dacă are omul o lumină în el”.

— Și salba cu galbeni, pe care o poartă mama dumneavoastră la grumaz în fotografia asta, o mai aveţi, ori aţi vândut-o cumva, domnișoară? întrebă Nușca.

— Stai și ascultă, spuse domnișoara Ana, să-ţi povestesc ce și cum e și cu salba asta… Când a fost să-i punem pomană lui taica de șase săptămâni, și după ce-a plecat lumea, numai ce-o văd pe mama că începe a scoate din ladă spăcelele și laibărele pe care le-a purtat ea cât a fost nevastă tânără. Le-a înșirat pe unde a apucat, pe paturi și pe scaune, unde a găsit ea loc, și a început să se uite la fiecare în parte. „Uite modelul ăsta, zice către mine și-mi arată o cusătură tare măruntă, nu l-aș mai putea coase acuma, nici să mă omori! Mă mir și eu ce ochi buni am avut altădată. O iarnă întreagă am migălit la el și când a venit primăvara era tot neterminat. Într-o Vinerea Mare, am stat și am cusut toată noaptea. Vroiam să-l am gata de Paști. Se crăpa de ziuă afară și eu nu mai sfârșeam cu lucrul. Paștele a căzut devreme în anul acela, pe la sfârșitul lui martie și, cât a fost noaptea de lungă, au tot picurat streșinile… Taica striga la mine să mă duc să mă culc, să las amarului lucrul că doar n-o fi sfârșitul lumii dacă n-oi îmbrăca-o în ziua de Paști. A strigat el cât a strigat, eu am tăcut mâlc, nu i-am răspuns nimic, să nu-l

supăr, și după un timp a adormit, m-a lăsat în pace. Când au început a cânta cocoșii, m-am uitat la ceas să văd cât mai am până se face ziuă și atunci am văzut că ceasul se oprise, nu mai mișca nicio ţagără. M-am lăsat de la lucru, l-am tras și l-am pus așa, după ochi, cam cât mi s-a părut mie că trebuie să fie. Mă grăbeam cât puteam eu de tare, să nu mă prindă lumina cu cămașa neterminată… Eram tânără pe vremea aceea, fată neștiutoare… Modelul mi l-a adus Maria lui Chiș de la o văruică de-a ei, de la Manăștiur.

Lena lui Inișconi și cu mine l-am avut cele dintâi în sat. În dimineaţa aceea de Paști, numai noi amândouă am fost cu modele noi. După aceea și l-au făcut și altele. Era și frumos, modelul, a avut ce să ie placă. Numai uită-te tu, zice mama, dacă ai mai văzut vreodată așa o cusătură măruntă…

După aceea n-a mai spus nimica, s-a așezat pe un scaun în mijlocul odăii, parcă o văd. Sta cu mâinile în poală și se uita liniștită la lucrurile scoase din ladă. Nu părea să fie întristată, dimpotrivă, se uita bucuroasă la ele, la fiecare pe rând, până s-a întunecat afară și nu le-a mai putut vedea bine pe nicicare… „De-acuma e cam vremea să le punem înapoi, la locul lor”, a spus ea încetișor și a început să le strângă cu multă grijă, abia dacă le atingea cu mâna, și să le pună înapoi în ladă. Deasupra de tot a așezat salba cu galbeni care strălucea de-ţi lua ochit! Am rugat-o pe mama să şi-o pună la gât, să văd cum îi stă cu ea. „Las-că m-ai văzut tu și altădată”, a spus, mama supărată că-mi pot trece asemenea prostii prin cap. Mi-am adus aminte ca așa se ruga de ea și tata, când se duceau împreună la vreo nuntă ori la un botez, pe vremea când eram copilă mică. Stăm culcată în pat, cu pătura trasă până peste cap, și-l auzeam cum o îndeamnă să şi-o prindă la gât. „Știu că abia apuci să ţi-o pui, îi spunea el încetișor, să nu aud eu. Nu te lăsa și tu atâta îmbiată”. „De-acuma, zicea ea, s-o poarte cele tinere, nu eu. Mie mi-a trecut vremea. Am și purtat-o, m-am falit cu ea destul, pe unde am fost, nu mă pot plânge. I-a trecut și ei timpul”, spunea mama… Se întunecase de-a binelea, numai galbenii

străluceau; mama și-a trecut mâna prin ei și a început să-i zornăie încetișor. „Uite așa îmi săreau galbenii pe piept – a spus ea bucuroasă și-i sclipeau ochii, parcă o văd! – uite așa îmi săreau pe la petreceri, îţi era mai mare dragul să te uiţi la ei!”… Apoi mi-a arătat un galben care era ușor îndoit ia un colţ. „Să-ţi spun eu acuma de ce îi aţa – zice: S-a întâmplat ca taică-tu să fie într-o noapte mai cu chef, am fost noi undeva și am petrecut amândoi, nu mai ţin acuma minte unde, și, când am ajuns acasă, a început să se laude că el, dacă își pune mintea, una, două, rupe galbenul în dinţi; are așa dinţi tari, zice, că nu există să nu-l poată rupe! Numai că degeaba s-a lăudat, că abia dacă a reușit să îl îndoaie puţintel! N-a fost așa de ușor cum a crezut el!” a povestit mama și a început să râdă. Sta pe pat cu mâinile în poală, se uita la galbenul îndoit și se prăpădea de râs. „Se vede și acuma urma dinţilor, dacă te uiţi mai bine”, mi-a arătat ea. A fost el îndoit și mai tare, numai că eu m-am supărat și l-am pus să-l îndrepte, și atunci tot cu dinţii l-a îndreptat, să-mi facă voia”, mi-a spus ea și râdea, râdea, îi curgeau lacrimile din ochi de atâta râs.

— Să vedeţi, domnișoară, spuse Nușca, ce-a păţit o femeie de ia noi, câte i s-au putut ei trage de la o salbă de galbeni! A jucat ea o noapte întreagă cu ucigă-l toaca și la început nici nu l-a recunoscut, nici n-a bănuit nimica. Când și-a dat seama, vă închipuiţi și dumneavoastră ce-a fost în sufletul ei!

— Poveşti din acestea cu draci, spuse domnișoara, știam și eu câte vrei. Mă așezam pe pragul grajdiului cu lămpașul într-o mână și moșu începea a povesti. „Astea nu s-au întâmplat acuma, zicea el, ci mai demult, când au fost oamenii mai proști”… într-o seară a bătut vântul mai tare și s-a stins lămpașul. Stăm în ușa grajdiului și mă uitam la lună care era mare cât o lubeniţă și tremuram de frică…

— S-a întâmplat la o nuntă, într-o iarnă, începu Nușca să povestească. Erau geruri mari, neaua până ia genunchi, îngheţa răsuflarea. Când se deschidea ușa, de veneau gazdele cu mâncăruri, așa erau de groși aburii, că nu se vedea om cu om. Șt la nunta de care vă spun, mai la

o parte, nu așa la vedere, ședea un om pe care nu l-a știut nimeni cine e și de unde vine, nimeni nu l-a văzut până atunci. Sta la un colţ de masă, unde era lumina mai slabă. Așa-i la nuntă, oameni de tot felul, nu poţi să-i iei la întrebări pe fiecare… Și omul acela o vreme n-a intrat cu ceilalţi nuntași în vorbă, sta doar încruntat și se uita în pământ. Nu s-a atins nici de băutură, nici de mâncăruri, arăta necăjit și supărat. Vecinii de masă l-au mai îmbiat, au mai ciocnit cu el câte un pahar. El închina cu ei, ducea paharul la gură, îl săruta, de formă, dar de atins nu se atingea de băutură. Dacă l-au văzut că se lasă atâta îmbiat nu i-a mai avut nime grija… Și omul acela nu era nici tânăr, nici bătrân, nici frumos, nici urât, nu era nicicum! îl vedeai acuma, și în minuta următoare îl și uitai, nu-l mai ţineai minte, atât era de spălăcit și de șters la înfăţișare! A doua zi, nici nu ţi-ai mai fi amintit c-a fost și el la nuntă. Așa ar fi fost dacă nu s-ar fi întâmplat să aibă, după un timp, o purtare curioasă. Mai întâi și întâi, a început a juca, duduiau podelele sub picioarele lui. Dacă ar fi fost, așa, un copilandru, n-ar fi zis nimeni nimic, numai că el a fost mai bătrâior, între două vârste, nu-i sta lui bine să se ţină una cu tineretul, să se bage în rândul lui. Când ii omul mai copt, trebuie să stea bașca de cei tineri, așa-i frumos. Dar el nu, tot cu ei de după cap, tot cu ăi tineri își punea mintea, la cei de-o seamă cu el nici nu se uita! Avea niște cizme negre și când bătea din călcâie, ieșeau scântei din ele. Pe la două noaptea, mirele s-a făcut tropa și s-a dus să se culce, a uitat de mireasă. Era mai tinerel, neînvăţat cu băutura, și i s-a urcat repede răchia la cap… Și n-a fost mirele bine plecat, că cel cu cizme – și erau făcute, glanţ, luceau de-ţi luau ochii – drept la mireasă s-a dus și a luat-o la joc. Muzicanţii au început să cânte mai cu foc, așa cântau, de parcă ziceai că de-acuma, gata nu mai rămâne nimic din arcușuri, praf și pulbere se alege din ele! Și omul acela străin atâta a putut-o învârti pe mireasă – ne miram și noi, tânăr să fi fost, tot ar fi ostenit într-o vreme – că biata de ea s-a făcut o apă și albă la faţă ca varul! Juca mireasa, n-avea ce face, și galbenii săreau la ea pe piept,

uite așa zornăiau!… Şi-o să vedeţi, domnișoară, ce s-a întâmplat până la urmă cu galbenii ăia. Faceţi bine și aveţi puţină răbdare. Toate la timpul lor… „Gata, destul, a zis după un timp mireasa, am ostenit de-acum, lasă-mă să mă odihnesc că nu mai pot” „Eu, a spus atunci omul acela străin, am făcut armata cu bărbatu-tu, de-acolo ne știm. Numai că de atunci a trecut ceva timp și el nu m-a recunoscut… «Dacă o fi să mă însor, mi-a spus el într-o noapte, când am fost noi amândoi de planton, tu să nu mă ocolești cumva și să dai dos de mine, că nu șade frumos. Îţi dau eu de știre când o fi, să n-ai grijă. Nu cumva să lipsești, căci atuncea mă supăr tare rău»… L-am ascultat și am venit, numai că bărbatu-tu nici nu m-a băgat în seamă. Nici n-a văzut c-am venit și eu. S-a uitat la mine ca la un străin”. „Eu nu cred, a zis atunci mireasa, nu cred lucru’ ăia, că voi doi aţi fost de-o seamă la armată! Nu sunteţi de-o vârstă, n-aţi avut cum face împreună milităria. Ești mai bătrâior ca el, vede oricine”. „Ţi se pare ţie, zice atunci omul acela cu cizme de box, că nu suntem de-o seamă, e numai o părere de-a ta. Dacă arăt mai vârstnic, asta-i numai pentru că m-au îmbătrânit necazurile, nu din altă pricină. Sunt mai trecut prin viaţa, mai încercat de greutăţi”, zice şi-o trage într-un colţ întunecos să nu-i vadă faţa prea bine. „Nu cred, zice atunci mireasa și ridică din umeri, am și eu ochi, pe mine nu mă minţești, așa sa știi!” „Ba nu, zice el, așa-i cum îţi spun, degeaba nu vrei să mă crezi. Uite și cizmele astea, zice – erau negre și așa luceau de-ţi luau ochii – le-am câştigat amândoi, eu și cu bărbatul tău, de la un major unguresc. Eram mari cărţași pe timpul ăla, amândoi; dacă se întâmpla să joace careva cu noi, s-a ars. Și am jucat cu ungurul până s-a făcut lumină aibă afară și i-am luat toţi banii, nu i-am mai lăsat un forinţ. Și după ce l-am lăsat fără o leţcaie, i-am scos și cizmele din picioare de s-a întors omul desculţ acasă, numai în ciorapi. Noi am împărţit câştigul pe din două: el a luat banii și eu încălţările, așa ne-am înţeles”. „Poţi zice ce vrei, i-a spus din nou mireasa și s-a uitat la el drept în ochi, căci eu tot nu cred o iotă din tot ce-ţi iese din gură. Se vede de la o

poștă că minţești, că vorbești așa, ce-ţi trece tie prin cap. Numai că nu-s cu femeia aia care să se lase prostită ușor. Toate-s minciuni și bălicăreli de-ale tale. Nicio vorbă, minţi, zice din nou mireasa. Tu nu vezi ce cizme-s astea? – zice atunci omul acela străin și așa vorbea de parcă nici n-ar fi luat în seamă vorbele ei – a dat să le încalţe, ca să le probeze, dar nu i-au încăput pe picioare”. „Iară nu-i adevărată”. „Când a văzut bărbatu-tu cizmele astea... Mai mari de-așa, la număr, nici nu cred să existe altele! Și tu o ţii întruna că nu i-au încăput în picioare!” „Așa o femeie neîncrezătoare ca tine, până acuma nu mi-a fost dat să văd”, zice străinul și arăta din ce în ce mai mânios. „Aia am putea face, zice mireasa, să mergem să i le încercăm! Să vedem dacă i-or încăpea ori ba”. „Să mergem, zice atunci omul aceia, dar se vedea de la o poștă că începea să dea din colţ în colţ. Să le încercăm, dacă ești chiar așa de neîncrezătoare, alta nu avem de făcut, decât să le încercăm...” Se duc ei amândoi să încerce cizmele și așa a fost cum a zis mireasa: cizmele i-au intrat cu ușurinţă mirelui în picioare căci erau mari. Și el dormea dus, nici n-a simţit când l-au încălţat cu ele. „Ţi-am spus eu că minţi, i-a zis ea atunci omului aceluia străin, ţi-am spus că nicio vorbă nu-i adevărată din tot ce îţi iese din gură!” „S-au lărgit de-atâta purtat, a dat să îngaime străinul cu jumătate de gură. Le-am lărgit eu, c-am piciorul mai mare”... „N-ai pic de rușine, așa minţi. Alta ce să mai spun”, a zis mireasa oftând. Și străinul s-a întunecat la faţă și n-a mai spus nimic; s-a așezat la masă și a început a goli, de supărare, pahar după pahar. Nu golea bine unul, că-l și umplea la loc, turna în el ca într-un butoi iară fund. În faţa lui, la masă, sta mireasa și-l privea mânioasă. Și după un timp a prins el din nou glas, numai că vocea îi era parcă mai răgușită din pricina paharelor golite la repezeală. „Galbenii ăștia – zice el către mireasă și arată spre salba de la gâtul ei – tot la cărţi i-am câștigat într-o noapte, eu și cu bărbatu-tu. De la unul Kubicek, parcă așa îl chema, dacă mai ţin eu bine minte. Era el negustor de cai și i-a părut iui rău dacă i-a pierdut! Se ruga de noi să nu-i luăm

banii, să-l păsuim. Da’ noi ne-am lăcomit la galbeni, nici nu l-am ascultat ce zice! I-am împărţit, eu și cu bărbatu-tu, pe din două. Au fost cincisprezece galbeni, unul era în plus și pe ăla l-am tras la noroc. L-a câştigat el. Opt sunt, așa-i ori nu-i așa?” zice și începe a-i număra arătându-i pe rând cu degetul gros. „Nu mai minţi atâta”, a zis mireasa și a început să râdă. Vorbele lui au înveselit-o, în loc s-o supere, cum ar fi fost de așteptat. „Minţești, zice, și nu te mai poţi opri asta-i, ce să-i faci! Așa-i omul mincinos, n-are rușine nici de doi lei. Galbenii ăștia, zice, nu-s de-ai mirelui, galbenii ăștia îi am eu de la mama mea”. „Oi fi glumit, zice atunci omul și-i face cu ochiul, o fi așa cum spui. Dar tu nu te supăra pentru atâta lucru, nu fi așa de pricinașă. N-am eu treaba lor, și nici nu-mi pasă mie de unde îi ai! Să-i porţi sănătoasă și să ai bucurie de ei, câte zile îi avea”. Lumea, cu nunta, nimeni n-a băgat de seamă cum se incontrează mireasa cu omul acel străin. În încăpere era cald și după un timp mireasa și-a făcut drum până afară, să se mai răcorească. Iese afară, cum vă spun, și n-a ieșit bine, că omul acela străin s-a și luat după ea. S-a apropiat el încetișor, pe ta spate, și în vârful picioarelor. Când ea s-a întors să vadă cine-i, el și-a repezit mâna spre pieptul ei și a dat să-i smulgă salba cu galbeni! Ea l-a lovit peste mână. L-a putut lovi cât a vrut, ei nici vorbă să-și ia mâna de la ea din piept. A dat să strige după ajutor, dar degeaba a strigat, din gură nu i-a ieșit niciun cuvânt, de parcă ar fi fost mută! A rămas așa, fără glas!… Nici ea nu era o fată din cele lingave și slăbănoage, așa că nu s-a lăsat cu una-cu două! A început a-l lovi cu amândoi pumnii peste faţă, cât a putut ea de tare… „Te pui tu cu mine, a zis străinul și i-a cuprins un fel de veselie. Așa crezi. Așa-i femeia proastă, zice, și nici în cap nu are mai multă minte decât o găină. Și râdea ca un ţap, mai mult behăia. Trage-te ia lumină, zice, și te uită într-o oglindă, ori în ce te-i uita, muiere proastă ce ești”. Se trage la lumină, după cum i-a spus ei, ia un ciob de oglindă, ori ce-o fi găsit în graba ei, și se uită. Și mai mare i-a fost mirarea de ce-a văzut, la început nu i-a venit nici ei să creadă! Și-a văzut galbenii de

la grumaz care, din strălucitori cum au fost, s-au făcut negri și cu rugina groasă pe ei, cocliţi și înverziţi!

— Nefericită mireasă, spuse atunci domnișoara Ana. O fi leșinat când a văzut ce i s-a întâmplat, s-o fi speriat rău?!

— Nu mai știu, domnișoară, spuse Nușca. Atât a fost povestea, atât v-am spus, nu mai mult. Asta a fost sfârșitul, de ce să adaug altul de la mine și să minţesc.

— A fost aicea și un pic de răzbunare, eu așa cred, își dădu cu părerea domnișoara Ana. Numai că din ce s-o fi tras ea, nu pot să-mi dau seama.

— S-ar putea să fi fost într-adevăr o răzbunare, spuse Nușca. Mai ales că mirele, cât a fost el la armată – am uitat să vă povestesc la început – se spune c-ar fi împușcat, când a rămas într-o noapte de planton, pe un ortac al lui. A tras din greșeală și i-a nimerit drept în inimă.

— Așa parcă încep să aibă toate un înţeles, spuse domnișoara Ana. Încep să-mi dau seama și eu despre ce e vorba.

— Numai că mireasa, ce vină are? De ce a trebuit să plătească ca pentru greșelile altora? întrebă Nușca.

— Nu uita că era bărbatul ei. Dacă i-a fost dat să sufere, cum spui tu, a suferit pentru el. Când iubești poate că-i suferinţa mai ușoară.

— Așa o fi, cum spuneţi dumneavoastră, spuse Nușca și o vreme au rămas amândouă pe gânduri.

4

— Din întâmplarea pe care ini-ai povestit-o, spuse domnișoara Ana, putem trage o mulţime de învăţături. Cum ar fi aceea că nu tot ce strălucește e aur, precum și altele la fel de folositoare.

— Femeia îl păcălește și pe dracul, tot o învăţătură ar fi și asta, spuse Nușca.

— Așa se pare, spuse domnișoara Ana. Numai că tot de-aici se poate trage și o altă învăţătură mai plină de talc:

și anume că nicio ispită ivită în cale n-o poate întoarce pe femeie de la drumul ei, de vreme ce diavolul, cât a fost el de viclean, n-a putut-o păcăli în vreun fel pe

femeia aceea.

— Cum s-o păcălească, domnișoară, nu pricep?! întrebă Nușca. Ce credeţi dumneavoastră că s-ar fi putut întâmpla, dacă femeia s-ar fi arătat mai puţin vicleană și s-ar fi încrezut în vorbele lui?

— Glasul lui dulce, spuse domnișoara Ana, i s-ar fi putut urca cu ușurinţă la cap. Și-ar fi putut părăsi bărbatul și să plece cu el unde ar fi văzut cu ochii. Dracul și-ar fi putut face batjocură de ea și după aia s-o arunce, așa cum arunci o haină veche și purtată. Într-un cuvânt, adăugă domnișoara Ana, femeia ar fi putut cădea în ispită. Ispitele diavolului sunt nenumărate și de tot felul.

— Orice întâmplare, spuse Nușca mirată, ascunde întotdeauna o învăţătură din cele adânci. Cine ar fi crezut! Poţi trece pe lângă ea și fără s-o vezi, fără s-o bagi în seamă. Așa aș fi trecut și eu acuma, dacă dumneavoastră, domnișoară, nu mi-aţi fi spus să iau aminte.

— Și pe mama a vrut s-o ispitească un hoţ de cai, la un târg, la care s-a dus când a fost tânără. Numai că nu s-a lăsat, n-a fost proastă, nu s-a încrezut în vorbele lui… Sta ea, mai la margine, începu să povestească domnișoara Ana, pentru că era înghesuială mare, să n-o calce unul, altul pe picioare. îl aștepta pe moșu să se întoarcă. Se dusese și el să vadă care-i preţul la vite, cum se vând porcii; plăcerea lui era să umble prin târg și să le afle pe toate. Și cum sta așa, mai la fereală, a intrat cu ea în vorbă un străin. Unul înalt, cu ochii negri și alb la faţă. Cu o căciulă brumărie în cap și cu un cojoc plin de găitane și de înflorituri, până la genunchi; povestea mama că n-a văzut, de când era ea, om mai frumos; și omul acela, nici una-nici alta, a întrebat-o dacă nu vrea să bea un cracăr ei amândoi. I s-a uscat cerul gurii, zicea, atâta îi poate fi lui de sete! Un cracăr din cel verde, ori din cel galben, de care vrea ea, să-și aleagă singură ce culoare-i place ei mai mult. Mama nu i-a răspuns, ce să-i răspundă, nu sta frumos să intre în vorbă cu un străin. Nu-I cunoaște, nu l-a văzut niciodată, n-are treaba lui. Și-a întors numai frumos capul, s-a uitat în altă parte. A așteptat adică să plece, să-și vadă

de drum. Da' el ce să plece, se uita la mama şi-o sorbea din ochi, așa era de neobrăzat și nesimţit!

— Biata mama dumneavoastră, domnișoară, spuse Nușca. Ce să facă, gândesc. A trebuit să rabde, alta n-a avut de ales! Strigi, și te faci de miru' lumii! încep să se strângă oamenii, ca la urs!

— Ar fi putut pleca, spuse domnișoara Ana. Numai că se înţelesese cu moșu să-l aștepte în locul ăla. Dacă ar fi plecat, n-ar mai fi găsit-o și-ar fi început să se caute unul pe celălalt prin tot târgul… De câte ori o rugam pe mama să-mi povestească întâmplarea asta, spuse domnișoara Ana, nu se lăsa mult îmbiată. Îi plăcea să o spună, nu mai putea de râs, povestind-o. Dacă vedeam că are un picuţ de răgaz, o puneam s-o mai zică o dată. „Și ce să vezi, povestea mama, omul ăla străin nici vorbă să-și vadă de drumul lui. «Dacă îţi spun anume – zice – cine sunt eu, mira-m-aș să mă crezi. Mai bine să nu-ţi spun, zice. La ce să te sperii pe degeaba». «Nu-s eu chiar așa de slabă din fire, zic, da' tot fără să mă uit la el, cu capul într-o parte. Nu-s așa sperioasă cum gândești!» El privea pe deasupra mea la lumea din târg, n-a mai spus nimica. Mă uitam cu coada ochiului, eram și eu curioasă să văd ce fel de omu-i. Dacă nu te uitai bine la el, nu-i dădeai anii pe care îi avea, ziceai că-i un flăcăiandru.

«Eu sunt, zice, și drept la mine se uită, vestitul hot de cai și tâlhar, Coroambă, dacă ai a auzit de el». Când am auzit ce spune, mi s-au muiat picioarele și mi s-a oprit răsuflarea de spaimă, dar nu m-am arătat în niciun fel; așa m-am purtat, de parcă nici nu mi-ar fi păsat. «Cum să nu aud, zic. A fost un hot din cei vestiţi. A spart el patru bănci la Timișoara și două la Pești! Așa-i ori nu-i așa?» De unde am avut eu curajul acela, cum au putut ieși din gura mea așa vorbe, asta nu pot să spun! Nici eu nu știu ce s-a petrecut atunci cu mine, destul că tot ce-ţi povestesc s-a întâmplat fix așa, și nu altfel. «Așa-i, zice, cum spui tu. Asta a fost tare demult. Nu mai sunt nici cu, zice, acela care am fost altădată. Cât am stat, după zăbrele, m-am muiat, mi-au mai trecut mânia și arţagul. De-acuma gata,

mi-o fi de ajuns! Oi intra și eu în rândul omenirii.» «Bine faci» zic, și am început să tremur ca varga. Îmi clănţăneau dinţii în gură, dar m-am ţinut cât am putut, nu m-am arătat că mi-i frică ori că-s speriată în vreun fel. «Și uite așa, zice, mi-am pus în gând să mă însor, să-mi iau o nevastă ca tot omul și să mor liniștit… Aicea la târg, zice, asta caut, după ca umblu. De azi dimineaţă, în toate părţile am umblat, da' n-am găsit niciuna potrivită, niciuna care să-mi placă». «Mă mir, zic, târgu-i plin de fete tinere și nemăritate. „Ai ce alege». «Ba nu, zice el, de-acuma nu mai am ce căuta, c-am și găsit-o». «Norocul dumneatale, zic eu. Să fii fericit, eu asta-ţi doresc!» Și atunci, ce să vezi, el, împieliţatul, a prins curaj și a dat să mă prindă de mână! Repede am sărit la o parte și nu știu cum s-a întâmplat, c-am călcat într-o baltă și m-am noroit toată. «Fii cuminte, zic eu furioasă și m-am încruntat la el, nu pune, rogu-te mâna pe mine! Dacă mă atingi cumva, strig, și atunci, gata s-a sfârșit cu tine, vin jandarii și te bagă înapoi, acolo de unde ai ieșit.

Mai bine te-ai astâmpăra și ai avea minte mai multă, să mă lași în treaba mea!…» îţi povestesc, zicea mama, și parcă nici nu-mi vine să cred c-am putut avea atâta curaj să mă pun în contra lui. Să-și fi pus mintea cu mine, praf și pulbere m-ar fi făcut! Da' ce să vezi, nu s-a supărat când a văzut cum mă răstesc la el, ba aș putea zice că i-a chiar plăcut. A zâmbit, așa, mai mult din colţul gurii, și mi-a făcut cu ochiul. «Numai să spui o dată da, zice, și te scald în galbeni! Am fost eu la răcoare, e adevărat, dar câte ceva în chimir tot s-a mai păstrat. N-am rămas cu punga goală, cum crezi tu. Nu-s mai vremurile, zice, când, dacă îmi puneam în gând, puteam cumpăra târgul ăsta cu tot ce-i în el. S-au dus timpurile alea, nu mai am atâta bănet, dar cât să-ţi facă ţie toate poftele, s-o mai găsi, fii fără grijă. Nu fi proastă, zice, și nu da cu piciorul la un noroc așa mare. Îţi dau bani cu vadra, te scald în galbeni, zice, numai să mă lași să te duc la biserică și să-ţi pun pirostriile pe cap, alta nu-ţi cer!…» Când a văzut că eu nu mă las cu una, cu două, a început să-mi promită câte în lună și-n stele, să mă momească în fel și chip! «Degeaba îţi baţi gura, i-am spus.

Pe o ureche îmi intră și pe cealaltă îmi iese, nici nu ascult ce vorbești. Eu sunt fată cinstită, nu-s din acelea pe care să le cumperi tu în târg». «Bag sama, zice, că altul îi în sufletul tău. Altuia îi inima ta dată. Din pricina asta nu vrei să mă asculţi!» «Așa-i cum spui, zic. Ai ghicit adevărul adevărat». Dacă a auzit cum stă treaba, n-a mai spus nimica, a căzut numai pe gânduri și s-a întristat la chip. «Bine – îl aud că zice după o vreme – așa să fie, eu nu mă pun împotrivă. Numai că am o rugăminte și fii bună să faci cum vreau eu. Să nu spui nu». «Mai întâi s-o aud, zic, până nu-mi spui despre ce-i vorba, nu promit nimica.» «Uite ce vreau eu să te rog, zice, și așa să faci, că nu-i nicio pierdere din asta, ba aș putea spune că te alegi și cu un câștig. Când o fi să te măriţi, zice, să-mi da mie un semnal. Am eu un văr, acar în gară ia Fârdea. Îi trimiţi lui vorbă și așa am să aflu și eu. Alta nu vreau, fii iară fricâ, decât să-ţi fac un dar. Ai să vezi c-o să fie bine. N-ai de ce te speria, că nu-ţi doresc răul…»

— Mi-a fost un picuţ de fricâ, povestea mama, la ce-aș minţi. Dar eu când am promis un lucru, mă ţin de promisiune, nu-mi place să mint. Așa că i-am trimis vorbă prin acarul de la Fârdea că mă mărit și că peste o săptămână-i nunta. Până-n ziua nunţii n-am primit niciun semn. „Are destule pe capul lui ca să aibă ei grija mea, cine știe dacă n-o fi și uitat ce mi-a promis, dacă n-o fi intrat cumva iară la ţuhaus, îmi ziceam, numai că n-a fost așa cum am crezut. A venit ziua nunţii, s-a întins o petrecere mare și când a fost petrecerea mai în toi, iacă vedem afară, în ocol, că se opresc niște călăreţi… Caii albi, și cu panglici din cele tricolore la căpăstru! Au intrat în casa – dacă n-au fost zece inși, n-a fost niciunul – și lumea, când i-a văzut intrând, a încremenit de mirare! Nimeni n-a știut ce-i cu ei și de unde vin. Și ultimul a intrat pe ușă omul acela, cel întâlnit de mine în târg. Și, după ce a intrat, drept la muzicanţi s-a dus, nici nu s-a uitat la noi și le-a spus să cânte o cântare care îi place lui cel mai mult. Ţiganii nu s-au lăsat rugaţi, i-au făcut voia. La început n-au putut cânta prea bine, le cam tremurau arcușurile de

frică… S-a desfăcut la cămașă, a scos din sân un pumn de galbeni, și a început a-i arunca în stânga și în dreapta. „Eu altfel nu joc mireasa, zice, numa pe galbeni! Să aibă pe ce călca, să nu se noroiască pe picioare!” Am jucat, ce alta să fac. „Aţi cântat cam moale, nu chiar pe gustul meu, zice după ce s-a sfârșit cântecul. Dar e bine și așa, mai rar și mai legănat să nu ostenească mireasa prea tare!” Atât a spus, apoi a făcut semn flăcăilor care erau cu el, că-i vremea de plecare. Și nici nu s-a dezmeticit bine lumea, că ei au și fost duși… Asta-i întâmplarea cu galbenii – povestea mama și începea să radă. Așa am fost eu în tinereţea mea, am avut căutare, spunea, și nu mai putea de râs, ușor rușinată de cele ce i s-au putut întâmpla. Jucam cu taică-tu pe la nunţi și botezuri și săreau galbenii hoţului la mine pe piept, uite așa… Dar să știi tu, îmi spunea mama și se uita drept în ochii mei, că numai pe taică-tu l-am avut în inimă și numai pe el am să-l am, câte zile am să trăiesc. Da’ nici aceea nu-i femeie cu adevărat care să nu se bucure când vede cât e ea de căutată și de preţuită… La început, taică-tu, povestea în continuare mama, nu m-a lăsat să-i port. Când mă vedea că mi-i pun, se făcea negru de supărare. „Aștia-s bani furaţi, spunea. Nu-mi place să-i văd în casa mea”. „Lasă-I amarului, îl îmbunam eu. Cine știe pe unde o fi acuma. Cine știe dacă nu l-au băgat înapoi la ţuhaus și acolo i-or putrezi oasele. Vai și amar de cea care i-a dat viaţă, numai de necazuri și supărări a avut parte”. Și atunci el se mai muia, se uita la salbă cum strălucește și se arăta tare bucuros. „Nici nu mă mir, spunea, și zâmbea pe sub mustaţă, parcă-l văd. Ce-i frumos, și lui Dumnezeu îi place. Și muiere ca a mea nu cred că-s multe pe lumea asta, cât o fi ea de mare…”

Când am crescut, am început și eu să mi-o pun pe la serbări. Mama, dacă mă vedea cu galbenii, nu mai putea de bucuroasă… Numai că eu dacă am băgat de seamă că ea ţine morţiș să mă vadă cu ei, m-am obișnuit să strâmb din nas, să fac pe mofturoasa. „Sunt domnișoară, îi spuneam, nu mă mai port ca tărăncile”. Ea nu spunea nimica, se uita numai lung la mine și strângea din buze.

„Știi tu mai bine ca mine, zicea, cum să te porţi, nu te învăţ eu. Faci cum crezi tu, nu mă amestec”.

Într-o seară, povesti domnișoara Ana, stăm amândouă lângă foc și așteptam să fiarbă laptele. „Mie, zice către mine, tare mi-a mai plăcut, cât am fost tânără, să mă îmbrac cum îi mai frumos. Aflam de o cusătură nouă, și nu mă lăsam până nu mi-o făceam și eu; nu dormeam noaptea de supărare, dacă nu izbuteam să-mi fac rost de ea. Odată, ţin minte, că m-am dus până la Coștei, după un model, atâta eram de pretenţioasă. Eram măritată de-acuma, tu erai năltuţă, ajungeai până ia clanţa ușii, și eu nu mă lăsam, mă purtam tot ca fetele mari! O fi păcat mare, m-a întrebat ea și a început să sufle în lapte, să nu se ducă în foc, o trebui să plătesc, odată și odată, pentru asta, tu ce gândești?” Nu știam ce să-i răspund și atunci mama a căzut pe gânduri – parcă o văd, jucau flăcările focului la ea pe faţă – și n-a mai spus nimica… Cu ea semăn, spuse domnișoara Ana și se privi în oglinda din faţa ei. Și mie îmi plac podoabele de tot felul. Mă dau în vânt după mărgele. De inele nici nu mai vorbesc. Tare mi-ar fi fost drag mie, spuse și începu să râdă de un asemenea gând năstrușnic, să fiu un fel de prinţesă; să am cutii pline cu pietre scumpe de toate culorile și de toate mărimile.

— Pe Maria Tereza aţi văzut-o fotografiată? întrebă Nușca. Are pe piept un lănţișor de aur, mai gros ca mâna mea și la capătul lui e o piatră cât oul de găină. Ce piatră o fi, nu știu, că nu mă pricep. Albă și strălucește.

— Câte zile oi trăi, am să-mi doresc un șirag de perle, spuse domnișoara Ana, cu hotărâre nestrămutată.

— Cum arată perlele, domnișoară? întrebă Nușca.

Domnișoara Ana era însă cu gândurile aiurea, nici nu-i auzi întrebarea.

— „Temeliile zidului cetăţii, începu ea să spună cu ochii închiși – erau împodobite cu pietre scumpe de tot felul: cea dintâi temelie era din iaspis; a doua de safir; a treia de o holchedon; a patra de smaragd”.

— Ce-i aceia safir și holchedon, ce-i aia iaspis și smaragd? întrebă Nușca.

— „A cincea de sardonix, declamă domnișoara Ana în continuare, fără să audă întrebarea fetei. A șasea de sardiu; a șaptea de hrisolit; a opta de berii; a noua de topaz; a zecea de hrisopraz; a unsprezecea de iacint; a douăsprezecea de ametist”.

— Și porţile cetăţii cum erau? întrebă Nușca, care era numai ochi și urechi.

— „Cele douăsprezece porţi – povesti domnișoara Ana – erau douăsprezece mărgăritare. Fiecare poartă era dintr-un singur mărgăritar. Uliţa cetăţii era de aur curat, ca sticla străvezie”.

— Nu mai povestiţi, spuse Nușca. E prea frumos. Nici nu mai pot să ascult.

— Am vrut să știu și eu cum arată pietrele nestemate, spuse domnișoara Ana: sardonixul, sardiul, hrisolitul, iacintul și celelalte. Trebuie să le vezi însă cu ochii tăi, degeaba tot citești despre ele. Orice descripţie, cât ar fi ea de adevărată, e totuși prea săracă.

— Strălucesc de-ţi iau ochii, spuse Nușca.

— Trebuie însă să le vezi strălucind, spuse domnișoara Ana și căzu pe gânduri.

II

Ţin minte că într-un an, când am fost noi cu dubele – povesti cel dintâi bătrân – eram niște flăcăiandri, nici cu armata făcută, abia dacă am scăpat de la școală și unde mai pui că eram și cu niște pahare de vin în noi, căci pe unde am umblat, până ce n-am golit un pahar, nu ne-a lăsat nimenea să plecăm, ne îmbiau fetele să bem până la fund, și noi le ascultam, nu mai rămânea un strop în pahar, ne arătam mari și tari – ce să vezi, când să trecem peste râu, văruţu nu, că el nu trece pe pod, ca toţi oamenii; el are poftă să probeze gheaţa, să vadă dacă ţine ori ba! Numai că, de cum a ajuns cam la mijloc, gheaţa a și început a pârâi. Când ne uităm mai bine, îi era apa până la brâu! „Ai să vezi tu, îi zice văru Ionel după ce-a ieșit din apă, dacă nu ţi-or îngheţa ţurloaiele și n-ai să mai fii bun de nimic, dai tu de dracu’! îngheaţă sămânţa în tine, rămâi iară sămânţă, ai să vezi tu ce păţești”. Ce să se mai prindă cu

noi în gură, că tremura ca varga, îi clănţăneau dinţii!… N-am mai ales, unde am văzut lumină acolo am intrat. S-a întâmplat să nimerim la doi moșnegi. S-au cam mirat ei dacă ne-au văzut, numai la asta nu s-au așteptat să le intre și lor dubașii în casă, în noaptea de Anul Nou! Moșu a căutat repede în ladă și i-a găsit niște cioareci de-ai lui, de pe timpul când a fost el tânăr, (îi ţinea, se vede, ca să-i dea de pomană după ce l-or băga în pământ, și i-a dat vânatului să-i îmbrace. „Trage-te lângă sobă, zice văru ionel, tot în bătaie de joc, să ţi se dezgheţe ce ţi-o fi îngheţat”. Se așează văruţu mai lângă foc – duduia soba, bătrânii erau friguroși, au băgat în ea ia lemne câte or încăput, și nu știu cum s-a întâmplat, a stat el prea aproape, ori ce, că i s-au aprins cioarecii în spate. S-a făcut o gaură cam mărișoară, numai că lui nu i-a păsat, n-a avut nicio grijă; toată noaptea până s-a făcut dimineaţă albă afară, așa a umblat cu ei. Pe unde intram, râsete din cele mari. Când am ajuns la capătul satului, văruţu nu ne-a lăsat până n-am intrat la Lenuţa Boatcă. Să trecem și pe la ea, zice, nu șade frumos s-o ocolim, ce ne pasă nouă de ce vorbesc oamenii. Vorba cântecului: „Haide, hai cu dubele, pe la toate cúrvele”, zice el și ne face cu ochiul. Intrăm noi, așa, mai pre furiș să nu ne vadă nimeni și Lenuţa dacă a văzut că nu dăm dos de ea, n-o ocolim, n-a mai știut ce să facă, săraca, să ne intre în voie! Ne-a omenit cu ce-a avut ea mai bun și ne-a dat și câte un păhăruţ de răchie. Și-a avut grijă și de văruţu: a luat niște aţă și un petecuţ și i-a cârpit cioarecii, acolo unde au fost ei arși. Și așa de frumos i-a cârpit, că nici nu s-a mai văzut, oricât de bine te-ai fi uitat, unde a fost gaura…

— Noi, povesti al doilea bătrân, am făcut milităria la unguri, la honvezi, așa a fost pe timpurile alea. S-a întâmplat să ne la pe amândoi odată, măcar că el e mai mic cu vreo doi ani ca mine… Cât am fost la armată, n-am dus-o rău, n-am de ce mă plânge. Eu ca eu, da’ văruţu pot spune că a dus-o ca-n rai! Și-a găsit pe una lulișca sau Erji, nu mai ţin bine minte cum a chemat-o. Dreaptă ca lumânarea și mai înaltă ca văruţu cu un cap. Sta ea mai

mult încruntată la început, dacă se întâmpla să nu cunoască, dar după aceea, când se mai obișnuia, era numai zâmbet și voie bună! Duminica, dacă primeam un pic frai, o ţineam prin oraș tot într-un trap și drept la ea ne opream, nu pierdeam timpul cu te miri ce! N-am mai fi plecat, așa ne era de bine la căldură și la trai bun, numai că armata e armată, când sună goarna, smirnă, ce să-i faci! … Sta ea pe o uliţă întunecoasă, lângă o fabrică de sifoane, dincolo de gară. „Hova megi fiam?” ne întrebau ceferiștii dacă ne vedeau cum ne grăbeam să trecem peste linie, nici nu ne uitam la trenuri, mare mirare că nu ne-a călcat vreun mărfar; râdeau cu gura până la urechi și dădeau din cap, știau ei că ne ducem la vreo mândră, bine faceţi, ziceau, sunteţi tineri, de ce să nu vă petreceţi, teșek și kesenem, așa și pe dincolo, pe timpul acela nici nu mă cunoșteai că nu sunt ungur, așa de bine știam vorbi; când am îmbătrânit am mai uitat, acuma dacă mă întrebaţi nu mai știu mare lucru… Și când ajungeam la Erji, masa pusă, cald și bine, cum îi mai fain. Și ne puneam pe beut și pe mâncat. La început ea se arăta mai domnoasă, se uita la noi cam de sus, ce şi-o fi zicând, ia, niște biete catane, vai și amar de capul lor, pușca la umăr de dimineaţa până seara, drepţi și înainte marș, și atunci văruţu, dacă o vedea că se ţinea ea mare, își trăgea scaunul mai aproape, o mai lua de după cap, o mai pișcă pe ascuns, ori ce-i făcea că nu vedeam noi, „stai blând, zicea ea, stai în pace, că acuma mă supăr. Ai puţin de astâmpăr cu mâinile alea, ţine-le și tu în loc, să știi că dacă nu te ogoi, mă mut pe alt scaun!” Ce să se mute, ba își trăgea ea scaunul să fie și mai aproape de văruţu, nici nu clipea din ochi, așa-i plăcea; se făcea roșie la obraz, „nu mai pot de căldură, îi tare caid, zicea, ia să-mi dau eu sfetărul ăsta de pe mine”, „lasă-i, draga mea, să fii mai ușoară”, îi spunea văruţu și trăgea, cu ochiul să nu-l vadă ea și atunci se auzea ușa de la cuină, aveau ei un clopoţel la ușă, făcea cling-clang dacă intra careva, „n-aveţi de ce vă speria, zicea Erji, îi mama, cine altcineva să fie, la mine nu vine unul altul, cum credeţi voi; singură cum îi cucul, de se miră și lumea. Nici cât am fost

la școală nu mi-a plăcut să mă joc cu alţii, numa singură, așa-i firea mea ce să lac”, și în cuină bombănea a bătrână, o auzeam cum răsuflă greu, „mama a fost la mozi, spunea Erji, se duce în flecare zi, nu lipsește de la niciun film, simţiţi-vă bine, fiţi liniștiţi, nu are treaba noastră, ne-a făcut ea un gulaș extra, până acuma nu cred c-aţi mâncat voi un gulaș făcut așa cum trebuie, nu ca la cazan, stai cuminte odată, ţi-am mai spus, striga ea furioasă, astâmpără-te, nu vă plăcu palinca asta ori ce-i, bag seamă că nici n-aţi gustat-o, mai prindeţi puteri, căci acolo ia armată, săracii de voi, tare mult vă mai freacă, parcă eu nu știu cât trageţi”… Și așa era de miloasă și de bună la suflet, că începea să lăcrimeze! „Lasă, nu mai plânge, îi spunea văruţu, vrei să ţi se înroșească și să ţi se umfle ochii, ori ce vrei? Nu-i mai mare păcatul de așa mândreţe de ochi?” „Ţi se pare, spunea ea, nu-s chiar așa de frumoși, am văzut eu într-un film o artistă, avea ea niște ochi, te săgeta drept în inimă când se uita la tine, mă înfior toată numai când mă gândesc! Ai mei sunt, e adevărat, destul de reușiţi, și ei, nu pot spune, dar așa, mai obișnuiţi”, zicea și lăsa privirea în pământ ca să ne arate cât e de neînchipuită. „Obișnuiţi, neobișnuiţi, spunea văruţu, dar mie îmi plac!” și o săruta pe ochi de mai multe ori, nu numai o dată. După ce văruţu sfârșea cu sărutările, ea începea iară să ne căineze în fel și chip, spunându-ne cât poate să-i fie de milă de noi, soldaţii, de soarta noastră cea prăpădită. „M-am și certat rău cu un domn ofiţer, din pricina voastră, să mă credeţi, zicea. S-a întâmplat să ne plimbăm noi pe lângă un câmp unde făceau instrucţie soldaţii și era un gradat care tot striga la bieţii copii, nu-i lăsa nici să răsufle, «sus, jos, la stânga și la dreapta, cu pas alergător înainte marș». «Hai să mergem, draga mea, zice Giuri, așa îl chema pe ofiţer, «din astea văd toată ziua, sunt sătul de ele». «Ba nu, zic eu, lasă-mă să mă uit, să văd și eu ce face animalul ăla cu sărmanii băieţi». «Așa-i instrucţia, zice Giuri. Sunt soldaţi, nu-s domnișoare, cum ai vrea tu să se poarte cu ei?» «Se vede că tu tot așa te porţi cu soldaţii tăi, zic, se vede că tu eşti tot ca gradatul ăsta,

nu eşti mai bun». «Cum ai vrea să mă port, zice el, armata e armată, asta-i, nu-i cămin de domnişoare». «Şi nu-ţi pare rău, zic, nu-ţi pare rău când îi vezi, nu ţi se rupe inima în tine?» «Aşa sunteţi voi, femeile, zice Giuri şi dă să mă ia de braţ, mai simţitoare. Armata nu-i făcută pentru voi». Şi atunci m-am înfuriat, mă credeţi, nici n-am mai vrut să ştiu de el, cu toate că arăta foarte bine, nu pot să spun, era negricios la faţă şi cu ochi albaştri exact pe gustul meu; nu era prea înalt, e adevărat, dar bărbaţii prea înalţi sunt cam blegi şi cam lâlâi, nici nu-mi plac. «Pleacă, îi zic, lasă-mă să mă întorc singură acasă, nici nu vreau să te mai văd, aşa de rău m-ai supărat tu acuma». «Dar, draga mea, stai să vezi», a dat el să-mi spună ce şi cum, dar eu nici n-am vrut să-l mai aud, i-am întors spatele, şi gata, am plecat!… Aşa sunt eu, ceea ce cer eu de la om, întâi şi întâi, este să aibă suflet, restul prea puţin mă interesează", zice Erji şi în cuină gulaşul, dacă te luai după miros, părea să fie gata încălzit şi bun de mâncat. „O clipită, zice Erji, m-am dat cu vorba şi voi trebuie să fiţi, săracii, morţi de foame. Mă iertaţi, zice, dacă nu-i o masă aşa, mai extra, ce s-a putut găsi şi pe la noi, mâncări de-ale noastre, voi nu cred să fiţi obişnuiţi cu ele". Şi începe a aduce pe masă, a tot adus, până s-a umplut masa…

Într-o duminică s-a întâmplat ca văruţu să primească numai el singur frai, noi, ceilalţi, n-am ieşit din cazarmă. Norocul lui a fost cu un plutonier care ţinea tare mult la el, unul mic şi roşcat, cu o gură spurcată, şi cam crăcănat, dacă nu cumva se uita şi puţin în cruci, asta nu mai ţin minte; şi plutonierul acela nu ştia ce să-i mai facă, atât îi umbla în rând lui văruţu, de parcă el ar fi fost subalternul şi văruţu gradatul, aşa se purta cu el; unul ioşca, aşa îl chema, era el de fel de pe lângă Abrud; şi Ioşca ăsta venea scara la noi în dormitor şi atâta se putea ruga de văruţu, se punea şi în genunchi, să mor dacă vă mint, numai să-l facă să joace ca pe la noi, îi plăcea lui să-i vadă jucând şi să se uite. „Nu pot, zicea văruţu, m-au strâns azi tare rău cizmele, abia dacă pot umbla, barem să joc". „Minţeşti, zicea atunci Ioşca, eu nu cred că te-a strâns nicio cizmă. Îţi

place să se roage omul de tine, așa-i ori nu-i așa?” „Fără muzicanţi – zicea atuncea văruţu – cum vreţi, domnu’ plutonier, să joc? Jocul are și el o rânduială a lui, asta ştiţi și dumneavoastră, nu trebuie să vă spun eu”. „Ziceţi și voi o ardeleană, se ruga atunci și noi începeam a-i cânta și văruţu juca, așa, numai în izmene și în cămașă, și când se încălzea prea tare, scotea și cămașa de pe el. „Stau și mă minunez, spunea loșca și se scărpina în cap, cum poţi tu mișca picioarele așa de repede. Am încercat și eu, dar n-am putut”. „Secret”, zicea văruţu și juca mai departe, nu se oprea. Și, într-un târziu, ostenea și el și atunci se așeza pe un scaun, lângă sobă, parcă îl văd, și se ștergea cu cămașa, căci era tot o apă. ioșca îi dădea o ţigară, noi stingeam lampa și ei fumau pe întuneric, se vedea numai mucul de la ţigară. „La noi în sat, începea loșca a povesti, e unul care știe face, așa, ca vieţuitoarele ori ca păsările. «Fă ca lupul», mă rugam de el și începea să urle, atâta aștepta. Dacă închideai ochii și nu-l vedeai, ziceai că-i lup adevărat; cel mai mult îi plăcea lui să-l pun să cânte ca mierla… Sunt fel de fel de oameni pe lumea asta. Numai eu, uite, zice, nu am niciun dar. Și pe deasupra sunt și urât ca dracul. Unul ca mine greu își găsește o muiere care să-l vrea de bărbat. Numai că s-a întâmplat să am un picuţ de noroc. Am dat eu peste una, Ani, care nici ea nu m-ar fi luat, dacă n-ar fi fost așa cum a fost, adică n-a avut o faimă prea bună. A fost un notareș la noi în sat și așa i-au ieșit ei vorbe, c-ar fi trăit cu el, cât a fost fată mare. A fost ori nu așa, or fi fost doar scorneli de-ale oamenilor, că și lumea îi rea, nu știu de întrebat n-am întrebat-o, mai bine m-am făcut că nu știu nimica! Ceva tot o fi fost, altfel nu-mi vine să cred c-ar fi luat ea un om urât ca mine; ar fi putut și ea să-și caute altul mai breaz… Și să vezi ce noroc am putut avea. Și așa-i cum îţi spun, să nu crezi că mă laud. N-a trecut bine nicio săptămână după ce ne-am luat și ea a și început să se uite la mine ca la icoana de deasupra patului, parcă ar fi umblat careva cu vrăji, așa arăta de pierdută. Stăm și mă minunam singur, nu-mi venea nici mie să cred!”… Uite așa nu-i mai tăcea gura lui loșca și văruţu

săracu', să cadă de pe scaun de ostenit ce era. „De acuma gata, zicea într-un timp, o fi destul, mâine la cinci deșteptarea, dom plutonier. Să mergem și noi ia culcare". „Las că vorbesc eu cu felcerul – zicea atuncea loșca – să te scutească o zi, două; îi timpul urât, cu ploile astea nu cumva să te betejești". Așa că noi dimineaţa plecam la instrucţie și văruţu cu loșca plecau și ei la plimbare prin oraș, n-aveau treaba noastră; seara ne rugam de ei să ne povestească și nouă ce-au văzut și pe unde au fost; ori se lăudau cu drăguţele cu care s-au văzut prin oraș, ori spuneau c-au fost la mozi și-i puneam atunci să ne povestească și nouă ce film au văzut. „Iubire din cele mari, ca ia domni", zicea loșca și-și scotea cizmele, îi ruga pe văruţu să i le tragă și se scărpina în talpă… Așa că erau prieteni nedespărţiţi amândoi. În duminica aia tot el i-a făcut rând lui văruţu să poată pleca în oraș. Și să vedeţi ce i s-a întâmplat. Erji știa că vine și era pregătită ca de obicei. Pe masă o damigeană cu vin din cel roșu ca sângele! Și văruţu și-a pierdut controlul – era vinul dulce, cum îi plăcea lui – și a golit prea multe pahare. Punea el paharul gol pe masă și ea i-l umplea repede la loc.

Când a dat să se ridice, ca lemnul, nici nu s-a mai putut mișca. Capul limpede, n-a avut nimica, picioarele în schimb, așa i s-a părut lui că i-a turnat cineva plumb în ele, că i s-au lipit de podele! îl ajută Erji să se scoale în picioare, face el un pas, nu mai mult, și cade pe pat cât e de lat. Și de cum a căzut a și început a sforăi. Ce să ajungă la cazarmă, seara, la raport, nici vorbă de așa ceva! A putut trage biata Erji de el cât a vrut ea; ori trăgeai de un lemn, ori de văruţu era una! Erji, ce să facă și ea, se așază pe pat lângă văruţu și începe a plânge. Noroc mare au avut ei cu a bătrână – a fost mai trecută prin viaţă, mai învăţată. „Nu mai plânge ca o proastă, i-a spus ea lui Erji, mai bine m-ai ajuta să-l scoatem afară. Acrul îi mai rece și-l limpezește la cap o ţârică". îl apucă amândouă cum pot, Erji îl ia de cap și a bătrână de picioare. Dar degeaba i-au scos, văruţu dormea dus, nici măcar n-a trăscărit!… Mai întâi trebuie să vă povestesc că ele n-au fost niște femei,

așa, ultimele; au avut și ele o rânduială a lor. Casă frumoasă la drum, ocol mare, de puteai întoarce caru, și în grajd au avut două vaci cu lapte. Din asta trăiau; ziua umblau cu contul pe la casele din Seghedin, laptele gros ca smântână, se bateau doamnele să prindă cont la ele. Și au mai avut, asta am uitat să vă spun, un mânz, jumătate era alb și jumătate negru, îţi era mai mare dragul să te uiţi la ei, atât era de mândru, și o teleguță... Ce s-a gândit a bătrână?! Să-l suie pe văruţu frumos în teleguță și Erji să-l ducă până la cazarmă. Și când o ajunge cu el să mâl dea mie în primire. Erji a început a da din colţ în colţ, că ea nu merge, că o văd vecinii și se face de rușine. „Nu fi proastă, zice a bătrână și se încruntă la ea. N-are nime grija ta și nici tu nu ai grija altora. Să-ţi intre bine în cap. Bate și puţintel de vânt, îl mai ia cu răcoare, până ajungeţi voi la cazarmă i se limpezesc creierii, cum îi mai bine”... Și bătrâna a știut ce a știut, așa a fost cum a spus ea. Nici n-au ieșit ei bine din oraș, că văruţu a început să-și revină din întunericul în care a fost căzut. La început s-a cam mirat, dacă s-a văzut în căruță lângă Erji, dar n-a spus nimic, s-a uitat numai la ea dintr-o parte cum îndeamnă calul să meargă mai iute. „Degeaba te grăbești, draga mea, zice văruţu și o apucă de mâna în care ţinea ea codorișca, s-o oprească să nu mai dea în bietul mânz că era tot o apă. Eu acuma tot nu mă întorc la cazarmă, așa să știi tu”. Și Erji așa s-a speriat de tare, că s-a făcut la faţă roșie ca para focului. „Nici să nu te gândești, zice nici să nu-ţi treacă prin cap! Dacă dezertezi, vai și amar de capul tău; te-or prinde și te-or spânzura și eu atuncea ce mă fac?! Eu cu cine rămân?!” „Mai bine o iau drept înaintea mea, unde văd cu ochii, zice văruţu și începe a plânge. Nici nu știi tu cât poate să-mi fie mie de urât tot printre cătane și tot cu pușca la umăr... Și acuma, zice, așa de rău mă doare capul, atâta sunt de ameţit, că nimica nu-mi prieste și nici chef nu ani de nimica!... Așa mă simt de fără vlagă, că-mi vine să mor, să sfârșesc odată cu viaţa asta! Să mă duc acolo unde nu-i nici durere și nici întristare. Toate le văd tulbure, ca prin ceaţă, vai și amar de capul meu... Nici pe tine nu te

pot vedea cum trebuie, barem pe domnii ofiţeri. Și pe deasupra, nici drept nu pot sta și nici pușca la umăr nu pot s-o duc, că-mi tremură mâinile, cum e mai rău”. Dă să se scoale în picioare și fie că l-a hurducat prea tare teleguţa, fie că s-a învârtit lumea cu el, că repede a căzut în fund, lângă Erji. „Vezi tu, draga mea, zice, cc prost soldat sunt eu acuma. Cu unu ca mine pierd ungurii toate războaiele și nu mi-i de alta, da mi-i că se duce pe râpă imperiul ăsta al lui Franz-Iosef”. „Că grija imperiului o am eu”, zice Erji. Se repede la el și începe a-l săruta cu mult foc, așa ca să-l mai îmbărbăteze, să-l facă să-i vină inima la loc, căci arăta tare întristat. Și când a văzut el așa o vâlvătaie, s-a mai încălzit și el, căci n-o fi fost de piatră. La început un picuţ și după aceea din ce în ce mai tare. Și s-a întâmplat c-au uitat amândoi și de cazarmă, și de Franz-Iosef și de tot! Când s-au mai trezit și s-au limpezit la cap au băgat de seamă că s-a făcut prea târziu și-a intrat frica în amândoi. „Ei, acuma ce-i de făcut? zice văruţu. Dacă mă întorc, ăia mă bagă la ţuhaus, dacă nu mă întorc, cum zici tu, gata, mă împușcă! Să mă întorc, să nu mă întorc, să mă duc, să nu mă duc?” „De împușcat, nu te împușcă pentru atâta lucru, dar nici la ţuhaus nu-i bine. Cât te-or ţine acolo, n-o să-mi fie ușor, o să-ţi duc dorul”. Și iar încep a se săruta și a se drăgosti, fie ce-o fi de-acuma! Și numai bine trece un domn ofiţer călare pe lângă teleguţa lor; la început ei au fost prea înfierbântaţi și nici nu l-au văzut și când s-au mai dezmeticit, văruţu a sărit în picioare, în căruţă, așa cum se afla și a luat poziţie de drepţi.

Și ofiţerul acela – prea mare în grad nu cred că era, căci arăta destul de tinerel – a început a-l certa. Zicea că ţinuta nu-i reglementară și mai știu eu ce. Norocul lui a fost că Erji l-a recunoscut pe domnul ofiţer – ei la început nici nu s-a uitat la ea, n-a avut cum s-o recunoască, el cu văruţu avea ce avea. „Servus, Giuri dragă, a zis ea. Tare te-ai schimbat de când nu te-am văzut, să nu te recunosc. Nu-mi place mustaţa asta a ta, e prea mare și prea roșcată și pe deasupra te și îmbătrânește”, zice și cu mânuţa dă să-l prindă de mustaţă, așa în glumă. „Servus, Erji, dragă, zice

atunci domnul ofiţer și repede i s-a îndulcit faţa, cât pe-aci să nu te recunosc nici eu. Numai că tu te-ai făcut și mai dulce decât erai, un adevărat trandafir din cei plăcuţi mirositori”. „A trecut timpul, ce să-i faci, zice Erji și numai așa își rotea ca o diavoliţă ochii în cap! A trecut timpul, nu mai sunt nici eu tânără ca odinioară. Numai sufletul, dragă Giuri, zice, tot așa de tânăr mi-a rămas. Nu vrea să îmbătrânească și pace! Eu mă rog de el, de-acuma gata, ajungă-ţi, zic, dar degeaba vorbesc, degeaba mă răstesc la el, nici vorbă să mă asculte”. Și Erji, dată dracului, când a văzut ea că domnul ofiţer s-a muiat și poate face cu el ce vrea, a început a se ruga să-l scape pe văruţu, să nu-i bage la ţuhaus, ori, Doamne ferește, să-l dea drept dezertor. „A fost cam beteag, zice, și a trebuit să-l îngrijesc, nu l-am putut lăsa să se întoarcă la cazarmă oricum. E copilul mai mare – minte ea atuncea – al lui iuli-neni, suntem cum s-ar zice veri primari”… A crezut-o ori n-a crezut-o ofiţerul acela, aia nu știu – nu prea semănau ei, nu prea aduceau a veri primari – destul că i-a promis lui Erji că-l scapă pe văruţu de închisoare. Trage el o minciună, găsește el ceva până când or ajunge la cazarmă, una cu care să-i mintă și pe cei mai mari ca el, să n-aibă ea nicio grijă că o să fie bine. Trei ani am stat acolo, printre străini, și când ne-am întors, așa niște mustăţi lungi și negricioase am avut amândoi, că cei de-acasă la început nici nu ne-au recunoscut…

7

— Până a se însura a fost tare nărodatic, ca un mânz fără căpăstru, i-au plăcut serbările și petrecerile peste fire! într-un an, de sfântul Ion, aflăm noi că degeaba așteptăm muzicanţii de la Deva, că n-au cu ce veni: sunt zăpezi din cele mari și nu mai vine niciun tren. Stăm în primăria veche și ne uitam unii la alţii. „Duceţi-vă la Unguraș să vă cânte el din trompetă – zice nu știu care. El știe la marșuri din acelea, de pe timpul lui Franz-Iosef. A fost el trâmbiţaș la honvezi și de-acolo le-a învăţat”. „Marșuri ne trebuie acuma, de marșuri parcă ne arde nouă! vorbiși și tu ca să te afli în treabă. Mai bine tăceai”, zice văruţu și era negru

de supărare. „Degeaba stăm și așteptăm – zic eu – gata, nu mai au cu ce veni! mai bine ne-am duce pe la casele noastre!” Ionii s-au luat pe după cap și-au început a cânta. Se împrăștie oamenii, cum zic, care pe la Ioni, care pe la casa lui, la petrecere și la trai bun, numai văruţu sta în mijlocul primăriei, se uita în pământ și nu-l trăgea aţa în niciun chip să plece acasă… Să vezi atunci ce i-a dat lui în gând: să luăm noi neaua și gerul – și era un vânt din cel subţire, se strecura până la măduvă – în piept și să ne ducem toţi patru până la Poieni. „Poienarii, zice, au muzicanţi de la ei din sat și acolo trebuie să fie acuma o petrecere să duduie podelele. La Poieni, unde mai pui, sunt și fete cu grămada, ai de unde alege, și feciorii îs cam toţi la armată, lumea noastră!” „Tu nu ești întreg la cap, tu nu vezi ce ger s-a lăsat, zice văru-miu Irimie. Duceţi-vă voi, de aicea eu nu mă mișc. Eu după mintea ta nu mă iau”. „Treaba voastră, zice văruţu, faceţi cum vreţi voi. Eu mă pot duce și singur că doară știu drumul, numai să nu vă pară cumva rău. E drept că mult mai frumos ar fi fost să mergem toţi patru, să se mire când ne-or vedea intrând”. Dar dacă nu vrem să mergem, zice, nu-i nimic, el nu se supără pentru atâta lucru. Fiecare cum îi este firea. Se vede că nouă mai mult ni-i dorinţa să stăm după sobă, ca muierile și dacă asta îi plăcerea noastră, e bine și așa. Îi pare rău numai de un lucru: el așa a știut, că are trei veri primari care-s unul pentru altul, dar ce să-i faci, una gândești și alta-i de fapt. Așa ca mergeţi voi în treaba voastră și eu mă duc în a mea… „Ba, că noi nu te lăsăm, zice atunci văruţu Ionel, să faci prostia asta. Tu nu vezi ce-i afară? Unde amarii să te duci pe așa o vreme? „Las că nu s-or termina acuma jocurile și petrecerile. La Coștianţu sunt trei Ioni în casă. Vă spun eu că abia ne așteaptă cu bocala cu vin pe masă și cu carnaţii fripţi. Ne putem distra și aici în sat, la căldură, nu trebuie să ne luăm lumea în cap”. „N-am grija voastră, zice văruţu și se uita în pământ, nici nu se uita la noi, atât era de supărat, dar nu voia să ne arate, duceţi-vă unde aveţi poftă, eu nu vă opresc. Fiecare să-și petreacă acolo unde îi place lui mai mult și unde

crede că-i mai frumos” „Te știu eu pe tine, zice atunci văruţu Irimie, îţi cunosc firea. Tu eşti în stare să iei neaua asta de-a pârcu, numai aşa, ca să ne faci nouă în contra, să te arăţi mare. Semeni la fire cu moşu, numai el a fost aşa. Lui i-a plăcut să facă ce nu fac ăilalţi oameni, să fie mat ca ei! El şi în biserică a intrat cu căciula în cap şi când i-a spus popa să şi-o scoată”… „Lasă-l tu pe taica să se odihnească în pământ, zice văruţu. Ne tânguim ca muierile şi pe degeaba, căci eu ce mi-am pus în cap, aia faci” „Dacă îi aşa, zice atunci văru Ionel şi se uită la noi, să vadă ce spunem, care ar fi părerea noastră, mergem cu tine, nu avem de ales”. „Cum vreţi voi, zice văruţu, dar nu cumva să vă pară rău mai târziu şi să spuneţi că v-am luat cu forţa. Dacă mergeţi, mă bucur foarte tare, dar şi fără voi, să ştiţi că tot m-aş fi dus”… Cum ieşim din sat, vântul a început să bată parcă mai avan; nu mai erau nici casele care să-i pună un pic de frâu. Ne lăcrimau ochii de ger şi îi ţineam mai mult închişi, aşa ne usturau de tare… Se auzeau câinii în urma noastră lătrând a pustiu şi când ne-am uitat înapoi, la casele din sat, ne-a părut rău că ne-am lăsat prostiţi şi nu ni-s şi noi în căldură ca tot omul. Vântul ridica zăpada şi drept la noi în ochi o azvârlea. „Hai să zicem o cântare, poate aşa ne-om mai încălzi, om mai prinde curaj”, zice văru Irimie… Când ne-am apropiat de grădinile oamenilor, aşa cântam de tare că s-au stârnit câinii şi au început să latre. „V-am spus eu că o să ne distrăm”, zice văruţu, şi ii erau obrajii roşii, ca la fetele mari. Trosneau prunii de ger, şi a început a se întuneca. „Ce-ar fi, zice văru Irimie, să ne iasă nişte lupi drept în faţă, atunci să vă văd. Ţineţi minte ce povestea la târg un borlovean: c-au venit lupii ast-iarna până la ei, în vatra satului. C-a intrat un lup în biserică şi când a venit cantoru să facă focul, mai de dimineaţă, lupu în altar! Astea nu-s minciuni ce vă spun eu acuma!” „Nu te ştiam, zice văruţu, aşa de fricos. Stau şi mă minunez”. „Oi fi eu fricos, zice văru Irimie, dar nici ca tine, fără nicio grijă în capul ăla al tău, nici aia nu-i bine!” Şi atunci văruţu, să-i facă în ciudă, a început a urla ca lupii! Câinii atât au aşteptat, s-au

stârnit mai tare!… Până la Poieni mai era un picuţ de mers. Fie că ne-am obișnuit cu frigul, fie că ne-am dat cu vorba, c-am ajuns mai iute decât am fi crezut noi. Nici n-am intrat noi bine în sat că a și început a se auzi torogoata lui Luţă lovită. „Au, sufletul meu, zice văruţu, dar frumos știe să zică. O să vedeţi voi ce bine o să ne petrecem. O să vedeţi că n-o să vă pară rău!”… focul se ţinea la școală și la ușă înghesuială mare: se buluceau babele să vadă care cu cine joacă, să aibă ce povesti o săptămână. Ne facem loc, intrăm frumos înăuntru și începem a ne uita de jur-împrejur. Fetele mari, dacă ne-au văzut intrând, ne mâncau parcă din ochi nu alta, nu mai puteau de bucuroase că le-au venit de-acuma jucătorii. Noi, atât am și așteptat, am început să le și alegem din ochi; aveai și de unde alege, căci erau multe și flăcăi puţini; așa cum a spus văruţu, au fost mai toţi plecaţi să-și facă armata. Jucau fetele cu copilandrii, din cei neieșiţi nici de la școală, abia dacă ajungeau să ie ţină de mijloc… Repede, am și pus ochii pe trei surori, una mai mândră ca cealaltă, nu știai la care să te uiţi mai întâi. Drept la ele ne-am aruncat și nici nu le-am mai lăsat din mână, betele astea – am aflat noi după aceea – erau orfane și de mamă și de tată, amândoi părinţii le-au murit de gripă spaniolă, când a fost bătaia a mare; alta nu aveau ele pe nime pe lume, decât o mătușă mai bătrână, cam surdă, și nici cu un ochi nu vedea ea prea bine. Și surorile astea trei, dacă s-au văzut ele singure pe lume, dacă n-a fost nimeni să le ţină-n frâu și să le spună ce-i bine să facă și ce nu, au cam pierdut controlul. Și așa le-au ieșit vorbe din cele urâte; știa lumea și ce n-au făcut, iară să mai vorbim de ceea ce au făcut cu bună știinţă, ba, aș zice, și cu mare bucurie și plăcere! Erau ele vestite, n-a fost cineva să nu le cunoască. Dar de toate vorbele și șușotelile, lor nici că le-a păsat! Ele au mers mai departe pe drumul lor! Și poate că au avut și ele dreptate, cine știe?! De viaţă s-au bucurat și nu numai așa pe apucate, ci din plin; au băut paharul până la fund, nu și-au udat numai buzele. În el, ca să se răcorească un picuţ… Și când am ajuns noi, erau mai vesele și mai pornite pe petreceri ca

oricând. Așa că drept la ele ne-am azvârlit! Văruţu, la Mărișca, ea era cea mai mare dintre surori, iar noi trei am rămas cu celelalte două, cu Smărăndica și cu Florica, dar nici ele, trebuie să recunosc, nu erau chiar de aruncat. De cum am intrat, le-am pus la muncă, nu le-am lăsat să răsufle nicio clipită: le-am învârtit pe sub mână în toate felurile, duduiau podelele sub noi, așa săream de tare! Babele numai șopteau pe de lături: „Parcă nu-i cunoșteam pe copiii ăștia, ziceau, ai cui or fi?” „Ai îmbătrânit tu, de unde vrei să-i cunoști, s-a ridicat tineret! Ei au crescut și noi, gata, ne ducem, ni-s cu un picior în groapă!”… „Taci, că nu-s de la noi din sat! Au venit și ei să-și petreacă, așa-i tineretul, mort după distracţii, nu s-ar mai sătura!” Când le auzeam cum ne laudă, nu mai ne încăpeam în piele de bucuroși, ne întreceam unul pe altui, arătam tot ce știam. De văruţu, ce să vorbesc, el era mai extraca noi toţi: o ţinea pe Mărișca numai în figuri, dar nici ea nu se lăsa cu una cu două, nici ea nu era mai prejos ca el. Da văruţu să facă o figură, și că, repede parcă i-ar fi ghicit gândurile, făcea fix mișcarea care trebuia! Drept la el în ochi se uita, ca o șerpoaică: el numai ridica o sprânceană, ori clipea ușurel din gene și ea dintr-atâta și înţelegea ce vrea el. După comandă, nu crâcnea! Se vedea că-i plăcea tare mult să fie așa comănduită. îl sfredelea pe văruţu cu ochii. „Au, purtădo, căţăloanco”, a început a striga văruţu cât a putut de tare, mai mult ca să iasă fierbinţeala din el. Îţi dau bani cu vadra!” a mai strigat o dată, ca să arate că o persoană așa cum II Mărișca nu-i plătită ușor: una ca ea merită să fie scăldată în galbeni și ţinută pe palme și nici așa nu-i de ajuns! „Taci, bolândule”, i-a șoptit Mărișca și l-a strâns ușurel de mână. „Nu mă fa de miru lumii”. Faţa nu i s-a schimbat, se uita drept la ei în ochi și-i zâmbea din vârful buzelor, de parcă gândurile i-ar fi fost numai la joc și singura ei grijă ar fi fost să nu greșească pașii cumva. Și, după un timp, dacă a văzut că văruţului nu-i tace gura, i-a șoptit iară și l-a strâns de degetele de la mâna dreaptă: „Tu vrei să mă bagi în gura babelor, ori ce-i?” Dar nu aveai cu cine vorbi, lui văruţu parcă i-a luat Dumnezeu minţile, nici

n-a auzit-o ce zice. După un timp, scoate de pe unde a ţinut-o el ascunsă o hârtie de-a de o sută, nou-nouţă, atunci ieșită de la bancă; o lipește primașului pe frunte și-i comandă o ardeleancă: „Aia să mi-o cânţi, zice, și-i spune cântarea, da’ s-o zici așa, cum scrie la carte, nu cumva s-o greșești!” Norocul nostru că poienarii erau oameni mai răbdători, nu sar la bătaie din orice, ne-au lăsat să ne facem pofta, după cum am vrut noi. Căci nu șade frumos să comanzi în satul altuia, îi bine sa te arăţi mai supus, mai cu rușine, nu să zici că tu ești mare și ceilalţi sunt proști. Or, văruţu era tare cruduţ, abia a fost ieșit de un an, doi, de la școală, n-a fost umblat prin lume și nici rânduielile nu ie știa. Lui nici nu i-a păsat că se află în loc străin, nu vedea pe nimeni, decât pe Mărișca lui. Așa bine a știut ea să-l întoarcă și nici nu era de mirare; era mai mare la ani ca el, mai coaptă, mai trecută prin ciur și prin dârmon. Pe un copiluţ repede îl dai gata, nu-i trebuia prea mult. Noi nu ne-am amestecat. L-am lăsat să-și petreacă, n-am mai avut grija lui. Mai ales că Florica și Smărăndica nu ne-au lăsat nici ele să ne îngrijim prea mult de alţii, trebuia să le umblăm și lor în rând: abia dacă ne puteam ţine de ele, atât erau de focoase și de nărăvașe. Ei, și după un timp, îl căutăm noi din ochi pe văruţu, dar, degeaba, el parcă a intrat în pământ. „Și tu, zice Smărăndica. N-o fi copil de ţâţă să-l ai în grijă și să-l dădăcești, Doamne, iartă-mă. Îi și el acuma om, face și el după mintea lui, ce gândește și ce are poftă”. „Sora voastră, Mărișca, zice văru Ionel, văd că-i și ea dată dispărută”. „N-are nimănui a-i da raportul, zice atunci Florica și Iasă ochii în pământ, că doar nu-i la armată. Și nu fiţi blăstămaţi, să vă gândiţi la cine știe ce, că atunci ne supărăm și nici nu mai stăm de vorbă cu voi, așa să știţi! Oamenii-s răi și scor ia vorbe, de re crucești nu alta. Voi sa nu fiţi proști și să vă luaţi după gura lumii. Că nici noi n-ascultăm ce zice unu și altul! Pe o ureche ne intră și pe cealaltă ne iese, nici că ne pasă! Cât e omul tânăr, să-și petreacă; arunci când îmbătrânește s-au dus și petrecerile și cântările! S-a sfârșit cu ele. Noi așa credem că-i bine. Nu-i păcat să te bucuri de toate care-s pe lumea

asta; doară de Dumnezeu îs lăsate și nu de dracu'!" Și cât ne dăscălesc ele, amândouă, cum scrie la carte, Mărișca și văruţu s-au și întors. Ne uităm la ei și ni s-a părut că ceva nu-i chiar așa în regulă. Văruţu era roșu la faţă și arăta cam rușinat. A

Început el să strige și să chiuiască, nu cumva să se vadă. Mărișca zâmbea, dar mai mult din colţul gurii. Așa arăta, de-ai fi crezut că vrea să ia pe cineva la bătaie... Și după ce au jucat un joc, două, văruţu a ieșit până afară. Noi amândoi după el. Am văzut atunci că își șterge lacrimile cu dosul palmei, repede să nu-l vadă nime. De întrebat nu l-am întrebat nimica, să nu-l rușinăm și mai tare. Ce i s-a întâmplat, ce-o fi păţit, treaba lui, nu ne privește, are oricine dreptul să aibă și secrete, nici aia nu-i frumos să te bagi, vrea omul nu vrea, în sufletul iui!... Numai bine lumea a început a se mai rări. Au rămas, după o vreme, mai mult tineretul și babele; ele se arătau foarte curioase să vadă care cu cine joacă, să aibă ce să povestească cu nurorile. Somn noaptea, tot nu prea aveau, așa că nu se grăbeau să plece la culcare! Cu timpul, s-a mai îmbunat, și Mărișca, iar văruţului i-a trecut și lui întristarea. În școală, călduri din cele mari, ori om fi fost noi prea încinși, destul că din când în când deschideam ușa, să se mai răcorească, și babele strigau la noi, s-o închidem, altfel ele îngheaţă de frig. Afară e ger de crapă pietrele, vrem să le băgăm în pământ, ori ce?!"...

N-a fost trecut cu mult de miezul nopţii, când s-a iscat un fel de îmbulzeală. „Foc, arde", a început un copilandru să strige și într-un minut lumea s-a și împrăștiat, n-au mai rămas în școală decât muzicanţii și babele care n-au putut fugi așa repede. Ne-am luat și noi după ceilalţi, alergam de ne sfârâiau picioarele. N-ajungem bine în mijlocul satului, cam în dreptul primăriei, c-o auzim pe Mărișca văitându-se în gura mare: „Vai și amar de capul nostru, zicea ea, c-am rămas pe drumuri. Am eu un fel de presimţire. Casa noastră s-a aprins, ascultaţi-mă ce vă spun că nu minţesc". Și așa a fost cum a spus ea: casa lor a fost și nu alta. De toate îmi aduc aminte de parcă ar fi fost

ieri, numai de focul acela cât a fost de mare, îmi amintesc, așa, ca prin vis. Ţin minte numai că l-au stins oamenii destul de repede, dar degeaba l-au și stins, casa lor era de-acuma scrum și pulbere, n-a mai rămas decât un morman de cenușă din ea. Casă veche, lemn din cel putred, când ii dai foc arde într-o clipită, scrum se face… Fetele aveau o mătușă bătrână, care le-a crescut și le-a îngrijit până s-au făcut mari, așa că au dat a întreba în stânga și în dreapta, dacă n-au văzut-o careva pe biata femeie. Nimeni nu știa nimic de soarta ei și atunci au început a o jelui și a o plânge. „Ea ne-a crescut, ziceau ele, și ne-a avut în grijă, și acum gata, s-a sfârșit cu ea. Se rupe inima în noi de durere. Să ardă casa, dacă așa ne-a fost dat, ziceau, numai pe mătușica noastră s-o știm în viaţă”. Și când le-a fost jalea mai mare, se aude un glas ascuţit de fată, ori de copil, strigând, cum că ele degeaba plâng și se jelesc, că mătușa Persida nu-i moartă. Ce să fie moartă, strigă glasul aceia de copil ori de fată, ce-a fost, e vie și nevătămată, zice, numai că de arătat nu se poate arăta acum. „Păi de ce nu se poate arăta!? întreabă atunci surorile mirate. Noi vrem s-o vedem, zic ele, așa cum o fi, arsă ori mai știm noi cum, nu dăm dos de ea, dacă-i în viaţă și a scăpat de foc”. „Nu se poate arăta, strigă atunci glasul acela de copil ori de fată, ce-a fost, pentru că, săraca de ea, nu se poate ţine pe picioare”. „Și de ce nu se poate ţine pe picioare?” întreabă surorile neînţelegând ce s-a putut întâmpla. „Nu se poate ţine, strigă atunci glasul aceia care o fi fost, pentru că a turnat aseară prea multă răchie în ea. A beut din cea înșelătoare, din cea îndulcită, s-a luat la întrecere cu Măria lui Dordea care dintre ele ţine mai mult la beutură. Numai că amândouă s-au făcut loptă. Stau în pat una lângă alta, întinse de-a curmezișul, cu mâinile sub cap și nici să se miște nu-s în stare, nici să ţină ochii deschiși, așa-s de amorţite de beutură”. A râs lumea, așa, mai pe înfundate, să nu audă fetele că nu șade frumos. Mai ales acuma, când a dat peste ele o asemenea nenorocire… Văruţu mă ia la o parte și era alb la faţă ca varu. „Să știi, zice, și-i tremura glasul, abia dacă putea vorbi, să știi tu că

eu am lăsat ţigarea aprinsă când am fost cu Mărișca acasă. Am lăsat-o aprinsă pe scaunul de lângă pat și din ţigarea aia s-a aprins casa, m-a bătut Dumnezeu". Mărișca ne-a auzit ce șoptim noi și norocul nostru a fost că ne-a auzit, altfel văruţu, mult s-ar fi chinuit cuprins de remușcări și pe degeaba. „Tu ești prost, ori ce-i?" zice. „Tu ai uitat că nici nu ai avut cu ce să ţi-o aprinzi. M-ai pus pe mine să caut după chibrituri și nu s-a găsit niciunul în toată casa. N-a fost niciun foc de ia care să ţi-o poţi aprinde. Focul ăsta zice, îi pus de cineva anume, așa să știţi. Blestemat să fie el în vecii vecilor, să n-aibă pace nici în mormânt", și începe Mărișca a blestema, n-am mai putut-o opri.

După ce s-a stins focul, lumea s-a împrăștiat, s-au dus fiecare pe la casele lor. Surorile, ce să mai povestesc, îţi venea și greu să te uiţi la ele: „Ce ne facem acuma, ziceau, c-am rămas pe drumuri, vai și amar de capul nostru. N-a fost destul că ne-a lipsit Dumnezeu de amândoi părinţii, n-a fost destul c-am rămas orfane de pe vremea când eram niște copile neștiutoare. A trebuit pe deasupra să vină și nenorocirea asta! Unde să ne ducem? Ce să facem? Neamurile, după cum s-arată, nu prea se grăbesc să ne deschidă ușa și să ne primească". Și așa plângeau de tare, că de piatră să fi fost și tot te cuprindea mila când vedeai cât pot fi de nenorocite. Văruţu, după un timp, strigă 1 a ele să tacă, și să asculte ce le spune, că nu vorbește prostii. „Nicio grijă să nu aveţi, zice, că pe drumuri nu rămâneţi. Vă duc eu într-un loc unde să puteţi sta liniștite; și locul acela ii așa, mai ferit, nimeni n-o să afle ce și cum îi cu voi. Mergeţi cu mine – zice – și să nu vă temeţi în niciun fel. Până la urmă, s-or găsi ei oameni miloși să vă aibă-n grijă, da' până atuncea, când o fi asta nu știu, nici voi nu puteţi sta în mijlocul drumului, așa-i ori nu-i așa?" „Pedeapsă din cele grele", începe a se căina Smărăndica. Prea mult ne-am petrecut și n-am avut grijă de nimic". „Ba, că eu m-am săturat să mă tot plâng și să mă vait, zice Mărișca. Gata, acuma să sfârșim cu văicărelile. Mi s-a și acrit să mă tot uit la fumegoiul ăsta. Ce-a fost a fost! mai bine să mergem și să punem cruce la toate. Să ne grăbim

până n-om îngheţa de frig”. O luăm noi spre casă și un câine din cei flocoși se tot ţinea după noi. „Nu vă speriaţi”, le liniștește văruţu pe fete, care, când au văzut câinele, au vrut să fugă. „Am eu grijă de el, nu aveţi de ce a vă teme”. Și se oprește în mijlocul drumului și începe să vorbească cu el, nu prea tare, de parcă ar fi șușotit cu drăguţele. Și, ce să vezi, câinele se uită cu ochii roșii la văruţu, mai mârâie un pic și după aceea a început să dea din coadă. Văruţu a fluierat încetișor, să nu-l sperie, și l-a chemat, tot pe șoptite, Ia el. Câinele s-a apropiat, un timp a stat nemișcat și s-a uitat drept la văruţu și după aceea a început să scheaune de plăcere. Văruţu îl mângâia ușor cu o mână, drept în creștet, așa cum scarmeni o oaie. „Gata, i-a spus el, ţi-o fi acuma și ţie de ajuns; ţi-am căutat în rând destul”. Dar câinele, dacă l-a momit, în felul ăsta, un timp nu s-a mai desprins de lângă el, se gudura și i se băga tot timpul în picioare. S-a ţinut o vreme după noi, nu știam cum sa ne scăpăm de ei, dar când a văzut că văruţu nici nu se mai uită la el, s-a oprit și a așteptat să-l cheme, l-a pus adică la încercare. Când a văzut că nu-l cheamă, s-a întors singur înapoi…

S-a înnorat cerul și n-a trecut mult și a început să ningă. Abia ne vedeam unul de celălalt, așa ningea de tare. „Dacă o ţine tot așa, zice văru Ionel, nu-i bine. Ne-om înzăpezi înainte de a ajunge acasă”. „Ba că mie îmi place, lăre-i mândru”, zice Mărișca, și voia ea să prindă fulgii cu limba, nu-i lăsa să cadă la pământ. Avea o limbă roșie ca un trandafir din cei îmbobociţi și caldă, se topeau fulgii de cum o atingeau. O fi mândru, zice văru Irimie, negru la faţă de supărare, da să văd eu când o ajunge neaua până la genunchi, atuncea ce-o să faceţi! Că noi în spinare nu vă ducem, așa să știţi”. „Cine v-a și rugat, zice Mărișca îmbufnată și cu limba tot după fulgi. Și să vreţi nu ne puteţi voi duce, cât sunteţi de slăbănogi și de amărâţi”, și-mi face mie cu ochiul. O să vă vie vouă roaga, zice văru Ionel care nu prea știa de glumă și era mai prostoloc de felul lui. Mai vorbim noi”. „Ne-o feri Dumnezeu”, zice Smărăndica și un timp tot așa ne-am încontrat cu ele, mai

mult în glumă, căci supărate nu aveau de ce să fie, ba pot spune că ne mâncau din ochi (pe noi ca noi, da de văruţu nu mai vorbesc!). Și nu facem nici jumătate din drum, că fetele au și început să se plângă după cum neam și așteptat. Ele nu mai pot merge, ziceau, îi zăpada prea mare și așa s-au udat la picioare, că nici nu le mai simt, de îngheţate ce sunt. „Am spus eu că o să vă vie roaga, zice văru Ionel. Acuma să vă ducem în spate, ori ce vreţi?” „în braţe nu vă putem duce, zice văruţu, cum v-ar plăcea vouă. Alta nu-i de tăcut numa să mergem noi în faţa voastră, să vă facem un picuţ de pârtie. Și când îi pârtia gata, voi veniţi încetișor după noi cum îi mai fain”. Dar nici pârtia aia s-o faci nu-i chiar așa ușor, destul că atunci când am ajuns la

Sintești eram toţi o apă. Noi munceam din greu și ele mergeau ca doamnele! Satul pustiu, așa de dimineaţă numai babele care n-au somn dacă s-or fi trezit. „Ce-ar fi, zic eu, să intrăm un picuţ în biserică, să ne mai încălzim și să ne odihnim și noi, c-am tras destul. Măcar în biserică nu ninge și nu bate vântul tot ii mai bine decât afară”. Așa că intrăm în biserică și nu suntem bine intraţi, și surorile toate trei pe la icoane încep a se închina. Ne-am mirat, nici nu ne-a venit a crede, când am văzut cât sunt de bisericoase. Se vede că una arată omul și alta e în sufletul lui. Cât ele s-au închinat, și numai cruci din cele mari făceau, să te minunezi nu alta, văruţu s-a furișat în altar. „Voi staţi aicea, zice, că mă descurc eu și singur, n-am trebuinţă de voi”. Și așa a fost. Iese el în ușa altarului cu o damigeana de vin într-o mână, gata să-l îmburde, atâta era de grea, și în ceaialaltă cu o pâine din cele mari, neîncepută. Ce-a mai rămas de la sărbători, de la cuminecătură! Se proptește de ușa altarului, trage o înghiţitură bună, își șterge gura cu dosul palmei, oftează o dată cât poate de tare și după aceea întinde damigeana surorilor – care repede s-au strâns în jurul lui – „Gustaţi și voi, zice, să mai prindeţi puteri”. Ce să guste, parcă de gustat a fost vorba: ele prăpăditele, nu s-au făcut numai că duc damigeana la gură, cum credeam și cum ar fi fost și de

așteptat și după aceea: mulţumim, nouă ne ajunge, nu obișnuim. Nici vorbă de așa ceva! Nu s-au săturat cu o înghiţitură, două! Aproape că le-am smuls damigeana, altfel, mira-m-aș să ne mai fi rămas și nouă ceva pe fundul ei, așa au fost de lăcomoase! ziceai că ele au făcut pârtia prin neauă, nu noi, și acuma beau de ostenite ce pot fi! Așa se arătau de setoase. Era un vin din cel gros, untdelemn sâl pui în candelă, nu alta. „Aveţi grijă, zice văruţu, să-i rămână și lui popa un pic pentru cuminecătura. Purtaţi-vă și voi mai cu rușine”, și ne ia damigeana din mâini. Vinul a alunecat drept în picioare, le-a făcut grele ca niște butuci. Mai mult trăgeam noi acuma la somn decât să le facem surorilor pârtie… Și unde mai pui că pe toate cele începeam parcă să le vedem cu alţi ochi, nu ni se mai păreau a fi chiar așa de ușoare, cum ni s-au părut nouă la început. Ne-am luat noi după văruţu, după mintea lui nărodatică și acuma ce-i de făcut? Ne-am luat beleaua pe cap cu cele trei surori. Unde le-om duce și ce-om face, cum ieșim cu faţa curată din așa încurcătură mare în care am intrat ca proștii, de bună voie și nesiliţi? Doar nu ne-om duce la părinţi acasă cu ele, căci acestea nu-s de scos cu inima împăcată la vedere. Om avea noi părinţi răbdători, dar răbdarea are și ea un sfârșit. Mare mirare dacă om scăpa nescărmănaţi; să ne mai ardă să umblăm prin cele sate după muieri, să le facem casa de rușine… Și până să ajungem acasă, greul tot noi a trebuit să-l tragem: neaua era mare și se făcea tot mai mare, mult nu mai avea până să ne ajungă la genunchi. Noi mergeam în faţă, făceam pârtia, și surorile, ca doamnele, mergeau, pâș-pâș, pe pârtia gata făcută; și pe deasupra se mai și plângeau tot timpul, o clipită nu tăceau din gură: ba că le-a îngheţat degetul mic de la picioare, ba că au început să strănute, ba ca le-a intrat neaua în ochi. „Ce așteptaţi atuncea, să vă ducem noi în spate ori ce?” strigă vărtt Ionel la ele și era așa de furios că mi-a fost frică nu cumva să le ia la bătaie. „Nu vedeţi – zice – cum ne chinuim în fel și chip să vă facem vouă pârtie și, în loc să ne rugaţi de sănătate, nu știţi alta decât să vă plângeţi! Norocul nostru că nu mai

avem mult, altfel, cine știe, dacă nu ne-aţi fi pus să vă cărăm și în spate, cât sunteţi de mofturoase. Nici nu m-aș mira!…” «Să te văd, văruţuie, îmi spuneam eu în gând, ce-ai să faci cu ele? Le-am luat cu noi, numai că acuma ce ne facem? Acasă la părinţii noștri nu le putem duce, n-avem noi curajul acela. Nici să le lăsăm așa, în mijlocul drumului, nu se poate; rămâneţi adică sănătoase, că noi ne-am dus! Și daca te uitai mai bine, îţi părea și rău să le lași, să le părăsești: aveau ele obrajii înroșiţi de ger și le străluceau ochii ca la mâţe, cum să lași o asemenea mândreţe să se prăpădească! Când ajungem la capătul satului, văruţu se oprește și ne îndeamnă să venim mai aproape de el, să-l auzim bine ce zice. El n-are de gând să vorbească de două ori: o dată și gata! Și nici să strige în gura mare ca să răgușească n-arc poftă. „Nu v-am spus nimic până acuma – zice și vorbea așa de încet și de rar că abia îl auzeai ce spune – dar dacă v-am luat cu noi, am știut ce fac, am avut ceva în cap. Știu eu un loc unde să staţi liniștite până s-o alege într-un fel. Și acuma la locui ăla vă duc, numai să fiţi cu grijă, nu cumva să ne vadă careva. Pentru că nimeni nu trebuie să știece și cum. Esecret. De ascunzătoare, mai bine să nu se afle”. „Și unde zici tu c-o fi locul acela?” întrebăm noi, destul de neîncrezători, dacă l-am văzut cât poate fi de secretos. „A rămas casa lui Cărăbaș de peste kui goală, zice, ori cumva minţesc? Și dacă îi goală, zice, de ce n-ar sta ele acolo, să nu le știe nime, un timp? M-am gândit bine ori nu, spuneţi drept acuma? Dacă nu vă place, ziceţi, nu-i bine așa, și eu nu am de ce mă supăra”… Dracu’ gol, văruţu ca să vezi ce i-a putut trece lui prin cap! Cum de și-a adus el aminte că a rămas goală casa după ce-au murit moșnegii… Ne strecurăm prin capătul grădinilor, pe sub pruni, ca hoţii, să nu ne vadă nime. Când dăm sa intrăm, ușa ia grajd înţepenită, cu greu ne-am putut strecura înăuntru. Grajdul gol, ca la casă părăsită, ocolul pustiu, nici tu câine să te latre, nici tu găini pe sub grinzile de la șură, să înceapă a cotcodăci. Ni s-a cam strâns inima când am văzut atâta pustietate. Ca-n cimitir. Liniște și nimic altceva! în casă

neschimbate toate de la înmormântarea bătrânilor. Așa-i când omul nu are pe nimeni pe lume. Și dacă au murit bătrânii, au venit neamurile mai îndepărtate, de-au pus pomană, la început la șase săptămâni, după aceea la șase luni, cum e obiceiul și gata. Au luat ei de prin lăzi ce-a lăsat baba pentru odihna sufletului, au oprit ce-a fost mai de preţ, au dat de pomană la săraci ce-a fost mai vechi, mai purtat, și nimeni nu le-a mai trecut pragul. S-au întins peste tot păianjenii după cum le-a fost pofta. Surorile, când au văzut unde le-am adus, au făcut pe mofturoasele. „Nu stăm aicea, zice Mărișca, nici să ne tai! De urât și de întristare o să ne dăm duhul, o să vedeţi voi dacă n-o fi așa!” „Vi se pare vouă, zice văru Ionel. Facem noi un foc să duduie soba şi-o să fie ca-n rai. Patu-i larg, încăpeţi toate trei, vă culcaţi frumos și dormiţi neîntoarse de cum puneţi capu’ pe pernă, parcă vă văd!” „Ba că nouă nu ni-i mai somn acuma, nouă nu ne mai arde de dormit. Îi și păcat de timp, să-l petrecem dormind! Când om fi pe lumea aialaltă, om tot dormi, ne-om sătura de somn”, zice Mărișca și începe să râdă. Nu știu văruţu ce-a făcut atuncea, pe unde a căutat, prin pod ori prin cămară, destul c-a găsit o sticlă de răchie neîncepută, galbena ca uleiul de veche ce era. Trage văruţu o dușcă mai mărișoară, tragem și noi; surorile au început iar a se îmbia, că ele nu beau – cum au făcut la început și în biserică – ele sunt fete cuminţi, nededate la beutură, așa și pe dincolo, mofturi! „Nu vă mai îmbiaţi și voi atâta, zice văruţu. Gustaţi și dacă nu vă place, bine, noi nu vă silim în niciun fel. Luaţi numai o gură”. „Luăm, zic ele, ca să ne mai încălzim, altfel nu ne stă în obicei”. „A intrat frigul în noi, zice Mărișca și se scutură toată, și nici nu cred să mai iasă”. Și așa înfrigurate cum erau, stăteau toate trei cu ochii în pământ de ne-am mirat și noi cât s-au putut face deodată de sfioase; așa că ne-am dat mai aproape de ele, să le înveselim un picuţ; au început ele a ne lovi peste mâini; staţi liniștiţi, ziceau, astâmpăraţi-vă ce-i drept, mai mult cu jumătate de gură, altfel s-au luminat la faţă. Văruţu se uita ia noi și se încrunta, ceva nu i-a fost lui pe plac. „Eu plec,

zice, voi dacă vreţi mai staţi, n-am nimic contra. Rămâneţi sănătoși”. Când l-am auzit vorbind așa, am rămas cu gura căscată. „Nici aia nu pricep, zice văru Ionel, tu să pleci când se arată a fi cel mai frumos”. „L-om fi speriat noi, cine știe, zice Mărișca și începe să râdă, altfel nu văd de ce-ar pleca. Stai, dragul meu, zice și-l apucă de mână. Stai că nu-ţi face nimeni nimica, n-ai de ce a te teme”. Și atunci el iar s-a roșit la faţă ca fetele mari și nici n-a îndrăznit să se uite la ea în ochi. „Nu veţi fi voi din acelea de speriat oamenii, zice, Doamne ferește! De ce să-mi fie frică mie de voi? Numai că am o treabă și acuma mi-am adus aminte, cât pe aci să uit de treaba asta și să mă fac de rușine”. „Du-te, zice Mărișca, du-te, dragul meu, să nu zici după aia că din cauza noastră nu ţi-ai făcut treaba. Noi nu te opăcim în niciun fel!” „M-am dus”, zice văruţu și repede iese pe ușă, nu cumva să-l oprim. O, săracu’, zice Mărișca și iar se pornește pe râs, că tare-i fricos”. Și râde, râde, și celelalte două nu s-au lăsat nici ele mai prejos. Și mai tragem noi câte o dușcă de răchie din sticlă, să prindem curaj, să nu păţim ca văruţu și să ne facem de rușine; în casă cald și bine, ce să mai spun. S-a încins sângele în noi, mai din ţuică, mai știu eu din ce! Destul că până s-a întunecat afară, noi am tot petrecut, nu ne-am mai oprit. Într-un timp le-a prins și pe ele, săracele, osteneala, c-au dormit toate trei pe pat una lângă alta. Și Mărișca a început chiar a sforăi subţirel. Sta ea cu o mână sub cap și cu alta peste ochi, să se ferească de lumină, iar surorile amândouă cu capul băgat în pernă, dormeau duse. „De-acuma o fi și vremea să plecăm, zice văru Ionel, c-am petrecut destul, n-am ce să zic, de când sunt pe lume nu cred să mă fi distrat atâta”. Facem noi lampa mai mică, văru Irimie suflă încetișor în ea, s-o stingă, și am mai stat un picuţ pe întuneric, și nu se auzea nimica alta, numai focul din sobă. Și se mai auzea cum răsuflă ele liniștite și cum ninge afară. Așa o pace și o liniște s-a lăsat… Plecăm noi și când ajungem în ocol, ne despărţim, fiecare pleacă în treaba lui. Eu mă gândesc s-o iau peste grădini, să ajung mai repede acasă. Dau să ies prin grajd, în grădină, când colo, ce să

vezi!... ce vă povestesc eu acuma puteţi s-o luaţi, dragii mei, cum vreţi: adică puteţi să mă credeţi, dar puteţi zice și că n-a fost așa, că minţesc, ori că a fost un fel de părere, eu nu mă supăr. Omul povestește și cei ce îl ascultă, dacă vrea, crede, dacă nu, nu, cu forţa n-ai cum să-l faci să te creadă și nici nu-i musai... Și cum vă spun, când intru în grajd, mi-a fost mai mare mirarea s-o văd pe a iui Cărăbaș a bătrână (ea, săraca, era moartă de mulţi ani: când au îngropat-o, eu eram copii de școală; și mi-au dat atuncea, ţin minte, să mă îmbrac cu niște haine cam mari; pe măsura mea n-au avut, ajungeau aproape până în pământ și tot mă împiedicam în ele, oricât le-am sufuicat; eu le sufulcam și copiii trăgeau de ele și se desfăceau iară; până s-o bage în biserică, ne-am bătut cu grindurile, ne loveam, în fel și chip, mirare că nu ne-am scos ochii cu ele) – în mijlocul grajdului, se făcea că rănește cu un furcoi și părea tare mânioasă; tot cu spatele sta, nici nu se uita la mine. „Pari a fi cam supărată, zic eu mai mult ca să intru în vorbă cu ea, ori n-o fi așa?" Ea tace, se arăta numai grăbită să termine cât mai repede cu lucrul. „Văd eu că ești supărată, văd că nu vrei să prinzi vorbă în niciun fel", zic, și dau a-mi aprinde o ţigare. Trag eu din ţigare și atunci ea s-a uitat o dată scurt la mine, și așa o privire a putut avea că m-a săgetat până în inimă. „Te-ai stricat, dragul mamii, zice ea mânioasă. Nu mai ești copilul care ai fost! Te-ai becherit tare rău. Se uită omul la tine cât de repede poţi goli paharul și nu-i vine a crede. Tragi și din ţigare ca un șarpe și de-acuma văd că a început a-ţi mirosi și a muiere. Așa-i, cum spun eu acuma, ori mint?" „Așa-i, zic, cum spui dumneata. Dar pentru atâta lucru n-ai de ce a te necăji. Căci mi-a venit și mie rândul, mătușă, cum îi vine la fiecare! Vreau și eu să văd ce gust are lumea asta, am și eu dreptul, așa-i ori nu-i așa?" „Numai că tu n-ai gustat, cum spui, tu te-ai repezit ia ea ca cei lăcomoși, zice și se încruntă mai tare. Și lăcomia când e prea peste fire nu-i bună, așa să știi tu. Ascultă-mă, ce-ţi spun, că-s trecută prin viaţă, nu vorbesc numai așa, ca să nu tac". „Așa-s tinereţile, zic eu atuncea. Omul dacă îmbătrânește, uită

cum era el când a fost tânăr. Dacă n-ar uita, n-ar fi chiar așa de împotrivă, s-ar arăta și el mai răbdător!... Unde-i omul acela, cât îi tânăr să zică: de-acuma gata, destul! Ai uitat cum a fost, nu mai ţii nici dumneata minte". „Așa crezi tu c-am uitat, zice, și se încruntă și mai tare. Numai că nu-i așa! Am petrecut și m-am înveselit, e adevărat, nu zic nu, da' am avut grijă să nu umplu niciodată paharul prea tare, ca să dea și pe de lături. Or tu grija asta n-ai avut-o! Te-ai blăstămăţit, strigă ea atunci la mine... Acuma ce-ai făcut, zice, spune tu dacă-i frumos? Pe cine mi-aţi adus în casă, îmi poţi spune? Dreptu-i să mă supăr și să te ocărăsc în toate felurile, ori nu-i drept?" „Ai uitat, zic, văd eu c-ai uitat!

Dragostea îi tare dulce, maico, numai că de când ai fost dumneata tânără îs ani mulţi, nu-ţi bag pricină că nu mai ţii minte". Și ea atunci s-a întors cu spatele la mine. „Lasă-mă, acuma, zice. Nici nu am eu grija ta, îţi faci cum vrei, cum crezi tu că-i bine, eu nu te învăţ". Îi arunc eu din pod douătrei braţe de fân, să aștearnă la vite, și după aceea m-așez în gura podului să-mi sfârșesc ţigarea. Ea se tot foia prin grajd, iute de picioare ca una tinerică; bombănea supărată, dar vorbea încet, mai mult pentru ea, de sus nici nu înţelegeam bine ce spune. „Văd că ești tot supărată!" zic după un timp. „Sunt, zice ea, și am și de ce. Bag seamă, zice, că-l stricaţi și pe văruţu vostru, care-i curat cumu-i floarea, nici început nu-i. îl purtaţi pe la mândrele voastre. îl învăţaţi cu cele rele". „Nu-s chiar așa de rele cum crezi, zic eu din gura podului și încep a râde. Am spus eu c-ai uitat, am spus eu că nu mai ţii minte nimica, ce și cum a fost". „Nu-i treaba ta, zice, ce-am uitat și ce nu. Numai că ajungă-vă, zice ea de parcă nici nu m-ar fi auzit ce spun. Pare-vă și vouă rău de cel neîntinat! Voi nici n-aţi băgat de seamă, zice, că el s-a speriat și-a fugit!?" „A fugit el acuma, zic, dar n-o fugi așa până-i lumea. Căci timpul i-a venit și lui, mătușo, degeaba vrei dumneata să-i iei apărarea! Nici sămânţa... „Taci, începe ea atunci a striga la mine, taci, fii bun să nu te mai aud. S-a întors lumea pe dos, ori ce s-a putut întâmpla?! A ajuns

adică să-l înveţe cel tânăr pe bătrân, așa-i acuma? Stricaţi-l atunci și pe el, stricaţi-l, dacă asta v-aţi pus voi în gând, eu nu am nimic împotrivă! Faceţi cum credeţi, zice, mai bine să nu mă mai amestec… Dar pe drăguţele astea ale voastre să nu le văd. Căci nu mi-o fi nici mie totuna, ce gândești, să le știu că se lăfăie în patul meu”. „Ţi-ar fi drag și dumneatale, zic dacă le-ai vedea cât de frumos știu ele dormi: răsuflă încetișor și-i pieptul alb la ele ca floarea!” „Ia, niște prăpădite, zice atunci baba lui Cătăbaș furioasă. Ale nimănui pe lumea asta! Vai și amar de capul lor. Cine vrea le poate lua, destul să întindă mâna!” „Dumneata, o întreb, când ai văzut pe câmp o floare din cele plăcut mirositoare, n-ai întins mâna după ea, nu ţi-a fost drag s-o ai, spune drept?” „Am spus eu că ești lacom, zice. Îţi place adică un lucru și întinzi mâna, așa crezi tu că-i lumea făcută? Ar fi bine să fie așa, zice, numai că lumea e alta. *Sufletul care se dăruiește virtuţii seamănă cu o fântână cu apă limpede și liniștită, bună de băut, înviorătoare, care nu vatămă pe nimeni și pe care toţi o râvnesc… înfrânează-ţi, dragul meu, patimile, nu te lăsa stăpânit de către ele”.* Nu poţi avea tot ce-ţi dorești și ce ţi-e drag, după poftă; ar fi fost bine să fie așa, mi-ar fi plăcut și mie, numai că lumea nu-i așa orânduită, ce să-i faci?” Și când m-am uitat la ea, de acolo de sus, din gura podului, părea mai mult tristă și îngândurată decât supărată pe mine. „De-acuma, du-te, zice, de vorbit am vorbit destul, m-am dat cu vorba și mi-a rămas lucrul nesfârșit”. Mi-am stins ţigarea, dacă am văzut că mă alungă, și am sărit din pod drept în mijlocul grajdului. Ea m-a împins încetișor către ușă, cu amândouă mâinile. Abia mă vedea plecat. În graba mea, m-am împiedicat de furcer și m-am proptit de grinda de la ușă, să nu cad… O iau pe lângă nucii din capătul grădinii, pe furiș, să nu mă vadă careva. Nu m-am îndepărtat prea mult și m-am oprit de parcă cineva mi-ar fi dat cu maiul în cap. „Asta nu se poate, zic, asta ce mi s-a întâmplat mie acuma! Cum adică să stau eu de vorbă cu a bătrână a lui Cărăbaș, când ea, săraca, e de mulţi ani pe lumea aialaltă, gura ei de mult e acoperită cu pământ! Cine știe dacă nu cumva m-am

făcut și eu moroi dacă pot vorbi după voie cu cei răposaţi? Asta n-a fost decât o închipuire de-a mea, așa ceva nu s-a putut întâmpla”, zic, și m-a cuprins așa o supărare că, tot bombănind în fel și chip, am făcut calea-întoarsă. Am ţinut-o tot într-o fugă, nerăbdător să văd dacă baba lui Cărăbaș e tot acolo în grajd, cum am lăsat-o eu, rănind la vite, dacă nu cumva a dispărut. Ce să fie acolo, grajdul goi pușcă! După ce mă mai liniștesc, o iau iar spre casă, fac calea-întoarsă. „Mai bine ar fi să taci mâlc, îmi spun. A fost ori n-a fost, ai stat ori n-ai stat de vorbă cu baba lui Cărăbaș, gata, pune cruce, nu te mai gândi ia asta! Căci omul dacă se gândește prea mult se strică la cap”… Și uite așa au trecut anii și până acuma la nimeni n-am mai povestit ce și cum a fost atunci, am ţinut în mine și bine am făcut. Aprigă babă, era iute la picioare ca una din cele tinere și-i mergea gura mai repede ca meliţa. M-a dăscălit în fel și chip; e drept că mie mi-a intrat pe-o ureche și mi-a ieșit pe cealaltă!

O săptămână, cât au stat ele în casa lui Cărăbaș, nimenea nu le-a știut, afară de noi. Când începea a se însera, ne strecuram prin capătul grădinii, ne duceam la ele pe ascuns să nu se afle. Văruţu, oricât l-am fi chemat, oricât ne-am putut ruga de el, un timp n-a vrut în ruptul capului să vină cu noi. „Tu le-ai dus acasă la Cărăbaș, ziceam noi, și acuma dai dos de ele. Unde o fi și ăla care să te priceapă, ce-o fi și la tine în cap, zău așa! Ţi-au făcut ele vreo supărare, ori ce s-a putut întâmpla?” îi întrebam noi. „Nicio supărare”, zicea el și se încrunta și altceva mai mult de la el nu mai puteam scoate, oricât am fi încercat, oricâte întrebări i-am mai Pi pus. Surorile, daca vedeau că venim fără el, începeau a râde. Mai ales Mărișca râdea cea mai tare, știa ea ce știa. „Nu te lăsa și tu atâta îmbiat”, îi spuneam lui văruţu, dar oricât ne rugam de el, degeaba. „Nu pot veni, zice. M-a rugat Dorel să-i fac o sanie și până o gat, nu mă pot mișca, lui, dacă am promis ceva, mă ţin de vorbă, nu-mi place să umblu cu minciuni. „Spuneţi-i să vină, zice într-o zi Mărișca. Să vină c-o să fie bine, așa să-i spuneţi. Dar să vină cât mai repejor, nu cumva să mă

răzgândesc”. Și îi spunem noi a doua zi, dimineaţa, ce-a spus Mărișca, dar cuvânt cu cuvânt, așa ne-a rugat ea, să nu lăsăm nimic pe dinafară, să nu rămână niciun cuvânt nespus. „Bine, vin, zice văruţu atuncea și dă numai așa din umeri, a lehamite de parcă cine știe ce corvoadă i-am fi adus la cunoștinţă, ceva ce trebuie să facă mai mult din silă, nu pentru că i-ar fi plăcut. „Numai că de data asta, zice, mă duc singur, fără voi. Vă mai odihniţi, că și Dumnezeu după ce-a făcut lumea s-a odihnit o zi. Odihna e și ca folositoare, voi ce credeţi?” îl lăsăm noi să meargă singur, dacă așa i-a fost dorinţa. Prea ușor nu ne-a fost. Ne învăţasem și noi ca ursul la miere, nu ne-am mai fi dezlipit. Era el, la ani, mai tânăr ca noi, mai cruduţ, dar așa ne-am învăţat să nu-i ieșim din vorbă. Ne comănduia după cum vroia el… A doua zi, când ne-am dus la văruţu, ia-l dacă ai de unde?! Dispărut fără urmă! Când începe a se întuneca ne furișăm noi spre casa lui Cărăbaș și, ca de obicei, dăm să intrăm; dar ce să vezi, ușa închisă și lumina stinsă! Batem în ușă, ne uităm pe fereastră, degeaba, nicio mișcare!” „Or fi plecat, cine știe, își dă cu părerea văru Ionel. S-or fi întors în satul lor. Le-o fi luat văruţu și le-o fi dus înapoi. S-or fi săturat și ele să stea așa, zăvorâte, ca la închisoare”. Și atunci ni s-a părut că răzbat dinăuntru niște râsete înfundate. Tragem bine cu urechea și se auzeau șușoteli, și sughiţuri de râs, dar de deschis nici vorbă ca cineva să ne deschidă; când am văzut o asemenea batjocură, am plecat, fierţi de supărare, acasă. Mai ales pe văruţu eram supăraţi, nu l-am fi putut crede așa de nerecunoscător și nici atât de lacom! Văruţu nici a doua și nici a treia zi nu s-a întors acasă. Săraca maică-sa a început să se jeluiască și să aprindă lumânări la biserică, ca după mort. Noi știam ce știam, dar degeaba, de vorbit nu puteam vorbi… Seara ne strecuram până ia casa lui Cărăbaș și ne rugam, ba de văruţu, ba de fete, să ne dea drumul și nouă înăuntru. Nu primeam niciun răspuns, se auzeau numai șoaptele și râsetele care ne scoteau din sărite! A trecut așa, aproape o săptămână, până când, într-o sară, lui văruţu i s-a făcut, se vede, milă de noi și nu s-a

mai lăsat rugat, ne-a deschis ușa chiar el cu mâna lui. Fetele, dacă ne-au văzut cât ne arătam de supăraţi, și-au dat silinţa să ne împace, să ne facă în vreun fel să ne treacă supărarea. Și prea mult nu le-a trebuit, căci nu suntem nici noi de lemn: Numai că văruţu, de ostenit ce-o fi fost, a adormit, săracu', pe scăunuţul de lângă sobă! „Lăsaţi-l să doarmă, a zis Mărișca, dacă a văzut că noi dăm să-l trezim. Să doarmă, zice, să mai prindă puteri. Nimic nu-i mai bun decât somnul, când ești tare ostenit". „Mai bine l-am întinde în pat, zice Smărăndica. Doarme în picioare, nu vedeţi cum se chinuie, săracul, vouă nu vă pare rău de el?! Măcar să se odihnească mai ca lumea!" Și-l iau ele încet, nu cumva să-l trezească – Mărișca îl ţine de cap și celelalte două surori de picioare – îl întind frumos pe pat și în timpul ăsta văruţu nici nu s-a mișcat; s-a întors numai cu faţa la perete și a dormit mai departe, în așa somn greu a fost căzut. „Cam trage de la fereastră, zice plină de grijă și de blând Mărișca. Mai bine l-am acoperi cu ceva, nu cumva să-i fie frig și să se betejească, bietul copil". îl acoperă ele și o vreme s-au uitat la el cum doarme, îl sorbeau din ochi. După aceea, aproape că am uitat de văruţu, numai din când în când ele își aduceau aminte și se repezeau la pat să vadă dacă are somnul bun, dacă nu s-a dezvelit cumva și l-a luat cu frig; dar văruţu dormea liniștit, nu știa, n-avea de unde să știe, de câtă grijă și înfofoleală poate avea parte.

8

— Fotografia asta, spuse domnișoara Ana, și Nușca se aplecă deasupra albumului s-o poată vedea mai bine – mama o ţinea după oglindă și o preţuia mult. „Dacă stai și te uiţi – zicea ca – tot se vede că suntem fraţi amândoi, că ne-a făcut aceeași mamă și același tată. Măcar că el s-a potrivit să semene la chip mai mult cu taica. Eu în schimb am fost leită mama. A fost mai negricios la faţă și nasul l-a avut, mă gândesc, cam mare, dar altfel, a fost om frumos. Nu te lua tu după cum arată acuma, eu îţi spun cum a arătat când a fost tânăr… El a fost mai mic decât mine cu vreo doi ani și mă preţuia mult; cât a fost de zăbunatic la

fire, nu exista să nu mă asculte. „Ioane, îi spuneam, de-acuma ţi-o fi şi ţie destul. Mai astâmpără-te, mai trage-te pe lângă casă. Nu umbla tot bitanga, că nu-i bine”. „Nu fac la nime niciun rău şi nu supăr pe nime, zicea el. Îmi petrec şi eu cât sunt tânăr şi cât e vremea mea. Nu vreau să-mi pară rău, nu vreau să spun mai târziu, când mi-or trece anii, că n-am ştiut să mă bucur de tinereţe”. „Cine zice să nu te bucuri, îi spuneam cu, dar ai şi tu o măsură. Nici aşa nu-i bine să n-ai nicio grijă, să fii aşa, ca un cal fără căpăstru, alta să nu ştii, numa să zburzi! *înfrâneazăţi patimile, nu te lăsa stăpânit de către ele”.* „Nu mai mă ocări, surioară” îmi spunea el şi-i străluceau ochii, parcă-l văd. Avea ochii verzi şi când râdea i se lumina tot chipul, „Te dojenesc, asta fac, îi spuneam eu. Una e dojana şi alta e ocara. *Căci dojana e binevoitoare şi prietenoasă, pe când ocara este aprigă şi jignitoare; cea dintâi îi îndreaptă pe cei ce cad în greşală, pe când cealaltă, doar îi îndârjeşte”.* „Vorbişi ca din carte, zicea el şi mă lua în braţe, mă strângea cu multă dragoste. Şi degeaba mă ocărăşti, căci dacă e pe aşa, la fire tot semănăm amândoi, orice ai zice tu”. „Ba, ii spuneam eu, nu-mi vine să cred să semănăm. Eu ştiu sămi pun frâu, ştiu că toate pe lumea asta trebuie să aibă o măsură”. „Şi mie şi ţie, zicea el, ne-au plăcut petrecerile şi distracţiile, spune tu dacă nu-i aşa! N-am fost ca aceia care pe orice îşi aruncă ochii zic «asta nu-mi place», şi strâmbă din nas. Nouă ne-a fost drag tot ce-i frumos şi ce-a meritat să fie preţuit, am ştiut să preţuim…” Abia s-a întors el din armată, din ungurime, de la Seghedin, şi aşa i se părea: că toată lumea îi a lui! Numai că, spuse domnişoara, el n-a avut parte de norocul pe care l-a avut mama. Cântecele şi petrecerile n-au ţinut mult, repede s-au sfârşit.

— Fericirea, spuse Nuşca, cât de multă o fi, n-ajunge fiecare să se înfrupte din ea. De ce oare o fi aşa? Cine şi unde se hotărăşte care să fie fericit şi care să nu fie? Cine îi alege pe unii şi pe alţii?

— Să-ţi povestesc mai bine ce mi-a spus taica mie într-o seară, spuse domnişoara Ana. Vorbele lui ar putea să

slujească și ca un fel de răspuns la întrebarea pe care mi-ai pus-o acuma. „Să știi tu, zice el (și era într-o joie mare, ţin minte de parcă ar fi fost azi, stăm amândoi pe scaunul de lângă biserică și ne uitam cât de frumos ard lumânările; nu batea pic de vânt și flacăra se ridica drept în sus, nici nu se mișca) – să știi tu, zice, că aici pe pământ e și raiul și iadul, eu așa gândesc cu capul meu prost. Numai că unora le e dat să trăiască în rai și altora în iad. Asta-i deosebirea.

— E tot o întrebare și asta, spuse Nușca. Nu prea seamănă a răspuns. De ce unii au parte de bucurii și alţii nu? De ce unii beau vin, iar alţii aguridă?

— Și uite așa s-a întâmplat, spuse domnișoara Ana, că-ntr-o zi s-au sfârșit toate.

— Mânzul și-a pus căpăstru, spuse Nușca, n-a mai putut zburda unde și cum a vrut el!

— Taci și ascultă, spuse domnișoara Ana. Am fost și eu de faţă, așa că am ce povesti. Era într-o după-ainiază, mai spre seară, și în încăpere începuse a se face întuneric. Mama cosea la o cămașă și și-a tras scaunul mai aproape de fereastră; până se întuneca de tot, nu-i plăcea să aprindă lumina. Și când el a intrat, ea a știut de unde vine și ce-i în inima lui. Nu s-a oprit din lucru și nici privirea nu și-a ridicat-o de pe cusătură; sta aplecată, împungea cu acul și tăcea mâlc. El a închis încet ușa, de parcă mama ar fi dormit și n-ar fi vrut s-o trezească; s-a așezat pe un scăunel lângă sobă și a început a se uita la ea. Abia puteam să-i mai zăresc așa de întuneric s-a făcut în încăpere. Mama s-a oprit din lucru și mi s-a părut că-i văd cum se uită unul la celălalt, prin întuneric, tot fără să se miște și fără să scoată o vorbă. Și într-un târziu l-am auzit spunând (în șoaptă, abia am înţeles ce zice și-i vorbea mamei, surorii lui mai mari, pe care o iubea și o preţuia mult): „De-acuma gata, o făcui și pe asta”. Și din nou s-a lăsat liniștea, niciunul dintre ei n-a mai scos un cuvânt; au mai stat un timp fără să se miște și iară să vorbească unui cu altul. Și eram prea mică prea neștiutoare, ca să pricep ce se întâmplă: cum că hotărârea fusese de-acum luată și nu mai era nimic de făcut! După dorinţa părinţilor, își lua

el nevastă, vrând-nevrând, trebuise să le facă voia! *0 făcuse și pe asta!* După un timp s-a pregătit de plecare. Mama nu s-a ridicat de pe scaun să-l petreacă și n-a aprins nici lumina. A rămas la locul ei, lângă fereastră, cu mâinile în poală. Și atunci eu m-am apropiat tiptil de ea, de aproape am putut să-i zăresc chipul mai bine și am văzut că din ochii mamei curgeau lacrimile ca dintr-o fântână! Am rămas amândouă pe întuneric și o ascultam cum plânge. Până s-a întors tata din vecini, a tot plâns pe înfundate și din când în când se ștergea la ochi cu dosul palmei. Ţinea mult la fratele ei, îl iubea din tot sufletul și-i părea rău, i se rupea inima văzând cât poate fi el de lipsit de noroc.

— Așa că s-a însurat, alta n-a avut ce face? întrebă Nușca. A trebuit să facă voia părinţilor și să-și ia nevasta după dorinţa lor?

— Nu, spuse domnișoara Ana, până la urmă nu s-a întâmplat așa. Așteaptă să-ţi povestesc ce-a fost mai departe… De-acuma era totul pregătit, peste o săptămână, cel mult două, urma să-și pună pirostriile în cap, când s-a întâmplat să fie chemat la o nuntă toamai la Manăștiur, unde aveam noi niște neamuri. Se porniseră cazanele și se ţineau nunţile lanţ. Au fost chemate și alte familii din satul nostru și era toată lumea curioasă să vadă cum sunt nunţile prin alte părţi, ce fel de obiceiuri sunt, dacă-s aceleași ca pe la noi, ori nu. Și ia nunta aia s-a întâmplat să pună el ochii pe o verișoară de-a miresei, era ea chiar de acolo, din Mânăștiur. O chema Minodora și era tare micuţă, abia dacă îi ajungea până la bărbie. Dar și așa, păreau ei făcuţi unul pentru altui, așa de bine se potriveau. În noaptea aceea au stat tot timpul împreună. Se uita la ea ca la o icoană, o mânca din ochi.

Dimineaţa, când s-au întors acasă, a dat mama să intre cu el în vorbă, dar nu aveai cu cine vorbi, puteai spune orice, el de auzit nu te auzea. Da din cap, dar gândurile lui erau în altă parte! Taica, dacă i-a văzut așa, a început a se răsti ia el, o lună întreagă au ţinut-o numai în certuri unul cu celălalt. O dată n-a lipsit mult să se ia și la

bătaie, noroc cu maica, s-a întâmplat să fie de faţă, așa că a sărit și i-a despărţit. „Mie nu-mi place, spunea taica, să-mi iau vorba înapoi. Eu ce-am promis odată, rămâne așa cum am spus. Tu să nu mă faci de rușine, c-atuncea n-ai pace cu mine, așa să știi!” L-a certat taica, da ori vorbeai cu peretele ori cu el, era același lucru, laica vorbea, și el da din cap și se uita pe fereastră și din când în când ieșea afară și începea să plângă de supărare. „N-am cu cine vorbi, spunea taica, copilul ășta s-a stricat la cap. Spuneţi-mi, rogu-vă, ce să mă fac cu el?!…” Pană la urină a trebuit să-i facă voia. Numai c-a fost degeaba, nu i-a fost lui dat să aibă parte de Minodora, oricât a putut-o iubi. Vinovată a fost ea, pentru că nu a avut răbdare să-l aștepte, s-a grăbit și din pricina asta a greșit foarte tare. Ce-o fi fost în mintea ei, nu știu! I-a promis doar c-o să vină cât poate el mai repede s-o ceară de nevastă de la părinţii ei, dar se vede că ea nu l-a crezut; şi-o fi închipuit că vorbește numai așa, la un pahar, și până a doua zi uită! Așa că atunci când s-a dus cu taica la Manăștiur, ea era de-acum logodită cu altui! Nu mai era nimic de făcut decât să se întoarcă acasă și să încerce s-o uite. Și-a dat seama, însă, că n-o poate uita și că orice i s-ar întâmpla, o altă femeie n-o să mai fie în stare să iubească. Nu-i mai rămânea decât să-i stea în preajmă, câte zile i-o mai fi dat sa trăiască. Chiar dacă ea era a altuia, lui nu-i rămânea alt lucru pe pământ… Și-a căutat atunci o nevastă tot din Mânăștiur și a avut grijă să se afle cu casa cât mai aproape de cea a Minodorei. Așa că de văzut se vedeau unul cu altul, nu trecea o zi să nu se vadă. „Poţi să fii liniștită, i-a spus el mamei când s-a întâmplat să se întâlnească odată cu Minodora la Balta-Caldă. Nu-mi stă în obicei să intru în casa altuia și să i-o stric. Cu mine gata, eu am pus punct”… Și s-a ţinut de cuvânt. Și-a găsit o femeie înţelegătoare. Știa ce știe toată lumea, dar nu s-a plâns. Iar dacă la vreo petrecere se întâmpla, totuși, să joace el mai mult cu Minodora decât ar fi trebuit, când se oprea jocul îi făcea semn cu mâna și când el se apropia cu părul ud și roșu la faţă de atâta joc îi vâra mâna sub cămașă, la spate, să vadă dacă nu cumva s-a întâmplat să

asude prea tare. În felul ăsta le arăta celorlalţi că, orișice ar fi și s-ar întâmpla, ea era nevasta lui cu cununie și pentru asta trebuia să-l îngrijească și să-i caute în rând…

ANA

— Dimineaţa nici nu mă așezam bine la război că mă și trezeam cu Nușca, cioc-cioc la fereastră. Bătea în ea cu o crenguţă, ori cu un lemn, cu ce găsea, da’ nu prea tare, alta să n-o audă nime, numai eu; dacă se întâmpla să nu-i răspund, atuncea venea la ușă, o crăpa încetișor și se uita înăuntru, nu cumva să mă fi scăpat adormită și să mă trezească. „Intră, tu, ziceam, și închide ușa, nu te mai lăsa atâta îmbiata”, și ea intra, pâș-pâș, nici să n-o simt, sa nu mă opăcească de la lucru și se așeza pe scăunuţul de lângă sobă; sta pe scăunuţ cu amândouă mâinile în poală și nu zicea nimica, numai ofta, îi plăcea ei să se uite la mine cum aleg modelele, sa mă vadă la război, asta era bucuria ei. Devreme te sculași, îi spuneam, nu mai putuși dormi, draga mea, un picuţ. Eu dacă aș fi în locul tău, așa fără griji, aș dormi neîntoarsă. Aș dormi, ziceam, numai că nu pot, pe mine nime nu mă lasă. Și atunci o vreme se foia pe scăunuţ și ofta de parcă ar fi fost la o sută de ani și necazurile care-s pe lumea asta, toate, pe umerii ei ar fi stat. „Cine te-a năcăjit, fată dragă, o întrebam, că oftași așa greu?” „Nu m-a necăjit nime, zicea ea, numai că nu m-am prea putut odihni cât a ţinut noaptea. Taica s-a tot văitat că-l dor picioarele, o clipită nu ne-a lăsat în pace. Cum închideam și noi ochii, cum începea să strige și să ne certe în fel și chip. Vouă nu vă pasă, zicea, poate muri omul și voi dormiţi neîntoarse! Cine a mai văzut așa niște făpturi nesimţitoare! Vouă nu vi-i milă, să sufere omul cât o suferi, vi-i totuna!» Când a dat să se lumineze, atunci parcă s-a mai liniștit și el și a aţipit, ca un ceas-două, nu mai mult. Numai că de pe noi a fugit somnul, ce să mai poată careva dormi, tot cu ochii în grindă am stat până s-a crăpat de ziuă”.

Plăcerea ei era să stea pe scăunuţul de lângă sobă, cum îţi spun, și să se vaite ca un om mare. „Dacă ţi-i frig, îi spuneam, nici focul nu-i aprins de multă vreme și n-a avut

când să se încălzească, deschide și tu ușa de la sobă. Așa pripește de bine, că-s lemne uscate, numai să te uiţi ce jar s-a putut face…” Era caid lângă sobă şi-o prindea somnul. O lăsam să doarmă și când se întâmpla să dau mai tare cu spata, tresărea; își trăgea nasul ori sughiţa, dar de trezit nu se trezea; ofta numai și începea să sforăie subţirei. „Mult nu mai avem, spunea de cum deschidea ochii, s-a sfârșit cu vremea bună, e timpul să se mai adune omul pe lângă casă. Acuș vine iarna și îngheaţă curu’ de frig”. „Așa-i, asta-i drept că îngheaţă, dacă nu și-l ţine mai la fereală”, îi spuneam eu. „Verdele ăla, zicea ea după o vreme, e tare frumos. E așa ca iarba și arăta spre ghemele de lână cu care se jucau mâţele când îi crudă, când abia dă frunza. O culoare mai frumoasă nici c-am văzut. Numai galbenul n-ar fi stricat să fie mai tare, când îl pui lângă verde pare mort, n-arată așa viu”… Ne vorbeam amândouă cum să potrivim mai bine culorile, ca să iasă mai frumoasă ţesătura și îmi părea și mie bine că am cu cine sta de vorbă, că am cu cine mă sfătui.

— Tot stau și mă minunez, spuse după un timp Persida și o prinse pe Nușca de mână, cum de a putut, draga mea, să încapă în tine atâta știinţă de carte. Ferice de părinţii care te-au avut și te-au crescut c-au avut de ce se bucura.

— Pe toate câte ie știu, spuse atunci Nușca, și se trase cu scaunul mai în faţă, mai la lumină, numai de la ea le-am învăţat și le-am aflat. Ei trebuie să-i mulţumesc. Acea fiinţă fără seamăn pe pământ, acea făptură minunată, la care ori de câte ori mă gândesc, ochii mi se umplu de lacrimi și vorbele abia dacă prind a se înfiripa pe buzele-mi tremurătoare… Și dacă aţi uitat-o cumva, dacă nu vă mai aduceţi aminte de ea, să știţi că eu n-am putut-o uita. Și n-am s-o uit câte zile am să trăiesc pe pământ.

— Eraţi tot împreună amândouă, își aminti maica Ana, nu vă mai despărţeaţi. Pe unde se ducea, nu mergea singură, te lua cu ea. Nu făceaţi un pas una fără cealaltă. Când trecea dimineaţa la școală cu caietele și cărţile sub braţ, își aminti maica Ana, ieșeau oamenii la poartă s-o

vadă. Îţi era mai mare dragul s-o privești, nu te mai săturai.

— Săraca domnișoara Ana, spuse Nușca. Ochii i se umplură de lacrimi și se întunecă la chip. Ce mult a mai putut pătimi. De mare și grea suferinţă a avut parte. Să n-o uităm, de ea să ne aducem aminte veșnic.

— Purta un cojocel cu blăniţă la gât, alb și cu înfloriturі, și ghete din alea cu turiacul înalt, cum poartă măistoriţele de la Lugoj. Și erau mici, așa de mici că mă tot minunam, cum de-i încap picioarele în ele. „Nu vă strâng, domnișoară?” o întrebam. „Ba, că sunt puţintel cam mari”, îmi răspundea ea întotdeauna. Râdea și-și dădea capul pe spate.

— De domnișoara care a stat ia Soca, de aia vorbiţi voi acuma? întrebă Persida. A stat la ei două veri și o iarnă și de înţeles s-a înţeles tare bine cu Socăliţa. Tot de subsuori se ţineau, de parcă ar fi fost două surori… Când a venit iarna și s-a lăsat frigul, Soca ne-a întrebat dacă nu putem cumva să-i împrumutăm o sobă, că el nu și-a pus până acuma în casa de către drum și îngheaţă domnișoara lui de frig. Stă pe scaun săraca – ne povestea el – și-și suflă în pumni să se încălzească și alta nu face, numai plânge. Și lui i se rupe inima; nu poate s-o vadă așa supărată și străina, fără suflet de om lângă ea, să-i poarte de grijă. El a auzit c-am avea noi o sobiţă pe care o ţinem în podrum, și soba aceea ruginește degeaba nefolosită… Așa că să facem bine și să i-o împrumutăm lui, s-o pună în odaia domnișoarei.

— Asta a fost într-o duminică, spuse Persida. Mai spre prânz, când iese popa de la biserică, Șoca a prins vitele la car, nu avea decât două vaci, și a venit cu caru după soba voastră. Numai că ușa la podrum era îngustă și soba era mărișoară, cam greu aţi scos-o afară. Aţi urcat-o în car și, când să porniţi, s-au speriat vacile, din te miri ce, și-au luat-o hâșca, n-au ţinut drumul drept. Și cum domnișoara sta și se uita chiar în mijlocul drumului, gata a fost s-o doboare și să treacă peste ea cu carul. Norocul ei cu şoca ăl bătrân c-a strigat la ea: „Feriţi, domnișoară, că

vă calcă” și atunci ea s-a dat repede mai către ușă, și așa a scăpat nelovită.

— În iarna aia, își aminti maica Ana, n-am ieșit de prea multe ori din casă, mai mult am zăcut; din ce mi s-a tras, nu știu; numai că de la o vreme când a venit primăvara și a început a se încălzi timpul mi s-a urât; de-acuma gata, mi-am zis, mi-a fost de ajuns! Pripea soarele, cântau păsărelele, cum era mai mândru, și pe mine mă dureau oasele de atâta ședere în pat. M-am sculat, mi-am tras un scăunuţ la soare și din ziua aia mi-a luat parcă cineva cu mâna greumântul nimic n-am mai avut. Stăm la soare și mă uitam la domnișoara cum trece pe lângă mine, cu braţele pline cu sânziene din cele albe.

— Era tare copilăroasă și veselă, spuse Nușca. Râdea și intra soarele în clasă, se făcea lumină. Primăvara, bucuria noastră era să ne jucăm de-a prinsa: ne duceam în cimitir, că-i lângă școală, și acolo ne fugăream tot timpul, o clipă nu stăm în loc. Erau pomii toţi o floare și noi alergam care încotro și strigam, și râdeam, se auzea pană în sat. „De-acuma, gata, destul”, zicea domnișoara și se așeza pe scăunuţul din faţa bisericii. Noi ne împingeam care să se așeze mai aproape de ea, și atunci domnișoara ne spunea cum se cheamă fiecare pom și fiecare floare din cimitir, ie știa pe toate, nu exista să greșească. Și după aceea, ne jucam iară, ne ascundeam ba după un pom, ba după o cruce și se scuturau florile când vântul batea mai tare. După ploaie, când ieșea soarele, ne duceam cu domnișoara după melci. Ana Ţona avea o cotoriţă cu fundul rar și noi puneam melcii adunaţi în cotoriţă ei, dar de ajuns nu ajungeam cu toţi melcii acasă, cei mai mulţi îi pierdeam pe drum. Erau lipicioși și băloși, de n-aș fi pus mâna pe ei, nici moartă, și copiii râdeau de mine că-s așa urâcioasă. Mi-i puneau, să mă sperie, ba în trăistuţă, ba în penar și atunci, de frica lor, mă albeam cum îi varu. Plângeam și mi se făceau ochii ca cepele, abia mă împăca domnișoara.

— Avea ea o aluniţă pe obrazul stâng, își aminti Persida. Cred că a fost adevărată, nu cred să şi-o fi făcut-o cumva cu creionul, nu i-ar fi stat în obicei. La ea totul a

fost natural, așa cum a lăsat-o Dumnezeu.

— Numai că norocul și binele nu-s date cui le merită și ea n-a avut parte de noroc, spuse maica Ana și o vreme s-a așternut liniștea.

— Odată, începu să povestească Nușca, am trecut pe la domnișoara mai de dimineaţă, să-i duc niște tătăișe. Știam că-i plac florile și voiam să-i fac o bucurie. Domnișoara sta pe pat, se uita în oglindă și se pieptăna. Eu atuncea m-am apropiat încetișor, în vârful picioarelor să nu mă simtă, și am mângâiat-o pe păr. Ea s-a întors spre mine și, cum avea într-o sticlă niște odicolon, mi-a turnat și mie în palmă: „Să-mi spui tu acuma, zice, cu ce floare seamănă parfumul ăsta la miros? Să te văd dacă știi, dacă poţi să ghicești?” „Cu calomfirul”, zic eu repede, fără să stau prea mult să mă gândesc. „Nu-i calomfir”, zice ea și începe să râdă. „Cam așa miros au, zic, goroniţele, vara, mai către seară, când sunt pălite un picuţ de soare”. „Nu, zice, nu-s nici narcisele, goroniţe, cum le spui tu. Și nici n-ai de unde să știi, pentru că-i o floare pe care nici tu, și nici eu n-am văzut-o vreodată; eu doar am citit despre ea, prin cărţi… Și mi-a spus numele unei flori, pe care eu acuma am uitat-o, n-o mai ţin minte…” „E un miros mai special, nu-i așa? m-a întrebat ca și a închis ochii, ca să poată simţi mirosul mai bine, și s-a făcut la obraz albă ca varul. „Tătăișele, zic, sunt cu rădăcină cu tot. Le-am adus anume așa, ca să le puneţi în pământ. Acuma se prind cel mai bine, e timpul lor. Nici nu mă auzea, gândurile îi erau tot la floarea aceea, a ei. Si atunci mi-a fost ciudă că nici nu se uită la tătăișele mele. „Are un nume urât floarea asta, de care ziceţi. Un nume urât cum nu s-a mai văzut”, i-am spus eu înciudată. „Floarea o iei după miros, a spus atunci domnișoara, nu după nume, și a zâmbit. O floare fără miros, oricât de frumos i-ar fi numele și oricât ar fi ea de minunată, nu plătește nimic, nu are nicio valoare. Să ţii minte, draga mea, ce-ţi spun eu acuma”, a mai spus și după aceea am plecat amândouă să punem tătăișele în pământ.

— Cât a fost ea dăscăliţă, spuse Persida, serbările se făceau în pădurea de la Turcoane, nu în sat. Serbări

pregătite cum trebuie, nu făcute la repezeală. Așa au fost de reușite, că Ii s-a dus vestea prin toate satele și împrejurimile! Au ales și un loc frumos, o mândreţe de poiană, la intrarea în pădure. De jur-împrejur au făcut copilandrii un gard de nuiele, așa că fără bilet nu putea nime intra. Erau și din cei care săreau gardul dar nu prea mulţi. De rușinea domnișoarei, nu îndrăzneau să-l sară, nu că le-ar fi fost greu. Domnișoara sta la ușă pe un scaun, lângă o masă acoperită cu un ștergar înfiorat. Pe masă se afla o cană cu flori și o cutiuţă de fier în care păstra banii. Dădeai doi lei și ca îţi rupea biletul, dar te ruga să-l ţii, nu cumva, să-l arunci din nebăgare de seamă. Biletul, zicea ea, nu-i numai pentru intrare, cu el poţi câștiga și la tombolă, te miri ce… îi învăţase ea pe copii poezii din cele lungi, așa că serbarea se prelungea până ce asfinţea soarele.

Luţă loviţă cânta din torogoată un marș, să se strângă oamenii, și când Luţă sfârșea marșul, domnișoara se urca pe un scaun, ca s-o vadă lumea, și striga numerele de la tombolă. Cât striga numerele, se mai întâmpla să fie golomoz: copilandrii mai pișcau fetele, ori le spuneau cine știe ce prostii la ureche; erau și din cei care se cam întrecuseră cu beutura și, din pricina asta, vorbeau mai mult decât trebuie. Și atunci domnișoara se oprea și ne ruga să facem liniște, căci altfel ea degeaba strigă, că tot nimic nu se aude; oamenii se mai linișteau, săreau femeile cu gura la ei să-i potolească, în timpul ăsta, cât ţinea tombola, muzicanţii se strângeau la umbră și se așterneau pe mâncat și pe beutură! După ce sfârșea domnișoara, se întâmpla ca și ei să fie tropa. Așa erau de betoci, că uitau și cântările, nu mai erau în stare să cânte altceva decât „Ţarina de la Abrud”… La tombola aia am câștigat și eu odată un piglais și o oglindă din cele de pus pe perete. Altă dată mi-a ieșit o carte cu povești, da’ tot n-am avut ce face cu ea, mai mult mă uitam la chipuri, așa-i dacă literele nu le-am învăţat… Ţin minte că m-am rugat de Petrică să-mi spună și mie despre ce minciuni scrie în carte, să le știu și eu. El se apuca să-mi citească, nu se lăsa îmbiat, dar se

chinuia tare mult. Era într-a întâia la școală și nu știa nici el bine literele, se făcea roșu la obraz cum ii sfecla până le nimerea… Când îl vedeam cum se chinuie, mă cuprindea mila și-i luam cartea din mână…

— Câteodată, spuse Nușca, dacă eram cuminţi și se întâmpla să nu greșim la socotit, se îndura domnișoara de noi și se apuca să ne cânte. Avea o carte cu coperţile groase și-n cartea ei erau tot felul de cântări. Nu ne mai venea să plecăm acasă, așa de frumos le zicea; și le știa pe toate, n-a fost una pe care să n-o poată cânta, cât ar fi fost de grea. Glasul ei era cum îi vioara, dacă nu cumva chiar mai cristalin. Am fi ascultat-o la nesfârșit, nu ne mai săturam. Nu termina bine un cântec, că ne și rugam de ea să ne mai cânte unul. Și fiecare părea mai frumos ca cel de dinaintea lui. Când se nimereau dintre cele mai ușor de ţinut minte, ne învăţa și pe noi, copiii, să le cântăm. Cum da primăvara, ieșeam în ograda școlii și ne urcam sus, pe lemnele de lângă șură. Lemnele erau ude și puneam cărţile sub noi, să nu ne tragă ia fund – și cântam. Copiii mai mari, dintr-a patra, se urcau pe acoperișul de la șopronul de lemne, și de-acolo urlau cât îi ţinea gura. Văruţu Ion, cât a fost copil – după aceea s-a dat cu beutura și duhanul și și-a stricat glasul cânta așa de mândru, că domnișoara nu mai putea de drag; îl punea să cânte și se minuna. Îi spunea să coboare de pe acoperiș și începeau numai ei doi să zică un cântec. Și așa de frumos cântau, că noi, ceilalţi copii, încremeneam parcă pe lemnele alea, nici nu ne mișcăm. „Eu zic s-o mai luăm o dată de la început, domnișoară, că de data asta tare a mai ieșit frumos”, zicea văruţu ion. Și atunci cântau încă o dată, văru Ion era primașu, iar domnișoara îl secunda cu vocea ei subţirică.

— Când a venit pentru prima dată la noi, m-am întâlnit cu ea pe puntea de la moară, începu Cornel să povestească… puntea era cam șubredă și ei la început i-a fost frică să treacă. „Fiţi iară teamă, zic – a ţinut ea și oameni mai cu greutate, domnișoară, nu se rupe așa ușor”. După ce-a trecut puntea și am ţinut-o eu de mână să nu-i fie frică, m-a întrebat dacă a luat-o bine, dacă nu s-a

întâmplat cumva să greșească drumul. Vrea să meargă la Margina, zice, nu în altă parte, și îmi arată cu mâna, drept înaintea ei, cant unde vrea să ajungă. „Așa cum ai arătat, domnișoară – zic – nu-i bine. Ăla e Sinteștiui, care se vede pe deal, spre care arătaţi cu mâna, aia e biserica de ia Sintești”… Era așa un soare și o lumină că se vedea ca-n palmă nu numai Sinteștiui, ci până spre Temerești, dacă nu și mai departe. Se vedeau oamenii pe dealuri; care ieșiseră la secerat, care să strângă fânul, căci era vremea tare frumoasă – numai bună de lucru. „Margina nu-i acolo unde arătaţi dumneavoastră cu mâna. De-acuma am și intrat în sat…” „Am avut noroc, zice, are cine-mi arăta drumul, nu mă mai pot rătăci. Și o ia repede înaintea mea. Numai că avea un cufăr mare, mai mult îl ţâra pe jos, așa era de greu. „Daţi-mi să vi-l duc cu, zic, nu e de dumneavoastră”. „Ba mai bine să-l ducem amândoi, zice. Îi punem pe o bâtă mai groasă și-l ducem împreună că-i mai ușor”… Găsesc eu un lemn mai noduros și ea a avut grijă să pună cufărul la mijloc, să nu-mi fie mie cumva mai greu decât ei… îl trag spre mine, da’ ea nu, să fie la amândoi greutatea egală, altfel îl duce singură, n-are trebuinţă de ajutorul meu! Pornim noi, cufărul la mijloc, numai că mâna mea era mai lungă decât a ei, și cufărul aluneca spre mine întruna, n-aveam ce să-i fac. Ea se oprea și-l trăgea iute și mă ruga să ne oprim, să ne mai odihnim. „Școala ai terminat-o?” zice și așa o uitătură mi-a aruncat, c-am gândit că de-acuma, gata, mă și întreabă tabla înmulţirii și mă fac de rușine c-am uitat-o pe jumătate. „Am sfârșit-o cam de mult, domnișoară, zic, la toamnă o fi anul de când am gătat și cu armata, nu mai sunt un copilandru cum gândiţi dumneavoastră”. „De însurat ești însurat? zice. Știu că așa e obiceiul, când se întoarce omul de la armată, se și însoară”. „Ba de însurat până acuma, zic, nu m-am însurat. Am timp, la ce să mă grăbesc, că după aia tot însurat oi fi. Îmi mai petrec și eu cât sunt tânăr, mai zburd înainte de-a intra înjug. Un an, doi, măcar, nu-i nicio grabă”. „Și cu școala cum a fost?” zice ca și iar trage cufărul care a alunecat către mine. „Cum să fie, bine, zic, premiant mă

știu din prima până în ultima clasă, n-a existat altul să mă întreacă. Domnul director, nici să fi fost copilul lui, nu m-ar fi îndrăgit mai mult" „Și cu cine spui c-ai învăţat la școală?" zice. „Cu cine altul, zic, decât cu domnu' director. El ne-a învăţat pe toţi din satul ăsta să citim și să scriem. Și ce ne-a învăţat, a fost bine învăţat, și lecţiile de citire și socoţile și cântările, nimic din ce ne-a spus n-aș zice c-am uitat până acuma". „Da' poezii, de învăţat v-a învăţat?" mă întreabă. „Ne-a învăţat, zic, cum să nu ne înveţe. Numai că mie, domnișoară, la ce să mint, poeziile nu mi-au prea plăcut. La poezii, fetele au fost cele mai știinţele. Le învăţau, le știau ca pe apă. Pentru ele erau și făcute poeziile cu păsările și floricele – noi, copiii, mai mult la socoţi am fost tari. Noi nu ne prea omoram nici cu poeziile și nici cu cântările; domnii director se cam supăra și care nu cânta frumos îi lovea cu rigla peste palmă… Nu cumva sunteţi chiar dumneavoastră nepoata a mai mare a doamnei preotese?" o întreb, pentru că știam că preoteasa are o nepoată de soră care trebuie să fie cam de vârsta ei. „Eu sunt, zice ea, învăţătoarea cea nouă, dacă ești chiar curios să știi cine sunt". Domnișoara a dat sămi mai spună ceva, dar s-a întâmplat de s-a ascuns chiar atunci soarele după un nor nu mai mare decât o palmă și s-a făcut întuneric. Și din întunericul acela, s-au speriat niște găini în podul șurii lui Gherasâm Păpu; s-au pornit să cotcodăcească, niște porci au dat a guiţa, iar caii din grajdul lui Gherasâm nechezau de se auzea până în uliţă. S-a pornit așa o hărmălaie mare, că nicio vorbă nu s-a mai putut înţelege. Și din norul acela, mai mic decât palma, a plouat cu niște stropi mărișori, cât oul de găinuţă și reci de parcă ar fi fost iarnă. Noi ne-am tras sub poartă cu gândul să rămânem acolo până o sta ploaia… în podul grajdului, a bătrână a lui Gherasâm Păpu căuta găinile de ouă în cuibare. Dacă ne-a văzut ea, a fost curioasă să afle cine e domnișoara cu care stau eu de vorbă la ea sub streașină. Și atunci s-a făcut că scapă furcoiul din. mână – cu gândul să mă cheme pe mine să i-i arunc înapoi, să nu mai coboare, să se opăcească de la lucru – după ce-a strâns

ouăle avea ea de aruncat niște fân din pod; cum l-a scăpat, s-a întâmplat să se înfigă drept în ceafa la un purcel. Porcul, de durere, a început să guiţe și să fugă încotro a văzut cu ochii! Atunci baba a dat să coboare cât a putut ea de repede. Când a ajuns la mijlocul scării, s-a împiedicat și a venit rostogol până jos. A avut noroc și a căzut pe un braţ de fân, așa că n-a păţit nimic. S-a ridicat iute, ca o fetișcană, și a început a alerga după purceluș. Porcul, cu furcoiul în spinare, de durere fugea în toate părţile ca un apucat! „Prinde-I, Cornele, rogu-te, că nu mai am putere să fug după el!” striga ca din gură de șarpe, baba. Ușa la grajd era deschisă vraiște, și purcelușul parca atât a și așteptat: ţâști în grădină, drept peste răsaduri, cu furcoiul în spate bălăngănindu-i-se în toate părţile! Și cu cât se bălăngănea mai tare, cu atât guiţa mai amar! Din ușa grajdului baba striga să i-l prind, să-i scot furcoiul din spinare, altfel moare porcul și atunci, gata, a bătut-o Dumnezeu, c-o snopește ginerele în bătaie! Și începe din nou a fugi peste straturile din grădină. După o vreme, porcul n-a mai știut încotro s-o apuce și a dat buzna înapoi în grajd, spre norocul nostru; i-am strâns într-un colţ și așa am reușit să-l prindem. I-atn smuls furcoiul din spinare și sângele a ţâșnit parcă și cu mai multă putere. Baba, când a văzut atâta sânge și din prea multă alergătură, a simţit că i se oprește inima, în piept și-și pierde răsuflarea. „Eu mor, zice, cu mine s-a sfârșit! Amin”. Și nu zice bine, că se și întinde, cât era de lungă, în șură, lângă cada de prune. Când deschidea un ochi, când îl închidea la loc și zicea că moare, ea nu mai are mult și nici nu-i pare rău, c-a pătimit destul: sfârșească-se, ducă-se toate cele, c-așa-i viaţa, ca și lumânarea, îi destul să bată puţintel vântul că o și stinge! Și în timp ce baba se văita în fel și chip, s-a întors și Gherasâm Păpu acasă. „De-acuma gata, zice el de cum o vede pe a bătrână leșinată în mijlocul șurii, am scăpat, m-a ușurat Dumnezeu! De mișcat văd că nu mai mișcă și nici de vorbit văd că nu mai vorbește, lumea mea!” „Ai vrea tu, zice atunci baba și sare în sus ca o zvârlugă, într-o clipită i-a trecut leșinul. Numai că Dumnezeu, drăguţu, a avut grijă

de mine, zice și se scutură de paiele de pe catrinţă, așa să știi tu și nu m-a lăsat!” Și, cum era ca bisericoasă, a început să-și facă la cruci în fel și chip, mulţumindu-i Celui-de-Sus c-a scăpat-o cu viaţă și nevătămată. Abia după aceea Gherasâm Păpu a văzut-o pe domnișoara care părea a fi buimăcită și speriată. „Domnișoara, i-am șoptit eu, o să înveţe copiii la școală. Ea o să fie în locul lui dom director. Are un cufăr plin cu bufare, cărţi și cataloage, abia dacă le-am putut duce”. „Păi să vă îngrijiţi și de Petrică al nostru, a spus atunci Gherasâm Păpu. Și dacă nu s-o purta după cuviinţă, puneţi cureaua pe el, că noi nu avem nimic împotrivă. Vorba aia, unde dai crește... Am avut grijă, începu ei a se lăuda, să-i cumpărăm toate cele trebuitoare la școală: tăbliţă și radie, grif și caiete”. „Sunt nerăbdătoare, a spus domnișoara trecându-și mâna prin păr. Abia aștept să vină toamna, să-i văd pe copii venind la școală, să-i învăţ carte!...

„Dimineaţa, când pripea soarele, plăcerea cea mai mare a doamnei Letiţia era să stea la fereastră și să se uite la copiii de pe uliţă. Gelu se lua la bătaie cu ei și ea îl încuraja „La-l de jachetă – striga, (cu orice ar fi fost copilul pe el, ea nu-i zicea altfel decât «jachetă») – prinde-l bine de jachetă! „Așa striga, și Gelu făcea cum zicea ea, nu-i ieșea din cuvânt... Mai spre prânz, pripea tare soarele și o prindea somnul. Adormea cu capul pe marginea ferestrei, dormea un ceas, două... Când se trezea era supărată, nu-i plăcea ei defel că s-a lăsat furată de somn. Copiii, în schimb, atât așteptau; să n-o mai audă poruncind. Se duceau în altă parte, să se joace în voie, bucuroși c-au scăpat de mușturleală. N-ar fi avut curajul să se îndepărteze de fereastră, cât era trează, aveau mare respect de ea. Când nu se luau la bătaie era tare buna cu ei. Le dădea bomboane și dacă nu era prea muiată săraca, de căldură, îi chema la fereastră să le spună povești despre Ber-Căciulă; cum s-a bătut el cu zmeii și cum i-a băgat în pământ până la brâu când s-a luat la luptă cu ei. Asta era povestea care îi plăcea ei cel mai mult.

— „Vino, tu – îmi zicea soră-mea, și alergam la

fereastră s-o văd – că trece doamna directoare. Uită-te la ea, că abia le poate duce, așa-i de încărcată, așa multe daruri le-a luat ia toţi. Alergam repede, nu mai aveam răbdare, să văd ce le-a cumpărat. Ușa era deschisă și mă uitam și eu. Stau toţi în picioare, așteptau să se desfacă pachetele; smirnă, unul nu mișca! Și nu se mai sfârșeau, tot despachetau la ele; așa erau de multe, că se umplea casa cu hârtii și sforicele. Odată, i-a adus doamnei Veturia – ei îi aducea întotdeauna darurile cele mai scumpe – o pălărie din cele mari, cât roata la car! Când și-a pus-o doamna Veturia pe cap, eu, de lângă ușă, am început să râd ca o proastă. Lui domnu' Desideriu i-a adus, într-o iarnă, un baston cu mânerul suflat cu aur. Plăcerea lui era să se plimbe – când ne întorceam noi cu vacile din livadă – cu bastonul iui nou-nouţ într-o mână și să-l învârtă, uite așa, în toate părţile! mai ţineţi minte, vara, când era timpul frumos, și pe vremea când doamna Letiţia era sănătoasă, de putea umbla pe picioarele ei, cum ieșeau, spre seară, cu toţii la plimbare, să ieie aer? O luau spre pădurea de la Turcoane; doamna Letiţia avea o umbreluţă galbenă din acelea cu care umblă doamnele ca să nu le ardă prea tare soarele, a doamnei Veturia era ca vișina coaptă. Domnul director purta cizme cu tureac și un baston mai gros decât al domnului Desideriu, cu mâner de argint și cu un cui în vârf. Și domnul Desideriu învârtea bastonul și vorbea, vorbea, o clipă nu-i tăcea gura! Dintre toţi ei a fost cel mai vorbăreţ... Se întorceau pe întuneric acasă, îi auzeam șoșotind când treceau pe lângă casa noastră, numai domnul Desideriu vorbea tare și doamna Veturia avea braţele pline cu flori din cele ce cresc prin fân; doamna Letiţia culegea în pădure ciuperci, pitonci ori crăiţe, ce găsea, se pricepea la ele, știa să le cunoască pe cele bune de cele otrăvite, se întorcea cu coșul plin întotdeauna. Domnul director, cu lula în gură, rămânea mai în urmă și se ruga de ele să meargă mai încet că-l dor picioarele. Doamnele mergeau în faţă, cu domnul Desideriu la mijloc, și el venea în urma lor să poată trage liniștit din pipă. Doamna Letiţia nu putea suferi mirosul de tutun și el avea

grijă să n-o supere. Lulele alea, tot doamna Letiţia i le aducea de la oraș; domnul director le ţinea pe ferestrele de la coridor, orânduite frumos, după mărime, nu-l lăsa doamna Veturia să și le pună în altă parte, că-i miroseau urât…

— Doamna directoare sta sub caisul de lângă scări, povesti Cornel, parcă o văd, și scotea sâmburii din caise pentru dulceaţă. Uneori domnul director mă lua cu el în grădină, să-l ajut să strângă strugureii ori să altoiască trandafirii. El îi aitoia, și eu îi ţineam forfecuţa ori mosorul cu aţă… Când era prea cald, doamna Letiţia sta în sufragerie la răcoare, cu obloanele trase și cu o bocală plină cu sirop de zmeură în faţă. Îmi turna într-un pahar, mi-l umplea vârf, și după aceea își turna și ei. Când începeam să mă obișnuiesc cu întunericul, îmi arăta fotografiile de pe pereţi și-mi spunea cine sunt toţi domnii fotografiaţi. „Asta e cutare”, zicea ea, și-mi spunea ce și cum e cu fiecare, ce om vestit e acela, că-l știe toată ţara. Neamuri de-a ei erau mai toţi care erau fotografi aţi! „Ăștia – zicea ea și arăta spre niște domni care stau într-o piaţă mare și unul avea un tricolor în mână – au făcut România Mare… Ăsta – spunea, și arăta spre un altul cu o uniformă ca de general și cu mustăţi groase și răsucite în sus, ca ale domnului director – a fost cel mai vestit comandant de oști în războiul cel mare. Numără-i, dacă vrei, decoraţiile de pe piept, numai așa, ca să vezi câte are!” Se întorcea spre fotografia în care se vedeau domnii cu drapelul tricolor și nu se mai putea stăpâni, începea să lăcrimeze. „Ce oameni mari au fost, ce suflet de viteji au avut în pieptul lor”, zicea și-și sufla nasul. Nu se lăsa până nu mă învăţa un cântec căruia îi zicea „La arme”; cânta și ea cu mine și când nu cântam frumos, prea bun la cântări n-am fost, mă certa, zicea că nu-i bine; că nu șade frumos să-mi fac batjocură de un asemenea cântec sfânt; s-o ascult pe ea cum îl cântă și după aia pot cânta și eu. Are o melodie ușor de învăţat, se mira că-s atât de greu de cap și nu-s în stare să-l învăţ. Ea avea o voce subţirică, un glas ca de fetiţă, îmi plăcea s-o aud cântând. După ce-a murit,

treceam, așa, din când în când pe la ei – am rămas cu obiceiul ăsta de pe vremea când trăia ea. Se rugau de mine, ba să le duc un sac la moară, ba să le cumpăr, de la Făget, te miri ce, niște drojdie, ori ceva zahăr. Mă chema domnu' director la el în dormitor când mă auzea că stau de vorbă cu doamna Veturia în bucătărie. Mă punea să-mi trag un scaun lângă patul lui și mă îndemna să-i povestesc ce-i prin sat: care cu cine s-a însurat, care fecior s-a întors de la armată și ce babă ori moș a mai murit. Îi povesteam. Vorbeam cât puteam eu de tare, să mă audă, căci era cam surd, și de pe perete doamna Letiţia se uita parcă ia noi; așa mi se părea, că ascultă și ea, curioasă și nerăbdătoare, să afle noutăţile… Cât a trăit n-a fost femeie mai dornică să le știe pe toate decât ea; așa că n-ar fi prea de mirare, mă gândeam, să tragă cu urechea și acuma la ce-i spuneam eu lui domnu' director! Eu povesteam și doamna Letiţia da parcă tot timpul din cap și din când în când ridica din sprâncene… Nu știu dacă mai ţineţi voi minte fotografia ei de deasupra patului. Fotografia a fost făcută pe timpul când a fost ea nevastă tânără și frumoasă: ochii mari și sprâncenaţi, nasul cam lung, dar nu prea mare, și drept; părul negru și creţ, sprâncenele groase și îmbinate… Sfârșeam de povestit, și domnul director mă ruga să-i dau doctoria din sticla galbenă de pe bufet; îmi mai spunea să fac bine să trag obloanele, că-i prea multă lumină și-l supără la ochi…

Domnu' director, pe răzor, în grădină, cu căputul sub el, trăgea din lulă și se uita la o găinușă care ciugulea în iarbă. „Domnișoara, zic, dacă am văzut că se uită mirat la ea, acuma a venit. Are o grămadă de cărţi în cufăr și-i tare greu. Abia l-am putut duce amândoi". „Cărţi și cataloage", zice domnișoara și se trage mai în faţă s-o poată vedea domnul director mai bine. „Anul ăsta, zice domnul director, cea mai mare bătaie de cap am avut cu omizile. Am stropit pomii, dar fără niciun folos, n-am putut scăpa de ele. Au venit cu ploile de astă-primăvară. De cum s-a topit neaua până la câșlegi, nu s-a mai oprit, a plouat întruna". Vorbea cu domnișoara de parcă s-ar fi cunoscut amândoi de când

lumea. „Bun, zice domnul director. De-acuma cred c-ar fi bine să mergem înăuntru. Cum se apropie seara, zice – și se uită la soarele care mai avea cam o palmă bună până să asfinţească – începe să mă supere tot mai rău reumatismul, în vara asta nu m-am dus la băi la Herculane și uite că se răzbună. Tu ai căzut numai bine, se întoarcedomnu' director către mine. Doamna Veturia e la preoteasa în vizită și n-are cine să ne taie cocoșul. Nevastă-mea nu pune mâna pe cuţit". „Mă iertaţi, zic, dar nu-s priceput, pentru așa ceva nu-s bun. Acasă la noi, taica taie găinile, eu de ele nu mă ating". „Da' cu pușca ai tras la armată?" zice mirat domnul director. „Am tras, zic, cum să nu trag. Da una-i pușca și alta-i cuţitul. Faceţi bine și nu vă supăraţi pe mine, dar eu așa ceva nu fac!" „Pot să-l tai eu, zice atunci domnișoara învăţătoare. Nu-i pentru prima dată". Și când m-am uitat la ea, aproape nici nu-mi credeam urechilor de ce am auzit, repede și-a lăsat ochii în pământ. Nu numai că n-a tăiat în viaţa ei o găină, mă gândeam, dar nici la o păsărică cât de mică n-ar fi fost în stare să-i taie beregata! „Lasă, domnișoară, zic eu, mai mult ca s-o scap, că om găsi noi pe cineva, asta nu-i treabă pentru dumneavoastră…" „îl tai, zice furioasă că m-am băgat în vorbă și se uită drept în ochii mei. Repede termin cu el!" Era gata parcă să-și dea duhul înainte de a pune mâna pe topor ori pe cuţit! O ţinea una, că-l taie, ea îi obișnuită, așa că am lăsat-o să facă ce vrea ea. N-am mai spus nimica, nu m-am mai amestecat! „E un cocoș viclean, zice domnul director, nu cred să se lase prea ușor prins"… Norocul nostru că s-au răsturnat niște căzi, așa că n-am alergat prea mult, l-am putut prinde. „Ţine-l dumneatale, zice domnișoara, că mie mi-e frică…" Așa s-a gândit, zice, să-i taie capul cu toporul, nu cu un cuţit, că-i mai ușor și sfârșește mai iute!… M-am supus, am făcut ce mi-a poruncit, dar să-i ţin cocoșului capul pe buturugă, n-am avut curajul, s-a putut ruga de mine oricât. Mi-a fost frică, spun drept, nu cumva să nimerească din greșeală drept peste degetele mele cu tăișul toporului și să rămân schilav pe viaţă. Am legat cocoșul de o scândură, să nu fugă, am

pus un pietroi pe scândură și așa, legat, i l-am dat în primire să facă ce-o știi cu el, căci eu nu mă mai amestec… Când a dat prima dată cu toporul, a închis ochii, nici nu s-a uitat unde lovește! A nimerit butucul pe care i l-am pus, pe cocoș nici pomeneală să-l nimerească. Și așa de tare a împlântat toporul, c-a trebuit să i-l scot eu, ea n-a fost în stare să și-l scoată singură! „Nu așa, domnișoară, zic, uită-te mai bine unde dai, altfel pierdem timpul pe degeaba”. „M-am uitat, zice, cum era să nu mă uit, numai că toporul are coada prea scurtă și nu-s obișnuită cu el”, l-am adus un alt topor cu coada lungă, așa cum a poruncit, dar, când l-a ridicat, n-am mai avut curajul să mă uit. „Gata, am auzit-o că zice, l-am tăiat de-acuma! îi ca și mort”… Am deschis ochii: cocoșul, cu capul tăiat, se mai zbătea în rumegușul de sub capra de lemne. „N-a murit de tot”, zice domnișoara și se uita la el speriată cum se zbate. Îi curgeau lacrimile pe obraz, dar nu spunea nimica, strângea numai din dinți. „Cei cu dumneavoastră, domnișoară, plângeți, ori ce?” o întreb eu. Și atunci ea și-a șters repede lacrimile, să n-o vedem că plânge. „N-am nimica, a zis. Numai că a curs mult sânge. Nici nu m-am așteptat să curgă atâta, ca dintr-un izvor”.

… O caisă coaptă a căzut lângă farfuria doamnei Letiția și a pătat fața de masă. „N-ați cules caisele nici astăzi, a spus domnul director. Pentru dulceață, sunt numai bune, e păcat să le lăsați să se treacă. Chemați-I pe Cornel să le strângă, dacă voi nu vă ajungeți, dacă nu vă puteți face puțin timp… S-a pornit, din senin, o pală de vânt și lampa cu petrol de pe masă a pâlpâit ușor. „Pare blândă, a spus domnul director, referindu-se la învățătoarea cea nouă. Eu am fost mai aspru”. „N-ai fost dumneata chiar atât de aspru, te lauzi acuma”, a zis doamna Veturia și cu un șervet a șters fața de masă, acolo unde a căzut caisa coaptă. „Îi mai atingea tata, din când în când”, a recunoscut doamna Letiția. „De cine vorbiți?” a întrebat domnul Desideriu care era, ca întotdeauna, absent. Chiar atunci s-a stins lampa: la început flacăra s-a făcut mică, a mai pâlpâit de câteva ori, ca după aceea să se stingă de

tot. Noaptea s-a lăsat pe neașteptate, de jur-împrejur se vedeau licuricii zburând prin întuneric, în primul moment, întunericul li s-a părut celor din jurul mesei dens, de nepătruns, încet însă ochii li s-au obișnuit cu el și au început să distingă lucrurile din jur. „Desideriu, a zis domnul director, du-te tu în cămară și adu niște petrol să punem în lampă. Dacă damigeana de pe stălaj e goală, vezi că-i alta neîncepută, chiar lângă ușă. Toarnă din ea, dar ai grijă să nu-l verși pe jos, așa cum ai făcut data trecută”. „Deacuma la ce să mă mai duc, a zis domnul Desideriu căruia îi era întotdeauna lene să facă ceva, orice l-ai fi rugat. Tot am sfârșit de mâncat”. „Trebuie să răsară luna dintr-o clipă în alta, a spus doamna Veturia care era o fire romantică. Vine dinspre livadă un miros de fân proaspăt, nu simţiţi? Ce-ar fi să mai rămânem, e doar destul de devreme”… „S-a lăsat răcoarea, a spus doamna Letiţia. Sfetărul meu e cam subţirel și mă ia cu frig. Am să strâng farfuriile și-am să mă duc să mă culc. Și așa am stat destul” Dacă voi vreţi, mai puteţi rămâne. „Nu-i chiar atât de târziu, a spus domnul Desideriu, obișnuit ca întotdeauna să-i contrazică. N-a trecut nici personalul de zece. În alte dăţi până la unsprezece nu s-a sculat nimeni de la masă”. „E într-adevăr o noapte splendidă, mai puteţi sta, n-am nimic împotrivă. Mie mi s-a făcut, însă, un somn teribil, spuse doamna Letiţia. Așa mi se întâmplă întotdeauna când nu reușesc să mă culc după-amiaza. N-am putut închide nicio clipă ochii din cauza muștelor. Am încercat să citesc câteva rânduri, mai mult să mă liniștesc și după aceea am pus capul pe pernă, cu gândul să aţipesc puţin. Nici pomeneală de așa ceva! De când cu siropul de zmeură, ni s-a umplut casa de musculiţe. Se așază peste tot, nu pot să le sufăr, sunt de-a dreptul îngrozitoare. Mă mir că pe voi nu vă supără?. S-a auzit zgomotul, din ce în ce mai apropiat al trenului. Domnul Desideriu și-a scos ceasul, s-a uitat la ei, căutând să distingă arătătoarele prin întuneric și a spus: „Are ceva întârziere, dar nu prea mare: patru minute, după ceasul meu, dacă merge bine”. „Veturia, Desideriu, a spus domnul director ridicându-se de

la masă și acoperindu-și căscatul cu dosul palmei, ajutaţi-o pe mama să strângă lucrurile și să intrăm. Desideriu, nu mai gesticula, rogu-te, atât! Parcă văd că ai să răstorni lampa până la urmă! A început să fie destul de frig, de-acuma ne-o fi de ajuns. Măcar că-i vară nu-i de stat afară chiar așa de târziu. Mai ales tu, Desideriu, ești numai în cămașă, mira-m-aș să nu te îmbolnăvești. Ţi-am spus să-ţi pui ceva pe spate, dar ori vorbesc cu peretele ăsta, ori cu tine, e totuna. Nu vrei să mă asculţi”…

2

Seara, când nu era nimeni s-o vadă. Ana își făcuse obiceiul să umble prin grădină desculţă. Prunele putrede îi mânjeau picioarele cu mustul lor cleios. Mâzga lor, asemeni unui sânge călduţ, nu reușea să i le răcorească… Mai erau și dovlecii, lăsaţi să putrezească în voie. Razele soarelui pătrundeau fără milă, asemeni unor cuţite fierbinţi, în carnea lor gălbuie, răscolindu-le cu brutalitate rana deschisă. Ana se apropia cu grija de ei, îi întorcea pe toate părţile și, încercând să-i ferească de căldura necruţătoare, îi acoperea cu frunze de brusturi ori de sfeclă oblojindu-i ca pe niște bolnavi neputincioși… Uneori se simţea cuprinsă de un fel de nerăbdare; de parcă un anumit lucru de o mare însemnătate ar fi trebuit să i se întâmple și, din anumite motive necunoscute (nu numai o ploaie, care să răcorească pământul sau un vânt să încerce să clatine floarea și iarba), acel lucru întârzia totuși nepermis de mult! Rămânea în mijlocul grădinii, gata în orice clipă să izbucnească în plâns, fără să aibă un motiv anume; privea cerul înalt pe care stelele limpezi începeau a se ivi, îndepărtate și reci. Uitându-se la frunzele nemișcate ale copacilor (sau la tumorile deschise și purulente ale dovlecilor), o cuprindea o ameţeală ușoară. Copacii alergau în cerc în jurul ei și, ca să nu cadă, se sprijinea de trunchiul vreunui prun bătrân, cu scoarţa scorojită și aspră, ușor farâmicioasă la atingerea palmelor ei transpirate. Furnici mari și roșii începeau să i se urce grăbite și pline de răutate de-a lungul braţelor și, în căutarea unui refugiu, i se ascundeau în adâncimea

subsuorilor.

Închidea ochii, lanuri de grâu se perindau pe dinaintea privirilor ei. Se legănau ușor, ca o mare de nisip galben; norii pribegi alergau încoace și încolo, deasupra acestor valuri dăunătoare; umbra lor, trecătoare, întuneca strălucirea spicelor. Fâșiile lungi, mereu în schimbare, ale norilor, și unduirea – parcă ar fi fost apele mării într-un neliniștit și totuși blând foșnet continuu – a grâului copt!… în nopţile ei de nesomn nu-i rămânea decât să scormonească cu privirea întunericul de nepătruns din faţa ferestrei. Buzele îi erau crăpate de fierbinţeală. Și, într-o astfel de noapte, i se întâmplă să aibă un vis ciudat, care o umplu nu numai de neliniște, ci și de mirare. Visă, așadar, că se află în mijlocul unei grădini cu pomi roditori; cerul era spuzit cu stele, iar Nușca arăta cu degetul spre un izvor ce se afla chiar la picioarele ei. „Veniţi repede, repede, să vi-l arăt, îi spunea Nușca. Să știţi că, oricât ar fi seceta de mare, tot mai rămâne pe fundul lui un stropuleţ de apă”. Apa era limpede, se vedea mușchiul verde și înspicat de pe fund… A doua zi, când Nușca trecu pe la ea, domnișoara Ana o întrebă de izvorul cu pricina, tară să-i povestească visul. „Cum să nu-l știu, îi spuse fata. Cine nu știe de izvorul ăla”. („Aveţi poftă, puteţi bea tară grijă, îi spusese Nușca în vis, îndemnând-o să se aplece deasupra apei și să bea cât o avea ea chef.) „Odată, domnișoară – îi povesti ea – am văzut un șarpe strecurându-se prin iarbă, chiar acolo, lângă izvor M-am speriat, ce-i drept, și am fugit, n-am avut curajul să mă mai apropii o săptămână! Mă trimitea mama după apă și eu nu voiam în ruptul capului să mă duc, oricât m-ar fi sfădit ea. Șerpii de apă nu-s veninoși, știu, numai că mie și așa mi-i frică de ei”. Ana se feri să-i spună fetei că, în ceea ce privește șerpii, unul viu nu i-a fost dat să vadă niciodată; citise, e adevărat, despre ei o mulţime de lucruri, și-i văzuse desenaţi prin cărţi. În ciuda șarpelui, ascuns, probabil, undeva în preajmă, gândurile Anei zburau adeseori în aceste nopţi toride spre ochiul de apă atât de îmbietor al izvorului. Tot gândindu-se la apa lui rece, se trezea, uneori,

umblând de una singură, fără să fie prea uimită de ce se întâmplă cu ea, prin grădinile oamenilor. Dinspre Zorani se ridica o lună mare și roșie. Privind-o, domnișoara Ana își amintea de Salomeia și de capul sfântului Ioan, cel decapitat. Fiica lui Irod, Salomeia, l-ar fi luat în mâinile ei și l-ar fi sărutat pe gură. Se pornea vântul, frunzele copacilor foșneau, în timp ce păsările erau încă adormite în crengi. Pe crucile mari și negre ale clopotniţelor, poposiseră niște porumbei albi, cu penetul luminos ca zăpada! Ana auzea gânguritul dulce al porumbeilor. De altfel, toate i se păreau a fi cât se poate de apropiate, atât clopotniţele cele negre, cât și porumbeii cei gânguritori! Batea un vânt cald, aducând cu el dogoarea fierbinte a unui incendiu, nu prea îndepărtat de vreme ce acolo, pe dealuri, cele două biserici începură să ardă și atunci ea știa că valurile de căldură de la pălălaia aceea vin! Păsările zburară, speriate de foc, care-ncotro, iar unele veniră și i se adăpostiră la piept. Le mângâie, sperând c-o să poată să le liniștească: abia scăpate de incendiu, cu penele lor arse… Până să se dumirească ce-i cu ele, mureau una câte una! Se întâmpla uneori să aibă penele umede, de parcă ar fi venit cine știe de unde, străbătând ploi din cele mari! Se trezea atunci și, în locul penetului de pasăre, își dădea seama că strânge cu amândouă mâinile cearșafurile jilave. Și cine știe, poate că a căzut, între timp, iar într-un somn adânc, de ce se află acum din nou în grădină, (pentru a nu știu câta oară).

Se lăsase întunericul, luna dispăruse de pe cer. Nemaifiind în stare să găsească drumul spre izvor, a înţeles că s-a rătăcit. Se afla într-o altă grădină, necunoscută poate chiar într-un alt sat, și atunci a dat să se întoarcă – n-am ce căuta în grădina asta, și-a spus, m-am rătăcit, am greșit drumul – și-l greșise într-adevăr; mergea acum pe sub niște nuci bătrâni ale căror ramuri ajungeau până la pământ; deodată un cuc a început să cânte, și un altul la celălalt capăt al livezii, a dat să-i răspundă; Ana i-a întrebat pe amândoi câţi ani mai are ea de trăit, și atunci cel care cânta în apropierea ei a tăcut,

iar cel din depărtare se auzea și el parcă din ce în ce mai stins; atât de încet, încât la început a crezut că e doar ecoul celui dintâi. A mai cântat totuși o vreme, apoi şi-a încetat și el cântecul. De numărat, Ana n-a mai numărat: „Cât oi trăi, oi trăi, și-a spus ea. Mai bine să nu le știi numărul anilor; oricât ar fi ei de mulţi, tot îţi par a fi prea puţini”. A continuat să meargă pe cărarea îngustă și plină de bălării; de data asta o ducea – știa de-acuma unde se află! – din nou spre grădina cu izvorul. Când a ajuns, în loc să se așeze în iarba udă de rouă și să se odihnească, a început să caute izvorul; îi spunea inima însă că n-are să reușească să-l găsească în niciun chip, oricât l-ar fi căutat, și că, de fapt, nu există niciun fel de izvor! Gândul ăsta o sperie atât de tare, încât se trezi din somn; o trezise de fapt o pasăre, care voind, probabil, să iasă afară din încăpere, se lovise de fereastră, făcând mult zgomot. Trezirea fu de scurtă durată, aproape că nici n-o băgă în seamă și din nou coborî în somn ca într-o apă adâncă, o apă neagră însă, care o învălui toată; sau, cine știe, își spuse cu uimire, poate că abia de data asta se trezise cu adevărat și zgomotul acela al păsării (ce se lovise de sticla geamului) fusese numai în vis: în vis sta ea în patul năclăit de năduşeală, în vis odaia încremenise în jurul ei, încinsă ca un cuptor, în vis ceasul bătu de trei ori făcând ca tăcerea care urmă după ce bătăile lui încetară să pară și mai greu de suportat; da, în vis se întâmplaseră toate astea, în timp ce, mai trează decât oricând – atât de trează încât toate cele ce se aflau în grădină primiseră un neașteptat contur – căuta în neștire izvorul, fără să fie în stare să-l găsească în ciuda stăruinţei ei…

Sta de-acum lângă un cireș bătrân și când s-a dezmeticit mai bine, a văzut că în pomul acela se aflau două păsări mari și negre: una din păsările acelea ciugulea cireșele, le lovea cu pliscul ușor; cealaltă, însă, sta nemișcată, nici nu se atingea de cireșele cele roșii ca sângele, se uita doar la perechea ei cum le ciugulește și nimic altceva nu făcea, decât o privea. Ana fu cât se poate de mirată văzând toate astea; un timp, așadar, gândurile i-

au stat doar la cele două păsări ortace, apoi începu din nou să privească jur-împrejurul ei; n-a trebuit de data asta să caute prea mult, izvorul era chiar lângă bătrânul cireș în care se odihneau păsările. Apa îi secase, se vedea doar iarba înspicată de pe fund. Și-a apropiat faţa de mușchiul verde și răcoros și din nou a simţit perna udă de lacrimile ei. Izvorul cu apa iui limpede și rece se afla departe, în mijlocul grădinii lui Vandu. Cu toate astea Ana nu se întristă în niciun fel, din contră, se simţi cuprinsă de o neașteptată bucurie; ea vedea apa clar izvorând din izvor, vedea o stea mai îndepărtată și mai strălucitoare decât toate celelalte, pâlpâind, veșnic vie, în oglinda lui întunecată; o stea a cărei strălucire venea, deopotrivă, din înaltul cerului și din adâncul izvorului... Și vedea pasărea cum ciugulește cireșele roșii ca sângele, în timp ce ortaca ei nu se atingea de ele: nemișcată atât de nemișcată încât nici nu părea a fi pasăre adevărată; văzu, aievea, păsările ridicându-se de pe creangă, întâi pe cea care ciugulise cireșele, apoi pe cealaltă, le văzu pierzându-se în înaltul cerului înstelat, făcându-se nevăzute; doar fâlfâitul aripilor lor se mai auzi un timp în văzduh, apoi se stinse și el...

Și iată că, într-o dimineaţă, niște fluturi mari și roșii apărură, în lumina tulbure a zorilor. În ciuda culorii lor aprinse, aripile acestora semănau cu niște petale de flori veștede, uitate în încăperi cu obloanele trase, văduvite de lumină și de aer. Erau fluturi uriași, e adevărat, dar lipsiţi de strălucire și de frumuseţe! Apariţia lor o întristă pe Ana, în loc s-o bucure. Ei zburau leneși prin aerul nemișcat – încremenită sta creanga, nicio frunză nu se mișca, păsările, toropite de căldură, uitaseră și ele să cânte, cufundate într-un somn de moarte – și erau atât de mulţi încât foșnetul aripilor lor uscate aducea cu o ploaie de nisip. Aripi ca de sticlă, subţiri și fragile: ar fi fost destul să bată ușor vântul ca să ie spargă! Când răsări soarele, lumina lui orbitoare îi sperie parcă; zborul le deveni din ce în ce mai precipitat și mai buimac, se loveau de crengi, precum și de stivele de lemne, nu-și mai găseau locul! Se înmulţiseră oare, sau din pricina mișcării lor neîntrerupte

păreau atât de mulţi? în tot cazul, dinspre pădure veneau în roiuri din ce în ce mai compacte; obosiţi, după o vreme de zbor năuc, se refugiau în cotloanele urât mirositoare ale șurii. Apoi dispăreau cine știe unde. Se întorceau din nou, sau cei ce umpleau iarăși ograda cu foșnetul aripilor lor erau alţii, cine ar putea ști? Ana nu îndrăznea să deschidă fereastra: ar fi năvălit înăuntru, ar fi umplut încăperea! Se temea de ei, nu-i făcea nicio bucurie să-i privească! Se loveau, ca beţi, de geamul închis, aripile ii se frângeau în contact cu duritatea sticlei… Numai după ce dispărură definitiv, Ana se hotărî să iasă în curte. Un miros greu rămăsese în urma lor, aerul, cald, era abia respirabil. Poposeau ceva mai mult pe acoperișul cuinei de vară, în grupuri compacte (o prelată subţire de mătase galbenă și fremătătoare). Odihna lor nu dura mult, plecau în roiuri dese, așa cum au și venit; câţiva se mai rătăceau, e adevărat, se foiau în jurul căzilor cu prune din șură, atrași de umezeală și de mirosul acrișor al borhotului, apoi dispăreau și aceștia și văzduhul se limpezea. O pasăre zbura, frunzele prunului din care se desprinsese, foșneau, smulgând-o pe Ana din toropeală. Foșnetul frunzelor se stingea, și ea aștepta, în liniștea ce se lăsa, cântecul păsării care a zburat, aștepta ea, în aerul uscat de căldură, să se ridice, proaspăt, ca o apă de izvor, acel cântec și să împrăștie, cu trilurile lui de cristal, încremenirea din jur și zăpușeala! Dar cântecul păsării nu izbucnea, zadarnic îl aștepta cu sufletul la gură, aproape fără să respire, cuprinsă de o neostoită dorinţă și de nerăbdare. Nici vorbă ca viersul luminos și vesel să se facă auzit; de parcă încremenirea și zăpușeala din jur l-ar fi înăbușit, nelăsându-l să se ridice, mândru și triumfător, spre înălţimile cerului! Sau, cine știe, își spunea Ana, pasărea a și început să cânte acolo, în înalt, numai că trilul melodios al cântecului nu poate străbate aerul încremenit, de parcă ar fi trebuit să pătrundă printr-un strat gros de vată. Și pentru că viersul păsării nu se pornea, Ana simţea cum o durere adâncă, greu de suportat, îi cuprindea sufletul. Și cum așteptarea se prelungea – niciun foșnet, decât

încremenirea din jur – i se părea adesea că acel cântec, atât de dorit, se afla undeva chiar înăuntrul ei, ca într-o temniţă; îl simţea zbătându-i-se dureros în piept, și ea se străduia să-l elibereze, să-l facă să iasă la lumină! Era chiar în gâtlejul ei cântecul, nu în al păsării! I se părea că se îneacă de-acuma cu el! Acestea erau momentele cele mai grele pentru Ana. Mai grele chiar decât nopţile ei de nesomn! Simţea o greutate cum îi apăsă umerii și pieptul, era bolnavă fără să priceapă ce se întâmplă cu ea. Suferea din pricina păsării necântătoare dinăuntrul ei, din cauza zborului năuc al fluturilor și din o mie de alte pricini pe care nici ea nu le știa bine! Uneori i se părea că ea însăși e un fluture lingav, toropit de căldură sau că-i o pasăre care și-a uitat cântecul! *„Ce* anume se întâmplă cu tine, se întreba Ana, ce fel de boală o fi asta?” Suferea fără să știe de ce suferă: nu trupul îi era bolnav, ci sufletul îi era atins de grea boală, dar de unde vine boala și ce nume poartă, nimeni nu poate să-i spună, zadarnic se frământa ea. Nimeni nu-i putea înţelege și alina durerea, mai ales că nici nu era durere, era altceva, mai greu și mai ușor ca durerea, ceva ce semăna și a suferinţă și a bucurie, și a plăcere și a neplăcere. Era ca și cum un lucru ar fi fierbinte și rece, dulce și amar, alb și negru în același timp! Dar astfel de lucruri, care să arate așa, nu există pe pământ, cum ai putea atunci să vorbești despre ele?

— Când mă gândesc la domnișoara, spuse Nușca, nici nu-mi vine să cred c-au trecut atâţia ani – cine a stat să-i numere! – de când a plecat de la noi. Îmi vin în minte zilele de atunci, unele pline de bucurie, altele mai obișnuite, și așa o tristeţe mă cuprinde, că-mi vine să și plâng. Nici surori să fi fost amândouă, n-am fi fost așa una pentru alta! Nu eram decât o copilită, și ea așa se purta, de parcă am fi fost de-o seamă; în toate cele îmi cerea părerea, se sfătuia cu mine, nu puteam una tară cealaltă. Nu știu ce-o fi, dar nu-i zi în ultima vreme în care să nu mă mai gândesc la ea. Mi s-a întâmplat un lucru tare curios pe care vreau să vi-t spun și vouă. Ieri, la sapă, când au fost căldurile mai mari, soră-mea s-a tras mai la umbră – așa e ea, se cruţă, și bine

face – și eu am rămas să dau mai departe cu sapa; pământul tare ca piatra, spor prea mare nu aveam. Și m-a cuprins atunci un fel de urât, m-am întristat și m-am înnegurat toată, de parcă aș fi fost singură pe lumea asta, de parcă nimeni nu m-ar fi iubit și preţuit; și așa de grea și încărcată de lacrimi mi-a fost inima, c-am început să plâng. Și atunci – cine mă crede, bine, cine nu, nu-i musai s-a arătat înaintea mea domnișoara Ana: pășea frumos peste arătură și când a ajuns în dreptul meu s-a aplecat și m-a mângâiat pe obraz: „Ce-i cu tine, draga mea, mi-a spus, de ce ești plânsă și întristată?” Și când am dat să-i răspund n-am fost în stare să scot un cuvânt, curgeau lacrimile ca dintr-un izvor și nici ea nu zicea nimica, numai mi le ștergea cu mâna ei albă ca smântână. „Nu mai plânge, zice, și să știi că eu nu numai un pic rotunjită, de parcă ar fi avut un pepene micuţ sub catrinţă… Baba Cuca, dacă ne-a văzut că ne grăbim așa de tare – sta ea în poartă după cum avea obiceiul să vadă cine trece la tren – ne-a mai liniștit: „Acuma a fluierat mai întâi și întâi, ne-a spus ea, mergeţi încet, nu vă grăbiţi, dragile mele, că n-are niciun rost. Nu pleacă, până nu fluieră de trei ori, și nici atunci nu pleacă de tot. Se mai oprește o dată pe pod, să ia locomotiva apă, ascultaţi-mă pe mine ce vă spun. Și numai după aia o pornește cu adevărat. Nu vă grăbiţi, că-i vreme destulă… Ai mei, că și ei merg, de-acuma de-abia dacă s-or sculat… Petrică umblă prin ocol și comandă, adu-mi aia și aia, așa e el învăţat. Trebuie să-i umble Lena în rând, dimineaţa e tare zăbăuc la cap…” Baba Cuca și-a scos din sân o cârpă înnodată cu trei noduri din cele mari. Avea niște lei ascunși și m-a rugat să-i cumpăr cu ei bomboane. „Trei lei am, zice, de trei lei să-mi cumperi, că mai multi n-am. Să aibi grijă, să nu fie din cele tari, că nu am dinţi în gură, cu ce să le sparg pe acelea, degeaba mi le și iei. Să-mi cauţi, dacă găsești, bomboane din cele iuţi și verzi, alea îmi plac mie cel mai mult”. Am început să mergem cu un pas mai repejor, nu chiar așa, ca la plimbare… „Ce-ai vrea tu, Nușco, să fie – m-a întrebat Florica și mâinile și le ţinea împreunate amândouă pe burtă, de parcă ar fi vrut s-o

potolească, nu cumva să se miște prea tare – copil ori fată? Ce gândești tu c-o să fac atunci când mi-o veni timpul, draga mea?” „Fată, i-am spus fără să stau prea mult pe gânduri, că-s mai cuminţi și mai iubitoare de părinţi”. „Bine ar fi să fie așa cum zici tu, mi-a spus Florica, pentru că eu tot fată îmi doresc. Nu mă iau eu după capu’ lui Simion, c-așa-s taţii, ei alta nu vreau decât numai feciori. Fată vreau, zice, numai că pe Simion nu știu cum l-oi îmbuna. Mă omoară, când s-o întoarce de la militărie, dacă o vedea că nu i-am făcut fecior, așa cum a dorit el și cum mi-a lăsat poruncă când a plecat”, a zis ea și o ţinea numai într-un râs, ușor rușinată, dar mai mult bucuroasă decât speriată; bucuroasă ori mai degrabă mândră, de ceea ce avea ea acolo, înăuntrul ei… Când am ajuns, trenuţu’ de-acuma era plin cu lume, om lângă om, greu am găsit un loc și pentru noi. Domnișoarei i-au făcut femeile ioc pe scaunul lor, au poftit-o să șadă. S-a înghesuit lângă ea și Florica, iar eu am rămas în picioare. Când m-or durea picioarele, m-a îndemnat domnișoara, mă pot așeza la ea pe genunchi. Abia ne-am urcat, și locomotiva a fluierat a doua oară. „Nu cred să mai aibă mult până pleacă”, și-a dat cu părerea un flăcăiandru și și-a răsucit pe îndelete o ţigare. Pipăia cu degetele foiţa, în timp ce şi-o făcea, o rotunjea frumos măcar că avea mâinile mari ca două lopeţi, bune să tragă cu coasa. „Până o sosi domnul director Lidner cu doamna lui și cu copiii nu cred să plece trenu, și-a dat cu părerea o femeie. Și degrabă nu-i văd venind. N-or fi proști domnii să se scoale când îi somnul mai dulce, ca ţăranii, cu noaptea în cap. O să se facă de opt și noi tot aicea o să fim, o să vedeţi dacă n-o fi așa cum vă spun eu acuma”. „Din partea mea pot întârzia, nu-i nicio grabă”, a spus după un timp un om negricios la faţă și cu o pălărie verde în cap. „Vine și de-acuma popor, nu vedeţi, nu știu unde s-or mai urca, unde or încăpea toţi. La întoarcere o să fie și mai greu, că-i încărcat cu lemne. M-aș mira să se poată urca tot ometul ăsta”, s-a băgat în vorbă flăcăul cu ţigara. „Nu știu dacă am făcut eu bine – începe a ni se plânge în șoaptă Florica, în așa fel încât s-o auzim numai noi, eu și domnișoara –, c-

am plecat cam subţirel îmbrăcată, numai cu spăcelul pe mine. Nu mi-am luat nimic de pus pe umeri, dacă s-o schimba vremea. Și prea pripește tare soarele, nu m-aș mira să ne prindă ploaia și atunci ce mă fac?” „Aia nu strică, își dă atunci cu părerea omul cel negricios. Rea n-ar fi, că prea a aprins Dumnezeu lumea, ne mai răcorim un picuţ”. „Noi ca noi, nu mă gândesc eu la asta, zice atunci o femeie grasă, cu o cârpă roșie în cap și cam sprâncenată, da’ pământul s-o bucura săracul, că-i tare setos și doritor de ploaie. Și dacă n-o ploua degrabă, nici la toamnă n-om avea ce strânge, cu nimic nu ne alegem”... zice ea și se uită încruntată la noi, de parcă noi am fi fost de vină că-i secetă mare. „M-au durut pe mine picioarele, n-am închis ochii toată noaptea – se baga în vorbă o babă – mira-m-aș să nu ne ude. Un strop, două, gândesc că tot o picura”. „Ba, că și mâine e zi, azi mai bine să fie timp frumos, a sărit cu gura o fetișcană toată mărgele la gât. Că destul tragem, săracele de noi, cât e săptămâna, măcar de Balta Caldă să ne putem bucura. Dumneata, de-acuma, ești bătrână, ce-ţi pasă! Numai că nouă, la tineret, nu ne este totuna dacă plouă ori e timp frumos. Vrem și noi să ne distrăm cât suntem tinere, să ne bucurăm de viaţă”. „Da, a sărit atunci baba supărată foc, voi, tineretul, alta nu știţi, decât să vă petreceţi, alta nu aveţi în cap! Noi cu cele grele și voi numai cu cele ușoare, așa aţi vrea!” „Bine ar fi – a intrat în vorbă o altă femeie grasă și cam mustăcioasă, care și ea părea trecută de prima tinereţe – bine ar fi să nu îmbătrânească omul niciodată, să rămână mereu tânăr și frumos, câte zile o avea! Ca floarea din grădină, care abia dacă îi îmbobocită, așa să se păstreze și el. Numai că Dumnezeu n-a dat să fie așa cum vrem noi. Ce-i verde trebuie să se usuce și ce-i înflorit trebuie să se scuture, așa a fost orânduit și nu ne stă nouă în putere să schimbăm lumea, s-o întoarcem cu susul în jos. Floarea, cât îi ea de floare, tot pălește, și iarba o fi ea verde primăvara, dar tot galbenă se face când cade bruma. Minţesc eu acuma, ori spun adevărul curat?”, ne-a întrebat ea și a oftat cât a putut de tare, s-o auzim toţi. „Așa-i cum zici tu – i-a

răspuns muierea legată cu cârpă roșie la cap – numai că, vă spun drept, mie nu-mi place că-i așa! Dacă ar fi fost după mine, a zis ea și a început să râdă de se scuturau galbenii de pe piept, altfel ar fi trebuit să fie. Tare mi-ar fi fost mie drag – a mai spus și ne-a făcut așa, pe ascuns, cu ochiul, să n-o vadă bărbaţii, numai noi femeile să o vedem că ea mai mult glumește, nu vorbește chiar serios – tare mi-ar fi plăcut mic, zice, să mă păstrez neschimbată, să rămân așa cum am arătat eu când am fost fată mare și nemăritată; gingașă ca o floare din cele frumos mirositoare. Așa, roșie la obraz ca atunci, așa mi-ar fi plăcut mic, vă spun drept, să mă păstrez! Numai că nu s-a putut, asta-i, degeaba, nimeni nu m-a ascultat!… N-a fost să fie așa cum vrem noi, a adăugat ea după un timp în care toţi care s-au aflat în tren au râs: femeile mai subţire și bărbaţii mai groscior. Că și frumuseţea dacă s-ar afla, așa, pe toate drumurile, nimeni n-ar mai preţui-o, n-ar mai avea nido căutare. Omul frumos îi lăsat de Dumnezeu și cel urât de dracu'. Dumnezeu face un om frumos și atunci dracu' se grăbește și face zece din cei urâţi, nu se lasă… Mă uitai la dumneata, domnișoară – zice – mă uitai cât poţi fi de gingașă și de luminoasă la chip! Obrazul la dumneata cum îi piersica, nu mă mai satur să te privesc și să mă minunez"…

Trenul a fluierat pentru a treia oară și întârziaţii au fugit repede să-l ajungă. Și când trenuţu a pornit, lumea – și copiii și oamenii mari – a început să strige, se bucurau că de-acuma gata, plecăm. Când am ajuns pe pod s-a oprit să ia apă. În râu erau niște copilandri, adăpau caii și păreau tare cătrăniţi că nu pot merge și ei cu noi. Trenuţu a mai fluierat o dată – femeile s-au speriat, așa de tare și lung a fluierat – și când a pornit, lumea a răsuflat ușurată și bucuroasă. De-acuma plecăm, de așteptat nu mai avem ce aștepta! Cerul era curat ca lacrima, nu se zărea, oriunde te uitai, nici urmă de nor; se ridica numai un abur alb din pământ. Sânzienele miroseau tare frumos, te durea capul de atâta floare!

Când trenuţu încetinea, flăcăiandrii coborau șt

mergeau pe lângă el, iar fetele îi îndemnau, speriate, să se urce, nu cumva trenul s-o pornească mai tare și ei sa rămână pe jos. Când trenul o pornea mai iute, flăcăii fugeau după el să-l ajungă și ne dădeau și nouă prune ori mere, ce găseau. Bune erau numai pentru sete, altfel nu aveau niciun gust, mai era până s-or coace. Și când trenuţu a ajuns în dreptul crucii de la Breazova, a oprit să se urce și brezovenii. „Ăștia unde s-or mai sui, a zis o femeie, nu știu unde or mai avea loc, că și așa suntem destul de înghesuiţi”. „Las că așa-i bine, mai la înghesuială, nouă așa ne place”, a strigat cât a putut el de tare un copilandru. „Ţi-o place ţie, nu zic – a sărit cu gura o femeie și avea ea o faţă rotundă ca o lună – că tu, pe acolo pe unde ai făcut armata, ai învăţat toate blăstămăţiile”. „S-a stricat tineretul, nu mai e cum a fost, a oftat cu un glas subţirel o babă. Pe vremea mea – a început ea să turuie, dacă a văzut că lumea e de partea ei (atât a așteptat, să prindă și ea puţin loc, să poată spune ce are pe suflet) cei tineri aveau mai multă rușine, alte vremuri au fost alea, dragele mele. Eu până m-am măritat, mă credeţi că ai mei, fie ei iertaţi și odihniţi, acolo unde sunt, nu m-au lăsat să ies nici din ocol, fără altfel, decât cu ei împreună și cu soru-mea mai mică de mână, așa au știut ei să mă cruţe. Pe unde am umblat, unde m-am dus tot de mână ne-am ţinut amândouă! Pe vremea aceea erau oamenii mai cu rușine, nu că m-aș lăuda c-aș fi fost eu altfel decât celelalte fete de măritat. Vremurile alea s-au dus, acum sunt alte timpuri. Să vedeţi voi la Balta Caldă, dacă n-o fi plin de fete mari, să vă uitaţi la ele cum umblă singure și de capul lor, fără tată ori mamă care să le aibă-n grijă. Cum umblă fără astâmpăr – doar și-or găsi un drăguţ!”… Și oamenii parcă atât au așteptat – n-a fost cineva să nu râdă, numai fetele ce-au fost acolo și-au auzit-o pe babă, cum le face în fel și chip, și-au lăsat rușinoase ochii în pământ și s-au făcut roșii la obraz ca para. „Domnișoara să ne ierte – a zis atunci baba și a prins-o pe domnișoara cu amândouă mâinile –, mai vorbim ce nu trebuie, te miri ce prostii ne mai ies și nouă din gură, ne mai îndulcim cu cate o vorbă,

alta ce să facem, numai dumneavoastră sa nu vă supăraţi, frumoasa și mândra mea”. Și, înainte ca domnișoara să poată să-i răspundă ceva, s-a șters la gură cu mâneca de la spăcel și repede s-a aplecat spre ea și a sărutat-o pe obraz! „Glumim noi, zice atunci baba și tot cu dosul mânecii o șterge pe domnișoara pe locul unde a sărutat-o. Alta nu ne-a rămas decât a glumi. Cu noi de-acuma gata, s-a sfârșit” – zicea oftând. O ia după aceea pe domnișoara de mijloc și o strânge drăgăstos lângă ea. Numai că a strâns-o un picuţ cam tare și domnișoara a dat a striga de durere. „Pc noi ea ne așteaptă de-acuma, zice, și se pornește pe râs cu gura ei mare și știrbă. Altcineva nu mai are cine a ne aștepta, săracele de noi, decât prăpădita aia, știţi voi care. Zăluda aia. N-aș mai vedea-o, că nu mai pot de urâtul ei! Aia cu coasa!” Lumea a râs, cum să nu râzi, când te uitai la ea cât se arăta a fi de înfricoșată și speriată! Baba, când ne-a văzut că ni-s toţi numai ochi și urechi la ce bălicărește ea, atât a așteptat, nu s-a mai oprit, îi mergea gura ca meliţa! „Numai că o auzi, cioc-cioc, zice, o auzi cum bate la ușă; și altceva ce să faci, fugi și tragi zăvorul iute, să nu poată intra. Dacă vede una ca asta, nu se lasă nici ea așa ușor; aleargă într-un suflet la fereastră, începe iar a ciocăni. Poţi să te ascunzi cât te-ai ascunde, de găsit tot te găsește. Nu pleacă fără tine, fie ce-o fi!… Eu, zice, vă spun drept, acum de urâtul ei am plecat de-acasă; am eu așa, ca un fel de presimţire, că și-a pus ea în gând ceva tare urât, ceva care mie nu-mi place; și atunci mai bine, când s-o apleca pe fereastră și s-o uita înăuntru, să nu vadă pe nime! Să strige și nimeni să nu-i răspundă, să caute peste tot și pe nimeni să nu găsească! Nici eu nu vreau să mă las așa cu una cu două! Ea să poruncească și eu să fac drepţi, așa ar vrea ea. Numai că eu sunt contra, asta-i!”… „Știu eu o întâmplare cu o babă care l-a păcălit și pe dracul, începe a ne povesti femeia cu obrazul rotund ca luna plină. Se zice că dracul a vrut s-o prindă pe babă și s-o bage în ţăst. Și atunci baba a zis că bine, ea nu are nimic împotrivă, ea intră unde vrea el, dar mai întâi de toate să-i arate cum să stea pe lopată că ea nu știe cum. Și dracul s-a pus pe lopată și baba atât a

așteptat! Ţâști cu el în cuptorul aprins, că s-a făcut dracul cum îi scrumul, de-a încălzit baba cuptorul cu el, nu i-au mai trebuit lemne”… Oamenii, când au auzit povestea cu dracul păcălit de babă, s-au distrat și mai tare, nu s-au mai putut o vreme opri din râs. Numai babei, se pare, nu i-a prea plăcut defel povestea, s-a încruntat și nimica n-a spus. O ţinea numai pe domnișoara mea de mijloc, cu mâna ei uscată și noduroasă, o strângea lângă ea, n-o lăsa o clipă; cu multă dragoste o ţinea, dar parcă și cu un fel de răutate ascunsă; se arăta a fi numai lapte și miere, dar ce era în mintea ei nimeni nu putea ști, ce gânduri îi treceau prin cap. Domnișoara arăta ca un boboc de trandafir abia înmugurit, mai frumoasă pe pământ nu cred să fi fost alta! Și când baba a dat s-o strângă mai tare, domnișoara s-a smuls din îmbrăţișare, s-a dat un picuţ la o parte, speriată și sfioasă; a zâmbit către noi, și așa de luminos i-a fost zâmbetul, că s-a făcut parcă lumină de jur-împrejur! Trenuţu mergea foarte încet, abia se mișca; și peste tot, unde îţi aruncai ochii, numai holde cu fân necosit și plăcut mirositor, capul te durea de atâta miros de sânziene și de alte flori! După un timp, locomotiva s-a încins prea tare și mecanicul a oprit să se mai răcorească. Oamenii s-au împrăștiat care-ncotro; copiii și tineretul s-au repezit după prune, iar cei mai bătrâni au rămas lângă tren, nu s-au îndepărtat de frică să nu plece iară ei. Domnișoara și cu mine am cules niște flori care creșteau chiar lângă linia ferată. „Nu cred să existe altceva mai frumos pe pământ, mai delicat și mai gingaș”, a spus domnișoara… Fochistul a dat drumul la signal și a început să strige la noi să ne urcăm; el nu ne mai așteaptă, pleacă, dacă ne lăsăm atâta îmbiaţi. „Uită-te la ele, a spus domnișoara după ce ne-am urcat și trenuţu a pornit iară> au o formă specială, nici la miros nu seamănă cu cele știute. Sunt de un soi pe care îţi mărturisesc că nu-l cunosc. Oare ce nume or avea?” „Din cele sălbatice, domnișoară. Nici nu cred să aibă nume toate câte cresc pe câmpuri, cine să-și fi pierdut vremea să le numească”. „Ba nu, zice ea, numai că nu știm noi. Fiecare lucru, cât ar fi el de mărunt și neînsemnat, are un

nume, nimic n-a rămas nenumit”. Domnișoara strângea florile la piept și din când în când își îngropa chipul ei frumos în ele, sorbea plină de nesaţ parfumul lor pătrunzător. Mă privea zâmbind fericită. Așa era domnișoara! Sufletul i se umplea de o bucurie curată ori de câte ori îi era dat să descopere frumuseţea lumii ăsteial… Nu peste mult timp am ajuns la Balta Caldă. Lumea a coborât, oamenii s-au împrăștiat carencotro. Trenuţu a mai fluierat o dată, ca de rămas bun, și a urcat în munţi, după lemne. „Așa multă lume nu cred să fi fost și în alţi ani”, auzeam pe unul și pe altul spunând. Ce-i drept, era o înghesuială mare. Eu eram tare bucuroasă: o zi întreagă, de dimineaţa până s-o însera, am să umblu cu domnișoara de mână, nime-n lume nu era ca mine!…

Nemţoaicele abia apucaseră să-și pună mărfurile pe tarabe, așa că mare vânzare nu părea să fi fost până acuma. Oamenii se hotărau greu să cumpere, rar vedeai unde și unde un cumpărător. Mai mult luau marfa și o întorceau pe faţă și pe dos, să vadă cum se prezintă; nemţoaicele se uitau la ei încruntate și strângeau din buze. De așa cumpărători, care numai să răscolească marfa și să nu cumpere nimic, nu aveau ele trebuinţă. Îi vreme destula, timp berechet până seara, se gândeau oamenii, dacă ne îngrămădim de-acum, să luăm una-alta, se duc banii cât baţi din palme, mai bine avem răbdare; mai târziu lasă și nemţoaicele din preţ, n-au ce face, că doar nu s-or întoarce cu marfa nevândută acasă. Trebuie să știi cum să târgui, nu-i bine să te înghesui de la început… „Moșu m-a cinstit cu cinci lei, m-am lăudat eu către domnișoara. Cu cei de la taica, am numai bine șaisprezece. Ţineţi-mi-i, dumneavoastră, faceţi bine, nu cumva să-i pierd ori să mi-i fure careva. Sunt și din ăștia la Balta Caldă. Din cei care pentru asta au venit”. Domnișoara mi i-a pus la ea în poșetă, într-o despărţitură separată, să nu se amestece cu ai ei. „Rece și dulce”, strigau nemţoaicele, cât puteau ele de tare. Ne-am plimbat un timp până ni s-a făcut sete și după aceea ne-am oprit lângă o nemţoaică grasă, rumenă la faţă și cu o pălărie de pai în cap, și domnișoara i-a plătit

din banii ei, n-a vrut să se atingă de ai mei, două pahare. Ea a băut din cel roz și eu din cel galben, care este culoarea mea preferată. Se urca repede cracărul pe ţeavă și când nemţoaica lua degetul, se umplea paharul! „E puţin cam prea rece, și-a dat cu părerea domnișoara după ce-a băut o înghiţitură din pahar. Deseară, o să fim răgușite amândouă, dacă nu cumva o să ne doară și gâtul”. „Anul trecut, i-am spus eu, a fost parcă mai dulce; au pus zahăr cât trebuie, nu s-au zgârcit. Asta a fost numai rece, altfel n-a avut niciun gust, așa, mai extra”… Am vrut să beau un cracăr din cel roșu și domnișoara nu m-a lăsat. Dacă beau așa, pahar după pahar, mi-a spus, chiar am să mă betejesc…

Ne-am plimbat peste tot, ţinându-ne de mână; abia te puteai mișca, așa multă lume era adunată. Ne-am dus să vedem balta în care se scăldau femeile bătrâne și bolnave; unele se scăldau, altele stăteau pe margine, fără cârpe pe cap, cu părul ud, strâns în conci; erau goale până la brâu, cu sumneie lipite de trup; omul când e bătrân și bolnav e urât, îţi vine și greu să te uiţi la el… Ne-am mai plimbat noi un timp, am mai băut câte un cracăr ori câte un himper-șprit, și după aceea ne-am oprit la o tarabă unde se afla adunată lume mai multă. Căscau gura la cei ce trăgeau cu pușca, dar de văzut nu prea era ce să vezi, căci de nimerit nu nimereau defel. Scrâșneau ei tare din dinţi și strângeau pușca în mâini, de ziceai că ţăndări se face, dar degeaba, gloanţele se duceau care încotro! Trebuie să fi fost o șmecherie la mijloc, altfel tot ar fi nimerit din când în când vreunul, dacă nu altfel măcar din întâmplare. Atunci s-a prezentat un soldat și a cerut și el o pușcă. Nemţoaica i-a dat pușca și el a rugat lumea să se dea la o parte, să-i facă loc, să fie adică, mai mult lărgământ, căci el altfel nu poate trage. Oamenii l-au ascultat și s-au tras mai la o parte. Și-a pus pușca la ochi, dar n-a tras din primul moment așa cum am gândit noi. A probat-o un timp în fel și chip și tot se ruga să ne dăm la o parte, pentru că altfel nu poate trage. Nemţoaica, dacă a văzut ea că se foiește atâta, și-a pierdut răbdarea: „Mai repede, «fiom draga», a zis ea. Vreau să

tragă și alţii cu pușca, nu numai tu, ce gândești!” Să aștepte, că nu-i nicio grabă, i-a răspuns soldatul încruntat și nici nu și-a terminat bine vorba, că a și tras. Drept în mijlocul ţintei a nimerit, nu în altă parte! Să nu-ţi vină să crezi! Ceva mai frumos n-am văzut de când sunt. Chipurile au început să se miște, te uitai la ele și credeai că-s vii. Și erau așa de comice, că nu m-am putut ţine să nu râd. Un domn cu ochelari și cu pălărie neagră în cap trăgea de măseaua unui moș cât putea el de tare! Moșul, dat dracului, ducea amândouă mâinile la falcă de durere și ridica un picior! Domnul, cu o mână ţinea cleștele și trăgea de măsea, iar cu cealaltă își ţinea pălăria, de parcă i-ar fi fost frică să n-o zboare vântul. A fost frumos, nu pot spune, numai că, din păcate, n-a ţinut mult! Și după ce s-a terminat și mașinăria s-a oprit, nemţoaica s-a urcat supărată și încruntată pe un scăunel, a luat de pe un raft obiectul cu numărul câștigat și i l-a dat soldatului. Premiul era o piuliţă iară pisălog. Soldatul i-a cerut și pisălogul, nemţoaica i-a spus că pisălogul e separat, nu se dau împreună amândouă; soldatul nu s-a lăsat; atâta a bătut-o ia cap în fel și chip, că a trebuit să-i dea până la urmă și pisălogul! Soldatul a pus, atunci, piuliţa și pisălogul în bonetă, a așezat boneta frumos lângă el și a cerut pușca să mai tragă o dată! Nemţoaica s-a făcut aibă la obraz de supărare, dar a trebuit să i-o dea, n-a avut ce face… A tras de cum a pus mâna pe pușcă, dar cred că s-a grăbit prea tare, că de nimerit n-a nimerit de data asta. „Dă-mi pușca cealaltă, i-a zis el nemţoaicei. Pușca cu care am tras prima dată, cu aia sunt obișnuit”. S-a cam codit nemţoaica, da până la urmă i-a dat-o, n-a avut ce face. Soldatul s-a încruntat și a strâns din dinţi iară, dar de tras n-a tras de la început; a rămas, un timp, cu mâna pe trăgaci și-și tot potrivea pușca în umăr, să nu se miște, să stea fix. Voia el mai mult să ne arate că nu fietecine poate trage cu pușca și să și nimerească; că-i știinţă grea, nu glumă, și el acolo la armată unde e, asta învaţă: cum să şi-o potrivească mai întâi și numai după aceea să tragă cu ea când îi bine potrivită. Își potrivea pușca și se uita încruntat, când la

noi, când la nemţoaică, de parcă și noi, nu numai nemţoaica, n-am fi dorit altceva decât ca ei să dea greș. După ce ne-a ţinut un timp așa – nu îndrăznea nime să răsufle – s-a răzgândit parcă și n-a mai vrut să tragă: a lăsat pușca lângă el, și-a scos o paciă cu tutun din buzunarul de la piept și și-a răsucit pe îndelete o ţigară, uitându-se pe sub sprâncene la nemţoaică. „Dacă nu mai tragi – i-a spus nemţoaica și era roșie ca focul de supărată, ea se vede că atât ar fi așteptat, ca el să renunţe, să nu mai tragă – dă pușca altuia și-i fă loc, nu ţine pușca tu degeaba”. „Ba trag, i-a spus atunci soldatul, numai că-s cam nervos. Sorb o dată din ţigare, să mă mai liniștesc, și gata. Fiţi pe pace, că nu vă mai ţin mult. Nici eu n-am timp cu nemiluita, cum credeţi voi. Mă grăbesc, trebuie să mă întorc ia cazarmă, nu pot întârzia la raport, asta-i”, zice și repede duce pușca la umăr, nu şi-o mai potrivește, trage așa, ca din întâmplare! Și de nimerit, a nimerit fix în ţintă, acolo unde a trebuit. Și de data asta a fost parcă mai frumos decât prima dată! O fată, cu o coadă ca de pește, a început să-și miște coada în toate părţile și să-și frângă mâinile de durere. Și lângă fată era un vapor, care scotea aburi pe coș. Un prinţ – ori împărat ce-o fi fost, că avea un comanac aurit pe cap – mișca vâslele cu o mână și cu cealaltă îi făcea fetei un semn, cum că el de-acuma pleacă și-și ia de la ea rămas bun! Făcea cu mâna – adio, te părăsesc, rămâi cu bine – și de vâslit, vâslea cât putea el de tare! Și cu cât mișca el mai tare din vâsle, cu atât fata își mișca și ea coada mai iute și-și frângea mâinile de durere să și le rupă. Simţeam că nu mai pot îndura atâta suferinţă și nenorocire, noroc că s-a sfârșit repede, n-a ţinut mult! Sirena a rămas nemișcată, cu mâinile pe piept și prinţul sau împăratul, ce-o fi fost, a împietrit cu o mână pe vâslă și cu alta pe coroană… De data asta premiul s-a întâmplat să nu fie prea mare – o sticlă de oţet din cel tare, de nouă grade – și soldatul s-a cam supărat: a început să strige la nemţoaică, să-i dea un altul mai potrivit pentru el, să facă bine să i-l schimbe; cu sticla de oţet nu are ce face, n-o să se ducă la cazarmă cu sticla, să se facă de rușine, să

râdă camarazii de el! Numai că nemţoaica nu s-a lăsat nici ea cu una cu două: „Așa-i premiul, eu n-am ce să fac, zice. Cât noroc ai avut, atât ai câştigat! N-am nicio vină”. „Bine, a spus atunci soldatul. Pot să fiu și eu al dracului, dacă mă superi tu. Numai să nu-ţi pară rău la sfârșit, așa să știi!” Și a cerut pușca să mai tragă o dată. În loc să i-o dea nemţoaica a început să blesteme pe nemţește! „Nu mai sudui atâta, a spus soldatul, și a dat dintr-o mână cu lehamite și cu cealaltă și-a acoperit un căscat, că eu înţeleg dacă vrei să știi, tot ce zici tu! Am un prieten la cazarmă, unui Friţ, și el m-a învăţat toate suduielile voastre nemţești și ungurești, nu există una ca eu să n-o știu”. „De trei ori – a strigat atunci nemţoaica și a ridicat trei degete în sus – mai mult nu se poate, așa-i scris ia regulament!” „Ia să văd și eu regulamentul, a zis soldatul că la regulamente ne pricepem și noi. Eu nu cred să existe un așa regulament, tu vrei să mă minţești pe mine, numai că nu ţi – ai găsit omul, așa să știi!” „Degeaba ţi-l arăt, a zis atunci nemţoaica, că tot nu ai cum să citești nemţește, tot nu înţelegi nimic!” „îi treaba mea, dacă înţeleg ori nu, i-a răspuns soldatul. Aia nu te privește pe tine. Tu să mi-l arăţi, nimic alta nu-ţi cer”! Nemţoaica n-a avut ce să facă, a trebuit să recunoască faţă de toată lumea, că nu are niciun regulament și i-a dat pușca. Soldatul a tras la întâmplare – atât era de furios – unde și cum s-o nimeri! Și ce rotiţă ori șurub a nimerit, nu se știe; destul că toate chipurile au început să se miște! De data asta a fost ceva de nepovestit. Nu știam la care să mă uit mai întâi: o turcoaică din cele grase își arata ţâţele și un turc, negricios la chip, ridica iataganul să i le taie; un vânător cu mustăţi din cele mari trăgea cu pușca într-un urs și până de la pălărie i se mișca în toate părţile de speriat ce era; capul lui Ioan Botezătorul sărea și el pe un blid și sfântul când își deschidea un ochi și-l holba roșu către noi, când și-l închidea la loc; mai erau craii care se închinau până la pământ și comanacele li se clătinau pe cap de bucuroși ce erau; pruncul se uita la ei și mișca din piciorușe! Un drac cu o furcă roșie împungea pe unde nimerea o muiere

păcătoasă și femeia deschidea gura, striga de durere și se trăgea cu amândouă mâinile de păr! O unguroaică, cu o panglică verde în cap, juca ceardaș și-și mișca așa iute picioarele că abia i se vedeau; Genoveva, când intra în peșteră, când ieșea ca s-o vedem și noi (domnișoara mi-a povestit cât a trebuit ca să pătimească, sărmana, cum a stat ascunsă, în pielea goală, fără nimica pe ea, tremurând de frig acolo în peșteră, până a venit prinţul s-o ducă la castel). Doctorul a dat să scoată măseaua moșului, iar sirena cea întristată și-a șters lacrimile cu amândouă mâinile. Noi nu ne mai săturam uitându-ne, din partea noastră ar fi putut ţine oricât, dar nemţoaica a îngheţat de spaimă că i s-a stricat de tot mașinăria și atunci, gata, s-a sfârșit cu șmecheria și cu câștigul! A început să strige, să se ia cu mâinile de cap, să plângă și să-l certe în fel și chip pe soldat! Lovea pe unde apuca cu un ciocan mare, mă și mir că-l putea ridica, doar-doar s-o opri într-un fel! Cu cât lovea ea cu ciocanul mai tare, cu atât mai repede se mișcau figurile, de oprit nici gând să se oprească, parcă ar fi fost un făcut! Soldatul nu zicea nimic, lui parcă nici nu-i păsa de tot ce se întâmplă, trăgea numai din ţigare și nu-și mai încăpea în piele de ce-a fost în stare să facă! Se uita când la nemţoaică, pe sub sprâncene și cu un fel de zâmbet în colţul gurii, când la noi, și se scărpina în cap! într-o vreme a dat Dumnezeu și mașinăriile s-au oprit singure și nemţoaica, de bucurie, ori de nervoasă ce-a fost, a început să plângă. „Pleacă, să nu te mai văd, măgar și ticălos”, i-a spus ea soldatului, printre sughiţuri de plâns. „N-am ce face cu oţetul și piuliţa ta, iar de pisălog nu duc lipsă, a spus soldatul și i le-a pus pe tejghea pe amândouă. la-le înapoi și să fii sănătoasă!” a zis ei mai mult așa, ca s-o împace. Nemţoaica se pare că atât a așteptat; s-a oprit din plâns într-o clipită. Le-a luat repede, s-a urcat iute ca o fetișcană, pe scaun și le-a pus la locul lor, unde au stat ele înainte de-a fi fost câștigate și mai întâi a avut grijă să le șteargă de praf cu o cârpă.

Soldatul, între timp, s-a întâlnit cu un consătean de-al lui. S-au bucurat ei că s-au văzut, s-au îmbrăţișat amândoi

și soldatul a început să-i întrebe de una și de alta, să afle noutăţi de la el de-acasă. S-a luat cu consăteanul lui pe după cap și s-au pregătit să se ducă împreună să bea câte un himper-șpriţ. „N-ar strica nicio sticlă de bere, numai să fie rece, a zis consăteanul acela al soldatului. A descărcat Bublea butoaiele cu bere, eu de-acolo vin acuma”, zice el și au dat amândoi să plece; numai că soldatul și-a adus parcă aminte de ceva și s-a oprit. „Am câştigat eu, zice, o sticlă de oţet și o piuliţă, chiar acum am luat premiul ăsta. Așa că am să te rog să faci bine să le iei cu tine și să ie dai cui am să-ţi spun eu. Am eu o drăguţă la Făget, zice, stă ea pe strada Lugojului, ia numărul cinci. Îi spui că le-am câştigat la Balta Caldă și că i le trimit ei cu multă dragoste și să știe că eu n-am uitat-o, tot la ea mă gândesc”. Și nemţoaica n-a avut ce face, s-a uitat ca urât, dar a trebuit să le ia din locul unde le-a pus și să i le dea înapoi. Și după aceea au plecat să-și petreacă împreună, ţinându-se de după cap bucuroși că s-au întâlnit…

Ne-am mai plimbat un timp; apoi ne-am îndreptat spre mănăstire, cu gândul că mai prindem din slujbă, dar mai ales să-i vedem pe călugări. Când am ajuns, slujba era cam pe terminate. Călugării aveau obiceiul să înceapă devreme, pe răcoare, să nu-i prindă căldurile cele mari.

În biserică ne-am întâlnit cu doamna Veturia, cu domnul Desideriu și cu doamna preoteasă (cu cele două fete ale ei – erau ele eleve la Lugoj, la „Iulia Hasdeu”, dar de învăţat nu învăţau bine, cea mai mare a rămas și repetentă de două ori). „Ce ziceţi, câtă lume s-a mai putut aduna?” ne-a întrebat doamna Veturia după ce am ieșit din biserică… „Un golomoz ca acuma, nu știu să mai fi fost, a început să se vaite preoteasa și cu o batistă se ștergea pe obraz. Și așa pripește soarele de tare, că-s toată o apă”. „N-ar fi rea oleacă de umbră”… și-a dat cu părerea și doamna Veturia. „Pantofii ăștia-s teribil de incomozi și mi s-au umflat picioarele. Dacă nu mă așez undeva simt că mor, a spus cu zăduf preoteasa. „E aproape ora prânzului”, a spus doamna Veturia și s-a uitat la soare, să vadă cât s-a făcut ceasul. „Am umblat destul, să căutăm un loc mai ferit

să ne așezăm puţin, ce părere aveţi?” „Aerul tare face poftă de mâncare”, a spus domnul Desideriu și și-a scos ceasul din buzunar să vadă exact cât arată… Coșurile erau pline cu de toate, dar cel mai încărcat dintre ele părea a fi cel al preotesei: fetele erau mâncăcioase, greu le saturai, dacă nu le dădeai să mănânce cât voiau ele, cereau de la alţii și te făceau de rușine… „Luaţi și voi, fetelor, coșul ăsta, mai simţiţi-vă un pic, doar pentru voi car”, a început a le bruftului preoteasa. „Vi s-o părea ușor, nu zic, dar mie mi s-au lungit mâinile, fie-vă și vouă! Simţiţi-vă!”… Petele au luat coșul, n-au îndrăznit să zică nu. Preoteasa, cât erau ele de mari, le mai tupăia, așa, din când în când, altfel nu izbutea s-o scoată la capăt cu ele! îi știau de frică, nu îndrăzneau să-i iasă din vorbă, ce spunea ea era sfânt!…

Am mers pe lângă râu și ne-am întâlnit cu tot felul de cunoscuţi. Ne-am încrucișat de câteva ori și cu dintre cei ce mergeau, așa, mai pe două cărări, nu mai știau săracii să ţină drumul drept, o luau tot pășea! Dacă au venit ei cu gândul să se facă praf, au avut timp să toarne în ei câtă bere a încăput de când a descărcat Bublea butoaiele! După un timp, domnul Desideriu a spus că s-a săturat de atâta umblat haidaierea: „Să ne oprim, că de-acuma am mers destul; să căutăm un loc mai ferit, 1 a umbră și să ne așezăm. Și de ce nu ne-am așeza sub un nuc, oricare ar fi, un loc mai bun tot nu găsim în altă parte… A luat ia rând nucii, dar preotesei nu i-a plăcut niciunul, n-a vrut să se așeze sub ei din pricina musculiţelor. „Sunt prea multe musculiţe, s-a văitat ea. Când ie văd, simt că-mi trece pofta de mâncare!… Așa am păţit și anul trecut, nu mai ţineţi minte? Nu ne-a tihnit mâncarea din pricina lor”. Ea așa era, nimic nu-i plăcea, orice ai fi zis și orice ai fi făcut, ea era pusă pe contra. „Steluţa are dreptate, a aprobat-o doamna Veturia – și nu știu dacă o fi fost chiar de părerea ei, ori a zis numai așa, ca să-i facă în voie. Mai putem merge câţiva pași ne mai îndepărtăm puţin. Aici e și prea multă gălăgie, o să ne asurzească torogoata aia a lui Luţă loviţă, nu vă daţi seama? Acum doi ani, dacă vă mai amintiţi, am mers până când muzica nu s-a mai auzit. Am

dat și peste un izvor cu apă rece. Dacă îl căutăm, imposibil să nu-i găsim și de data asta”… „Să știi că regret că nu l-am luat și pe Gelu cu noi, și-a amintit domnul Desideriu cu părere de rău. Aici ar fi fost lumea lui, ce s-ar mai fi putut distra!” „Tu n-ai vrut să-l scoli așa de dimineaţă, de ce pui, rogu-te, acuma vina pe mine?… Ţi-a părut rău să-l trezești, i-a zis, zâmbind ușor, doamna Veturia. Te-ai temut că nu-ţi doarme destul feciorașu”. „E-adevărat, se întoarse domnul Desideriu, c-ar fi fost destul de obositor. Dacă n-am fi venit pe jos, și am fi luat și noi trenuţu, ar fi fost cu totul altceva! Așa însă, ar fi obosit repede și ne-ar fi bătut la cap că nu mai poate merge. E totuși un pic de distanţă. Și un copii nu are rezistenţa noastră. „Nu cred c-ar fi obosit, l-a contrazis doamna Veturia. Pe lângă pădure, tot pe la umbră e tare plăcut de mers. A fost o frumuseţe. „De întors poate că ne întoarcem și noi cu trenuţu, a spus preoteasa. Eu mă simt mult prea obosită să mă mai întorc pe jos. Pantofii ăștia mă strâng de tare, că mi-e aproape imposibil!” „Dar ne putem descalţa, a spus încântată de idee doamna Veturia. Și eu am de gând să merg desculţă. Iarba e ca mătasea, e o adevărată plăcere”. „În trenuţ nici nu cred să ne putem urca. Nu văd unde să încapă atâta popor”, a zis domnul Desideriu. „E întradevăr multă lume, a spus doamna Veturia. Nu uita însă că n-au venit toţi cu trenul. Sunt mulţi veniţi de ia Românești, ori de pe ia Luncani. Fără să mai vorbim de cei de la Curtea. Toţi ăștia se întorc acasă pe jos…

Am dat peste izvor după un timp, numai că nu avea picătură de apă. „Se vede că tu ai uitat cum arăta izvorul lângă care ne-am oprit noi anul trecut, i-a spus doamna Veturia domnului Desideriu. Era undeva lângă un cireș, îmi amintesc exact. Într-un loc unde malul era mult mai înalt decât aici. Mai avem de mers”… „Nu cred să ne fi îndepărtat, totuși, mai mult decât acuma”, a contrazis-o domnul Desideriu și cu un băţ a dat la o parte frunzele care acoperiseră izvorul. „S-ar putea să fi trecut pe lângă el iară să-l fi observat”, a spus preoteasa. „Mai bine ne-am întoarce și am încerca să fim puţin mai atenţi, a spus

domnul Desideriu. Nu se poate, e aproape imposibil să nu dăm peste el, doar nu-i un ac, zău așa!”... „Anul trecut, a spus doamna Veturia, am mers mai bine de jumătate de oră, până ce am ajuns la izvor. Am o memorie bună, rar mi se întâmplă să mă înșel” – „Bine, o fi cum spui tu, a mormăit domnul

Desideriu, și a lu’ at-o îmbufnat înaintea noastră. Poteca era îngustă, abia încăpeam pe ea, unul în spatele celuilalt.

Fata cea mai mare a doamnei preotese (cea care a rămas un an, sau doi, repetentă) a găsit izvorul, e adevărat că mai mult din întâmplare. Domnul Desideriu, care era destul de distrat de felul lui, a trecut pe lângă ei fără să-l vadă! Fetele, de cum l-au descoperit, au și început să se certe între ele. Cea mai mare, repetenta, a fost de părere că izvorul e plin de broaște. „Nici pomeneală, a spus cealaltă, e o apă limpede și curată ca lacrima, mai mare dragul, tu nu vezi?” „Ba tu ești chioară, a spus repetenta. E cât se poate de murdară! Broaștele-s la fund, n-ai cum le vedea!” a strigat ea. Domnul Desideriu le-a dat pe amândouă la o parte și după ce și-a sufulcat manșetele pantalonilor, să nu se ude pe ele, și și-a scos vestonul, s-a aplecat să bea apă. Dacă n-a băut jumătate din apa ce era în izvorul acela, atunci n-a băut nimic! „Voi nu beţi? ne-a îmbiat el. Cu așa apă bună și rece nu vă întâlniţi în fiecare zi”. După aceea și-a scos din buzunarul hainei o batistă frumos împăturită și s-a șters cu ea la gură. „Vezi că te-ai udat pe cămașă”, a spus doamna Veturia. „Nu-i nicio nenorocire, a spus domnul Desideriu. E cald și se usucă în câteva minute”. Domnișoara s-a apropiat și ea de izvor și cum s-a aplecat să bea apă i s-au desprins cozile și i s-a udat părul. Când s-a ridicat, chipul aproape că nici nu i se mai vedea. Părul îi era negru ca pana corbului, des și lung, de-i ajungea aproape până la genunchi. „Ce păr frumos ai, draga mea! a spus doamna preotească. Nu-mi închipuiam că-i atât de lung”. „Numai nouă nu vrei să ni-i lași să crească, manii! au strigat într-un glas repetentele. Vezi și dumneata ce frumos îi părul când îl lași și nu-i tai”, s-au

smiorcâit ele. „Nu vorbiţi prostii. Știţi că pe voi nu vă lasă la școală cu părul lung, le-a spus preoteasa. Nu mai. ţineţi minte că anul trecut, când nu-l aveaţi reglementar, mi-a făcut observaţie doamna directoare Barbăroșie?! Cine să vi-l îngrijească la internat! Vreţi să vă întoarceţi cu păduchi acasă!?” „Vrem și noi să avem părul lung și frumos ca domnișoara!” au strigat din nou surorile, dar nimeni nu le-a ascultat ce zic. „Mai bine aţi bea apă și n-aţi mai face mofturi, le-a spus preoteasa. Cu o așa apă minunată nu cred să vă mai întâlniţi degrabă!” „Suntem prea încântate, a spus una din fete. Ne mai odihnim puţin și bem după aceea”. „Unde ai pus păhărelul, mamă, a întrebat repetenta. Eu fără păhărel nu beau, a scâncit ea, că mă ud toată pe rochie”. „M-aș mira să nu-l fi uitat acasă”, a spus preoteasa și a început să caute și ea după pahar…

Am găsit noi un loc mai umbros, doamnele au întins feţele de mese, albe cum îi spuma, și după aceea am început să scoatem de prin coșuri mâncarea pe care ne-am adus-o cu noi. Domnul Desideriu a avut dreptate, aerul curat ne-a făcut pofta de mâncare: ne-am repezit la mâncare de parcă atunci am fi ieșit din post; numai fetele preotesei au făcut mofturi, ia început, dar după aceea s-au dat și ele pe brazdă. „Un păhăruţ de ţuică nu strică, așa, ca să deschidă apetitul, a spus domnul Desideriu, înainte de a începe să mâncăm. Doamna Veturia l-a refuzat, în schimb preoteasa l-a golit dintr-o înghiţitură, s-a scuturat toată, și după aceea a cerut încă unul, și cât ai clipi din ochi l-a dat peste cap și pe acela. Fetele s-au rugat să le lase și pe ele să guste, numai așa, să-și ude buzele, nu mai mult. Dar degeaba s-au rugat ele, preoteasa nici n-a vrut să audă. „Nu șade frumos ca niște domnișoare să pună gura pe beutură, le-a spus. Vi se va duce vestea de beutoare și nu vă mai ia nimeni, nu vă mai măritaţi”. „Din partea mea, a spus doamna Veturia, poate să nici nu existe. „Vreţi să ajungeţi ca doamna Polacek, dragele mele, ori ce aveţi de gând?!” și-a întrebat preoteasa fetele. A dat gânditoare din cap, s-a înfiorat toată, numai când și-a adus aminte de

doamna Polacek: cum sta ea la cârciumă și bea de una singură ori cu un drăguţ mai tinerel – și cum golea paharele de bere unul după altul! „Mult nici n-a trăit săraca, s-a prăpădit repede”, ne-a spus preoteasa, după ce ne-a povestit și nouă ce și cum a fost cu doamna Polacek și-a oftat lung ca să ne arate cât poate fi ea de miloasă, cât de rău îi pare ei de toate făpturile Domnului; nu numai de cele curate ca lacrima, ci și de cele păcătoase și greu încercate. Așa a învăţat-o pe ea părintele, și cum a învăţat-o, ea așa face și așa se poartă, nu-i iese din cuvânt, orice ar fi și s-ar întâmpla… „Aţi observat voi, zice după un timp doamna Veturia, că anul ăsta au slujit numai doi din cei trei călugări câţi are mănăstirea? Ai treilea nici măcar nu s-a arătat. Ce s-o fi întâmplat oare cu el?” „Ce să se întâmple?! a spus domnul Desideriu. E bătrân sărmanul și o fi bolnav. Dacă nu cumva, cine știe, o fi și murit intre timp. Într-un an se poate prăpădi omul, mai ales clacă a ajuns la o vârstă înaintată”. „Călugărul cel bătrân, ne-a spus doamna preotească, se numea Terapon. Ăsta era numele lui bisericesc, căci de chemat îi chema altfel. De cunoscut, trebuie să vă spun, că noi, eu și părintele, i-am cunoscut bine. Într-o primăvară, să fie nici trei ani de atunci, al meu s-a întâlnit cu el la preţură la Făget. Au căutat ei, dar n-au găsit nicio căruţă de pe la noi; până la tren n-a avut rost să rămână, așa că s-au întors amândoi pe jos. La ce să înnopteze prin Făget și să umble iară niciun rost. Când au ajuns la Margina, călugărul, Terapon, a intrat la noi să se odihnească un picuţ, să mai prindă puteri. M-a rugat să-i aduc un pahar cu apă rece, că-i mort de sete și până la Balta Caldă mai era de mers, altceva n-a vrut să pună în gură. L-am servit și cu o linguriţă de dulceaţă de cireșe amare, dar oricât am stăruit s-o guste, nu s-a atins de ea. Era-n săptămâna mare și ţinea post negru, afară de apă nu-i era permis să pună nimica în gură. Așa-i la ei, strict! în schimb, s-a întins ia vorbă cu al meu, era tare vorbăreţ. Până s-a făcut întuneric afară, el tot ne-a povestit și din ce povestea, din ce noi ne minunam mai tare. Din când în când se mai oprea să-și tragă

sufletul, închidea ochii, răsufla rar, și după aceea se pornea din nou pe povestit… Numele lui adevărat este Dietrich Stoesel și-i neamţ din Germania, nu-i de pe la noi. Pe mine așa de tare m-a impresionat povestea lui, că n-am putut închide ochii toată noaptea, după ce a plecat, numai la asta m-am gândit. Cică într-o noapte, când n-a avut el nici douăzeci de ani împliniţi, a avut un vis: s-a arătat, în vis, un drum de ţară, și drumul acela parcă nu se mai sfârșea, atât a fost de lung… Și el s-a oprit lângă o fântână să bea un pic de apă, pentru că îi era foarte sete. Numai că fântâna aceea, lângă care s-a oprit, nu avea picătură de apă. Dacă a văzut așa un lucru, a dat să plece, dar, ce să vezi, lângă fântână sta un moș și se uita mânios la el. «Așa arată și inima ta, ca și fântâna asta, dacă nu mai rău, a spus moșul și a început a clătina din cap… Tu umbli bitangă, zice, nu-ţi mai aduni picioarele, și cu rost și fără rost, cum s-o nimeri, și în timpul ăsta știu eu pe cineva care suferă și se prăpădește de dorul tău». «Cine o fi fiinţa aceea, a întrebat el. Eu nu cred să se afle pe lumea asta cineva care să se uite la mine cu drag. Singur mi-a fost mie dat să fiu și singur am să rămân câte zile oi avea». «Ba că nu-i așa, a zis atunci moșul. Numai că eu degeaba îţi spun ţie, zice, tot n-o să-ţi fie de niciun folos. Unde se află fiinţa aceea care să te iubească, până acolo n-ai tu cum ajunge». «Aia nu-i treaba ta, moșule, am-nu am. Tu numai să-mi spui mie, dacă faci bine, unde se află și cum se numește. Am eu grijă, după ce mi-i spune, știu eu ce să fac». Uite așa și pe dincolo, a spus atunci moșul acela și iar a clătinat din cap; i-a spus totul de-a fir-a-păr adică, i-a spus numele și i-a spus și orașul unde s-ar afla ea. Și i-a mai spus cum să meargă până acolo, a avut grijă să-l sfătuiască în fel și chip. Și când s-a trezit din vis, a ţinut minte exact totul cum i-a spus moșul, nimic n-a uitat. Așa că s-a pregătit de drum. Zis și făcut, n-a mai avut ce aștepta, peste o săptămână, dacă nu și mai puţin, s-a urcat în tren. Și a trecut, cum vă spun, dintr-o ţară în altă ţară, nici el nu mai ţine minte câte au fost ţările acelea prin care a călătorit. Destui că i-au trebuit pe puţin șase luni până să ajungă la

destinaţie. A ajuns el într-un oraș care se afla lângă o apă mare. Și era exact orașul pe care i l-a spus moșul în vis. De îndată ce a ajuns, l-a apucat un fel de sfârșeală. Așa că, mai întâi și întâi, s-a gândit să se odihnească un ceas, două, și numai după aceea să se ducă s-o caute pe cea care i-a fost sortită. S-a așezat într-un parc pe o bancă și nici n-a pus bine capul pe scândură, că iute a și adormit. Când s-a trezit, i s-a părut lui că cineva îi ţine capul în poală și-l mângâie pe păr. Așa că a recunoscut-o imediat, de cum a deschis ochii. A luat-o frumos de mână și drept la biserică s-au oprit, n-au mai așteptat și s-au rugat de popă să-i cunune și până s-a făcut întuneric afară, au fost gata căsătoriţi, ce mai încoace și încolo!… Ei, și după nuntă, ea nu făcea altceva, cât era ziua de lungă, decât scria poezii despre cât de mare era dragostea lor, cât era de fără seamăn pe pământ. Așa s-a întâmplat că a ajuns cea mai renumită și mai vestită poetă din ţara ei. Veneau oameni de la mare depărtare s-o vadă și se rugau frumos de ea să scrie și alte poezii, nu se mai săturau. Și atunci nici el n-a vrut să se lase mai prejos. S-a apucat să picteze ceea ce spunea ea în poeziile ei. Dacă vorbea ea despre o pasăre, ori despre o floare, el repede se punea să aștearnă pe pânză exact pasărea sau floarea descrisă de ea! Scria ea despre cârdurile de cocori care pleacă spre ţările calde, ori despre înserarea care coboară plină de tristeţe deasupra lacului, sau despre frunzele copacilor care cad toamna și acoperă pământul cu un covor în mii și mii de culori, ori despre mai știu eu ce, și după aceea te uitai la tabloul pictat de el și vedeai că totul arată exact așa ca în poezie, nu altfel. E adevărat că, uneori, se mai întâmpla să schimbe pe iei, pe colo – și atunci ea se supăra foc. «Așa să faci calul, cum am scris eu în poezie, nu altfel! striga ea cât putea de tare. Eu am scris că frunzele pădurii au îngălbenit și tu le-ai făcut albastre, cine să mai înţeleagă ceva», se plângea ea. Destul că au devenit foarte vestiţi în toată ţara, așa de renumiţi, c-a venit în cele din urmă și regina să asculte poeziile și să vadă tablourile. S-a întâmplat ca un tablou să-i placă reginei foarte mult, așa

că l-a cumpărat și și l-a pus la ea în dormitor, deasupra patului, să se poată uita la el în fiecare seară, înainte de a se culca! Dar fericirea nu ţine nici ea cât îi lumea. Helda, așa o chema, s-a îmbolnăvit rău – o durea capul, nu putea să și-l mai ridice de pe pernă – și nu la mult timp după aceea a și murit. Și atunci el, de durere și de părere de rău, s-a hotărât să se călugărească. Dar undeva în altă ţară, cât mai departe de locurile acelea, ca s-o uite pe aceea pe care a iubit-o și alături de care a fost fericit! Și așa s-a întâmplat că și-a schimbat și religia și a îmbrăcat haina de călugăr ortodox. A luat cu el, când a plecat, doar cărţile ei cu poezii. Seara, când nu are somn, i se mai întâmplă să citească din ele; numai că limba, cu timpul, a cam uitat-o, sunt atâţia ani de când n-a mai schimbat o vorbă cu nimeni și în felul acesta și înţelesul poeziilor se pierdea în mare măsură. Le citește, zice, dar nu mai înţelege mare lucru din slova lor”.

GRĂDINA

„N-am nimica, avea obiceiul domnul director să le spună. Bătrâneţea, asta-i tot. N-o să mă simt acuma ca unul de douăzeci de ani. Ce-aţi vrea voi?! La vârsta mea putea fi şi mai rău, slavă Domnului”.

Se obișnuise să facă în cursul după-amiezii, mai spre seară, lungi plimbări pe sub nucii din grădină, până spre capătul satului, acolo unde începeau casele prăpădite ale ţiganilor. „Aţi ieșit să luaţi aer, dom director?” îl întrebau femeile de prin grădini, îndreptându-și cu greu șalele. Săpau cartofii, ori culegeau castraveţii sau fasolea verde și erau bucuroase ori de câte ori se ivea câte un prilej de vorbă. Se mai odihneau și ele puţin. „La altceva nu-s mai bun, atâta mi-a mai rămas”, răspundea domnul director mai în serios, mai în glumă. „Las’ că-i bine, de ce să nu vă plimbaţi?!” spuneau femeile ștergându-și cu catrinţeie frunţile asudate și se apucau din nou de lucru – mai întâi se uitau la soare să vadă cât o mai fi până-n seară – oftând și mormăind de unele singure. „Am face și noi un șpaţir, glumeau ele, numai că nu e timp. Nici să răsuflăm ca lumea n-avem vreme, vai și amar de capul nostru, lucru și

iară lucru, de altceva nu avem parte. Nu mai pridídim de dimineaţa până seara. Nu ne mai adunăm, săracele de noi, picioarele, se plângeau, nu atât din obidă, ci mai ales pentru că așa șade frumos, când o femeie e gospodină la casa ei, să se vaite de lucru prea mult, nu cumva să se creadă c-ar fi dintre acelea care, cât e ziua de lungă, nu fac altceva numai cască și stau cu mâinile în sân! „Las' că-i bine! Las' că-i bine, le aproba domnul director și dădea plin de îngăduinţă din cap. După ce-om muri, ne-om odihni, adăuga el. Așa că nu te mai plânge". „Și asta-i drept, spunea femeia. Așa o fi lumea asta făcută! Cât ești viu să tot trudești, să n-aibă omul pic de liniște. Ne-om odihni, *după aia,* cum spuneţi, ce să-i faci!" ofta ea și se apuca iar de lucru…

Și îi plăcea să stea vreme îndelungată în grădină; acolo își găsea mereu câte ceva de făcut, ori vreun lucru de observat. Se apleca, sprijinindu-se în baston, deasupra tufelor de coacăze ori de agrișe, cercetându-le rodul cu multă atenţie. „Sunt cam prea dese, mormăia supărat. N-ar fi stricat să le fi rărit puţin astă-primăvară". Se oprea în dreptul viei cu struguri văratici, curios să vadă dacă nu cumva au început să se coacă. „Ar fi cam timpul pe căldurile astea, își spunea el. Nu pricep cum de s-au întârziat anul ăsta toate". În alţi ani – își amintea – de Sfântă Măria Mare, Veturia punea întotdeauna pe masă, la desert, câte o farfurie cu struguri, spre marea bucurie a domnului Desideriu. Se întâmpla, e adevărat, să nu fie prea copţi și avea obiceiul s-o mustre ori de câte ori ea se grăbea să-i culeagă. „Iar te-ai lăcomit la ei, îi spunea, tu nu vezi că-s verzi și nu au niciun gust!" „E drept că-s puţin acrișori", recunoștea doamna Veturia, alegând boabele mai închise la culoare. „Risipă fără rost", spunea el și se ridica de ia masă supărat, fără să se atingă de struguri.

Îmbătrânea și era tot mai pornit împotriva risipei. Risipitor nu fusese niciodată, numai că, odată cu trecerea anilor, cumpătarea lui devenea cam exagerată. Ai casei se făceau, bineînţeles, că nu observă nimic. Doar Veturia, din când în când, nu mai suporta și izbucneau unele mici

certuri din această pricină…

Niciunde nu se simţea el mai bine, deci, decât în grădina asta a lui: merii și perii, viţa-de-vie, tufele de coacăze și de agrișe, cele de struguri, toate erau puse de el, îngrijite ceas cu ceas, ziuă de ziuă. Fala lui erau merele ranete din fundul grădinii, precum și pergamutele din dosul grajdului – locul nu fusese, e adevărat, prea bine ales, de mai multe ori intenţionase să mute părul în altă parte, se temuse însă ca nu cumva să se usuce din pricina asta și ar fi fost, într-adevăr, mai mare păcatul, rodul era bogat în fiecare an, se aplecau crengile de încărcate ce erau. De obicei culegea singur, măr cu măr, pară cu pară, să nu se „vatăme” cumva. În ultimii ani, însă, acceptă totuși să aibă un „aghiotant”, cum îi spunea el; Cornel, un nepot de-al lui, se oferise să-i dea o mână de ajutor. De cules le culegea singur, băiatul căra coșurile, pe măsură ce se umpleau. „Vezi că l-ai umplut prea tare, i-ai făcut un vârf prea ţuguiat, îi atrăgea atenţia domnul director, n-ai să-l poţi duce așa. Mai golește din el și pune și în celălalt coș. Avem timp destul, n-ai la ce să te grăbești. Umblă încet cu ele, fii cu grijă”. „Nu-i greu, spunea băiatul, pot să-l duc, nu vă temeţi. Sunt obișnuit. Am cărat eu și altele mai grele. Numai să-mi arătaţi dumneavoastră unde să-l golesc. Căci pe stelajul din cămară nu mai încap de-acuma”. „Roagă pe mătușa-ta, pe doamna directoare, să-ţi găsească ea un loc potrivit. Descurcaţi-vă și fără mine. Pe lada din coridor sunt niște sticle goale. Urcă-le tu în pod, dacă în altă parte nu aflaţi un loc unde să ie puneţi. Lada e chiar sub fereastră, cum e mai bine, se coc perele mai repede. Au nevoie de puţintel soare, și ai să vezi că se fac moi și dulci, ca zahărul… Spune-i doamnei directoare să pună niște hârtie dedesubt, să nu le golească direct pe ladă. Să caute ea în dulapul unde îmi ţin lucrurile de școală, trebuie să fie acolo niște hârtie albastră de îmbrăcat caietele. Să se lase un minut, două, de la lucru și să-ţi dea o mână de ajutor”. Cât lipsea băiatul, el cobora de pe scară, se așeza pe haina lui veche – o punea pe pragul grajdului, să nu-l tragă – și-și aprindea o ţigare. Cât putea

fi de fericit domnul director în aceste clipe de răgaz și de odihnă, cu ce nesaţ privea el cerul înalt, scăldat într-o lumină de aur, bucurându-se de ușoara adiere a vântului – la sfârșitul zilei se stârnea întotdeauna un foșnet de vânt – de mirosul reavăn al pământului, de cel de piele argăsită și putredă care venea din grajd, precum și de cel duice-acrișor al frunzei pălite de căldură. „Nu cred să existe alt rai, mai rai decât acela în care mă aflu eu acuma”, avea el obiceiul să spună. „Vă cheamă doamna directoare, striga băiatul din mijlocul ogrăzii. Să veniţi numai o clipită, că nu se descurcă singură. Pe lada de pe coridor a pus sticlele cu dulceţuri, dumneavoastră se vede c-aţi uitat, și nu-i loc!” „La ce să mai vin, striga la băiat domnul director, cuprins de o neașteptată lene. Dacă nu-i loc pe stelaj, puneţi-le direct pe ciment, în cămară, ori pe coridor, unde doamna crede că-i mai bine. Numai să fie mai la fereală, nu așa în cale, să nu ne împiedicăm tot timpul de ele. Să se descurce cum o ști și fără mine, că doară nu-i copil mic”, spunea domnul director trăgând fericit din ţigare. Și-i era așa de lene, încât pentru nimic în lume nu s-ar fi ridicat de jos. Nici să strivească furnicile – le simţea urcându-i-se pe piciorul stâng, una i s-a ascuns chiar la încheietura genunchiului – nu avea chef. „Lasă-le în plata Domnului”, își spunea simţind cum îl învăluie o ușoară oboseală somnoroasă; închidea ochii, o secundă, două, reușea chiar să aţipească și prin începutul acela de somn pătrundea mirosul acrișor al cânepii din capătul grădinii, al socului pălit de soare și mirosurile acelea îl trezeau; deschidea mirat ochii; frumoasă-i lumea, așa cum a făcut-o cine a făcut-o, se gândea el, n-ai mai pleca din ca în vecii vecilor, atâta-i de frumoasă și plină de lumină. „Ne-am cam lenevit amândoi, îi spunea copilului când acesta se întorcea cu coșurile goale. Ia să ne apucăm de lucru, că ne prinde noaptea cu perele neculese. Și pe căldura asta, într-o zi-două, s-a sfârșit cu ele, le mănâncă păsările, nu-s mai bune de nimic”. „A zis doamna, spunea băiatul, ca trebuie alese, care-s coapte, și mai pătate, puse separat, nu la un loc cu celelalte. Alea ie folosește pentru compot ori pentru

marmeladă, nu-i încă hotărâtă ce să facă din ele”. „Treaba ei, nu mă mai amestec. Face ce vrea. Grija asta nu o mai am eu”, spunea domnul director și-l ajuta pe băiat să le aleagă. „Au mai rămas două-trei pere în vârf și-i păcat de ele să le lăsăm acolo să putrezească. Alea-s cele mai dulci, că le-a bătut tot timpul soarele. Te urci tu după ele, ce zici? Ori ţi-o fi frică?” îl întreba pe băiat. „Mă urc, de ce să nu mă urc, spunea copilul, numai să ţineţi dumneavoastră de scară, nu cumva să alunece”…

După ce reușeau să le culeagă pe toate, îl trimitea până acasă, după o coșarcă. „Să-ţi aleg și ţie niște pere, să se îndulcească și ai tăi”, îi spunea. „Lăsaţi, doni director, că avem și noi”, se codea copilul. „Știu eu ce pere aveţi, nu-s totuna cu ale mele… Las că-ţi pun în coșul ăsta, îi spunea, dar mâine dimineaţă să mi-l aduci înapoi, că am trebuinţă de er. După ce băiatul pleca, îi plăcea să mai rămână o vreme singur în grădină: asfinţea soarele, se auzea în luncă tropotul cailor și strigătele băieţandrilor care îi călăreau… Iată însă, că, de un timp încoace, îl cuprindea tot mai des un fel de nemulţumire. Nu mai era în stare să se bucure ca altădată de toate cele ce-l înconjurau, de aici venea toată amărăciunea! îl năpădea, uneori, o foarte stranie indiferenţă, de parcă grădina ar fi încetat, pe nesimţite, să-i mai aparţină. Între el și merii și cireșii lui – singur îi pusese în pământ și-i altoise, îi văzuse crescând și dând cele dintâi roade – părea să se pună o perdea străină; uneori o ceaţă ușoară și transparentă, alteori tot mai deasă, mai greu de trecut, care îl despărţea, sau în tot cazul încerca să-l despartă de grădina lui dragă. Se învălmășeau toate, grădina începea să-și piardă contururile precum și reperele ei sigure: se trezea ducându-se spre fundul grădinii ca să culeagă pere, acolo unde nu erau decât nucii bătrâni și uriași sau o apuca pe o potecă spre un cireș care nu mai exista de multă vreme. Un cireș – își amintea după aceea – care s-a uscat într-o vară, pe care l-a tăiat și l-a înlocuit cu un cais; numai că nu i-a priit nici caisului locul, n-a crescut defel, a rămas pipernicit și până ia urmă a trebuit să renunţe și la cais; l-a

tăiat cu fierăstrăul, își amintea foarte precis totul, într-o zi ploioasă de toamnă. „Te-a ajutat Desideriu, aţi făcut focul cu el seara, nu mai ţii minte?”

Și totuși, într-o zi, caisul uscat și pus în foc să ardă – ieșise foarte de dimineaţă, în grădină, soarele abia răsărise, o dimineaţă senină, strălucitoare și blândă – se ivi din nou, mai mare îi fu mirarea, la locul lui, în mijlocul grădinii, cu crengile lui gălbejite și sterpe! Un fel de năluca ciudată a acelui cais aruncat în foc odinioară (acut de multă vreme cenușă și scrum; și, în același timp, se auziră cuvintele spuse atunci iui Desideriu, aduse parcă de vânt – în după-amiaza aceea ploioasă de toamnă: „S-o rugăm pe maică-ta să ne facă un ceai fierbinte cu rom, nu cumva să ne îmbolnăvim. Lasă-ţi cămașa, să te frec pe spate cu un ștergar, că ești tot ud, curge apa pe tine. Așa-i dacă nu ești obișnuit cu lucrul, drăguţu’ meu, repede ostenești”, își auzi propria-i voce, venind de undeva din afara iui, vocea de atunci, mai tânără parcă și mai melodioasă decât cea de acum, plutind, pentru o clipă, în văzduhul luminos al dimineţii de toamnă… Repede se spulberă însă totul, „fantoma” caisului dispăru de îndată ce cuvintele se risipiră și ele. Se gândi un timp la întâmplarea asta cu caisul – năluca acestuia, de fapt – apoi o uită.

Și nu numai seara îl cuprindea tristeţea și nepăsarea, ci uneori și dimineaţa, în zori, când iarba și arborii se ofereau luminii soarelui – încă blând, plin de îndurare – cu o bucurie nestăvilită, când întreaga grădină era învăluită într-un abur ușor – era destul să sufli asupra lui ca să se destrame – când bucuria lumii acesteia se lăsa parcă strigată prin gureșa cântare a păsărilor, când, într-un cuvânt, nimic îngrijorător nu te-ar fi putut duce, de pildă, cu gândul la existenţa unor anumite semne, pline de mânie și neîndurare, de a căror realitate amară domnul director încetase de multă vreme să se mai îndoiască…

Și totuși i se întâmpla câteodată să uite de existenţa lor! O cărare împrejmuită cu flori ducea până la capătul grădinii. Anul acesta crinii crescuseră mai înalţi și mult

mai frumoși decât în alţi ani. Mirosul proaspăt al florilor pătrundea până în străfundurile plămânilor, curăţindu-i de toate miasmele de peste noapte! Atingea, din greșeală, cu mâna ori cu genunchiul, o floare și polenul i se scutura pe pantaloni ori pe pantofii uzi de rouă. Mai era și soiul acela de trandafiri galbeni – un galben străveziu și pal ca de ivoriu – care abia în acest an dăduse rod bogat. Lângă trandafirii roșii, ca niște flăcări fierbinţi, îi plăcea îndeosebi să poposească ceva mai mult. Cum ar putea să se despartă, prin urmare, de frumoșii lui trandafiri – se apleca deasupra lor, trupul, înţepenit, îl asculta tot mai puţin, și cu lăcomie trăgea în piept pătrunzătorul lor parfum. Gândurile îi erau însă din ce în ce mai împărţite, iar medicamentele și injecţiile începeau să primească o tot mai mare pondere în preocupările lui zilnice. Gânduri de om bolnav, care nu-i făceau nicio plăcere și se străduia chiar să le alunge, dar ele reveneau fără voia lui, se strecurau pe nesimţite, dând dovadă de o extraordinară capacitate de insinuare și pătrundere. Ele, gândurile, începuseră să-i miroasă a medicamente, la fel ca odăile neaerisite în care zac oamenii bătrâni și suferinzi. „Trebuie s-o rog pe Steluţa, își spunea, să-mi facă ea injecţiile. Să am grijă să nu-l supăr pe doctor, bineînţeles. S-a oferit să vină el zilnic numai pentru asta, doar că e foarte neîndemânatic – se vede că, acolo, la facultate, nu au învăţat cum să împungă oamenii… La ce să vă deranjaţi, când fata e la un pas de noi, am să-i zic. E și ora nepotrivită, după-amiaza, mai bine vă odihniţi, pe căldurile astea… Are o mână ușoară, nici nu simţi. Numai în ziua aceea când i s-a rupt acul la seringă, s-a speriat rău săraca de ea, s-a făcut albă la faţă cum e varul, mi-a fost și frică, nu cumva să leșine. Pricepută, dar poate prea simţitoare pentru meseria ei; ţiu minte că și la școală când greșea ceva, ori nu-și aducea aminte vreun răspuns, începea întotdeauna să plângă, abia reușeam s-o împac… Trebuie să lipesc câte o etichetă pe fiecare sticluţă, s-au adunat ia doctorii și am început să le încurc; mă îndop cu ele, fără să-mi pun prea multe speranţe în puterea lor

tămăduitoare!… Ba îmi vine câteodată să le iau și să le arunc frumos pe fereastră, să nu le mai văd. Bani cheltuiţi de pomană! Căci ce altceva urmăresc toţi medicii și farmaciștii decât să-ţi bage mâna în buzunar, să te fure de bani. Parcă nu i-aș ști! O apă și-un pământ toţi! Unul nu-i mai bun ca altul!…

Da, domnul director nu poate să-i sufere! „Uite și pe Bulic ăsta, cine știe de pe unde o fi apărut, cu mutra lui caraghioasă, cum să te încrezi în el? Vine și se așază pe marginea patului și se lovește cu un deget tot timpul peste nara dreaptă. El tace, eu tac. Se gândește acuma – îmi spun – ce să-mi mai facă, ce injecţii ori medicamente să-mi dea. Să-l las în pace să nu-l tulbur”… Mai trece un timp, însă, și doctorul prinde glas. Arătând cu degetul tabloul de pe peretele din faţa lui, îi spune domnului director (care numai la reflecţia asta nu se aștepta): „Falnic june aţi fost, clasa întâi. Oftau fetiţele după dumneavoastră, nu-i așa? Se amorezau dintr-o privire, mie îmi spuneţi?! Așa-i, ori exagerez cumva?” „Se amorezau”, accepta domnul director și se încrunta ușor… în mod evident o astfel de discuţie, extramedicală, nu-i făcea nicio plăcere! „Nici nu vă crescuse bine mustaţa, spunea doctorul și începea să râdă ca o capră, și vă și mirosea a fustă. Ca să vezi!” Și iar cădea pe gânduri, și domnul director ar fi dat nu știu cât să știe cam care-s ideile ce se vântură, încoace și încolo, dincolo de fruntea îngustă a doctorului Bulic. „Și eu care îmi închipuiam – își spunea cu ciudă domnul director – că se gândește la boala mea! Un om mai neserios nici nu mi-a fost dat să văd. Ce să mă facă sănătos unul ca ăsta, dacă mă las pe mâna lui, mă bagă în pământ!”… „Sunt frânt de oboseală, spunea doctorul și căsca să-și rupă fălcile. Am exagerat puţin aseară cu domnul notar Meteș, începea el să-și povestească aventurile din seara trecută. Un pahar, două, în plus, și s-a terminat. A doua zi nu-s mai bun de nimic! Am un organism teribil de fragil, trebuie să mă menajez. Numai că ispitele apar la tot pasul. Și, cum sunt slab de felul meu, cedez ușor. Unde mă cheamă – vreau să spun la un chefuleţ – acolo mă duc, chiar dacă a doua zi

mă rod remușcările… Doamna notar ne-a servit cu salată de vinete și nu-mi priese vinetele defel. Am arsuri din pricina lor. Când am plecat de la ei, pe la trei dimineaţa, ploua cu găleata. Am ajuns acasă ud leoarcă”…

Între timp se întâmpla să intre în odaie doamna Letiţia cu farfurioarele cu dulceaţă. De cum intra, doctorul începea să-i pună tot felul de întrebări stupide, care de asemenea îl enervau cumplit pe domnul director. „Îmi închipui că soţul dumneavoastră, stimată doamnă, a fost un mare cuceritor în tinereţea lui, relua el discuţia, ori cumva greșesc?” „Nu știu, răspundea doamna Letiţia și zâmbea ca să-i facă plăcere doctorului. A trecut mult timp de atunci și nu mai ţin minte”. „Văd eu că nu vreţi să spuneţi. Ţineţi în secret, spunea doctorul și-i făcea cu degetul ca la copiii neascultători. Dar eu nu mă supăr. Fiecare cu ale lui, ca să zic așa”. Era cu un an înainte de a paraliza și doamna Letiţia se bucura ori de câte ori îi venea vreun oaspete în casă. Nu-i displăceau nici vizitele doctorului, care oricui i s-ar fi părut, cel puţin așa își închipuia domnul director, teribil de plicticoase. „Sunteţi întruchiparea discreţiei, doamnă”, spunea doctorul Bulic în timp ce lingea pe toate părţile lingura de dulceaţă. „N-am fost niciodată geloasă”, spunea doamna Letiţia și domnul director înceta să mai asculte, știa că de-acuma o să înceapă o lungă discuţie cu privire la gelozie și nenorocirile care se trag toate de la acest sentiment urât; știa că cel ce va vorbi va fi mai ales doctorul, că exemplele pe care le va da vor fi dintre cele mai stupide și mai fanteziste, trădând o flagrantă lipsă de experienţă erotică și de cunoaștere a vieţii. „Doctorul ăsta, se trezea domnul director că-și spune, trebuie să fie neînceput. Îmi bag mâna în foc că n-a fost la femei până acuma. N-a gustat din măr”, își spunea el, cercetând, cu o umbră de zâmbet în ochi, faţa doctorului, micuţă, cu trăsături moi și inexpresive. „O femeie geloasă – îl auzea pe doctor că spune – mai treacă-meargă, dar un bărbat cuprins de gelozie e de-a dreptul ridicol”. „E neînceput, sută la sută”, își spunea domnul director și se rușina singur de gândurile

care-i trec prin cap. „Am văzut Othello, spunea doamna Letiţia, într-o iarnă la Cluj. Eram pe atunci elevă la Notre-Dame. Bineînţeles cu Nottara. O splendoare. L-aţi văzut pe Nottara, domnule doctor?” „Nu, spunea doctorul, sunt prea tânăr și nu l-am prins. Regret foarte mult. Am auzit că era extraordinar”…

Dubioase sunt, se gândea între timp domnul director, și reţetele lui, interminabil de lungi, încât poţi avea chiar impresia că, de fapt, trece în ele toate medicamentele de care își aduce aminte în clipa respectivă. Și când își scria reţetele, avea de asemenea același tic: începea să se lovească peste nas cu degetul mare, rămânea apoi cu tocul în aer, se încrunta și cădea pe gânduri. „Aici trebuie să scriu ceva, zicea, și vă spun sincer c-am uitat cum îi spune medicamentului. Are, așa, un nume mai lung, mai complicat. Răbdare! spunea și se uita în tavan, de parcă numele medicamentului s-ar fi aflat înscris acolo și el n-ar fi trebuit decât să-l copieze. Am din când în când niște lapsusuri de-a dreptul îngrozitoare! Păţeam câteodată și la examene chestii din astea. Memoria… începea el o lungă dizertaţie, uitând complet de medicamentul pe care ar fi vrut să-l treacă în reţetă. Domnul director înceta din nou să-l mai asculte, se lăsa cuprins de o ușoară toropeală, aţipea, în timp ce doctorul continua să pălăvrăgească.

Odată i se întâmplă să aibă un vis dintre cele mai caraghioase: îl visă, deci, pe doctor, stând pe scândurile alunecoase de la moară, în chiloţi de baie. De pe punte îl striga o femeie voluminoasă cu o umbreluţă verde. Doctorul da să se apropie de ea, dar, la fiecare pas făcut în direcţia ei, aluneca pe scândură și cădea în genunchi! Cât poate fi de penibil, își spunea domnul director în vis, iar când se trezi, îl văzu pe doctor în faţa lui, lingându-și, după cum avea obiceiul, lingura cu dulceaţă… Un tinerel, un băieţandru, dintre cei ce se maturizează târziu, ba se întâmplă uneori să rămână copilandri până la adânci bătrâneţi; oameni care ar fi trebuit mai curând să se facă advocaţi, ori actori, nici într-un caz medici!

Într-una din zile, domnul director îl întrebă pe

doctorul Bulic dacă în tinereţea sa nu a vrut să se facă actor și nu fu prea surprins când acesta îi mărturisi că, într-adevăr, a avut o astfel de intenţie în adolescenţă. Încă de pe timpul când era în liceu a jucat într-o piesă, a uitat acuma cum o cheamă, în tot cazul el interpreta roiul prinţului Nenoroc. Era îmbrăcat în negru, purta niște pantaloni foarte strânși pe coapse și o mantie lungă până în pământ, iar în piept avea un trandafir roșu! Versurile erau destul de lungi și greu de ţinut minte, de câteva ori chiar s-a cam încurcat în ele. Din fericire n-a observat nimeni, nici măcar profesorul de română care se îmbătase de altfel de emoţie. În starea în care se găsea, n-ar fi băgat el de seamă nici greșeli mai mari". În anul trei, am vrut să mă las de medicină și să mă fac cântăreţ de operă, mărturisi apoi doctorul și se roși ca o fată mare, fâstâcit la culme. Un an întreg, aproape, am luat lecţii de canto. Aveam o voce frumoasă, dar prea mică, așa că, până la urmă, am renunţat și m-am întors la discipolii lui Esculap. N-aș fi ajuns, probabil, un mare cântăreţ, dar aș minţi susţinând acuma că nu-mi pare rău. Ar fi trebuit totuși să încerc, dumneavoastră ce credeţi? Alta ar fi fost viaţa mea, cu totul alta". „Chiar c-ar trebui să vă pară rău! își dădea cu părerea domnul Desideriu, care se lăsa întotdeauna cel mai ușor și primul cucerit de sporovăială doctorului. Viaţă de artist, ca să zic așa! Pungă goală, dar femei cu carul". „Întradevăr, spunea doctorul Bulic și închidea o clipă ochii, cum făcea și atunci când uita numele vreunui medicament. Un artist știe pentru ce trăiește! Asta-i! spunea și vocea începea să-i tremure, de parcă ar fi fost gata să plângă. Așa mi-a fost soarta, adăuga și se scutura totea să îndepărteze întristarea. Să nu ne plângem!" „Până nu ne cântaţi, spunea atunci doamna Veturia, mai mult ca să-l împace, să știţi că nu scăpaţi de noi, nu vă lăsăm să plecaţi acasă". „Asta mai lipsea, se gândea revoltat și speriat, totodată, domnul director, să înceapă acuma să și cânte!… Dumnezeule sfinte, de unde o mai fi apărut așa un specimen de doctor, așa o arătare!"… „Sunt răgușit după cheful de aseară, se codea doctorul. Altă dată. Nu vreau să

vă faceţi o impresie proastă”. Era emoţionat și avea trac, dar, în același timp, ardea de nerăbdare să înceapă să cânte. Aștepta doar să mai fie rugat o dată. Cele două doamne, Letiţia și Veturia, stăruiră din nou. „N-o să iasă, parcă văd, cine știe ce, spuse doctorul, totuși am să încerc”. Se ridică în picioare, se sprijini cu o mână de masă. Tuși o dată sau de două ori, își drese, cum se spune, glasul și începu să cânte serenada lui Toselli – doamna Letiţia o recunoscu din prima clipă. După ce termină de cântat se înclină grav, mulţumit pentru aplauze și atacă o altă serenadă, la fel de celebră, cea a lui Schubert. Se opri la jumătatea cântecului, însă, și-și șterse cu o batistă, nu tocmai curată, fruntea transpirată. „Am un glas astăzi, îngrozitor, se scuză el. Gata, nu mai cânt. Poate mâine sau altă dată, când mi se mai repară puţin vocea”. „Ești prea pretenţios”, spuse doamna Veturia cu multă blândeţe. „Ai cântat frumos. Ai luat-o, poate, prea sus, la început, dar după aceea ţi-ai revenit”, își dădu cu părerea și doamna Letiţia. „Să știi că o să mai cânte o dată, imbecilul! se gândi cu spaimă domnul director în loc sa mă consulte, să mă ajute să mă fac sănătos, ei cântă, apucatul, face pe circarul, cine i-o fi dat ăstuia diploma de doctor!” Simţea că nu-l poate suferi, îi venea să-l scoată pe ușă afară și era supărat pe toţi – pe nevastă, pe noră, pe Desideriu – care îi cântau caraghiosului în strună. Privind însă faţa doctorului roșie de emoţie, mâinile care îi tremurau ca la un școlar, își reveni; până la urmă, îl cuprinse chiar un sentiment aproape patern, îi păru rău de sărmanul tinerel, văzându-l cum aștepta, ca un școlar, cuvintele de laudă, aplauzele și încurajările lor. Avu impresia că era nerăbdător să afle părerea lui despre modul în care cântase. „Ai cântat ca la operă”, spuse în sfârșit și domnul director, apoi tuși încetișor ca să-și ascundă stânjeneala. Spera ca ceilalţi să nu-și amintească un amănunt, defel măgulitor pentru ei: nu fusese decât o singură dată la operă – se cânta „Rigoletto” – și el dormise tot timpul, Letiţia reușise cu greu să-t trezească la sfârșitul spectacolului. „Eu nu mă prea pricep, mărturisi el. Nevastă-mea le știe mai bine.

Dacă ei i-a plăcut, atunci poţi fi mândru. Ea e tare pretenţioasă”. „Glumiţi”, spuse doctorul uitându-se fâstâcit în pământ și, văzându-i atât de intimidat, un sentiment de milă, de afecţiune chiar, îl cuprinse pe domnul director.

Doctorul își găsise publicul după care tânjea, răbdător, ba, uneori, chiar entuziast. Pericolul unei oarecare monoton ii nu era totuși în întregime exclus: bucăţile muzicale erau aceleași, serenada lui Toselli, prima jumătate a serenadei lui Schubert – interpretului fiindu-i imposibil să-și amintească cuvintele din a doua parte – precum și celebra arie a ducelui din „Rigoletto” pe care o oferi ca „surpriză” spre sfârșitul săptămânii! „La donna e mobile” cânta doctorul cu vocea lui subţirică și melodioasă, transpirat de emoţie și ameţit de succes, supărat la culme ori de câte ori lua câte o notă falsă. „Mi-am pierdut exerciţiul, am uitat aproape totul, nu mai ţin minte nici ce-am știut”, se lamenta el și se întuneca la chip de mâhnire…

Bineînţeles că toate aceste mici recitaluri nu exercitară nicio influenţă asupra stării sănătăţii domnului director. Așa-zisul efect terapeutic al muzicii nu se făcu simţit. Din contră, doamna Letiţia avea impresia că în ultima vreme domnul director era tot mai slăbit. Transpira și i se accelera teribil respiraţia, la cel mai mic efort: era destul să ridice un coș cu mere și să-l mute dintr-un loc în altul și broboane de sudoare îi apăreau pe chip. „Iar ai transpirat”, spunea alarmată doamna Letiţia pipăindu-i cămașa la spate. „Năduşeala asta din orice fleac nu-i bună. Sunt tot mai îngrijorată cu tine”, zicea ea, mânioasă că, în ciuda tuturor măsurilor luate, boala încerca să pătrundă, aproape cu forţa, la ea în casă. Începu să se vorbească, așadar, tot mai des despre un anumit doctor din Lugoj, a cărui „oglindă nemaipomenită, adusă tocmai din Germania, făcea adevărate minuni, depista orice boală de plămâni, oricât de ascunsă ar fi fost, o invenţie nemţească dintre cele mai nemaipomenite. Și cum cu plămânii domnul director se pare că nu sta tocmai așa cum trebuie – nu era vorba, își dădea cu părerea doamna Letiţia și

clătina din cap îngrijorată, numai de începutul de astm! – se luă hotărârea, întrunind sufragiile familiei întregi (cu excepţia domnului director căruia nu-i prea venea să se urnească de acasă), ca plămânii în cauză să fie supuși controlului renumitului aparat al doctorului Periau… Hotărârea fu luată cam în preajma Crăciunului, pe o vreme dintre cele mai păcătoase: o ploaie amestecată cu lapoviţă bătea în geamuri, vântul vuia în coșuri și, din când în când, mai smulgea câte o ţiglă de pe acoperișuri. „Pe o vreme ca asta, niciun câine nu merită să-l scoţi afară, în frig, mai mare păcatul”, mormăia plin de nemulţumire domnul director. „Cât a fost vară și frumos, m-aţi lăsat în pace, nici nu v-a trecut prin cap să mă purtaţi pe la doctori. Ce v-o fi cășunat deodată pe mine, nu pricep”, „în vară, tati, își dădu cu părerea Veturia, nu oboseaţi așa repede și nici de respirat nu cred că respiraţi așa de greu ca acuma. Mama are și ea dreptate. Un control e necesar, nu strică în niciun caz”. „Până la primăvară, se ţinu tare domnul director, o duc eu și iară oglinda lor făcătoare de minuni! Oleacă de astm o fi, nu zic, dar altfel plămânii îmi sunt sănătoși, n-am fost de când mă știu bolnav de piept”. „N-ai nimica, n-ai nimica, o ţii așa întruna, alta nu știi, zău că m-am și săturat! spunea furioasă doamna Letiţia, dacă îl auzea vorbind așa. Parcă tu ești doctor ca să știi ce ai și ce nu ai!” „Păi, nu mă consultă zilnic cântăreţul vostru?”, îi răspundea încercând s-o întoarcă pe glumă domnul director. „N-am eu cine știe ce încredere în el, recunoștea atunci doamna Letiţia. De cântat cântă frumos, dar mai multă medicină ca mine nu cred că știe”. „Când îţi intră ţie, draga mea, ceva în cap nimeni nu-ţi mai poate scoate, spuse domnul director. Bine, poartă-mă pe la doctori, uite că nu mai zic nimica, faci tot ce vrei tu, nu mă mai opun. Numai să nu mă întorc de la Lugoj – cu vremea asta – mai bolnav decât am plecat. Tot tu ai să dai atunci din colţ în colţ și n-ai să știi ce să-mi mai faci numai să mă vezi sănătos! Dacă nu te-aș cunoaște și nu te-aș ști”…

Fu obligat, deci, să se supună hotărârii generale. Plecarea fu fixată pentru ziua de joi, șaisprezece

decembrie. Doamna Letiţia vru să-l însoţească ea, dar domnul director se opuse categoric: „Tu nu vezi ce șubredă ești? Vrei să cazi la pat și să nu te mai scoli?! Lasă-l mai bine pe Desideriu să meargă cu mine, îi cum îi calul și abia apucă să mai vadă lumea”. „Așa crezi dumneata, tată, se revoltă domnul Desideriu fără să-și ridice nasul dintr-o carte din colecţia «Femei celebre». (O istorie romanţată a vieţii ţarinei Ecaterina cea Mare, un roman în care accentul se punea mai ales pe iubirile «tainice» ale împărătesei.) îţi închipui că eu mă dau în vânt după distracţii, că abia apuc să plec, oriunde ar fi, numai să mă distrez”. „Las că știu eu, spuse domnul director, că nu te vezi urcat în tren. Toată ziua în casă, cu bătrânii și femeile. Ţi s-a urât și ţie. A în dreptate ori n-am, spune drept?” „Dacă nu m-ai lăsat să intru impiegat de gară! Dumneata ai fost împotrivă, spuse furios domnul Desideriu. Nici n-ai vrut să auzi. Treceau trenurile, mai vedeam și eu o faţă de om străin. Cum să nu mă plictisesc? închis în casă cât e ziua de lungă!” „Dacă aș fi putut și eu, cât am fost tânăr, spuse domnul director, să nu fac nimica, să lenevesc așa, cum îi mai dulce! îţi spun drept că mie mi-ar fi plăcut și nu m-aș fi supărat. Diabetul nu-i o boală cu care să te joci, măi copile, spuse și-I mângâie pe păr (un păr rar și mătăsos: domnul Desideriu nu avea nici treizeci de ani și începuse să chelească) – când îl văzu cum se întunecă la faţă, de parcă ar fi fost gata să plângă. Te faci sănătos și te duci să lucrezi. Unde vrei tu, acolo te duci. Nu te dă sărăcia afară din casă, așa că nu-i nicio grabă. Dacă vrei impiegat la gară, foarte bine, eu nu mă opun, dacă asta îţi place. Numai că trebuie să ai răbdare…”

În ziua de șaisprezece, dimineaţa – ceasul sună la cinci fără un sfert. Domnul director era, de altfel, treaz; nu închisese ochii aproape toată noaptea, spre ziuă dacă aţipise puţin (nu mai mult de un ceas). Era emoţionat și nervos. „Nu am nicio nădejde în Desideriu, îi spuse el doamnei Letiţia. Parcă-I văd că dă peste cine știe ce prieten ia Lugoj și uită de mine”. „Las că o să fie bine, spuse tot în șoaptă doamna Letiţia. Mai stai în pat, n-ai la

ce să te scoli până aprind eu focul. E vreme destulă”. „Nu uita să-l trezești și pe Desideriu la timp. îl știi cât se moșmondește dimineaţa”, spuse domnul director. îl scol, n-avea grijă”, spuse doamna Letiţia îmbrăcându-se în grabă și înfrigurată. Domnul director aţipi din nou, și, când se trezi, în încăpere era cald, se auzea focul duduind în sobă. „Apa-i caldă, spuse doamna Letiţia. Poţi să te scoli și să te speli” şi în timp ce domnul director se spăla, doamna Letiţia scoase din dulap superbul palton din stofa neagră cu blană de astrahan la gât, pe care acesta nu-l mai îmbrăcase de la nunta domnului Desideriu, de mai bine de opt ani de zile.

lată-i pe amândoi, pe domnul director și pe domnul Desideriu, gata de plecare! Din păcate însă, paltonul – stofa era groasă și pe deasupra mai erau și cele două straturi de vatelină, „ca să ţină cald” – atârna greu ca plumbul, pe umerii ascuţiţi ai domnului director. „O să mă omoare paltonul ăsta. Elegant, elegant, dar nu știu dacă am să-l pot duce, atât e de greu… Când o să mă vadă doctorul, îmbrăcat așa, ca un prefect, o să mă creadă putred de bogat și o să mă jupoaie de bani”, spuse domnul director, în timp ce, cu paltonul pe el, sta și se privea în oglindă. Slăbise mult în ultima vreme și paltonul atârna în falduri largi pe trupul lui uscăţiv. Se privea, deci, în oglindă și începea să se întristeze pe măsură ce se privea mai atent. „Am fost un munte de om, se plânse el către doamna Letiţia, și uite ce-a mai rămas din mine. C-am slăbit n-ar fi nimica, se spune chiar că ar fi sănătos, dar parcă m-am și împuţinat”. „Omul din ce îmbătrânește descrește, îi spuse doamna Letiţia, n-ai de ce te speria”. „Mai e un pic și ajung să mătur pământul cu poalele paltonului”, glumi atunci domnul director și-și aminti de o colindă veche de când lumea, de pe vremea când era el copil. „Cu fundul nădragilor, fac pârtia vacilor. Unde-i neaua mai mare, mă iau alţii în spinare. Unde-i drumul mai frumos, mai merg și eu pe jos” Așa ajunsese și el, își spuse, privindu-se nemulţumit în oglindă: Să facă „pârtia vacilor” cu poalele paltonului ăstuia păcătos!…

În timp ce se uita în oglindă, doamna Letiţia se învârtea în jurul lui și, cu o măturică, îi curăţa paltonul. „Nu pot să sufăr stofele negre, spunea ea mânioasă. Sunt elegante, dar se prinde de ele orice. Așa arată, de parcă ai fi dormit cu el în pene”. „Las’ că-i bine”, mormăi domnul director exasperat de-acuma de atâta periat. „Stai să-mi pun ochelarii, nu se lăsă doamna Letiţia. Fără ochelari nici nu văd dacă am reușit să-l curăţ ori nu”. „L-ai curăţat, l-ai curăţat”, făcu enervat domnul director. „Nu știu cum e mai bine, spuse doamna Letiţia, și-și scoase ochelarii, îi puse în cutia lor de metal. Să-ţi dau mănușile de lână ori pe cele de piele… Cele de piele sunt mai elegante, adevărat, dar mă gândesc să nu-ţi fie cumva frig cu ele. Pe deasupra, cea stângă e puţin roasă de molii. Greșeala mea că le-am lăsat în cufăr, în loc să le ţin în dulap unde, oricum, până acuma n-au pătruns totuși moliile sau șoarecii”. „Draga mea, spuse domnul director tot mai plictisit, dacă ne mai ţii mult de vorbă, să știi că pierdem trenul, nu mai ajungem la timp la gară”. „Vezi, ai grijă, îi spuse doamna Letiţia domnului Desideriu, să fiţi atenţi unde vă așezaţi. Nu cumva să staţi lângă o fereastră defectă și să vă tragă curentul”…

Când au ajuns la poartă, doamna Letiţia și-a amintit c-a uitat să-i pună domnului director în buzunar o batistă curată. „Fug repede să-ţi aduc una din cele de mătase, se oferi ea. Numai să le găsesc. Nu-mi amintesc acuma exact unde le-am pus” se agită ea. „Las că și cea pe care o am îi destul de bună, spuse domnul director și-i arătă batista, uitată cine știe de când în buzunar, plină cu farâmituri de tutun. Dacă m-am suflat o dată, ori de două ori în ea”. „N-o să scoţi la doctor o batistă murdară din buzunar, spuse doamna Letiţia. Ce impresie și-ar mai face”. Așa că doamna Letiţia alergă să-i aducă o batistă curată, repede, ca o fetișcană „Ia-ţi ceva pe tine, ai să răcești așa numai în capot”, strigă în urma ei domnul director. Când se întoarse cu batista, domnul Desideriu îi spuse râzând: „Parcă Lai trimite pe tăticu în peţit, atâta îl dichisești”. „Nu mă învăţa tu pe mine ce și cum să fac!” îl repezi doamna Letiţia. „Ei acuma, gata, duceţi-vă! spuse ea după ce îi mai inspecta o

dată pe amândoi. Prea tare nu trebuie să vă grăbiţi. Aveţi mai bine de o jumătate de ceas până vine trenul. Unde mai pui că de cele mai multe ori întârzie. Îi vreme berechet. A

grijă, Desideriu, să n-o iei la goană, cum ai tu obiceiul, și să i obosești pe tăticii, îi dădu ea domnului Desideriu ultimele indicaţii. Să știi că puiul fript l-am pus în geantă, învelit într-un șervet. Când umbli în ea, să nu le întorci pe toate cu fundul în sus. Si să nu veniţi cu el acasă nemâncat, să stricaţi banii pe ia restaurante. Ca mâncarea de-acasă nu există alta mai bună". „Dacă ne-o fi cumva sete, spuse domnul Desideriu, om intra și noi ia «Dacia» să bem un șpriţ, ce zici, tăticule?" întrebă el. „Lasă tu șpriţurile, spuse doamna Letiţia furioasă. Tu nu vezi, că taică-tu-i bolnav, tu crezi că de șpriţuri îi arde lui acuma?" Cei doi, tatăl și fiul, își luară rămas bun, și, în sfârșit plecară la gară.

Cum trenul întârzie mai bine de jumătate de oră, iar în sala de așteptare era mai frig chiar decât pe peron, intrară în biroul impiegatului de mișcare. Sobiţa mică, de tuci, se făcuse roșie de atâta foc, nu te puteai apropia de ea. Domnul director se grăbi să se dezbrace de palton. Răsuflă ușurat. Era greu și-l dureau umerii din pricina lui. „N-ar fi schimbul meu, povesti Traian, impiegatul care îi era un fel de rudă mai îndepărtată. Ar fi trebuit să intru în servici mâine la prânz. Numai că mâine își botează copilul o văruică de-a nevestemi de la Temerești. Fata mai mică a lui Filiinon, dacă îl mai ţineţi minte, dom director, a murit el în război, la o lună după ce-a plecat. Am fost noi, eu și cu el, de-o vârstă ia școală, făcea el tot felul de comicării pe la serbări, se prăpădea lumea de râs. Mira-m-aș să nu-l ţineţi minte… M-am rugat de Ionaşcu să mă înlocuiască, dacă s-a întâmplat așa. E ceva cheltuială, dar n-am ce face, trebuie să mă duc". Cât impiegatul povesti cum e cu botezul, domnul director – care se așezase pe un scaun, aproape de sobă, să-și scoată frigul din oase – aţipi.

„Treziţi-vă, dom director, că vine trenul", îl auzi el pe impiegat strigând cu vocea iui răgușită ca de femeie bătrână. În mare grabă își îmbrăcă paltonul și-și puse

căciulă în cap. „De grăbit nu trebuie să vă grăbiţi aşa tare, spuse impiegatul, c-aveţi vreme. Ia apă și stă șapte minute aici, îi timp destul. Staţi să vă dau biletele, c-am uitat de ele”.

Timpul se schimbase pe neașteptate: ploaia, vântul și lapoviţa încetaseră, un cer ca de lapte se boltea deasupra gării, deasupra trenului care se oprise pufăind supărat și greoi; o ninsoare rară, la început, apoi din ce în ce mai deasă, începu să se aștearnă. Urcară în vagonul de-a treia. Din economie, domnul director luase bilete la ultima clasă. La fereastră apăru chipul zâmbăreţ al impiegatului care îi făcu semn domnului Desideriu să coboare doar o clipită, că vrea să-i spună ceva. „Fiţi bun, se rugă el, dacă tot mergeţi la oraș și aveţi ceva timp, luaţi-mi și mie un clopot la vacă”. „Cum să fie? Mai mare, ori mai mic?” întrebă domnul Desideriu. „Așa, potrivit, spuse impiegatul. Nici prea mare, dar nici mic de tot. Numai să aibă sunet frumos. îl ascultaţi și dumneavoastră înainte de a-l cumpăra, să vedeţi ce glas are. Ăla pe care l-am avut l-a scăpat noră-mea pe ciment și s-a crăpat la toartă. Sună dogit, nu-i mai bun de nimica… Urcaţi-vă, îi spuse după aceea impiegatul domnului Desideriu, că de-acum îi dau drumul”. „Ajungem cumva cu întârziere la Lugoj?” îl întrebă domnul Desideriu din ușa vagonului și-și scoase ceasul să vadă ce oră e. „Mai câştigă pe drum, n-aveţi grijă. Nu m-aș mira să ajungeţi chiar la fix”, spuse impiegatul, apoi ridică fanionul și trenul, gemând din toate încheieturile, pufăind leneș, se puse în mișcare… „Mi-e tot timpul sete, spuse domnul director, de îndată ce fiu-su se întoarse în vagon. Ar fi fost bine să fi luat o sticluţă cu apă la noi, să avem pe drum”…

Domnul director aţipi din nou, în timp ce afară, dincolo de geamul aburit, ninsoarea se înteţi. O ninsoare molcomă, căreia nici nu-i păsa parcă de fuga bezmetică a trenului. Cu nasul lipit de geam, domnul Desideriu privea câmpul îngheţat; deasupra acestuia începea să se aștearnă stratul subţire și strălucitor al zăpezii… „Scoală-te, tată, spuse domnul Desideriu când trenul opri în gară la Lugoj. De-acuma am ajuns. Ţi-ai făcut somnul”. Domnul director

deschise ochii speriat, în primele momente nu-și dădu seama unde se află. „Am avut un vis urât, îi spuse el domnului Desideriu, n-o să ne meargă bine azi, ai să vezi”. Coborâră apoi pe peron și, în timp ce se îndreptau spre ieșire, domnul director începu să-și povestească visul: „Las că ţi l-oi spune altă dată, tot nu ești atent, spuse el, văzând că fiu-su nu-l ascultă. „Ba-s atent, spuse domnul Desideriu, spune-mi-l dacă vrei. Te ascult”. „Bine că ne-am luat ciorapi groși de lână, spuse domnul director, schimbând vorba. Altfel ne îngheţau picioarele. La toate se gândește maică-ta asta. Zău că-i grozavă”. Picioarele li se afundau în zăpada moale și pufoasă; amândoi fură cuprinși de o bucurie copilăroasă văzând fulgii mari care se așterneau leneși deasupra gării și a orașului. „Numai că tu nu ţi-ai făcut pantofii”, spuse domnul director și arătă plin de reproș cu degetul spre pantofii domnului Desideriu pe care noroiul se uscase de multă vreme. Te-ai obișnuit să ţi-i fac eu, dar eu, uite, am îmbătrânit, de-acuma ar fi cam timpul să mi-i faci tu mie, eu așa cred”, începu domnul director să-și pisălogească fiul. Acesta mergea în faţa lui, rămăsese cu obiceiul ăsta să meargă puţin mai în faţă, de pe timpul când era copil, și nu scotea o vorbă; de fapt nici nu era prea atent. „Of, Doamne, spuse el după un timp, nu mă mai bate atâta la cap!” „Trecem pe la mătușă-ta?” întrebă domnul director de îndată ce ieșiră din gară (în faţa lor se întindea strada care ducea spre centrul orașului). „E prea devreme să mergem direct la doctor, își dădu cu părerea domnul Desideriu. Până la zece nu cred să deschidă cabinetul”. N-avură mult de mers. Casa în dreptul căreia se opriră părea a fi cufundată încă în somn. Văzând-o, domnul Desideriu avu o ușoară strângere de inimă: casa îmbătrânise odată cu stăpânii ei. În tot cazul se schimbase mult, cu totul altfel arăta pe timpul când era el copil! Sunară, dar de răspuns, nu răspunse nimeni, probabil soneria era stricată… Bătură la fereastra dormitorului. La început se mișcă ușor perdeaua, apoi se auzi huruitul greoi al jaluzelelor și faţa somnoroasă a unchiului Rubin apăru dincolo de geamul închis. Le dădu să înţeleagă prin semne

că vine să ie deschidă și într-adevăr în scurt timp se auziră pași grăbiţi, apoi zornăitul unui morman de chei. Unchiul Rubin ie încercă pe toate pe rând dar, din păcate, niciuna nu se potrivi în broască. „Nu știu unde a pus Valeria cheia”, răzbătu vocea lui supărată de dincolo de ușa încuiată. Apoi se auziră pașii, mai ușori, mai puţin apăsaţi, ai mătușii Valeria. „Nu te mai chinui, c-am găsit-o, spuse ea. Tu ai pus-o în scrumiera de lângă noptieră. Ce să-ţi fac dacă nu mai ţii nimic minte… Pe toate le uită, nu-i zi să nu ne certăm din pricina asta, se plânse ea, în timp ce-i sărută cu multă dragoste pe amândoi obrajii. Știu că v-a ţinut la poartă, îmi închipui c-aţi îngheţat de frig… Nu mai pot păstra curat ca altădată, mai spuse în timp ce ei se ștergeau pe picioare. Las că de-acuma v-aţi șters destul”. Pătrunseră într-un hol în care se afla depozitată mai multă mobilă; cum jumătate din casă era vândută, nu aveau unde-o ţine în altă parte. „Să aerisesc puţin, spuse mătușa Valeria luând-o înaintea lor. Abia ne-am sculat și n-am avut când”. „iarna asta, spuse la rândul său unchiul Rubin, am nimerit-o prost cu lemnele. Noroc că dormitorul e mic, altfel cred c-am fi îngheţat amândoi de frig. Nu mi-i de mine, ci de mătușă-ta, ii spuse ei lui Desiderio. Ea îi tare friguroasă. Îi obișnuită cu foc mare, să duduie soba. Cât am fost brigadier silvic a fost altceva, toată pădurea era a mea. Nu m-am uitat la lemne. Câte încăpeau în sobă, atâtea băgăm. Alte vremuri”. „Puteţi intra, strigă din cameră mătușa Valeria. Am făcut și puţină ordine, să nu ne găsiţi cu paturile desfăcute”.

Toate erau schimbate, nimic nu mai era ca altădată. În dormitorul în care intrară, lipsea în primul rând goblenul de deasupra patului – prinţi și prinţese cu peruci albe, plimbându-se printr-o grădină încărcată de trandafiri. „Te uiţi, Desideriu, după goblen, nu-i așa? întrebă mătușa Valeria și ochii i se umplură de lacrimi, îi deveniră apoși. El m-a făcut să-l dau, îi spuse ea arătând spre unchiul Rubin. Nu mi-a fost ușor”. Se pregăti să povestească, de-a fir-a-păr, cum s-a întâmplat o asemenea nenorocire. „Lasă tu poveștile, ii spuse însă unchiul Rubin. Le spui mai târziu

dacă vrei, c-avem timp. Acum pregătește ceva de mâncare, c-or fi rupţi de foame… Dimineaţa când mă trezesc să iau medicamentele numai bine aprind focul, începu să povestească unchiul Rubin. Ea doarme neîntoarsă – și arătă spre nevastă-sa – nici nu mă aude… Și ce scandal am putut avea până am convins-o să dărâmăm teracota și să ne luăm în locul ei o dobiţă. Cu lemnele pe care le am, cu altă sobă am fi îngheţat de frig”… „Și voi cu ce treburi aţi venit la oraș?” întrebă mătușa Valeria în timp ce pe o tavă, frumos aranjată, le aduse un dejun încropit în grabă. Domnul Desideriu nu putu să nu se bucure văzând cât de frumos era aranjată tava, văzând, de asemenea, că furculiţele de argint mai existau încă, precum și frumoasele cești de cafea, pe care le știa atât de bine de pe timpul când era un băieţaș, și când toate în casă arătau cu totul altfel. „Așezaţi-vă la măsuţă, spuse mătușa Valeria, și vă rog să vă serviţi. Mare lucru nu-i, ce s-a putut găsi”. „Și cu ce treabă ziceţi c-aţi venit?” întrebă unchiul Rubin. „Vrem să mergem la Perian, la cabinet, spuse domnul Desideriu. Să-I pună pe tăticu la oglindă. Să vedem dacă nu are cumva ceva la plămâni”. „Așa am auzit și noi c-ar fi doctor bun, spuse mătușa Valeria. Nu știu dacă o fi chiar așa, ori îi numai reclama de el”. „Bani daţi de pomană, spuse supărat domnul director. Așa se întâmplă când ai prea mulţi și nu mai ai ce face cu ei: îi arunci pe fereastră”. „Las că nu-i chiar așa, spuse mătușa Valeria. Omul e bine să-și vadă din timp de sănătate. Noi nu ne ducem în fiecare vară la Herculane, la băi? Și-ţi închipui că nu ne costă? Mai ales Rubin, așa-i de cheltuitor, nici nu vă spun!… Dar n-avem de ales. Lui îi face bine la picior și pe mine nu mă mai dor mâinile de când merg, am mai scăpat de dureri. Uitaţi-vă la ele, să vă daţi seama cum s-au putut deforma, uitaţi-vă ce noduri s-au făcut. Mă trezeam noaptea și până se făcea lumină afară, nu mai închideam ochii de durere… Mâncaţi, spuse mătușa Valeria, abia dacă v-aţi atins de mâncare” „Am uitat să vă servesc cu un pahar de ţuică”, spuse unchiul Rubin. „Nici nu obișnuim așa de dimineaţă”, spuse Desideriu. „Nu-i nimic, spuse

unchiul Rubin, atunci om gusta-o când vă întoarceţi. „Ne ducem drept la gară, spuse domnul director, nu cred să mai avem timp să trecem pe la voi. Vrem să plecăm cu trenul de două, dacă l-om prinde, să ajungem de cu ziuă acasă, nu-mi place să orbecăiesc pe întuneric” „Asta nu se poate, să plecaţi nemâncaţi, nici să nu vă gândiţi că vă las, spuse mătușa Valeria. Așa, în grabă, ce s-o găsi. Nu facem nu știu ce pregătiri speciale”. „A avut grijă Letiţia să ne pună ceva în geantă, s-avem pe drum, spuse domnul director. Așa că n-om rămâne flămânzi”. „Suntem curioși să aflăm, spuse unchiul Rubin, ce-a zis doctorul. Măcar să treceţi să ne spuneţi și nouă”… Cu o măturică mătușa Valeria aduna firimiturile de pe masă. Toate se învechiseră, într-adevăr, numai baticul ei roz, din voal transparent, nu se decolorase cu trecerea timpului! Chipul i se zbârcise, îmbătrânind, dar rozul lui se păstrase tot atât de strălucitor! Asemeni unui steag, pe care cu vitejie îl purtase neîntinat, străbătând cu el timpul cel plin de necruţare, fără să-i pese cât de repede trece clipa, cât de neîndurători se scurg anii și se apropie de sfârșit…

Era un obicei vechi: ori de câte ori veneau la oraș treceau pe ia unchiul Rubin și pe la mătușa Valeria; lăsau bagajele, se spălau pe mâini, într-un cuvânt, făceau un scurt popas, înainte de a pleca după cumpărături. Copil fiind, domnul Desideriu se bucura teribil de aceste vizite matinale: vara se așezau cu toţii pe verandă (pretutindeni în jur, ghivece cu flori, cactuși ţepoși, crengi agăţătoare de asparagos), perdelele erau trase ca să ţină răcoare – niște perdele nou-nouţe, bine apretate, m cele mai vesele culori – iar mătușa Valeria îi servea cu dulceaţă de zmeură. Grădina strălucea proaspătă în lumina orbitoare a soarelui. „Ce aer curat, spunea unchiul Rubin, a spălat Dumnezeu lumea”, și prin ușa deschisă pătrundea mirosul răcoros al crinilor care abia înfloriseră! Din ce pricină dimineţile acelea au rămas pentru domnul Desideriu unice, tară seamăn pe lume, de ce se bucura deci într-o asemenea măsură, privind gardul proaspăt vopsit (micul gard din șipci bine geluite care despărţea grădina de curtea

acoperită cu un pietriș foarte fin), aleea (de o parte și de alta a ei puteau fi văzute tufele de zmeură sau cele de agrișe), perdelele înflorate în care se oprea lumina soarelui, șerveţelele bine apretate de pe masă, sau chiar baticul, roz bonbon, cu care își lega întotdeauna părul mătușa Valeria… Apoi intrau cu toţii în casă, în sufragerie ori în dormitor, mătușa Valeria era nerăbdătoare să le arate vreun obiect de curând cumpărat, o achiziţie proaspăt (acută. Toate cele din jur străluceau de curăţenie, păreau cu o clipă înainte spălate, frecate bine cu periuţa. Peste tot, pe mese, pe noptiere, pe bufete, erau așezate vaze micuţe, scrumiere, coșuleţe din porţelan pline de graţie. Ce să mai vorbim despre goblenele de pe pereţi, pe teme religioase sau, dimpotrivă, profane (uneori chiar ușor lascive): cadâne stând întinse leneșe pe perne moi și odihnitoare, doamne cu peruci înalte și cu decolteuri uriașe, ţigănci cu ochi otrăviţi de dorinţă și cu fuste în cele mai ţipătoare culori. Parchetul era atât de alunecos, încât trebuia să fii tot timpul atent nu cumva să aluneci și să cazi! Străluceau gemuleţele vitrinelor, străluceau oglinzile! „Ce părere ai?” întreba mătușa Valeria scoţând din vitrină o frumoasă statuetă, ori o scrumieră minusculă de cristal, splendid șlefuită. „Pe asta nu ţi-o știu”, spunea doamna Letiţia. „N-aveai de unde s-o știi, îi răspundea mătușa Valeria. Am cumpărat-o chiar săptămâna trecută de la Blomfield. La început mi-a cerut enorm, dar nici eu nu m-am lăsat. Mi-e și rușine să vă spun cât am dat pe ea! Am luat-o aproape pe gratis”. „Uite așa risipește ea banii, începea să se plângă unchiul Rubin. Tot adună, nu se mai satură, mi-a umplut casa cu nimicuri”. „Nu-i niciun păcat să-ţi placă ce-i frumos! Nu-i așa, Desideriu? îl întreba ea și ochii ei, de un albastru deschis îi priveau cu seninătate. Tu mă înţelegi. Noi amândoi știm preţui ce-i frumos…” Inima îi zvâcnea de emoţie: mătușa Valeria avea perfectă dreptate: îi plăceau într-adevăr și lui lucrurile frumoase, și intra în casa ei cu evlavia cu care intră credincioșii într-o biserică. „Cât pe-aci să mă hotărăsc să cumpăr și un clește, povestea în continuare mătușa Valeria. Un clește

micuţ, pentru spart nucile, foarte delicat, o plăcere numai să te uiţi la el; mi-a mai rămas inima la o garnitură de argint, dar din păcate nu era completă, lipseau două piese, o lucrătură în filigran, extraordinară. Aș fi luat-o eu, nu m-aș fi uitat la bani, chiar așa necompletă, până ia urmă o scoteam, sunt sigură, destul de ieftin, dar crezi că aș fi avut liniște cu el! spunea, arătând mânioasă spre unchiul Rubin. „Luaţi-le, doamnă, și pe astea, m-a rugat Blomfield, cu o așa ocazie nu vă mai întâlniţi! Gândiţi-vă lucrătura numai cât face!” Ochii, atât de albaștri, ai mătușii Valeria se măreau peste fire, vrăjiţi parcă de imaginea acelor linguriţe de argint, a cleștelui minuscul și atât de delicat pentru spart nucile; o încântare naivă, dar și o dorinţă arzătoare se puteau citi deopotrivă în privirile ei cuprinse de o dulce ameţeală! „Ocazii din astea mai apar ele, spunea cu multă blândeţe unchiul Rubin, fii tu fără grijă. Să am eu atâţia bani în buzunar, câte au fost ele până acuma și cât or să mai fie de-acum înainte… Dacă m-aș lua după ea, se plângea unchiul Rubin, am ajunge la sapă de lemn”. Mătușa Valeria le făcea un semn pe ascuns: nu ascultaţi la ce spune, lăsaţi-l să trăncănească; să zică ce vrea! „Nu știu dacă aţi văzut voi goblenul din dormitor, de deasupra dulăptorului, spunea ea întrerupând văicărelile plicticoase, după părerea ei, ale unchiului. Nu-i mai mare decât o palmă, dar așa o lucrătură fină, o minunăţie, mă întreb ce ochi or fi fost ăia care l-au cusut?!”

Cam în vremea în care domnul Desideriu intră în adolescenţă, casa mătușii Valeria cunoscu, ca să spunem așa, perioada ei de apogeu: odăile fura înţesate cu obiecte de valoare, era aproape imposibil să te poţi mișca din pricina lor, să faci un singur pas fără să riști să le spargi. Perioadă în care toate lucrurile din casă primiră, de asemenea, o strălucire atât de intensă, de orbitoare, încât te dureau ochii numai uitându-te la ele! Nu cred să fi existat undeva în lume un parchet mai strălucitor, sau vreun geam de vitrină să fi răspândit vreodată în jurul lui asemenea sclipiri! Atâtea vase de cristal pe o singură masă, atâtea goblene. (Chriști și cadâne, de-a valma, fără

deosebire de sex sau religie) pe un singur perete! Cuprinsă de delir, mătușa Valeria își pierdu până la urmă capul! își dădea, într-un fel, seama de tentativa ei absurdă – nu poţi să aduni toate obiectele frumoase de pe lume! – și totuși era incapabilă să reziste ori de câte ori privirea îi cădea pe câte un lucru demn cât de cât de un minimum de interes estetic. Spiritul selectiv i se toci însă și ochiul încetă să mai discearnă ceea ce era într-adevăr frumos, de ceea ce doar imita, mima frumuseţea. Așa că apărură în casă, pe lângă atâtea lucruri care meritau întradevăr toată atenţia, și altele ce te uimeau de-a dreptul prin inutilitatea și absurditatea lor, de o jenantă și întristătoare urâţenie. Pe nesimţite cantitatea se substitui calităţii, fără ca ea să observe acest lucru. Pictura de gang, vasele de sticlă ordinară (încărcate de cele mai absurde ornamente: sirene planturoase, cariatide cu sâni imenși etc., etc.), piticii din ghips colorat sufocară și umbriră, prin prezenţa lor vulgară și agresivă, frumoasele obiecte care li se aflau în vecinătate. Cumpăra de-acuma totul (vânduse casa de la ţară a părinţilor, așa că de bani nu ducea pentru moment lipsă), încât odăile se transformară pe nesimţite într-un fel de muzeu absurd, într-un opulent și supraîncărcat magazin de „consignaţie”, burdușit până la refuz. „Acuș n-o să mai încăpem înăuntru”, spunea unchiul Rubin cuprins de o îngrijorare sinceră. Oprește-te, draga mea, nu știu, unde ai să ajungi”. Era însă prea mare ameţeala și delirul. Și cine știe când s-ar fi oprit, într-adevăr, dacă nu i-ar fi venit în ajutor o altă latură a caracterului ei. Reuși să se salveze singură, fără ajutorul nimănui. Perioada de opulenţă greoaie fu, nu peste mult timp, depășită. Să ne aducem aminte că mătușa Valeria iubea din tot sufletul ordinea și curăţenia: fiecare lucru era obligat să aibă un loc al iui, bine știut și ales cu mare grijă. Cum ai putea, însă să te descurci în haosul de obiecte care te înconjoară?! Nu-ţi rămâne decât să le așezi unele peste altele, de-a valma, altceva nu era de făcut! Așa că pasiunea pentru ordine și curăţenie fu aproape mai puternică decât dragostea pentru frumos. Se văzu deci obligată să facă o selecţie dintre cele

mai severe. Obiectele care meritau să fie păstrate fură separate de cele ce erau de prisos, lipsite de valoare, într-un cuvânt – cele de care te puteai dispensa fără să pierzi mare lucru. Dădu dovadă, în reducţia pe care o făcu, de un bun-gust desăvârșit. Trebuie să spunem neapărat acest lucru, pentru ca nu cumva să aruncăm asupra mătușii Valeria o lumină falsă și nepotrivită. Piticii de ghips, vasele de sticlă proastă, colorate în verde sau galben, ţigăncile cu sâni opulenţi și cu o floare roșie în părul negru ca noaptea fură vândute și încă la un preţ mai mult decât acceptabil (prostul-gust bucurându-se de multă trecere printre locuitorii orașului, aceștia fiind oricând dispuși să achiziţioneze cu mai multă plăcere o ţigancă dintre cele focoase, în locul unui goblen lucrat cu migală în culori palide, de o lăudabilă discreţie, reprezentând, de pildă, o scenă de la curtea regelui Ludovic al XVI-lea!). Femeie simplă, iară prea multă școală, mătușa Valeria avea, însă, ceea ce se cheamă gust. Intuiţiile ei artistice – exceptând perioada de delir, amintită mai sus, când și-a pierdut, într-adevăr, capul – erau sigure și în afara oricăror dubii. Simţea frumosul prin toţi porii și nu greșea aproape niciodată atunci când trebuia să distingă un lucru frumos de altul urât...

Casa își recâştigă vechea splendoare. Intrai în sufragerie și era imposibil să nu te bucuri văzând în jurul tău atâtea obiecte plăcute, așezate cu pricepere, în așa fel ca valoarea lor să iasă de la început în evidenţă. Fusese folosită o „sită” deasă, fiind păstrate, într-adevăr, cele mai fine porţelanuri, cristalele cele mai de preţ. De pe perete te privea fie un Christ îngândurat, fie o odaliscă somnoroasă sau o ducesă cu obrajii roșii și cu o înaltă coafură rococo. De fapt, mătușa Valeria se dădea în vânt, în primul rând, după tot ceea ce e graţios și delicat; obiectele greoaie și încărcate nu prea aveau la ea căutare. Îi plăceau lucrurile fine și cât mai simple. Prefera, de pildă, porţelanul chinezesc lucrat cu migală, cu peisaje minuscule, care trebuiau privite de aproape ca să poţi vedea într-adevăr ce reprezintă, celui austriac, greoi și

mult prea încărcat pentru gustul ei. Numai în dormitor putea fi admirată o cană uriașă și borţoasă din porţelan – bogat ornamentată cu fiori și papagali – și un lavoar așijderea, în care nu se spăla, bineînţeles, nimeni, fiind puse acolo doar de decor, să fie admirate, să-ţi bucuri ochii uitându-te la ele; așezate chiar lângă pat, încât de cum se făcea ziuă, de cum deschidea ochii mătușa Valeria putea să le privească în voie. E adevărat că lavoarul avea o mică crăpătură, numai de ea știută, pe care nu aveai cum s-o observi dacă nu ţi se atrăgea atenţia, iar florile de pe vas erau, chiar lângă mâner, puţin șterse; altfel însă întreaga garnitură arăta ca nouă; proprietarul fusese, se pare, contele Teieki în persoană; într-un cuvânt, un lucru deosebit de valoros! în ceea ce privește toate aceste obiecte, singura ei grijă era să le ferească de unchiul Rubin, fiinţă îngrozitor de greoaie, care adesea se împiedica în covoare, atingea cu mâna, din greșeală, o vază de fiori, răsturnând-o – cât pe-aci să se spargă! – sau umbla prin sufragerie tropăind atât de tare din picioare, încât oricând exista pericolul ca obiectele din vitrină – care zdrăngăneau în fel și chip – să se facă ţăndări! „Umblă mai cu grijă, îl certa ea. Fii și tu atent! Uită-te pe unde calci. Unchiul Rubin mormăia ceva cu totul nedeslușit, în realitate era nemulţumit ia culme. Toate aceste obiecte preţioase îi limitau teribil libertatea de mișcare, trebuia să umble, în propria iui casă, de parcă s-ar fi aflat într-o biserică; adesea se trezea chiar că vorbește în șoaptă. Or, toate astea erau de nesuportat! Se alcătuise un fel de „regulament”, care trebuia respectat cu sfinţenie și de la care, în ciuda enervării sale, nu îndrăznea să se abată. E adevărat că, uneori, îi venea să facă harcea-parcea severele instrucţiuni; greu rezistă tentativei de a da năvală în casă cu bocancii încărcaţi cu glod; tare i-ar fi plăcut să pășească zdravăn cu ei, mânjind cu noroiul din grădină covoarele cele mătăsoase și moi, peste care nu avea voie să calce altfel decât numai în pantofi de casă; niciodată, însă, nu îndrăzni să-și ducă la îndeplinire un asemenea gând, într-un acces, firesc, de disperare, probabil că

mătușa Valeria l-ar fi strâns de gât, strangulându-l cu propriile ei mâini… Așa însă, totul strălucea de curăţenie, casa își dezvăluia cu mândrie întreaga ei splendoare și domnul Desideriu – ori de câte ori venea în vizită cu părinţii – era cuprins de emoţie și de o neţărmurită fericire, trecându-i pragul. Prin mătușa Valeria, prin casa ei, operă aproape desăvârșită, înţelese că într-adevăr frumuseţea există, îi fu dat să-i descopere splendoarea și să se bucure de ea… Toată viaţa scrise poezii tandre și pline de gingășie (nu le arătă nimănui niciodată, valoarea lor artistică nu fu, prin urmare, verificată în niciun fel). Versuri transcrise cu cerneală vișinie într-un caiet îmbrăcat în mătase neagră și în care era vorba, întotdeauna, despre unul și același lucru: despre frumoasele obiecte adunate în casa mătușii Valeria! De unde și caracterul oarecum parnasian (domnul Desideriu habar n-avea bineînţeles, de existenţa unui astfel de curent literar!) al versurilor cu pricina: se vorbea în ele de porţelanuri cu străluciri mate și domoale, catifelate și dulci, de cristaluri cu reflexe reci și cristaline ca ale apelor limpezi de munte, de mătăsuri fine și covoare moi, peste toate planând silueta măreaţă a casei atât de dragă lui odinioară… Din versurile lui nu lipseau nici dulceţurile ori șerbeturile parfumate și frumos colorate. Știa, însă, cât de legate erau chiar și aceste versuri – mai puţin reușite, e adevărat, cu rime care schiopătau din când în când (se chinuise o zi întreagă să găsească o rimă la cuvântul „coacăze”, înlocuindu-l până la urmă cu un altul, mai ușor de rimat, cu jucăușul cuvânt „agrișe”) – ele casa mătușii Valeria, așa cum arăta ea în copilăria lui. Pentru că strălucirea și frumuseţea își dădeau mâna cu bunăstarea, nici nu se putea altfel! Cămara – era destul să-i deschizi ușa și să-ţi arunci o privire – era burdușită cu borcane cu dulceaţă de zmeură, cireșe amare, caise, agrișe, struguri coacăze (de unde și necazurile legate de rimă), nuci etc., etc., pe rafturi abia încăpeau sticlele cu sirop, fără să mai amintim pe cele de șerbet, ori de jeleu, sau minunatul caș de gutui, păstrat într-un castron pe o măsuţă micuţă de

marmură.

Orice apogeu este urmat, însă, de o perioadă de declin. Schimbările ce apărură la început fură atât de lipsite de importanţă, încât, dacă n-ar fi fost domnul Desideriu (care în acei ani tocmai intra în. adolescenţă), ele ar fi trecut, probabil, neobservate.

O casă poate să decadă, la fel ca un imperiu, și domnul Desideriu și-ar fi putut spune și ei faimoasele cuvinte: „Sic transit gloria mundi”, cu condiţia să fi știut un pic de latină și mai multă istorie. Chiar și așa – celebra reflecţie cu privire la zădărnicia gloriei îi era întru totul necunoscută – ceea ce simţea el semăna destul de bine cu amărăciunea celui ce scornise melancolica meditaţie.

Totul începu într-o zi ca oricare alta. Cu ocazia unei vizite. Aștepta ca de obicei în faţa ușii să vină unchiul Rubin să le deschidă. În fiecare an, de cum venea primăvara și se putea ieși afară „în talie”, unchiul Rubin vopsea poarta. Găseau de obicei o hârtie prinsă în mânerul de la clanţă pe care unchiul scria întotdeauna, cu un creion roșu, cu vârful tocit: „Proaspăt vopsit”. De data asta însă, hârtia lipsea. Culoarea veche, pe alocuri murdară a porţii îl făcu pe domnul Desideriu să-l întrebe pe unchiul Rubin, care era pricina întârzierii. „Anul asta nici n-o mai vopsesc, i se spuse, spre marea lui uimire. O las așa cum îi acum. Anul trecut, povesti el, mătușă-ta n-a avut răbdare să se încălzească timpul. O zi întreagă, pe burniţă, am stat și-am migălit la ea – când mă apuc de un lucru îmi place să-l fac ca lumea, să nu-l fușăresc – și mă credeţi că mi-a cășunat în spate. Am umblat încârnit, nu știu cât timp n-am putut să mă îndrept.

Și uite așa, m-am hotărât s-o las în plata Domnului. Poate să zică Valeria ce-o vrea! îmi bag degetele în urechi și mă fac că n-aud. Dacă te iei după ea nu mai termini cu lucrul”.

Să fi fost acesta – ușa lăsată nevopsită, decolorată de ploi – primul semn de delăsare? Sau poate pantofii murdari, aruncaţi sub scaunul pe care mătușa Valeria ţinea găleata cu apă (acoperită întotdeauna cu un șervet alb,

bine întins și umflat numai într-o parte de mânerul poloniculuí), o pereche de pantofi vechi și scâlciaţi al căror loc, bine fixat, era, desigur, în debara? Sau ceașca de cafea rămasă nespălată pe masa de bucătărie?? Cu timpul apărură și alte semne la fel de concludente și ele: cum ar fi ștergătoarea din faţa intrării, făcută praf, halatul aruncat neglijent pe pat, o anumită dezordine din camera de baie (hârtia de la w.c., tăiată cu multă grijă în pătrăţele egale, fusese înlocuită cu hârtie ordinară de ziar). Începea casa să semene (după cum i se părea domnului Desideriu, la urma urmei un băieţandru care nici nu înţelegea prea bine ce înseamnă cuvântul „decădere” sau „declin”) cu un aparat al cărui mecanism perfect dădea semne de oboseală, precum și cu atâtea și atâtea organisme vii ce-și pierd din vigoare pe măsură ce îmbătrânesc?

Toate aceste transformări își aveau punctul de plecare în vechiul conflict dintre mătușa Valeria (partizană a frumuseţii și a strălucirii) și unchiul Rubin (fiinţă practică, cu picioarele pe pământ), conflict care se accentua pe măsură ce anii treceau; balanţa, din nefericire, se înclina tot mai mult în favoarea acestuia din urmă. Timpul îi dădea câştig de cauză, spiritul său practic începea să-și pună amprenta asupra casei. Și mult mai târziu, când în fundul ogrăzii apărură scârboasele coteţe pentru găini, putu să se considere învingător. Utilitarismul cel mai grosolan câştigă prin urmare partida, în dauna frumosului, susţinut cu atâta ardoare de mătușa Valeria. Căci, în vecinătatea unor coteţe, frumuseţea își găsește loc cu greu. Când unui copilandru i se pare că vede frumuseţea cu propriii lui ochi, imposibil să-i ștergi din minte imaginea ei! Orice atac împotriva acesteia se transforma într-o lovitură dureroasă, greu de suportat! De unde să știe un băieţandru că nimic nu poate fi păstrat pentru veșnicie, declinul fiind înscris chiar în legile firii? Cum să-l faci pe un copil să mediteze asupra unor astfel de lucruri, mai ales când înclinaţiile lui reflexive sunt și așa destul de reduse? în tot cazul, casa mătușii Valeria se schimba de la o vizită la alta, iar domnul Desideriu suferea

din pricina asta.

Am fi totuși nedrepți și am greși profund, punând doar pe seama unchiului Rubin așa-zisa înfrângere pe care o cunoscu mătușa Valeria. Atâtea obiecte frumoase adunate la un loc treziseră în pieptul nevârstnic al domnului Desideriu, așa cum am mai spus, o admirație dintre cele mai puternice, dar nu-l orbiră într-o asemenea măsură încât să nu observe complexitatea motivelor ce au contribuit la apariția acelor modificări care, încetul cu încetul, schimbară atât de mult aspectul casei, o făcură de nerecunoscut. Sămânța răului trebuia căutată nu numai în afară. Căci dacă apetitul estetic al mătușii nu scăzu defel odată cu trecerea anilor, ba am putea chiar spune că într-un fel se accentuă declanșând cele mai teribile obsesii (nu dormea nopțile, avea insomnii, ori de câte ori vedea câte un obiect frumos), scăzu, în schimb, energia necesară pentru ducerea la bun sfârșit a unor acțiuni legate de impresionantul ei cult pentru frumos. Nu-i destul să dorești un lucru, trebuie să și lupți pentru cucerirea lui; or, tocmai această putere de luptă se micșoră cu trecerea anilor. Îi fu dat, așadar, mătușii Valeria să vadă cum frumusețea îi alunecă printre degete, iar ei îi lipsește energia și forța de a o reține. Așa că o frumoasă tabacheră de email rămase necumpărată (suma era derizorie!), precum și un splendid sfeșnic de argint aurit nu mai fu smuls din „ghearele” domnului Blomfield pe un preț de nimic, o scrumiera de cristal de Boem ia fu și ea altcuiva vândută! Cunoscu, în schimb, strania și bolnăvicioasa plăcere a renunțării: ajunse să se bucure auzind că o vază de cristal a fost cumpărată „aproape pe gratis”, ori că s-au vândut douăsprezece linguriță de argint la un preț convenabil… Am greși, desigur, inchipuindu-ne că mătușa Valeria nu și-ar fi dorit din tot sufletul aceste obiecte splendide. Spre mirarea ei însă, o cuprindea o ciudată apatie atunci când ar fi trebuit „să ia taurul de coarne”. Oboseala se accentua tot mai mult, blocând și anihilând orice încercare de a acționa. Auzind că s-a vândut un obiect de valoare, i se întâmpla să spună, ea, care, altfel

fusese atât de strângătoare: „Lasă să-l ia una mai tânără, să aibă timp să se bucure de el”… începuse, de fapt, să-i fie frică (altfel, cum am putea explica așa-zisa ei nepăsare?) *că nu mai e timp*: un lucru odată cumpărat, vremea trece și nu mai ai când să te bucuri în tihnă de el… își făcuse obiceiul ea, în după-amiezile lungi de vară, (când unchiul Rubin sforăia în șezlongul din curte, încât nu avea cum s-o vadă) să se furișeze în sufrageria înţesată cu cristaluri și porţelanuri fine. Se așeza pe un taburet în mijlocul încăperii și începea să se uite, pe rând, la fiecare, își amintea foarte exact ziua și împrejurările în care le-a cumpărat, se gândea la energia consumată ca să le smulgă din mâinile hrăpăreţe ale proprietarilor de certurile iscate pentru fiecare obiect în parte. „Pe lumea ailaltă tot nu poţi să le iei cu tine. Odată va trebui să te desparţi de ele”, îi spunea adesea unchiul Rubin fără s-o menajeze. *Ea știa însă că ceea ce va fi atunci, la sfârșit, nu va semăna nici într-un caz cu o despărţire!*

Să ne întoarcem, însă, la schimbările care au survenit de-a lungul anilor: la început destul de mărunte, încât dacă n-ar fi fost ochiul vigilent al domnului Desideriu ele ar fi trecut, așa cum am mai spus, neobservate; apoi odată cu trecerea timpului, din ce în ce mai dese și mai importante. Grădina (se afla în spatele casei și era împrejmuită de un zid înalt de cărămidă) nu fu nici ea scutită. Prima jumătate era rezervată zarzavatului (morcovi, salată și ceapă verde, roșii și fasole), iar în cealaltă jumătate mătușa Valeria își cultiva florile: toate soiurile, nu numai trandafiri – de la crinii turcești până la veselele tufanele sau lăcrămioarele ale căror flori, albe și delicate, umpleau aerul de o dulce mireasmă. Grădina de flori fu, însă, la un moment dat, micșorată, redusă aproape la jumătate: crinii turcești, cu florile de un galben întunecat, dispărură, iar în locul lor fură plantate câteva tufe de crizanteme, nu prea multe, care înfloreau toamna târziu. De asemenea se împuţinară soiurile de trandafiri și celor rămași începu să le meargă din ce în ce mai prost… „Floarea e un lucru gingaș, spunea unchiul Rubin, în timp ce cu o foarfecă îi tăia doamnei

Veturia niște trandafiri galbeni – („Păcat de ei, spunea domnul director, au să se ofilească până ajungem acasă.”) – trebuie să umbli după ea tot timpul, cere s-o îngrijești. Valeria înainte vreme mă trimitea cel puţin de două sau trei ori pe zi în grădină, să-i aduc crini ori trandafiri, să și-i pună în vază. «Stau goale, zicea, și grădina-i plină cu flori, spune și tu dacă nu-i păcat». Nu știu ce-o fi cu ea, dar a uitat parcă de ele. Nici nu se mai uită la flori”. „Nu-i adevărat, ii contrazisese mătușa Valeria. Ce poate fi mai frumos pe lumea asta decât o floare. Luminează casa!…” Spusese însă adevărul, rar se întâmpla să-l mai pună să-i aducă flori din grădină. Doar atunci când acestea se ofileau în vaze și începeau să răspândească în jur un miros urât, de putreziciune, își amintea de ele. Le arunca pe cele ofilite în găleata de gunoi, spăla bine vaza până când se pierdea mirosul neplăcut al florilor veștede și-l ruga, în sfârșit, să-i aducă alţi trandafiri, ori crini proaspăt culeși… Ușorul dezinteres faţă de florile din grădină se afla – ne referim, bineînţeles, la mătușa Valeria – în strânsă legătură cu o tot mai accentuată oboseală. Se apuca dis-de-dimineaţă să facă „mare curăţenie”, strângea covoarele, deschidea ferestrele, iar când curăţenia era în toi, o cuprindea, brusc, o asemenea sfârșeală, încât simţea că nu mai are chef de nimic, și tare s-ar fi dus să tragă un pui de somn în dormitorul cu obloanele trase. Unde era intransigenţa ei de odinioară, fanatismul cu care lupta împotriva prafului, a muștelor, plăcerea cu care lustruia ferestrele și parchetul?!… Setea ei de frumos era direct proporţională cu marea ei pedanterie, cu neostoita ei hărnicie. Cât de bucuroasă era, de pildă, seara când, frântă de oboseală trecea în revistă munca de peste zi, contemplându-și casa care lucea, „ca un pahar”, de curăţenie! Prin urmare nu numai de oboseală era acum vorba, ci și de o anumită nepăsare: praful de pe noptieră o lăsa indiferentă, muștele care bâzâiau în voie în sufragerie, așezându-se pe cristaluri, n-o mai enervau ca odinioară, când, înarmată cu un prosop de bucătărie (ajutată și de unchiul Rubin), pornea la atac împotriva lor! Tot mai greu

începu să i se pară să scoată covoarele afară și să le bată (mai ales că unchiul

Rubin refuza categoric să mai facă munca asta). Deasupra frumoaselor persiane (se afunda piciorul în ele când călcâi) fură așezate niște carpete oribile – „Mi-e mult mai ușor să le scutur”, se scuzase ea. Ele fură întinse, de-a curmezișul, nu numai în dormitor, ci chiar și în sufragerie, unde se umbla în general mult mai puţin. Apoi una din camere (i se spunea „camera de oaspeţi” – uneori, când pierdeau trenul seara, rămâneau să doarmă acolo, în încăperea în care mirosea a mere, a gutui și a cearșafuri bine apretate) fu închiriată unui ofiţer („curvar și beţiv”, spuse, în șoaptă, mătușa Valeria, nu cumva să fie auzită de noul chiriaș). Din momentul în care îi trecu pragul, grija ofiţerului fu în permanenţă una singură: să urâţească aspectul casei. Perdelele din ferestre fură înlocuite (ca să nu se vadă în stradă, spusese zâmbind cu subînţeles „chiriașul” – de parcă n-ar fi putut fi trase jaluzelele pentru asta!) cu hârtie albastră de împachetat cărţile, iar holul de la intrare fu și el transformat într-un fel de bucătărie improvizată (găteau în ea, pe rând, tot felul de fetișcane, cam prea dezvoltate pentru vârsta lor, cu sâni opuienţi și cu fundul mare, ofiţerului plăcându-i, după propria lui expresie, „muierile babane”). Era ca și cum cineva ar fi venit și ar fi smuls cu forţa – cel puţin așa i se păru liceanului, adică domnului Desideriu – o mână ori un picior dintr-un trup până atunci sănătos și întreg, schilodindu-l pe neașteptate! Ciopârţită în acest fel, casa semăna din ce în ce mai puţin cu cea de altădată. Cum ofiţerul avea și un câine (bătrân, chior de un ochi, o adevărată epavă), curtea (să ne amintim pietrișul ei alb la care nu se renunţase încă) se umplu chiar din primele zile cu căcărezele acestuia. Unchiul Rubin înarmat cu un făraș încercă să le adune în fiecare dimineaţă, muncă destul de istovitoare, la care renunţă în cele din urmă. „Mult mai potrivită ar fi – mormăia el furios – niște otravă: un cârnăcior și am scăpat de căcăreze!” N-avu însă curajul să-și ducă planul la îndeplinire.

Într-o noapte, ofiţerul se întoarse beat-mort acasă, intră furios – cine știe din ce pricină – în apartamentul bătrânilor, care aveau obiceiul să doarmă cu ușa descuiată, trecu prin dormitor fără să-i bage în seamă (buimăciţi, aceștia abia reușiră să sară din pat), se opri în sufragerie și, după ce aprinse toate luminile, luă de pe masă uriașa vază de cristal – cel mai preţios obiect achiziţionat vreodată – și o trânti cu toată puterea de parchet! Mătușa Valeria la început leșină, apoi când se trezi și văzu vasul făcut ţăndări începu să plângă și să strige ca din gură de șarpe. Ofiţerul își reveni brusc din beţie, strigătele ei, probabil, îl treziseră la realitate, și, speriat, dându-și seama de ceea ce făcuse, își ceru cu lacrimi în ochi iertare. Apoi începu să culeagă, stând în patru labe, cioburile de pe parchet și persian. Și le puse în chipiu cu multă grijă, de parcă ar fi vrut să le lipească la loc. „Am să vă cumpăr mâine alta, fiţi fără grijă, doamnă, spuse el spăsit și începu să-i sărute în neștire mâinile, udându-le cu lacrimi de pocăinţă. Nici eu nu știu ce-mi veni, de ce făcui un lucru ca ăsta”, spunea el printre hohote de plâns. „Băutura nu-i bună”, îndrăzni să spună unchiul Rubin, dând mustrător din cap. „Din partea dumneavoastră nu ne așteptam la așa ceva”, spuse și mătușa Valeria, care era albă la faţă ca varul și nu reușea în ruptul capului să-și revină…

Ofiţerul se ţinu de cuvânt, aduse chiar a doua zi o altă vază de cristal în locui celei sparte, mai preţioasă sau, în tot cazul, mult mai mare decât cea făcută ţăndări în noaptea trecută. Mătușa Valeria se speriase, însă, mult prea tare, atât de tare încât hotărî să vândă toate porţelanurile și cristalele din casă, toate obiectele care ar fi putut fi sparte în cazul când ofiţerul ar fi fost cuprins de o nouă criză de demenţă (așa fu categorisită de către unchiul Rubin comportarea tânărului chiriaș. Pricina: excesele etilice, precum și cele sexuale). Greu însă să-ţi închipui sufrageria fără frumoasele servicii de porţelan, fără cristalurile strălucitoare! Arăta ca o pădure care a fost tăiată și n-au mai rămas decât cioturile, ca o livadă din care au fost smulse toate florile, ca o grădină devastată!

Văzând-o, mătușa Valeria fu cuprinsă ea însăși de disperare. Se așeză pe un taburet, sfârșită, și plânse trei zile încheiate. A patra zi se sculă cu noaptea în cap și dispăru fără să spună o vorbă. Pe la prânz se reîntoarse, roșie la faţă, cu coafura în neorânduială – chiar baticul roz alunecase puţin într-o parte, subliniind neglijenţa-i vestimentară. „Vino cu mine, îi spuse ea unchiului Rubin, să mă ajuţi să le aducem înapoi”. „Și dacă ţi le sparge iară?” întrebă unchiul, „Fie ce-o fi, spuse. Altfel, adăugă ea, și vocea îi suna ușor alterată de suferinţă, mă bag în pământ de durere”. „Să-i spunem atuncea să plece, propuse unchiul Rubin. Mi-e și de câine. A umplut ograda…” Soarta le veni, însă, în ajutor: se întâmplă ca una din fetișcane – cea mai slabă, mai subţirică dintre toate, mai iară sâni – să rămână însărcinată. Apărură părinţii fetei, se iscă un adevărat scandal, și ofiţerul fu obligat – în urma unor ameninţări dintre cele mai drastice

— Să se însoare. Se mută cu soţia într-o casă mare, pusă la dispoziţie de socri, oameni cu stare, bucuroși să scape de unica odraslă, și-și luă cu el și câinele. Așa că porţelanurile

— Recuperate în mare parte – fură din nou în afara oricărui pericol, viaţa își reluă cursul normal, hârtia din fereastra dispăru, bucătăria improvizată redeveni hol, totul începea să fie la fel ca înainte. Totuși casa arăta ca după o boală, își revenea parcă cu greu.

Ca elev al liceului «Coriolan Brediceanu» – duminica, mătușa îl invita ia masă, după prânz îi călca pantalonii sau îi cosea câte un nasture la uniformă – domnului Desiderio i se oferi prilejul să urmărească îndeaproape schimbările la care ne-am referit până acum, precum și altele nu mai puţin îngrijorătoare. Casa, asemeni unei fiinţe inconștiente și oarbe, incapabilă să opună vreo rezistenţă unui destin lipsit de îndurare, accepta, de bunăvoie, autodistrugerea și mutilarea. Căci de mutilare era desigur vorba, de vreme ce vechea ei deviză – totul să strălucească și unde îţi arunci ochii să nu vezi altceva decât obiecte „de valoare” (din porţelan fin, din argint ori din cristal, neapărat de calitatea

întâi!) – începea să fie, pe nesimţite, amendată, uitată până și de mătușa Valeria! Parchetul – odinioară puteai „să-ţi faci într-adevăr mustaţa” în el! – își pierdu luciul. În sufragerie, unde se intra tot mai rar, un strat subţire de praf se așternu deasupra mobilei, iar obiectele – porţelanurile, argintăria și cristalele – atât de legate de ceea ce ar constitui personalitatea casei – se depersonalizară parcă. Tot mai accentuat (și mai împovărător) era sentimentul că nimeni nu mai are nevoie de ele, că au devenit aproape de prisos. „Cât de delicat e desenul de pe ceșcuţa asta”, spuse într-o după-amiază de duminică domnul Desiderio, și, așezat în faţa ferestrei, ridică ceașca în sus, oferind-o luminii soarelui, în așa fel încât mătușa Valeria să o poată admira în voie. Se uită drept în ochii ei, o urmări cu multă atenţie. Odinioară, ori de câte ori i se întâmpla să-și arunce privirea asupra unui obiect frumos, chipul ei se lumina de plăcere și încântare.

Iată însă că de data asta se uită la frumosul vas de cristal eu o privire opacă și moartă, stinsă și aproape indiferentă…

Nepăsarea și indiferenţa, în forme atât de definitive, nu apărură decât mult mai târziu însă, în acele clipe în care sfârșitul – al casei sau al celor doi bătrâni, pentru domnul Desideriu era aproape același lucru – începu să se apropie cu pași repezi, punând deasupra lucrurilor un zăbranic sumbru și cât se poate de întristător. Nu cumva – se întreba domnul Desideriu (de-acum era bărbat în toată firea, ca și logodit cu doamna Veturia) – toate acestea aveau totuși un rost al lor? Nu devenea finalul mai puţin întristător și despărţirea poate mai ușoară? Un fel de alunecare domoală, făcând ca totul să se petreacă aproape pe nesimţite. Mâinile se desprind cu ușurinţă, ochii privesc fără să mai vadă…

Dar să nu anticipăm. În ceea ce privește povestea noastră, din păcate prea mult nu mai avem de povestit. Să aruncăm, totuși, o privire în urmă, să nu grăbim precipitând desfășurarea evenimentelor. Să ne întoarcem ia acea zi când unchiul Rubin o convinsese pe mătușa

Valeria să renunţe la florile din grădină. „Mai bine am închiria cuiva partea cu florile – fusese el de părere – eu și așa nu mai sunt în stare să am grijă de ea și rămâne grădina nelucrată. Am putea vorbi cu Bocotan, îi facem și lui un bine, mai câştigă și el un ban”… „Eu nu mi-aș face de lucru cu Bocotan, spusese mătușa Valeria. Nu-i om de încredere”. „Încercăm doar anul ăsta, spusese unchiul Rubin. Dacă n-om ieși la cale cu el, poate ia anul găsim pe altcineva mai de încredere”… Așa că florile din grădină – mătușa Valeria nu și-ar fi închipuit că poate trăi fără ele – dispărură! în partea lui, Bocotan puse varză, ceapă verde, ridichi de toamnă și arpagic.

În după-amiezile călduroase de la sfârșitul lui iunie, mătușa Valeria își făcu obiceiul să moţăie în șezlong, pe terasă, lăsând ușa spre grădină larg deschisă. Din când în când se trezea și, buimăcită încă de somn, ii vedea pe Bocotan în grădina văduvită de flori, plivind ceapa ori udând straturile de arpagic cu o stropitoare ruginită și cu fundul găurit. Până ajungea cu ea la straturile cu răsaduri, stropitoarea era pe jumătate goală. Aplecat deasupra răsadurilor, mic, negricios, cu niște pantaloni largi și flenduroși, legaţi cu sfoară, cu pantofii scâlciaţi, se oprea din când în când din lucru, să se odihnească; rămânea pe răzor, cu palmele lipite de genunchi, cu capul în pământ, aplecat mult, într-o poziţie meditativă și gata parcă în orice clipă să se răstoarne. Alteori, mai spre vară, când căldurile erau mari, își făcu obiceiul să se culce la umbra firavă a cireșului din fundul grădinii; dormea direct pe pământ, cu capul pe o cărămidă, cu pălăria pe obraz, ca să-l apere de soare și de muște. Când soarele asfinţea și se făcea răcoare, se trezea. „Eu sunt învăţat rău, se plângea el. Dacă nu am oleacă de băutură – nu multă, numai, așa, s-o gust – n-am poftă de nimica; mă cuprinde un fel de sfârșeală și aș dormi tot timpul. Dacă trag o înghiţitură, imediat parcă-s alt om!” „A mai rămas un pic de vișinată pe fundul damigenei, spunea atunci mătușa Valeria, înţelegând aluziile bătrânului. Am stors-o într-un păhărel, dar, din păcate, e cam tulbure, așa, ca de pe fund”. „Las

că-i bună, doamnă, poate fi și mai tulburată, nu-i niciun păcat”, spunea Bocotan și i se lumina faţa. „Ţi-am pus paharul pe fereastră în bucătărie”, spunea mătușa Valeria. Fii bun și ţi-i ia singur. Am o indigestie, nu știu ce-o fi cu mine, mă crezi că abia mă mișc”, se plângea ea. „Dar eu, doamnă, spunea atunci Bocotan și arăta spre pahar. De ce credeţi că folosesc? Asta e medicina mea, asta mă ţine pe picioare…” Mult mai târziu, în anii de după război – domnul Desideriu era bărbat în toată firea, tată al unui copil care era de-acuma elev la «Coriolan Brediceanu» – avu un vis ciudat, care îl tulbură nespus de mult. În vis i se arătă casa (atât de dragă lui, odinioară) cuprinsă însă de flăcări, supusă unui bombardament nemilos. Avioanele, ca niște păsări negre, se roteau deasupra sumbre și amenințătoare, în vis apărură apoi mătușa Valeria și unchiul Rubin. Cine știe prin ce întâmplare, însă, își făcu apariţia și Bocotan cel mărunţel. El încerca să stingă focul, foindu-se tot timpul jur-împrejurul lui, ajutându-se, neputincios și speriat, de stropitoarea lui cu fundul ciuruit. Unchiul Rubin și mătușa Valeria, în schimb, se uitau liniștiţi la casă, faptul că era cuprinsă de flăcări nu părea să-i tulbure în vreun fel. Pe chipul lor nu se putea citi nici părerea de rău și nici întristarea. Flăcările incendiului luminau obrazul lor calm și liniștit, aproape indiferent. Apoi mătușa Valeria se aplecă și culese dejos o uriașă cupă de cristal, o ridică, solemnă, cu amândouă mâinile, așa cum își ridică sportivii trofeele, iar flăcările incendiului luminară cupa într-un mod neașteptat. Ridicată așa, deasupra capului, arăta ca un fel de floare uriașă de sticlă, o floare dintre cele mai ciudate cu putinţă. Toţi trei se uitară la ea, apoi mătușa Valeria, cu o uluitoare și tulburătoare cruzime, o aruncă în flăcări! se auzi cum pocnește și se face ţăndări și zgomotul sticlei sparte îl trezi din somn pe domnul Desideriu…

La scurt timp după ce dispărură florile din grădină, soba de teracotă din dormitor – plăcile erau de culoare verde, un verde închis, asortat perfect cu cuvertura galbenă de pe pat – fu înlocuită cu o dubiţă de tablă. „N-

are niciun fason – spunea parcă scuzându-se mătușa Valeria – dar e mai practică, se încălzește repede. Cât de ude și proaste ar fi fost lemnele, ard ca și cele uscate”. O sobă foarte bună, așa că vechea sobă de teracotă fu demontată bucată cu bucată, iar unchiul Rubin reuși s-o vândă la un preţ bun. Se căscase un gol, însă, ce-o făcea pe mătușa Valeria să tresară, ori de câte ori intra în încăpere. Când își pierduse în tinereţea ei verigheta, fusese cuprinsă de un sentiment asemănător! apoi frumosul pat dublu – o mobilă de toată splendoarea, (dormitorul fusese cumpărat de la fostul director al fabricii de pânzeturi, Moga) – fu și el înlocuit. Era destui de incomod, acum, ia bătrâneţe să doarmă în același pat amândoi – așa că două paturi înguste, așezate la o oarecare distanţă unul de celălalt, fură așezate în locul acestuia în încăpere. Ele nu se potriveau bineînţeles cu restul mobilei, până și culoarea lemnului era alta. Erau doar două paturi în care se putea dormi și atâta tot! Mătușa Valeria încercă să le așeze în așa fel, încât să nu li se vadă urâţenia; oriunde le-ai fi așezat însă, ele arătau la fel de oribile. „În schimb sunt comode, căută s-o consoleze unchiul Rubin, încercându-le pe rând pe fiecare, ca să-i arate ce arcuri bune au. M-am odihnit și eu o noapte ca lumea”, spunea și se așeza pe pat, se întindea cât era de lung… Frumoasa garnitură de porţelan – ligheanul și cana cea înfiorată – din pricina noului aranjament, fură mutate și ele de la locul lor. Mătușa Valeria le găsi totuși și acestora „un locșor”, cam după ușă, e adevărat, spre marea disperare a unchiului Rubin, care trebuia să fie tot timpul atent, nu cumva s-o trântească prea tare și din nebăgare de seamă să se spargă cana sau ligheanul… Se întâmpla uneori, spre ziuă, ca mătușa Valeria să se trezească brusc din somn și să privească odaia văduvită de frumosul mobilier cu care era atât de obișnuită. Privirea i se împiedica de urâta sobă de tablă, care, în lumina cenușie a dimineţii, părea parcă și mai sinistră! Căuta cu privirea frumoasa cană de porţelan – îi plăcea să urmărească meandrele desenului, crengile încărcate cu flori ce alcătuiau un fel de brocart somptuos

și de o indiscutabilă eleganţă – și faptul că n-o găsea la locul ei bine știut, ales cu multă grijă, o umplea de tristeţe. Se hotărî s-o aducă înapoi; o zi întreagă se chinui să-i facă loc, dar fu obligată să renunţe. „Garnitura” rămase în continuare după ușă, spre marea ei supărare și întristare. „Suntem bătrâni de-acuma, căuta s-o consoleze și să-i deschidă ochii unchiul Rubin. Trebuie să ne aranjăm în așa fel viaţa, încât să ne fie cât mai ușor”… Cam în aceeași perioadă apărură și carpetele care o scutiră pe mătușa Valeria de multe necazuri; persianele era incomod să le scoţi de fiecare dată când faci curăţenie și pe deasupra se adună în ele și prea mult praf, unchiul Rubin ar fi trebuit să le bată o după-amiază întreagă: „Tu nu vezi, îi spunea el mătușii, dau de două-trei ori cu bătătorul și abia răsuflu. Nu mai am putere, trebuie să te obișnuiești cu gândul că nu mai suntem tineri. Și nici la plămâni, praful nu-i bun defel”.

Un timp, sufrageria rămase intactă. În ea se intra din ce în ce mai rar. Unchiul Rubin, de pildă, nu-i deschidea ușa decât la Crăciun și la Paști. Intra în dimineaţa de Paști în sufragerie, se uita la ouăle roșii așezate pe o tavă uriașă în mijlocul mesei, își turna un deget de ţuică într-un păhărel mai ordinar, de cele de cristal nu îndrăznea să se atingă – își tăia felii un ou, și-l mânca punând pe el puţină sare, și cânta apoi un „Christos a înviat” cu un glas ușor tremurat; un prilej să se bucure că mai are puţintică voce, într-un cuvânt să simtă și ei că e sărbătoare! în cealaltă odaie o auzea pe mătușa Valeria turnându-și apă în lighean ca să se spele pe obraz. „Vezi, nu sta așa mult în sufragerie, îl striga ea. Să nu răcești. Măcar să-ţi fi pus ceva pe cap”. „Fii liniștită, îi striga el. Mi-am luat căciula”.

Apoi, într-o dimineaţă de vară, apăru o nepoată, „mai de departe”, cum ţinu să precizeze unchiul Rubin. O chema Carolina, o fiinţă copilăroasă, fără vârstă aproape; ai fi zis că-i o fetiţă, care nu de prea multă vreme a renunţat să se mai joace cu păpușile; dacă o priveai însă mai de aproape și cu mai multă atenţie, ii vedeai zbârcituriie de pe obraz și înţelegeai că te afli în faţa unei femei, trecută chiar de

prima tinereţe. Carolina avea niște ochi mari și blânzi, de o concentrată candoare; nu de copil însă, ci mai degrabă amintind privirea, veșnic speriată, a unor sălbăticiuni aflate într-o continuă goană, incapabile să-și afle un loc a) lor unde să se simtă în siguranţă. O privire de animal rănit, își spuse domnul Desideriu, care citise de curând pe Emil Gârleanu. Carolina părea aproape inconștientă de propria ei bunătate și blândeţe. Trecea prin lume iară s-o vadă, sau în tot cazul părea să vadă un singur lucru și acel lucru o făcea să sufere.

Venea de două ori pe săptămână, își lăsa ghetele, bărbătești, lângă scările de la intrare, scotea carpetele afară și începea să le scuture. Era harnică și pricepută, după plecarea ei casa strălucea de curăţenie, la fel ca altădată. Mătușa Valeria, încântată, o copleși cu atenţii: o pălărie veche, dar încă foarte elegantă (oare ce face cu ea? se întreba domnul Desideriu. Cum ar arăta o asemenea pălărie pe un cap ca al ei!?), o pereche de pantofi cu tocurile scâlciate, dar altfel încă în bună stare, un fular și chiar un palton pe care mătușa Valeria, de când se îngrășase, nu mai putea să-l îmbrace, fură date în dar. Apoi Carolina dispăru, un timp plăpânda ei făptură nu mai putu fi zărită defel. Unchiul Rubin fu cuprins de panică: „N-o fi fost mulţumită de modul în care am răsplătit-o pentru muncă, spuse el. Ţi-am spus să nu fii zgârcită. Trebuie să fim mai generoși”. Nu avură însă mult de așteptat. După o lună Carolina își făcu din nou apariţia. O bătuse cineva, avea faţa plină de vânătăi. „A încercat să se împace cu mine, spuse ea, referindu-se probabil, la un bărbat, de a cărui existenţă ei aflau abia acum. Dar eu când spun una, rămâne spus, nu-i așa cum crede el”, zise ea cu vocea ei subţirică și, spre marea mirare a tuturor (nu te-ai fi putut aștepta la așa ceva!), începu să cânte și să frece parchetul plină de zel și aproape veselă. „Să-ţi încălzesc puţină supă, spuse îndurerat unchiul Rubin. Supa fierbinte liniștește”, o asigură el... Până se lăsă întunericul nu vru în ruptul capului să se lase de la lucru și, după ce sfârși prima melodie de cântat, începu alta; cântece vesele, Carolina

părând a fi cuprinsă, în ciuda vânătăilor de pe faţă, de o mare veselie și exaltare. „Nu vă osteniţi, că eu îmi caut de lucrul meu”, spuse Carolina. Seara, bătrânii n-o lăsară să plece cu mâna goală, îi dăruiră o frumoasă cupă de cristal. Se codi la început: „Ce să fac cu ea, asta nu-i pentru mine, spuse uitându-se la cupă, apoi o luă, o învălui într-o cârpă murdară și plecă în mare grabă acasă, fâstâcită și intimidată. Cum străzile erau prost luminate – din pricina camuflajului de război – calcă din greșeală într-o groapă și scăpă din mană frumoasa cupă primită în dar. Se întoarse plângând ca un copil și-i povesti mătușii Valeria și unchiului Rubin cele întâmplate. Ca s-o împace, aceștia îi oferiră o altă cupă în loc. Mai mare și chiar mai frumoasă decât prima. De data asta Carolina avu grijă să ocolească străzile prost pavate și reuși să ajungă acasă în bune condiţii… Cupele nu-i spuneau, de fapt, mare lucru; nici nu înţelegea ea prea bine diferenţa dintre o cupă de cristal și o alta de sticlă ordinară. „Sticla tot sticlă rămâne, își spunea în taină ori de câte ori era sinceră cu ea însăși. Una, două, se face ţăndări și nu te alegi cu nimic”… în schimb investi în ele o tainică speranţă, atât de tainică și de intimă, încât nu îndrăzni s-o dezvăluie nimănui: cu ajutorul lor, al cristalurilor și porţelanurilor primite în dar, Carolina își pusese de fapt în gând să-și „momească” iubitul, să-l determine să se întoarcă definitiv acasă la ea. Pentru că adevărul era acesta, nu cel mărturisit mătușii Valeria: Carolina îșI iubea bărbatul. El o părăsise, e adevărat, dar ea îl iubea încă, cu o dragoste din ce în ce mai mare pe măsură ce timpul trecea. îl iubea așa cum era el, fără degetele de la mâna stângă (se automutilase la începutul războiului și făcuse din pricina asta un an de închisoare), zurbagiu și beţiv, mincinos și panglicar! Un om de nimic și care, pe deasupra, o snopea în bătaie, întotdeauna când se reîntorcea acasă. Dar om mai frumos ca el, să tot cauţi și n-ai să găsești (așa gândea Carolina); imposibil să mai fie alt bărbat pe pământ cu niște ochi albaștri și la fel de limpezi ca ai lui! Când te privea, te săgeta la inimă, și Carolinei i se părea că o lasă picioarele

ori de câte ori privirea lui Gherman se oprea asupră-i. Era doar al ei, cât o trăi, altul pentru ea nu se mai află! Așa că toate cadourile primite de la mătușa Valeria – primi, bineînţeles, și alte cupe de cristal – erau păstrate cu sfinţenie. Făceau parte din „zestre”, obiecte de valoare, nu glumă, iar Gherman, destul de sensibil atunci când era vorba de bani, nu va rămâne, nici vorbă, indiferent, văzându-le. Așa gândea Carolina în timp ce ștergea praful sau spăla geamurile, freca parchetul ori curăţa cartofii în bucătărie… „Tare-i tăcută și sperioasă, își spunea mătușa

Valeria, Aș fi vrut să am un suflet mai vesel lângă mine, la bătrâneţe, dar n-am ce face, trebuie să mă mulţumesc cu ea, n-am de ales. Bine că s-a găsit cineva să aibă grijă de noi”. Pentru că mătușa Valeria îmbătrânea parcă de la o zi la alta, până și baticul roz, care părea să nu aibă moarte, începuse să se decoloreze, să-și piardă strălucirea; buclele ei blonde, oxigenate, se răriseră și se arătau tot mai încâlcite și mai puţin îngrijite. Era perioada în care reușea să se despartă cu indiferenţă de obiectele atât de dragi odinioară. N-o mai interesau! Ba chiar i se întâmpla să uite de ele, de îndată ce ie dăruia. Numai când intra în sufragerie, din zi în zi mai deposedată de lucruri, simţea o ușoară strângere de inimă. Nu dura însă mult, o clipă sau două, numai atât…

Apoi, pentru că era război și bani se găseau din ce în ce mai puţini, vândură jumătate din casă. Uriașa sufragerie fu împărţită în două, deocamdată cu ajutorul unui paravan, mobila fu cam îngrămădită, încât odaia semăna mai degrabă cu o cameră de debara.

Mătușa Valeria îi mai dărui nepoatei un fotoliu îmbrăcat în catifea vișinie. Carolina și-l închipui pe Gherman stând în ei, picior peste picior și trăgând din ţigare, și simţi că de emoţie își pierde respiraţia! între timp, aproape toate cristalurile, precum și o bună parte din porţelanuri, se mutară în mica încăpere, de la demisol, a Caroline! Și iată că într-o zi Gherman – fără să fi aflat bineînţeles nimic de existenţa cristalurilor, dar având, în mod sigur, un fel de presimţire, de bănuială – își făcu

apariţia! Era într-o dimineaţă și el intră iară să bată la ușă – știa unde ţine Carolina cheia – și văzu cristalurile care zăceau împrăștiate peste tot; se holbă o vreme la ele, apoi arătă cu mâna stângă, cea fără trei degete (Gherman era și stângaci), spre o vază de flori care se afla pe noptieră. „Ce-i cu asta?” spuse și Carolina fu de-a dreptul uimită văzând că întrebarea se referă la un singur vas, când încăperea era înţesată cu astfel de obiecte! „Toate astea, spuse ea arătând spre cristalurile strălucitoare din jurul ei, sunt ale mele! De la mătușica”. „Ce fel de mătușică?” întrebă Gherman încruntându-se. Cât se poate de neîncrezător și încruntat foarte se așeză pe marginea patului. „Doi babalâci”, îi explică atunci Carolina. Eu îi îngrijesc, și ei mi-au făcut cadou tot ce vezi aicea. Fac o groază de bani”, se lăudă ea. „Sticlăria asta?! întrebă Gherman mirat și de data asta arătă (tot cu mâna stângă, cea cu trei degete lipsă) spre toate obiectele împrăștiate prin odaie. Mizeria asta?! mai spuse, cu o voce ușor cântată din pricina uimirii și a indignării; apoi închise ochii și căzu pe gânduri. Te-au prostit, spuse, și vocea îi tremura aproape. Te-au dus de nas și tu ia-i crezut, proasto!” Și își deschise, în sfârșit, frumoșii lui ochi albaștri, în care se putea cu ușurinţă citi un dispreţ atât de profund, încât Carolina se simţi cuprinsă de disperare. „Cristal de Boemia”, șopti ea, arătând spre vasul pe care Gherman își odihnea mâna și ochii i se umplură de lacrimi. „De Boemia, de Boemia, o îngână el. Și dacă nu fac două parale, atunci să te văd dacă îţi mai deschizi gura. Dacă o să mai ai poftă să cotcodăcești”. Carolina se îmbrăcă în grabă (între timp Gherman sta în fotoliul vișiniu, picior peste picior, exact așa cum și-l închipuise ea); de îndată ce fu îmbrăcată plecară amândoi (luară la întâmplare un vas de cristal) în oraș, să verifice valoarea reală a obiectelor dăruite. Primiră, bineînţeles, pe vasul de cristal, un preţ mult peste așteptările lor, spre marea satisfacţie a lui Gherman căruia îi era (după propria-i declaraţie) o sete cumplită. Setea şi-o astâmpără la „Dacia”, întovărășit, bineînţeles, de Carolina, emoţionată și fericită; la insistenţele lui, goli și ea câteva

pahare. Băutura i se ridică însă repede la cap. Se uita, pierdută, drept în ochii atât de albaștri ai lui Gherman, care, pe măsură ce paharele se goleau, își mai pierdură din strălucire. Se purtă însă frumos cu ea, iar la plecare, sprijinindu-se ușor de masă, îi sărută mâna ca unei adevărate doamne. Carolina îl luă de braţ – era cât se poate de mândră că se află alături de un bărbat atât de frumos – și văzu cum femeile întorc capul după el; Gherman însă nici nu le luă în seamă. „Muieri, comentă el, când ieșiră în întunericul de afară. Câtă frunză și iarbă! Una nu-i mai bună ca alta!” Apoi Gherman fu cuprins, cu totul pe neașteptate, de o neînţeleasă furie împotriva tuturor femeilor care n-au alta în gând decât cum să te îmbrobodească și să te amăgească mai bine. „Și tu vrei să mă îmbrobodești! strigă el la Carolina. Parcă eu nu văd! Cu cristalele tale împuţite! Și mânia împotriva femeilor acaparatoare se mută pe nesimţite asupra cristalurilor. Vrei să mă cumperi cu ele! ludo, strigă de mai multe ori la ea cât putu el de tare. Să știi că pe toate le sparg! Ţăndări le fac! Praf și pulbere!”… Și se ţinu de cuvânt: pătrunse valvârtej în încăperea de la demisol și, înarmat cu un ciomag, începu să lovească în stânga și în dreapta, necruţând nimic, bucurându-se ori de câte ori vreun vas ceva mai mărișor, se spărgea cu mare zgomot! Zadarnic încercă însă Carolina să-l oprească, agăţându-se disperată de el și plângând în hohote. „Vrei să mă amăgești, striga el, vrei să mă cumperi, asta ţi-ai pus în gând! Numai că nu-s eu omul ăla, să mă las legat la cap cu una cu două, pe mine nu mă cumperi tu, cum l-au cumpărat «fariseii» (?!)

pe Christos! Nimic nu mai las! Pe toate le sparg!” Și, întradevăr, reuși să spargă, în mai puţin de jumătate de oră, cristalurile și porţelanurile adunate de mătușa Valeria în decursul unei vieţi întregi. Și, la sfârșit, mulţumit de treaba făcută (supărarea și furia îi dispăruseră ca prin farmec), începu să surâdă, bucurându-se asemeni unui copil care a reușit să facă o treabă bună. Apoi se strecură în pat, sub plapumă, lângă Carolina. Deși plânsă și destui de speriată, ea îl primi totuși în braţele ei.

Ninsoarea se oprise, cerui atârna foarte jos, se sprijinea parcă de clădirile înalte ale orașului (primăria, școala pedagogică de fete, liceul de băieţi „Coriolan Brediceanu”). Picioarele se afundau în zăpada pufoasă. Când ajunseseră la colţul străzii, domnul Desideriu își aminti că și-a uitat mănușile și alergă repede după ele. „Le-ai lăsat în dormitor pe noptieră, stai să ţi Ie aduc”, îi spuse mătușa Valeria. Domnul director îl aștepta la colţul străzii. „Îmi îngheaţă picioarele în pantofi”, îi spuse el domnului Desideriu. La bătrâneţe și circulaţia sângelui se face mai greu, așa că nu sunt numai pantofii de vină”. „N-ar strica să trecem pe la Rosenfeld să-ţi iei și dumneata o pereche de bocanci”, spuse domnul Desideriu. „Ne-am făcut și așa destulă cheltuială cu doctorul? spuse domnul director. Cine știe cât o să ne ceara, am auzit că-i tare lacom de bani. Și prea mare nevoie nici nu am eu de bocanci. Unde mă duc eu, spune-mi tu, Desideriu, ca să am neapărată trebuinţă de ei? La biserică, duminica, și asta doar așa, din când în când, dacă e timpul frumos, iar în zilele obișnuite până la șură ori până la grajd, cam astea-s toate plimbările mele. Pentru atâta drum, sunt bune și ghetele, eu așa gândesc. Mai ales că sunt extraordinar de comode. Erai tu la liceu, la «Brediceanu», când mi le-a cumpărat maică-ta, a dat o avere pe ele. O știi cum e ea: când îi place ceva, nu se uită ia bani. Piele de box. Ca o mănușă”.

Cabinetul doctorului Periau seaflapestrada principală, în apropierea cinematografului „Aida”. Trecură pe lângă restaurantul „Dacia” și domnul Desideriu, neputându-și înfrâna curiozitatea, privi înăuntru. Restaurantul – era încă foarte devreme – era aproape gol. La o singură masă, lângă fereastră, sta un bărbat singur cu o cafea și o halbă de bere în faţa lui. Domnul Desideriu îi recunoscu pe Cerneţ, profesorul de istorie. Pe vremea când era elev, se temea de el, și cu toate că au trecut mulţi ani de atunci, vechea frică nu dispăruse nici acum întru totul. îl salută stângaci – Cerneţ, neavând ce face, se uita pe fereastră și aștepta să fie salutat de cei ce treceau pe

stradă. „Eu, în locui tău, zău dacă l-aș mai saluta”, spuse domnul director. „De ce să nu-l salut?” întrebă domnul Desideriu. „Păi ai uitat, spuse domnul director, că-n clasa a doua te-a lăsat corigent la istoria antică”. „Și pentru asta trebuie să-i port neapărat pică?” întrebă domnul Desideriu. „Ţin minte, spuse domnul director, că într-un an am călătorit amândoi în aceiași compartiment de tren până la Timișoara. Tu terminaseși de-acuma școala. ¡1 cunoșteam mai de mult, de când a făcut sfeștania bisericii ortodoxe din Lugoj: atunci, la banchet, s-a nimerit să stăm la masă unul lângă altul: «Cum merge istoria, dom director?» îl întreb. Cum o fac oamenii», îmi răspunde și începe să râdă… Orice l-ai fi întrebat, nu exista să nu aibă el un răspuns gata pregătit de dinainte”.

Intrară într-o curte întunecoasă. La capătul acesteia se vedeau scările – acoperite cu un covor cam zdrenţuit – care duceau spre cele două etaje ale imobilului. Mirosea a lemn putred și a vin prost; și încă un miros tot mai pătrunzător pe măsură ce urcau scările. „Parcă ar mirosi a balegă udă de cal” spuse domnul director. „N-aș locui aici pentru nimic în lume” spuse domnul Desideriu. Sunară. Ușa le-o deschise o femeie tânără încă. Părul roșu, tot buclișoare, îi era legat cu o fontă din catifea neagră. Din pricina fontiţei, în primul moment, li se păru a fi mult mai tânără decât era ea în realitate. Purta o rochie dintr-un material lucios și înflorat. Pe umeri își aruncase un halat alb și nu prea curat. De altfel și încăperea în care intrară – un fel de sală de așteptare, cu litografii pătate de muște pe pereţi, cu fotolii îmbrăcate într-o stofa roasă la colţuri – arăta destul de murdară. Femeia căscă, ochii îi erau roșii și umflaţi de somn. „Luci, se auzi din cabinet vocea unui bărbat. Vezi că a sunat cineva. Deschide”. „Asta și fac”, spuse femeia și le zâmbi; somnul și moleșeala se risipiră ca prin farmec. „S-a făcut numai că ninge, ciripi ea veselă. Mare păcat. Iarna fără zăpadă n-are niciun chichirez”. Aruncă o privire rapidă în oglinda murdară din faţa ei și-și aranjă o buclă rebelă. Zâmbi mulţumită de propria ei înfăţișare… „Pare destul de cumsecade. Și frumoasă”, își

spuse domnul director în timp ce încerca să-și agaţe paltonul într-un cuier cam strâmb. „Mai bine să-l puneţi pe fotoliu, spuse femeia. E cam șubred cuierul și paltonul pare a fi destul de greu. Mi-e teamă că n-o să ţină. În sfârșit, ușa cabinetului se deschise și doctorul Perian își făcu apariţia. Un bărbat îngrozitor de urât – cel puţin așa i se păru domnului Desideriu – cu un cap nu mai mare decât pumnul – destul de șubred, cu mișcări însă repezite și sigure. În lumina puternică din odaie, halatele celor doi – al doctorului și al domnișoarei Luci – arătau a nu fi fost spălate de foarte multă vreme, ceea ce îl impresionă neplăcut pe domnul director, un adevărat fanatic al curăţeniei. (La el acasă, și în grajd era curat „ca în farmacie”, cum îi plăcea să se laude.) „Ei, care-i necazul?” întrebă doctorul, uitându-se pe deasupra capului domnului director, de parcă ar fi așteptat ca acesta să termine cât mai repede cu explicaţiile. Toţi bolnavii trăncănesc același lucru, spuneau parcă ochii lui albaștri, de o vioiciune ușor forţată. Știu eu mai bine decât ei ce-i doare și de ce suferă, Ia ce i-aș mai și asculta… Doctorul Perian era, într-adevăr, un diagnostician bun și aparenta lui nepăsare, modul distrat în care își asculta pacienţii nemulţumise, de-a lungul anilor de consult, și pe alţii, nu numai pe domnul director. „A fost frig în tren, nu-i așa”? întrebă doctorul Perian, întrerupându-și pacientul și adresându-i-se domnului Desideriu. „Destul de frig”, spuse domnul Desideriu, surprins de întrebare. O mare ticăloșie, spuse doctorul. Nu încălzesc defel trenurile… Săptămâna trecută am fost la Cluj, la o conferinţă organizată de Facultatea de medicină. La întoarcere am crezut că ajung complet congelat acasă. Și am călătorit cu clasa întâi! Mă întreb atunci ce-o fi 1 a clasa a treia, dacă la întâia se călătorește în asemenea condiţii… „Ajută-l dumneata să se dezbrace”, se adresă apoi doctorul domnului Desideriu. (Cât dură consultaţia, doctorul vorbi tot timpul numai cu domnul Desideriu, ignorându-l cu desăvârșire pe bolnav.) îl ciocăni, e adevărat, îl întoarse pe toate părţile, se purtă însă cu el de parcă ar fi fost un copil, ori o fiinţă alienată, căruia nu

poţi să-i comunici direct nimic, ci numai ajutându-te de un intermediar. Fapt care îl jigni profund pe domnul director și-l înfurie într-o asemenea măsură, încât își simţi trupul întreg năpădit de sudoare. „Pantalonii nu trebuie să și-i lase, spuse doctorul. Poate să rămână și cu flaneaua de corp pe el să nu răcească. E destul de frig, din păcate.

Sobă de teracotă, se încălzește greu… întâi să vedem ce zice „oglinda” (doctorul folosi expresia populară, subliniind-ocu un zâmbet ironic) și după aceea îi facem și un mic consult. Să-l vedem pe tăticu, dacă e într-adevăr bolnav ori numai se preface… Altfel, se ţine bine, îi spuse el domnișoarei Luci. Ce n-aș da să arătăm și noi la vârsta lui așa! Ce înseamnă viaţa la ţară. Aer curat, brânzeturile, fructele proaspete! Ce să mai vorbim! Uite aici ce mușchi are la vârsta lui” – spuse doctorul, pipăind braţele, destul de descărnate altfel, ale domnului director, care în acele clipe i-ar fi dat cu ceva în cap.

Dezbrăcat până la brâu, domnul director tremura de frig, ori de enervare, nu-și dădea nici el seama bine din ce pricină. Atât domnișoara Luci, cât și doctorul începură să se învârtească în jurul aparatului care făcuse atâta vâlvă în oraș. „Trebuie să așteptăm puţin, spuse doctorul… Cam tremură de frig, pune-i ceva pe spate”, adăugă el, aruncându-i pacientului o privire fugară. Apoi doctorul îi ignoră un timp pe amândoi, atât pe domnul director cât și pe domnul Desiderio. Conversaţia avu loc de astă dată în limba franceză. I-ar fi plăcut domnului director să știe despre ce vorbeau cei doi, ar fi vrut în primul rând să afle dacă discuţia are vreo legătură cu el, cu boala lui; greu, însă, să-ţi dai seama când nu cunoști o boabă din limba respectivă! Nici el, și nici Desideriu, care ia liceu urmase cursurile de limba germană, nu știau franţuzește. „Am citit destul de mult, nu-mi amintesc exact câte pagini, spunea domnișoara Luci. Trebuie să recunoști că titlul nu are o prea mare legătură cu romanul” „Ai așteptat să apară «falsificatorii de bani», nu-i așa?” întrebă ușor amuzat doctorul. „Bineînţeles. M-am luat după titlu. De altfel trebuie să-ţi mărturisesc că toate romanele astea aie iui

Gide mă plictisesc teribil. Peste tot e vorba despre adolescenţi refulaţi. Și, pe deasupra, nu au niciun fel de acţiune”. „Ai rămas la un nivel destui de primitiv de lectură, draga mea, pe care trebuie neapărat să-l depășești”, spuse doctorul, uitându-se pe fereastră. „Nu înţeleg de ce vrei să faci din mine cu orice preţ o mare intelectuală! Vrei să ajung și eu un fel de George Sand ori ce vrei? Pentru târgul ăsta nenorocit în care trăim sunt destul de bună și așa cum sunt. Dacă le iei pe rând pe toate femeile din oraș cred că puţine au citit mai mult de cinci cărţi – ce cinci, prea multe, hai să zicem trei! – în viaţa lor. După ce m-ai obligat să citesc «Viaţa albinelor» – de când sunt nu mi-a fost dat să citesc ceva mai plictisitor! – acuma mă chinui cu «Falsificatorii» ăștia. O adevărată nenorocire”… „Mai așteptăm mult?” întrebă domnul director și vru să mai adauge încă ceva, dar, când își auzi propria-i voce, fu atât de enervat încât preferă să tacă. Era atâta umilinţă în ea, încât aducea cu bâlbâială unui băieţaș care își cere voie în timpul orelor, să iasă afară, ca să facă pipi. Un ciudat raport de subordonare se crease intre el și doctor! „Ar fi în stare s-o ţină așa, își spuse domnul director, până mâine dimineaţă. Și cine știe dacă n-aș fi gata să accept până și o asemenea situaţie absurdă și umilitoare!” se gândi el. Fusese în viaţa lui de puţine ori la medic: bolile nu-l prea încercaseră, astfel se explica, probabil, panica și enervarea de care se lăsase cuprins. „Într-adevăr, spuse doctorul, l-ai pus continua să vorbească despre ei la persoana a treia!) să se dezbrace prea repede”, și dispăru în spatele aparatului său atât de vestit… Simţi că-l urăște pe doctorul Perian! Ura lui se extinse și asupra limbii franceze vorbite de cei doi. Fonfaită limbă, își spuse furios, numai potrivită pentru maimuţărelile unor filfizoni… Pantofii incredibil de mici (oare ce număr poartă?), mâinile cu degete scurte și boante cu pete de ficat, chelia ascunsă cu grijă, dar cu atât mai evidentă, gulerul boţit și murdar al cămășii, cravata soioasă, ochelarii cu dioptrii mari, negul din sprânceana dreaptă, iată doar câteva detalii din care era compusă

fiinţa atât de antipatică a doctorului, observate de domnul director. „Să se urce pe scăunel și să stea cuminte”, spuse doctorul cu vocea lui spartă, adresându-se, și de data asta, domnului Desideriu. (între timp, domnișoara Luci făcuse întuneric în încăpere.) Bâjbâind, tremurând de frig, domnul director găsi cu greu scaunul indicat de doctor. Simţi, apoi, cum mâinile reci și moi ale femeii (asemeni unor perniţe umede) îl iau ușor de umeri și încearcă să-l întoarcă în direcţia indicată de medic. „Nu v-aţi așezat bine, îi spuse ea în șoaptă. Cu faţa spre ușă”. „Unde-i ușa?” întrebă domnul director cu aceeași voce plângăreaţă de copil ce-și cere voie până afară. „Acum e chiar în faţa dumneavoastră”, spuse femeia cu bunăvoinţă, în același timp ușor amuzată de încurcătura lui. Domnul director îi fu recunoscător atât pentru faptul că i se adresează direct, cât și pentru modul prietenos în care îi vorbea. O clipă, femeia se află foarte aproape de el, coapsa ei îl atinse ușor. O emoţie stranie, și cu totul neașteptată, îi cuprinse. Ori de câte ori se întorcea de la școală, copil fiind, maică-sa îl lua în braţe cu multă dragoste (altfel era destul de zgârcită cu efuziunile sentimentale) și ceea ce simţea el acum aducea, curios și neașteptat de mult, cu sentimentul încercat odinioară, când trupul cald și bun al mamei se lipea cu afecţiune de al lui. Își apropie umărul, cu stângăcie și timiditate, de această coapsă protectoare, călduţă și moale, fericit să găsească un loc de refugiu în aceste momente în care se simţea părăsit și lipsit de apărare. „N-ai oftică, spuse doctorul, adresându-i-se lui, în sfârșit. Cu așa plămâni se poate trăi o sută de ani”. Apoi domnișoara Luci trase perdelele și lumina zilei invada din nou încăperea. „Câţi ani are?” întrebă – folosind din nou persoana a treia – doctorul. „Șaptezeci la vară”, spuse domnul Desideriu. Vorbea de parcă s-ar fi produs o ciudată răsturnare: fiul începu să joace rolul tatălui, un tată grijuliu și deosebit de înţelept; domnul Desideriu își însuși rolul rapid, în mod inconștient și fără să depună eforturi. „Nici nu arată, spuse doctorul, măsurându-l din cap până în picioare. Se ţine bine bătrânul. Să dea Dumnezeu să

arătăm și noi așa la vârsta lui”, spuse el pentru a doua oară; vorbe convenţionale, lipsite de orice conţinut real, pe care doctorul – se gândi domnul director și antipatia lui crescu și mai mult – ie spune, probabil, tuturor moșnegilor veniţi la consultaţie. „Până vă scrie reţetele, îi spuse domnișoara Luci – avea sentimentul că ea reușește să citească în inima lui ca într-o carte deschisă; că înţelege perfect ce se petrece cu el și-i fu recunoscător pentru asta –, durează puţin. Trageţi-vă scaunul mai aproape de sobă, să nu vă fie frig… Focul l-am făcut cu noaptea în cap și uite că nici acuma nu-i destul de cald”, se plânse ea. Domnul director se gândi, din nou, la discuţia lor în limba franceză: cum ie mai mergea gura! Au discutat o mulţime de lucruri pe care el n-are să le afle niciodată, își spuse cu teamă. „De cum a intrat pe ușă mi-am dat seama cât e de bolnav, o fi spus doctorul. I se vede pe faţă că nu mai are mult de trăit. Un an doi și gata. Kaput”. Și domnul director născoci atunci (nici nu era conștient de faptul că născocește, era ferm convins că s-a întâmplat chiar așa) răspunsul domnișoarei Luci, transformată pe neașteptate într-un fel de înger păzitor: ea îi luă apărarea, deci, se opuse cu toată vehemenţa concluziilor, atât de catastrofale, ale doctorului. „Nu-i adevărat, spunea domnișoara Luci, în imaginara discuţie dintre ea și medic, nu vezi ce culoare bună are în obraji? Dacă plămânii sunt sănătoși, mai poate trăi cel puţin zece ani!” Doctorul nu se prea lăsa convins, aprecierile, atât de optimiste, ale domnișoarei Luci, se loveau de scepticismul lui tare ca o stâncă; și, atunci, asistenta – transformată, așa cum am spus, într-un înger păzitor – începea să se roage de doctor în fel și chip. „Dă-ţi toată silinţa, spunea ea. Fă și tu tot ceea ce e posibil. Doar ești doctor. Dă-i, măcar, zece ani! Zece ani nu-i chiar așa mult!” Cam asta ar fi fost – după părerea domnului director, cuvânt cu cuvânt – discuţia dintre doctor și domnișoara Luci, discuţie purtată, așa cum am spus, în limba franceză. Și cum în timpul conversaţiei se pronunţase de mai multe ori cuvântul «Gide», domnul director se strădui să-i găsească un echivalent în limba

română. Ajunse în cele din urmă la concluzia că trebuie să însemne ajutor ori ceva asemănător. „Ajută-l”, se rugase, așadar, domnișoara Luci de doctor. „Am să-l ajut, fii fără grijă”, spusese în cele din urmă doctorul Perian, lăsându-se înduplecat. Acest final de discuţie, pe care îl inventă singur, avu darul să-l liniștească. Când plecară, domnul director arăta destul de mulţumit și de împăcat cu el însuși.

DESIDERIU

… plouase sus ia munte, apele veneau mari și tulburi, pe cerul spălat parcă de ploaie alergau iară odihnă norii; înfloriseră castanii și un miros pătrunzător, dar, în același timp, gingaș și dulce înflora nările și tu, Desideriu, alergai cât te ţineau picioarele, întorceai capul din când în când să vezi dacă urmăritorii tăi n-au rămas de-acuma în urmă. Nici vorbă însă de așa ceva, ei sunt chiar în spatele tău, nu mai au mult până să te ajungă; simţeai parcă răsuflarea lor fierbinte în ceafa. Dacă ai fi Ber-Căciulă, îţi trecu prin cap, în timp ce, cu un ultim efort, îţi înteţiseși fuga, tare bine ar fi; ai arunca atunci o perie sau te miri ce, și cât nici nu gândești, nici atâta cât ai clipi din ochi, s-ar și ridica, fie un zid înalt, fie o pădure, și atunci pas să te mai ajungă ei; să încerce numai să te mai prindă, ce s-ar mai rătăci prin pădurea aceea deasă, îţi spuneai și mai întorceai o dată capul, și acum ei sunt chiar în spatele tău: destul ca să întindă mâna ca să te apuce de uniformă și să te oprească, numai că părintele Coriolan se împiedică, cât pe-aci să cadă. „Pun eu mâna pe tine, îl auzi strigând în spatele tău, ai să vezi tu ce ai să păţești pentru câte ne-ai făcut. Pară-ţi rău de mătușă-ta, anticristule, nu vezi că abia își mai trage sufletul, săraca, mai mă mir că o mai ţin picioarele cât ai putut-o alerga, măcar de ea să-ţi fie milă”. „Ce să-i pară rău, auzi tu, în spatele tău, glasul întretăiat și plângăreţ al preotesei, lui de nimenea în lumea asta nu-i pare rău. Așa l-au crescut, așa îl au”. „Stai, măi copile, intervine, în sfârșit, glasul împăciuitor al vărului tău Nicodim. Stai, că nime nu-ţi vrea răul, să ne înţelegem ca oamenii. Întorci capul – te distanţaseși din nou destul de mult de ei, nu atât

de mult, însă, încât să nu-i auzi ce spun – îţi vine să râzi când îi vezi cum aleargă: vărul Nicodim mai în faţă, părintele Coriolan în spatele lui și mătușă-ta mult în urmă; o strâng probabil pantofii, schioapătă puţin, și atunci ţi se face milă de ea și te oprești, abia trăgându-ţi răsuflarea, te lași prins, uiţi de Ber-Căciulă, de pădurea născută, așa, pe neașteptate, dintr-o perie, și chiar în clipa în care te oprești și-i vezi cum se apropie, nerăbdători să pună mâna pe tine încep să cadă primele picături mari de ploaie caldă, care se transformă destul de repede într-un adevărat ropot, și atunci fugiţi toţi patru să vă adăpostiţi sub o streașină. „Eu ţi-am atras atenţia – spune preoteasa – să nu plecăm fără parasol la noi, că ne prinde ploaia. S-a văzut de azi dimineaţă că timpul e schimbător… Dar tu nu și nu, că-l pierdem, îi uităm cine știe pe unde și-i păcat să rămânem fără el. Bine ar fi să nu dea boala în noi. Ne udă bine ploaia asta și de uscat n-avem unde să ne uscam”, spune mătușa ta, preoteasa de la Sintești, și strănută nu iară o anumită ostentaţie. „Iacă, ne-a stropit un picuţ”, spune cu blândeţe părintele și-și șterge cu o batistă mare și nu tocmai curată faţa udă de apă. „Dintr-atât lucru n-ai să păţești nimic, fii fără grijă…” „Tu nu mă auzișI strănutând? întreabă supărată preoteasa. Mie nu-mi trebuie mult, sunt teribil de slabă, una-două, m-am răcit. Mira-m-aș mâine să n-am temperatură”, spune ea și-și storcea batistuţa leoarcă de apă. „Mult necaz le-a făcut copilul asta, spune atunci părintele Coriolan și se întoarce spre tine. Pe chip i se vede însă nu atât supărarea, ci mai curând un fel de mirare, de încurcătură, pricinuită de faptul că se simte incapabil săţi înţeleagă cu adevărat comportarea. „De ce-o fi atât de simţitor, cu cine o semăna?! Eu abia apucam să plec deacasă la seminar – și încă nu la o aruncătură de băţ, ci tocmai la Cernăuţi – să mă văd cu alţi copii de vârsta mea și să scap de grija vacilor. Mă apuca și pe mine dorul de cei de acasă, din când în când, numai că nu mă ţinea mult. Dar copilul ăsta are altă fire”, își spune părintele Coriolan, oftând, și între timp ploaia se oprește, un curcubeu, în cele mai felurite

culori, se ridică deasupra podului de peste Timiș; se răsfrânge, mai șters, mai puţin strălucitor, în apa învolburată și murdară. „Ce să-i faci, spune preoteasa și oftează. Poate ar trebui să-i caute taică-su o gazdă, dacă n-o scoate altfel la socoteală cu el. La anu’ să nu-l mai dea la internat. „Dacă nu ne grăbim, spune varul Nicodim, pierdem și trenul de cinci. Dacă vrea unchiul o gazdă, spune el – vă îndreptaţi de-acuma, ușor zgribuliţi de frig, spre internat – să-mi spună mie din timp, să am vreme să mă interesez. Mă gândesc c-ar fi bine să vorbesc mai întâi cu cumnată-mea, Virginica. Poate s-o gândi să-l ia pe copil la ea. Ar fi tare bine, stau și în centru, lângă Școala Normală, la ea ar fi ca acasă, nu i-ar mai fi așa de greu”.

Aţi ajuns la internat, clipa despărţirii se apropie, devine de neînlăturat, și în dreptul porţii – o poartă uriașă, din fier, cu un lacăt greu și ruginit, legat cu un lanţ gras, poartă care nu se deschide decât toamna, când trăsuri încărcate cu varză, cu saci de fasole sau cu cartofi se descarcă în curtea internatului – pământul începe să se învârtească cu o mare repeziciune cu tine și, înainte de a leșina, palmele tale simt fierul ruginit al porţii de care te sprijini, în cădere. S-au scurs de atunci ani destui, dar tu îţi amintești perfect clipa în care ţi-ai revenit din leșinul ușor: vezi râul cu apele lui învolburate, vezi cerul pe care aleargă nori primăvăratici, vezi faţa blândă și foarte suptă – viermele tuberculozei rodea pe dinăuntru fără ca el să știe – a lui Nicodim, atât de aproape de a ta, încât îi zărești cearcănele din jurul ochilor, precum și barba neagră, nerasă de câteva zile, vezi chipul speriat ai preotesei și simţi degetele ci boante și grăsuţe care încearcă fără succes să-ţi desfacă nasturele de la cămașă, gâdiăindu-te ușor. Degetele ei ude aleargă în jurul gâtului tău, și o picătură de apă călduţă îţi alunecă pe piept; descoperi, în acea trecătoare clipă a trezirii din leșin, lumea cu splendoarea ei de nimic tulburată, veșnică și nepieritoare – mai frumoasă, mai proaspătă, ca oricând. O bucurie nestăvilită te cuprinde, deci, în clipa reîntoarcerii tale din lumea somnului, a leșinului tău copilăros și trecător.

Palmele tale transpirate ajung din nou în contact cu fierul ud și rece al porţii – stai sprijinit de ea, de teamă să nu cazi din nou, în timp ce preoteasa îţi scutură uniforma, iar părintele Coriolan, cu aceeași batistă, nu tocmai curată, cu care se ștersese pe faţă, îţi curăţă cozorocul chipiului care, în cădere, îţi alunecase de pe cap. „Așa ceva n-am crezut că păţim cu tine, una ca asta să ne faci tu nouă, îţi spun drept că nu ne-am așteptat”, mormăie părintele frecând cozorocul cu dosul mânecii. „Las că nu-i nimic. (Cel care vorbește acuma e vărul tău, Nicodim.) Bine c-a trecut; dacă *te* loveai» Doamne ferește, era mai rău. Mama, săraca, a leșinat și ea odată, eram cu ea la sapă și era tare cald, și cum a leșinat, a dat cu capul de pământ; i-a ieșit drept în frunte un nod mare, cât un ou de găină. Da’ tu ești mai ușor, n-ai păţit nimic. Păcat de uniformă că s-a cam noroit la coate… Vezi că ţi-am pus niște lei în buzunar, asta-i tot ce mi-a mai rămas, afară de cei puși deoparte pentru tren”, îţi șoptește văru Nicodim și te mângâie pe părui tuns chilug și cele două hârtii de zece lei, pe care le scoţi din buzunar și le pui în portmoneu, nu cumva să ie pierzi, împrăștie în jur un miros plăcut de tutun, probabil vărul Nicodim ie ţinuse ia un loc cu ţigările; ai rămas așa, cu portmoneu! – ţi-l făcuse cadou domnul director și erai tare mândru – într-o mână și cu chipiul (era ud și pană s-o usca n-aveai la ce să ţi-l pui pe cap) în cealaltă, și atunci preoteasa s-a aplecat spre tine să te sărute pe frunte și de data asta n-ai mai plâns, ai simţit chiar un fel de nerăbdare: ai fi vrut ca ei să plece cât mai repede, să te lase singur. „Până la vară nu mai e așa mult, trece timpul cât nici nu gândești, spune vărul Nicodim. Nici n-o să simţi, văruţule, ai să vezi ce iute trece”. „Trece, cum să nu treacă, cât ai bate din palme”, spune și părintele Coriolan și se uită peste capul tău, în curtea internatului. „Cine știe dacă până atuncea, a spus și preoteasa, nu și-or mai face și ai tăi un drum la oraș. Poate om veni împreună de Rusalii, dacă s-o potrivi cumva să fie timpul frumos”. „Eu de venit, vin sigur, în dimineaţa de Rusalii m-am și prezentat”, spune vărul tău, Nicodim, și te bate ușor pe umeri ca să te

încurajeze. „I-am promis și soră-mi că trec pe la ei de Rusalii, să-i aduc niște carne de viţel, așa că o să ne vedem neapărat”. „Plecaţi, să nu pierdeţi trenul”, le spui tu, Desideriu, cu o voce în care nu se mai distinge nici urmă de părere de rău de-acuma; te îndepărtezi repede, fără să te mai uiţi în urmă – cu umerii căzuţi, dar cu pași siguri – spre cea de a doua poartă a internatului, pe care intră școlarii. „Să nu întârziaţi, mai strigi o dată în urma lor, când ajungi în dreptul porţii, trenul nu așteaptă după voi”.

Vărul tău, Nicodim, vrea parcă să se întoarcă și să-ţi spună ceva; se răzgândește însă, grăbește pasul și-i ajunge pe ceilalţi din urmă. Și acum, toţi trei merg pe sub castanii cu florile ude de ploaie: vărul Nicodim e cu o palmă mai înalt decât părintele Coriolan, slab și ușor aplecat în faţă, cu o pălărie verde, „vânătorească”, în vârful capului, cu o uniformă tot verde, de brigadier silvic. Părintele Coriolan – care de-atâta alergătură, e tot o apă – și-a scos pălăria din cap să-și facă vânt cu ea. Preoteasa nu spune nimic, oftează numai. Ea merge ușor schiopătând din pricina pantofilor, cu care nu-i defel obișnuită. În mulţimea de pe pod mai zărești o clipă rochia ei neagră, decolorată de soare și de prea mult spălat, apoi rămâi singur.

În odaia îngheţată a internatului, te afli acum, Desideriu, tremurând de frig sub pătura ruptă; în fereastră se văd zorii tulburi și un vecin de pat, Mircea Dobrin, de la Coștei, vorbește prin somn („Se prăpădește, mamă, se prăpădește, nu-l lăsa, rogu-te, nu-l lăsa!!) – apoi începe să plângă cu sughiţuri. Dar de-acuma, gata cu somnul, de-acuma domnul monitor e în pragul ușii, cu o faţă roșie care pare ori buimăcită de somn, ori îngheţată de frig; în privirile domnului monitor, care poartă o cravată nou-nouţă, de un portocaliu atât de strălucitor încât nici nu se mai observă cămașa boţită și nu tocmai curată, în privirile lui încruntate și severe nu se poate citi nici urmă de toleranţă pentru micii internişti, care tare ar mai zăbovi, măcar o jumătate, un sfert de minut, în patul încălzit de trupurile lor slăbuţe, tare ar mai sta sub păturile puturoase! „Număr până ia cinci”, strigă, așadar, sever și

autoritar, domnul monitor, și în spatele iui și-a făcut apariţia Feri-baci, care încearcă și el să fie cât mai aspru cu putinţă; ochii săi, spălăciţi și roșii, de alcoolic, greu să mai poată exprima altceva însă în afara unei neostoite pofte de băutură. „Asta nu-i istănă”, strigă Feri-baci în dialectul său româno-germano-croato-maghiar. „Care-i situaţia, Feri-baci? Aveţi o plângere de făcut?” întreabă, foarte grav, domnul monitor, și-și închide un nasture la vestă. „Ei intrat în ţimer, mâncat slănină și brânză cu ceapă. Asta nu-i istănă”, strigă Feri-baci. „Care are șperaclu? Cu ce-aţi descuiat ușa?” întreabă domnul monitor supărat foarte… Nu noi, domnu’ monitor, se aude de sub o pătură un glas înăbușit (cu cât discuţia asta durează mai mult, cu atât se întârzie momentul neplăcut al îmbrăcatului în dormitorul îngheţat). Domnii dintr-a opta au rugat-o pe Piri-neni să deschidă”.

Piri-neni, o fiinţă roșcovană și cu un piept uriaș, era fata lui Feri-baci; fostă prostituată la București, ea era angajată împreună cu maică-sa, o nemţoaică grasă și rumenă, căreia îi spuneau toţi tanti Tuţi, ca bucătăreasă. Amândouă erau foarte năbădăioase și băieţii din clasele mai mari, cei mai descurcăreţi, mai puţin timizi, mai precoci nu se dădeau la o parte de la o „aventură” cu nemţoaicele. Ele, spre scară, când elevii învăţau în „silenţios”, deschideau pe furiș ușile dormitoarelor. Băieţii își cercau pe rând voie, să meargă până afară, unde întârziau însă ncpermis de mult și când se întorceau, transpiraţi și roșii, în privirea lor se putea citi cu ușurinţă un fel de dispreţ superior faţă de cei care „toceau” aplecaţi deasupra manualelor făcute ferfeniţă. Totul se petrecea cu aprobarea, oarecum tacită, a monitorilor – se bucurau, bineînţeles, și ei de farmecele celor două nemţoaice – până când mai mulţi elevi se îmbolnăviră și cele două femei fură rapid concediate. Feri-baci plânse, se rugă în genunchi de conducerea internatului să nu-l dea și pe el afară, pentru că el nu știa nimic, habar nu avea de ce fac „nenorocitele și dezmăţatele alea”. Și, sub privirile amuzate ale elevilor, le bătu cu un făraș, în mod demonstrativ, pe cele două

„coţofane” le ameninţă că divorţează, că nu mai vrea să audă de ele. Drinca, directorul internatului, nu se arătă însă prea impresionat nici de rugăminţile, nici de măsurile drastice luate de bătrân, așa că și Feri-baci, spre marea satisfacţie a elevilor care îl urau, părăsi, vrând-nevrând, internatul și se angaja portar la singurul hotel din oraș. Elevii îl vedeau adesea moţăind pe un scaun în faţa hotelului. Cei mai mari aflară că nemţoaicele nu se „cuminţiseră” defel în urma accidentului și că puteau fi vizitate acasă, nu înainte, însă, de a trece pe la Feri-baci, în mâinile căruia se depunea o sumă, e adevărat foarte modestă, de bani… Părul roșcat și creţ al tinerei nemţoaice flutură asemeni unui steag pe dinaintea privirilor tale, Desideriu, vezi aievea pistruile roșcate de pe faţa ei albă ca smântână, îi auzi râsul gros și răgușit și dinţii ei, cu strungăreaţă la mijloc, se zăresc pentru o clipă dezveliţi de buzele roșii și cărnoase. „Liniște!” strigă domnul monitor și glasul lui de băieţandru, încă în formare, glas de cocoșel, care se străduie însă să fie cât mai autoritar, răsună în încăpere… Apoi simţi în gură gustul leșios al supei cu care eraţi hrăniţi dimineaţa: „Aimprem supa”, cum îi spuneau cele două femei. Aproape de internatul vostru, se afla internatul „Eforiei”, și uneori, seara, după ce se făcea întuneric, săreaţi gardul, străbateaţi curtea largă a poliţiei, treceaţi încă peste un gard, din lemn, nu chiar așa de înalt ca primul, mai ușor de sărit, și interniștii „Eforiei”, mai bine hrăniţi ca voi, vă aduceau resturi rămase de la masa lor: câte o bucată de pâine cu untură, cam râncedă, e adevărat, dar în tot cazul mult mai hrănitoare decât mămăliga cu marmeladă de prune, hrana voastră de flecare seară.

Îi place să-și spele trupul cu apă rece de la fântână, să-și alunge somnul de peste noapte și tu, din ascunzătoarea ta – stai chircit și te uiţi prin crăpăturile gardului – îi urmărești flecare mișcare; aplecată deasupra albiei, cu spatele ușor arcuit, cu umerii strălucitori, iar tu Desideriu, un copilandru, nu cu mult mai mare decât fetele ei, licean corigent în flecare vară la matematică, o iubești

în taină încă din vacanţa de Paşti, de la denii, când s-a întâmplat să vă duceţi împreună la cimitir, să aprindeţi lumânări la morminte. Batea vântul, lumânările se stingeau repede. „Nu știu cum o faci tu să ardă, te-a întrebat ea și pachetul cu lumânări s-a desfăcut, lumânările s-au împrăștiat prin iarbă. La mine cum o aprind se și stinge”. „Găsesc eu un loc, i-ai spus tu, mai la fereală”. „Ai crescut, Desideriu, a zis ea în timp ce tu stai chircit și păzești, cu mâinile făcute căuș, flacăra lumânării. Când te-am văzut sâmbătă – veneai cu domnul director de la gară, aveaţi două geamantane mari, abia ie puteaţi duce – cât pe-aci să nu te recunosc! Ce domn o fi, o întreb pe Steluţa, cine o fi venit pe gostie?” „Nu-i niciun domn, zice Steluţa, tu nu vezi că-i Desideriu?!”… „Așa-i, îi zic, a crescut, s-a făcut om mare, nici nu l-am recunoscut la început”. „I-a luat domnul director uniformă nouă și-i stă tare bine cu ea, zice Steluţa. Nici nu mai are mult, acuș trebuie să termine și el școala”… Și iată că din pricina acestei iubiri, altfel cât se poate de nepotrivită, te frământi cât e ziua de lungă, nu poţi dormi nopţile, suferi cumplit, pentru că așa ești tu, Desideriu, un suflet mereu încercat de-a lungul anilor de cele mai neobișnuite dureri și neliniști; mult mai normal ar fi fost, Desideriu, să te îndrăgostești, nu-i așa, de fete de aceeași vârstă cu tine, ori tu ești îndrăgostit până peste cap de o femeie în toată firea, o femeie pe care acum o urmărești uitându-te prin crăpăturile gardului, tremurând de emoţie; femeia se întoarce, rămâne pentru o clipă nemișcată, apoi întregul trup i se destinde, își ridică lenește braţele să-și strângă părul în conciul care i s-a desfăcut, și tu, Desideriu, poţi să-i vezi părul roșcat de la subţiori, sânii, cu sfârcurile maronii, zvâcnind obraznici în sus; corpul ţi se crispează, cuprins de un fel de spasm, apoi o moleșeală dulce te cuprinde; trupul femeii, care, înainte cu o secundă numai, trezise în sângele tău de adolescent o atât de chinuitoare dorinţă, te umple, privindu-l în continuare, de rușine; obrajii și urechile ţi se fac roșii ca sfecla; apoi lumea din jur prinde din nou contur, păsările ciripesc în caisul din

mijlocul curţii, un viţeluș, fătat nu de mult timp, îl auzi zbenguindu-se prin grajd; se aude, de asemenea, prin fereastra deschisă, mașina de cusut a doamnei Letiţia… Peste câteva zile femeia te strigă peste gard, te roagă să faci bine să-i spargi câteva ţăpligi pentru loc; ea s-a tăiat la un deget și nu poate ţine toporul în mână… Cât îi spargi lemnele – stă în gura șurii și se uită la tine – nu scoţi o vorbă și lovești cu atâta furie cu toporul de parca ai dori să te răzbuni pe cineva. „Nu știu ce-i cu tine astăzi – spune femeia făcându-și de lucru cu niște seminţe de floarea-soarelui – dar nu pari în apele tale, nu ești prea vorbitor. Îţi scoate omul cu cleștele vorba din gură”. „Or fi destule?” întrebi tu după un timp făcândute că nici n-ai auzit mustrarea prietenoasă a femeii. „Am pe-o săptămână, nu mă mai rog de nime… Numai că tu ești tot asudat, spune ea și-și vâră palma lată, bătătorită de muncă și totuși atât de plăcută, sub cămașa ta udă de sudoare; alunecă ușoară, de-a lungul spatelui tău, abia dacă o simţi. „O minută, spune ea, să te șterg cu ceva pe spate. Dacă te-o vedea întorcându-te așa doamna Letiţia, să vezi ce-mi face”. Stai aplecat, ţinându-te cu amândouă mâinile de capră, în timp ce ea îţi șterge spatele cu un prosop aspru care miroase puternic a leșie. „Ţi se văd coastele, ţi le pot număra, așa ești de slab, spune femeia. De-acuma te-am frecat destul, nu mai e niciun pericol să răcești”, spune ea și se așază pe capra de tăiat lemne, cu mâinile amândouă în poală. Apoi își acoperă cu dosul palmei un căscat. „Mă crezi că nu am poftă de nimic, se plânge cu o voce tărăgănată și moale. Dacă ar fi după capul meu, m-aș duce acuma în grădină și m-aș culca sub un prun. La răcoare, unde-i umbra mai deasă, acolo m-aș odihni. Aș trage un puișor de somn, până se întunecă afară nici că m-aș mai trezi”! Te uiţi la ea descumpănit: nu-ţi dai bine seama dacă vorbește serios într-adevăr, sau glumește. „Eu, dragul meu, spune ea zâmbind somnoroasă, să știi că-s tare leneșă din fire. Nu-s așa cum arăt, alta mi-e firea cea adevărată… Cât e ziua de lungă, dacă ar fi după pofta mea, aș sta întinsă în pat și aș tot dormi, cum e mai plăcut! Numai că nu se poate… Mă

scăpai și-ţi spusei secretul ăsta al meu ţie, dar tu să ai grijă și să nu-l spui nimănui. Nu cumva să se afle!”… începe să râdă și tu o privești, mut de admiraţie; te întrebi daca vorbește serios, sau vrea doar să-și bata joc de tine… „Știi cu cine semeni tu la fire, Desideriu?” spunea ea și se uită drept în ochii tăi. „Cu cine?” întrebi tu, lăsându-te când pe un picior când pe celălalt, și te uiţi încruntat în pământ. „Cu unu’ Giorgiuţ. Nu ai de unde să-l știi, când a murit el, tu erai copilaș mic, te ţinea doamna Letiţia în braţe. M-a iubit tare mult Giorgiuţ ăsta. Așa se uita la mine, ca la o icoană! Numai că mie nu mi-a prea plăcut firea lui. Parcă i-ar fi plouat și i-ar fi nins tot timpul, așa era de întunecat. Când a murit mi-a părut rău și am plâns dar în sufletul meu n-am putut să nu recunosc c-a fost mai bine că s-a întâmplat așa. Altfel, dacă ar fi trăit, m-aș fi măritat cu el și mi-ar fi părut rău câte zile aș fi avut. De câte ori mă uit la tine, îmi aduc aminte de Giorgiuţ… A fost el un om ascuns, nu puteai ști niciodată ce-i în sufletul lui. Glumea și râdea cu mine când, deodată, se întuneca la chip!” «Ce-i cu tine, Giorgiuţ? îl întrebam, ţi-a făcut cineva un necaz, ori vreun rău? Dacă ai vreo supărare, ziceam, spune-mi-o și mie. Cine știe dacă n-oi putea eu să ţi-o ușurez în vreun fel». «N-ai cu ce mă ajuta, spunea el. Ţi s-a părut ţie că-s supărat, a fost o părere de-a ta. Sunt tot așa cum am fost și până acuma, nu-s altfel»… Uite, așa ești și tu: ca și Giorgiuţ, săracul, cel care a murit. Nimeni nu poate ști ce-i în sufletul tău. Ești ascuns, las că știu eu ce spun, nu vorbesc pe degeaba; nu mai sunt nici eu una dintre cele care nu știu ce-i viaţa, mă pricep și eu un picuţ la oameni. Și dacă spun că ești ascuns, așa e, cum spun eu, nu altfel”…

„Vreau sà-mi iau un manșon pentru la iarnă. Și ţie, Desideriu, ţi-aș cumpăra o căciulă brumărie de astrahan” spune doamna Letiţia. „Și ce căutaţi voi la Făget? întreabă mirat domnul director. Pe căldurile astea trebuie să fii nu știu cum, ca să pleci de-acasă”. „Am vorbit cu Simon să pornim înainte să răsară soarele, pe răcoare”, spune doamna Letiţia. „Pe Desideriu mai bine l-ai lăsa acasă să

înveţe, spune domnul director. Nici două săptămâni nu mai are până la corigenţă”. „Și așa nu îngrașă el porcul într-o zi, spune doamna Letiţia. Și singură nici nu-mi vine să mă duc”. „O zi în plus sau în minus tot nu mai contează spui tu, Desideriu. Parcurg materia pentru a treia oară! O știu ca pe apă”.

Dis-de-dimineaţă, afară nici nu s-a risipit întunericul, Simon bate cu codorișca în geam, să vă trezească. „V-aţi sculat, doamnă, că noi ni-s gata de-acuma. Grăbiţi-vă, să nu întârziem prea mult, să nu ne prindă căldura”, îi spune el doamnei Letiţia care a deschis încetișor geamul. „Până prind eu caii faceţi bine și vă terminaţi”, spune Simon. „Ce-ar fi să luăm o păturică la noi? Dacă o fi răcoare să avem cu ce să ne învelim genunchii”, spune doamna Letiţia…

Trăsura așteaptă în drum, gata de plecare, Simon le-a aruncat cailor un braţ de lucerna, să-i liniștească. „Ni-s gata de mult, dar când să ieșim din casă, spune doamna Letiţia, mi-a fost imposibil să-mi găsesc ochelarii. Fără ochelari nu pot pleca la drum. Sunt ca oarbă fără ei… Se vede că mi-au alunecat aseară, au căzut după noptieră. Bine că mi-a venit ideea să-i caut și acolo”… Doamna Letiţia se urcă în trăsură, ajutată de Simon. „Puneţi piciorul aici, o îndeamnă Simon, nu vă fie frică, așa mai cu nădejde”. „Și de stat, eu zic să staţi pe scaunul din spate, că e mai mult lărgământ. Am pus și o pătură deasupra, să nu vă tragă. Pentru mătușa Raveca s-o găsi un pic de loc lângă dumneavoastră, încăpeţi amândouă, eu așa cred. Desideriu poate sta în faţă, cu noi”. Nu te-ai trezit bine, ești încă somnoros, cu ochii cârpiţi de somn. „Abia dacă i-am putut face să coboare din pat”, începe să se plângă doamna Letiţia. „Nu-i obișnuit, spune Simon… Mă credeţi, doamnă – începe el să povestească – că rar s-a întâmplat, de douăzeci de ani și mai bine, de când sunt și eu om în toată firea, să mă găsească soarele altfel decât nu ma în picioare”. „Tu, Lucreţio, spune doamna Letiţia, stai mai mult pe loitră, nu stai bine. Lui Desideriu îi putem face loc în spate, să nu fii așa înghesuită”. „Aţi uitat-o pe mătușa

Raveca, aţi uitat cât e ea de grasă?! Să fim bucuroși dacă o încăpea lângă dumneavoastră”, spune Lucreţia. „Dacă nu s-o fi răzgândit cumva și nu mai merge, spune Simon. Dar, după câte o cunosc eu, n-aș crede. Nu ţin minte să fie vreun târg pe care ea să-l fi scăpat”… „Mă uit la tine, Lucreţio, spune doamna Letiţia cu admiraţie. Am impresia că tu nu ai de gând să îmbătrânești, draga mea! Pe zi ce trece te faci tot mai frumoasă. Câţi ani ori fi trecut de la nunta ta, că nu mai ţin minte?” „La toamnă se împlinesc paisprezece ani”, spune Simon. „Sunt cincisprezece buni, nu paisprezece. Mă făcuși mai tânără cu un an, nu socotiși bine”, spune Lucreţia și începe să râdă. „Paisprezece, cincisprezece, tot pe acolo-i, spune Simon în timp ce o ajută pe mătușa Raveca să se urce în trăsură. N-am stat să-i număr”. „A fost nuntă frumoasă, spune mătușa Raveca în timp ce se așază răsuflând greu lângă doamna Letiţia. Toamnă lungă, era cald ca vara! Și eu eram mai tânără pe timpul ăla și nu arătam așa grasă ca acuma… Ţin minte, Rusălin, săracul, a murit el la un an după aceea, se ruga de mine să nu joc cu altul, numa’ cu el. Joacă și tu cu din cele tinere, zic, mie mi-a fost destul pentru sara asta”. «Nu, zicea, mie cu dumneata îmi place!…» Abia dacă am putut scăpa de el”. „Parcă ar fi fost ieri nunta, spune doamna Letiţia; arată exact ca atunci, dacă nu cumva s-a făcut și mai frumoasă. S-a împlinit puţin și nu-i șade rău”. „Am avut eu grijă, doamnă începu Simon să se laude, mai în glumă, mai în serios. Dacă arată așa cum arată, credeţi că eu nu am niciun merit?! Spune tu dacă am ori nu? Poate că pe mine nu mă crede doamna Letiţia, zice cumva că mint”. „Nu te mai lăuda că nu șade frumos”, spune cu falsă modestie Lucreţia și-și face încă un nod la basma, nu cumva, din pricina vântului, să i se desfacă. „La mine a dus-o bine, începe să-i spună Simon doamnei Letiţia, n-a avut de ce se plânge. N-a existat să vin vreodată beat acasă, ori să audă o vorbă urâtă din partea mea. Și când a fost greu, mai bine am pus eu umărul, decât să o las pe ea să se chinuiască. Am știut s-o cruţ”… „Nu știu ce să mă fac cu el, doamnă, începe să se plângă Lucreţia, așa-i de

lăudăros cum n-am mai văzut! Are și cu cine semăna. Socru-miu, fie iertat, tot așa-i plăcea să se laude”. Nu-i nicio laudă. Dacă nu-i așa, spune, aici de faţă, nu mă supăr! Nu cred să fie bărbat care să-și fi preţuit mai mult nevasta decât am preţuit-o eu „Mai bine îţi luai și tu un Jaibăr, să ţi-l pui pe umeri, schimbă Lucreţia vorba. Bate vântul și e cam răcoare. Uite, Desideriu a avut grijă și și-a luat sfetărul cu el”. „N-a putut scăpa de gura mea, n-a avut ce face, a trebuit să și-l ia”, spune doamna Letiţia. „Tu, Desideriu, întrebă mătușa Raveca, tot școlar ești și acuma, ori ai terminat?” „Mai am un an și termin” îi spui tu și, brusc, te întuneci la faţă. Ţi-ai adus aminte de corijenţa de la matematică. „Prea multă școală nici nu-i bună, spune mătușa Raveca și-și șterge obrazul rumen și bucălat, leoarcă de sudoare. Școala mai mult prostește, eu așa cred”. „Nu știu cum o fi, spuse Lucreţia dar mie mi-a plăcut la școală, n-aș mai fi plecat acasă, așa mi-a fost de drag. Când erau socoti mai grele, domnul director mă punea întotdeauna să le fac eu. N-a existat vreodată să nu le știu face. E adevărat că erau, de cele ce se fac la școala primară. La liceu sunt altele, mult mai grele”. „De regula de trei simplă, ai auzit?” întrebi tu încruntat. „Nu cred să fi auzit”, mărturisește Lucreţia. „La ce spuneai tu c-ar fi mai greu, la geometrie sau la algebră?” întreabă doamna Letiţia. „Depinde, spui tu, Desiderio. Dacă aș fi eu ministru, primul lucru pe care l-aș face, aș desființa geometria”, adaugi, apoi, cu multă patimă. „Despre catete se învaţă la geometrie sau la algebră?” întreabă Lucreţia. „La geometrie, bineînţeles, spui tu, Desideriu. Cateta și ipotenuza și toate celelalte”. „A fost unul, mai demult, nu acuma, nici eu nu l-am prins, începe să povestească mătușa Raveca. Unul pe care îl chema lonărel, și care s-a prostit de prea multă învăţătură. Și lonărel sta cât era ziua de lungă cu cartea în mână, alta nu făcea decât citea tot timpul, «lonărel, îi spunea maică-sa, ia-ţi cartea și du-te la umbră, nu sta, dragul meu, în mijlocul ogrăzii, să te bată soarele în cap». El nici n-o auzea, așa era de pătruns de cele citite. Băga numai din când în când degetul în gură și

întorcea pagina, uite așa, spuse mătușa Raveca și-și vârî și ea degetul în gură, voind pesemne să arate cât mai exact modul în care lonărel, cuprins de patima cititului întorcea pagină după pagină… Ori c-a citit prea mult, ori că l-a bătut prea tare soarele, destul ca după un timp s-a smintit la cap! Când a fost cam vremea să se însoare, nimeni nu s-a mai putut înţelege cu el. Nu s-a întâmplat sa-l vadă cineva cu o fală, așa cum umblau și alţi copilandri de vârsta lui, el numai cu cartea, n-o mai lăsa din mână! Noaptea dormea cu ea sub pernă, nu se despărţea de carte nici mort. Fetele, dacă au văzut ce fel de fire are, i-au lăsat în voia lui, nici nu s-au mai uitat la el. La început s-au mai rugat ele să le spună ce scrie în cărţi, numai că el așa a fost, că degeaba îl întrebai ce-a citit, nu era în stare să ţină minte nimica. Citea și, peste un minut, uita ce-a citit. N-a avut o minte prea bună… Ei, și lonărel ăsta, cât a fost de sălbatic, din când în când se mai întâmpla să-i mai fugă și lui gândul la o fată, n-a fost el chiar sfânt așa, de tot. Da’ ii lipsea curajul să intre cu ele în vorbă. Când auzea torogoata, începeau a-i tremura picioarele, nu şi le mai putea ţine locului. S-ar fi dus și el la joc, numai că nu știa cum să prindă vorbă cu fetele. Și atunci ce credeţi că l-a dat lui în gând să facă? S-a ascuns în capătul grădinii, să nu-l vadă careva, și a început să joace de unul singur. Cânta muzica și el juca de se rupea, nu avea treaba nimănui. Lua câte un snop de grâu și juca cu el. îl ţinea în braţe și-l răsucea în fel și chip; de parcă ar fi jucat cu o fată, așa-l strângea de tare! Uite-așa juca, spuse mătușa Raveca, mă credeţi ori nu? și se ridică în picioare. Ţinându-și cu greu echilibrul încercă să arate cum juca lonărel. Se mai întâmpla, câteodată, ca muzicanţii să zică mai încet, ori să bată vântul și să nu se audă bine cântările până la el, dar lui lonărel nu-i păsa, n-avea el treaba muzicanţilor! Nu se oprea din joc, atât era de încântat! Fluiera și juca singur, uite-așa!” spuse mătușa Raveca și, ţuguindu-și buzele groase, începu să fluiere și să joace ţinând parcă în braţe un snop închipuit. „Stai cuminte, ii spuse Simon. Astâmpără-te, fii bună, că se sperie caii”.

„Lasă-mă – începu să strige mătușa Raveca și cu dosul palmei își șterse lacrimile care, din pricina rasului, alunecau pe obrajii ei roșii și bucălaţi – să vă arăt și vouă cum juca lonărel, cum și-a petrecut el singur, n-a avut trebuinţă de nime!” spuse, continuând să ţopăie de una singură. „Ne-ai arătat de-acuma, spuse Simon, ne-o fi de-ajuns. Spuneţi-i și dumneavoastră, doamnă Letiţia, să stea cuminte”. „A murit, săracul lonărel, spuse mătușa Raveca și se așează răsuflând greu, lângă doamna Letiţia. N-a avut parte de viaţă lungă. A avut Dumnezeu grijă să îl ia, dacă a văzut că lonărel tot nu știe ce să facă cu viaţa lui… A început să se plângă că-l doare tare rău capul: «Nu mai văd literele, zicea, tremură când mă uit la ele»… Și într-o zi s-a așezat sub un nuc, la umbră, și-a pus frumos cartea pe piept, a închis ochii, uite-așa, și nici n-a mai mișcat… Așa a murit”. „Norocul nostru cu dumneatale, spuse Simon și trase cu ochiul spre ceilalţi. Mai aflăm și noi una-alta! Nu rămânem proști”. „Poţi tu să râzi de mine cât vrei, spuse mătușa Raveca. N-am eu grija ta! Da’ să știi un lucru de la mine și așa-i cum spun eu, nu vorbesc prostii. Cartea numai îl strică pe om și-l prostește la cap. Și lui lonărel tot de la carte i s-a tras. Așa că tu, Desideriu, ai grijă și mai las-o focului de învăţătură, nu te omorî cu firea. Doamna Letiţia să mă ierte că mă amestec și eu ca proasta. Dacă oi greși cumva și n-am dreptate, păcatul meu să fie”. „Trebuie să termine școala, fie ce-o fi”, spuse doamna Letiţia și-și desfăcu umbreluţa privind soarele care se ridicase de câteva palme pe cer. „Și pe tine, Desideriu, spuse Lucreţia, de dimineaţa până seara tot cu cartea în mână te văd. Ieri așa de pătruns erai de cele citite, că nici nu m-ai văzut, n-ai ridicat ochii de pe carte, am putut eu să umblu prin grădină cât am vrut. Te-am și strigat să mă ajuţi să strâng niște pere din cele scuturate, dar degeaba. Tu tot cu nasul în carte”. „Las să înveţe, spuse severă doamna Letiţia (ușor intrigată de lipsa de simţ pedagogic al celorlalţi), dacă n-a învăţat atunci când a fost vremea”. „Îi și el mare de-acuma, spuse

Lucreţia și începu să râdă. (Râsul ei, tare te mai

răscolește, Desideriu! Ești gata să cazi din trăsură de emoţie. Te faci roșu la faţă ca sfecla, începi să tremuri, te ia cu frig!) îi zboară și lui gândul în alte părţi. Dacă la Lugo) n-or fi fete frumoase și pe ales, atunci nu cred să fie niciunde. Și ce fete, nu așa oricum! Din cele ce se știu purta, fete de oraș, ca să spun așa. Domnișoare. Are de unde să aleagă". „E timp și pentru ele, spuse doamna Letiţia. Deocamdată să-și caute de învăţătură. Să nu-i zboare capul la prostii". „Dumneavoastră, doamnă, spuse Lucreţia, îl ţineţi tot de copil mic. Nu vă puteţi obișnui cu gândul c-a crescut și-i de-acuma om în toată firea. Așa-s mamele. Eu cu fetele mele tot așa mă port. Ele-s mari, dar degeaba, eu tot de copile le ţin". „La Lugo), acolo, spuse mătușa Raveca și ochii începură să-i lucească de bucurie, o avea și Desideriu o drăguţă, nu se poate altfel. Dna din cele cu părul ondulat și cu sprâncenele îmbinate. Știu că ţi-e rușine de doamna și nu vrei să ne spui, așa că mai bine nici nu te întreb". „Nu mi-am găsit niciun fel de drăguţă ori mai știu eu ce!" spui tu, Desideriu, revoltat. (Cea pe care o iubești e chiar lângă tine, dar ei n-au cum să bănuiască adevărul.) „Vacă de la Făget și femeie din Lugoj să nu-ţi iei, spune Simon cu o voce domoală. Ai grijă, Desideriu, de zicala asta din bătrâni când o fi să-ţi găsești o drăguţă". „Poţi să te păzești cât te-ai păzi, spune Lucreţia, până la urmă tot nu-i nicio scăpare. Dacă nu le alegi tu, te aleg ele pe tine, azi așa-i, nu-i cum a fost altădată. Au prins și fetele curaj. S-au săturat și ele să stea tot timpul deoparte și să facă pe rușinoasele. Te iau ele de mână, dacă tu ești așa mai ligăv. Spune tu, Desideriu, dacă n-am dreptate și dacă mint cumva!" „Nu știu, spui tu, Desideriu, și te încrunţi foarte tare. Întorci capul, nu vrei să te uiţi în ochii lor. Nici nu mă interesează și-mi pare rău că vă închipuiţi cine știe ce! Să vă spun sincer, mie nici nu-mi plac", spui tu Desideriu, și te uiţi drept în ochii Lucreţiei și pentru moment ai chiar impresia că ea a înţeles absolut totul, nici nu e necesar să spui mai mult, ţi se pare chiar că zărești în străfundurile privirilor ei, un fel de luminiţă ironică și tandră în același timp și ești bucuros că ceilalţi nu

bănuiesc nimic, nu văd ascunsul, tainicul dialog (să fie de-adevărat sau e doar o nălucire a ta?) al privirilor voastre. „Stricaţi copilul, spune doamna Letiţia. Cine știe ce prostii îi băgaţi în cap. Deocamdată să mă asculte pe mine și să înveţe, să-și ia păcătoasa aia de corijenţă la matematică. Să nu-i umble gândurile în altă parte. Să termine liceul, să aibă diploma în buzunar, și după aceea poate umbla și după fete cât o vrea, cât o avea chef”. „Are doamna Letiţia dreptate, spune Simon. Așa-i cum spune dumneaei. Și mai lăsaţi copilul în pace, parcă v-aţi prostit la cap. Aţi tăbărât amândouă pe el, mă și mir cum de mai face faţă. Că și cine intră în gura voastră nu mai scapă întreg, să te ferească Dumnezeu! Tu, Desideriu, lasă-le amarului, mai bine să n-asculţi ce spun. Dacă s-ar lua omul după ele, cine știe unde ar ajunge”. „Mai glumim și noi, spune Lucreţia și din nou în privirea ei se aprinde acea lumină jucăușă – pe jumătate ironică, pe jumătate duioasă – care pe tine, Desideriu, te-a tulburat și răscolit atât de mult. Nu-i niciun păcat. Nu cred ca Desideriu să se supere dintr-atâta lucru”. „N-am de ce să mă supăr, spui tu, Desideriu. Nu-s supărăcios de felul meu” „Nu mai pot de sete, spune mătușa Raveca și se foiește neliniștită pe scaun. Și s-a făcut cald, abia aștept să ajungem odată la Făget. Aș bea un cracăr din cel rece, să mă mai răcoresc”.

Spre marea ta părere de rău, la Făget rămâi doar tu cu doamna Letiţia, vă despărţi ţi de Lucreţia, de Simon și de mătușa Raveca și începeţi să umblaţi după cumpărături. Îţi place atât de mult vânzoleala asta dintr-o prăvălie în alta, încât uiţi repede de Lucreţia, precum și de iubirea tainică pe care i-o porţi. Doamna Letiţia are o listă lungă, pe care o scoate din poșetă ori de câte ori intră într-un magazin, bifând lucrurile cumpărate, și ţie îţi place s-o vezi cum se târguiește cu vânzătorii, aprigă și neobosită, bucuroasă ori de câte ori poate obţine un obiect la un preţ mai ieftin. Cum doamna Letiţia trebuie să cumpere mai multe cutii cu vopsea „Gallus”, și cum culorile cele mai potrivire nu sunt nici ele alese cât ai bate din palme, tu, Desideriu, poţi sta ceva mai mult în magazinul întunecos

(Ia început, până ochii se obișnuiesc cu întunericul, abia se zăresc rafturile înţesate de vopsele, tejghelele doldora de marfa, precum și siluetele, în halate soioase, ale vânzătorilor) în care mirosul pătrunzător al chimicalelor de tot soiul îţi produce o mare încântare. Un miros amestecat de vopsele și de lemn putred, de motorină (dușumelele sunt unse cu motorină) și de clei, atât de pătrunzător, încât aproape că-ţi taie respiraţia! Vânzătorii trag cu precauţie de sertărașele care scârţâie ușor și se contrazic cu doamna Letiţia. Ea e de părere că „iarba” pe care o vând e din an în an mai proastă: „Nici culori nu mai aveţi frumoase ca în alţi ani, spune, arătându-se nemulţumită. Caut un portocaliu, dar nu atât de viu, ceva mai mort, nu așa de ţipător; să se potrivească, dacă e posibil, cu nuanţa asta de brun; să bată mai curând în galben decât în roșu… Nici vorbă, spune doamna Letiţia când vânzătorul, după ce a căutat prin tot felul de sertărașe – cu ajutorul unei scări se urca și cobora mereu, agitat la culme, iară să dea semne de oboseală – a scos la iveală o nouă nuanţă de portocaliu, cât mai apropiată după părerea sa, de cea solicitată de exigenta cumpărătoare. Lângă brunul pe care îl aveţi – ca să fiu sinceră nici de el nu sunt prea încântată – nu arată nimic. O culoare trebuie să iasă în evidenţă și fără să fie neapărat ţipătoare. Discretă da, dar nu ștearsă… Poate găsești totuși ceva care să se potrivească mai bine, ce zici? S-ar putea să nu-ţi fi explicat eu destul de exact ce vreau”, spune doamna Letiţia în timp ce tu, Desîderiu, așezat pe un scaun rotund și foarte înalt, adulmeci în continuare mirosurile atât de incitante ale dughenei…

Domnul director și doamna Letiţia au plecat, te-ai despărţit de ei plângând, dar cum era întuneric, ei nici n-au băgat de seamă. Deocamdată te dezbraci cu multă sfială, atent să nu faci prea mult zgomot, în timp ce din cealaltă încăpere se aude patul scârţâind sub trupul uscat al domnului Grama. Te-ai dezbrăcat de-acuma și te strecori în patul cu cearșafuri reci și jilave, cearșafuri care au însă un miros de-acasă – le-a adus doamna Letiţia: sunt spălate și apretate de ea. „Dă-mi, te rog, calendarul de pe

noptieră, să-l răsfoiesc puţin înainte de a adormi”, se aude din odaia alăturată vocea domnului Grama, iar tu, Desiderio, stai în patul străin cu ochii larg deschiși – nici vorbă să aţipești, nici vorbă să ţi se facă somn – și prin geamul din faţa ta se poate vedea curtea albită de lună, cu pompa arteziană la mijloc, lujerii uscaţi ai crizantemelor, parii înalţi cu globuri de sticlă colorată în vârf; în bazinul fără apă, la mijloc, se află îngerul de ghips, cu aripa stângă ruptă, căzut de pe soclu] lui, deasupra se boltește cerul întunecat cu stele îndepărtate și reci; și când te trezești, din nou, ploaia bate în geam și la început nici nu-ţi dai seama unde te afli, apoi, încetul cu încetul obiectele din încăpere încep să prindă contur: dulapul, raftul cu cărţi, masa, unde tu, Desideriu, îţi vei face de-acum înainte, nu-i așa, lecţiile, chiar fluturii galbeni pot fi văzu ţi stând ţepeni și înfipţi în ace, în insectar, și ce chin cumplit, să-ţi fie sete și să nu îndrăznești să te scoli din pat, mai ales că luna, chiar în clipa asta, se ascunde după un nor și prin întunericul care se lasă, dacă ai încerca, de pildă, să te aventurezi până în bucătărie în căutarea găleţii cu apă, sau a robinetului, ar fi de mirare să nu răstorn! – ești doar destul de neîndemânatic – vreun scaun, ori să te împiedici chiar de prag, ori de alt obiect întâlnit în cale; s-ar face desigur zgomot, doamna sau domnul Grama s-ar trezi din somn („după cum vezi, ar suspina doamna Grama, a și început să ne deranjeze”), așa că încearcă mai bine să te gândești în altă parte; până când somnul o să te poarte din nou pe aripile lui dulci; spre dimineaţă însă, te trezești pentru a doua oară; nu numai obiectele din încăpere au de-acuma un contur mai ferm, ci și tapetul, cu trandafiri roșii și galbeni, legaţi cu câte o panglică verde, de pe perete; și, dacă ţi-a trecut setea, o altă „trebuinţă” mult mai presantă începe să-ţi dea târcoale; cu toate că doamna Grama a avut grijă să-ţi pună o oliţă sub pat, s-o folosești la nevoie noaptea – la closet nu se poate ajunge decât trecând prin dormitor – nu-ţi prea vine să te grăbești, să recurgi la ea; îngrozit, te gândești ia zgomotul pe care l-ai face, acel târâit foarte penibil și cât se poate de muzical în aceiași

timp; te faci roșu de rușine numai la gândul că un asemenea indecent zgomot ar putea ajunge până la urechile noilor taie gazde; nu-ţi rămâne, deci, altceva, decât să strângi din dinţi simţind cum bășica ţi se umflă din ce în ce mai tare, gata să plesnească, căci oricâtă rezistenţă îndârjită ai opune, firească și atât de omenească necesitate nu poate fi înfrântă în niciun chip; iar în clipa în care îţi dai seama că nu mai e nicio scăpare, te năpustești din pat, înșfaci cu o mână ţucalul care se află dedesubt și o mare fericire și ușurare te cuprinde, fericire care, din păcate, nu durează mult: îngrozit, constaţi că în loc să onorezi încăpătoarea oală de porţelan, faci direct pe covorașul din faţa patului și, cu toate că schimbi în grabă direcţia (în sfârșit, în oală se poate auzi susurul cel vesel), pe covor a avut timp să se întindă, deja, o pată destui de mărișoară, care, cine știe din ce pricină, pe măsură ce contururile i se precizează, începe să semene teribil de mult cu peninsula în formă de cizmă a Italiei… Aproape două ore trec – timp în care nu-ţi desprinzi privirea de pe pata cea rușinoasă cu speranţa, absurdă, c-o să se usuce şi-o să dispară – până când doamna Grama începe să trebăluiască în bucătărie – aprinde focul, dă drumul la robinet, zgomot făcut anume parcă să-ţi amintească de rușinoasa faptă, stă de vorbă cu lăptăreasa („Cum să nu se răcească timpul, doamnă, dacă a căzut bruma azi-noapte. De-acuma s-a sfârșit cu vremea bună. Nu m-aș mira să cadă și un pic de neaua”), curăţă ștergătoarea din faţa intrării, o bate cu o măturică, apoi începe să frământe niște aluat pentru colţunași; și, în tot acest timp, tu aștepţi să se facă ora la care va intra în odaia ta să te scoale; și ce ochi buni are doamna Grama, cât de repede ie observă ea pe toate; nici n-a închis bine ușa în urma ei, că pata cea scandaloasă de pe covoraș a și fost descoperită; zâmbetul sărbătoresc dispare cât ai clipi din ochi – se pregătea, probabil, să te întrebe dacă te-ai odihnit bine, ei, cum îţi place la noi, ar fi vrut ea să-ţi spună; dar înainte ca întrebarea să poată fi formulată, înainte ca ca să se desprindă de pe buzele subţiri ale doamnei Grama, înainte

chiar ca zâmbetul cel luminos să poată înflori în toată legea pe chip, pata în formă de cizmă – Italia cea de pe covor – sare în ochi cu o nerușinată lipsă de pudoare; se stinse așadar, zâmbetul cei vesel, dispărură cuvintele de bucuroasă întâmpinare!… Și acum ar fi bine să trecem cât putem noi de repede peste acest neplăcut accident, să ne astupăm chiar urechile, nu cumva să auzim zgomotul palmelor trase pe obrajii roșii ca para; nici măcar bâlbâielile tale rușinate să nu le mai auzim și să lăsăm să mai treacă o săptămână, vreme în care oala de noapte a putut fi folosită în cele mai optime condiţiuni: nicio picătură nu s-a mai întâmplat să se prelingă pe covor.

Între timp ţi s-a oferit din plin prilejul să te lupţi cu faimoasele șniţele de viţel, atât de uriașe, încât oricât ai mesteca și ai înghiţi tu, tot degeaba, nu reușești să le dai gata! Mesteci, mesteci – ai rămas aproape fără salivă în gură de atâta mestecat – mesteci cu răbdare și cu o tenacitate vrednică de lăudat, dar pe măsură ce mesteci șniţelele cresc, în ioc să se micșoreze. Și atunci începi să faci tot felul de mofturi, spre marea stupefacţie și enervare a doamnei și a domnului Grama. „Partea asta e grasă și nu-mi place”, spui cu o voce plângăreaţă și arăţi spre bucăţica de șniţel care ţi-a mai rămas în farfurie. „La noi e obiceiul să nu se lase nimic în farfurie”, spune doamna Grama. „E cu zgârci, nu intră cuţitul în șniţel”, se aude din nou vocea ta plângăreaţă. „Până nu mănânci tot ce ai în farfurie, n-ai voie să te ridici de la masă”, decide cât se poate de hotărât domnul Grama și se uită la tine cu niște ochi reci și îngheţaţi care te bagă în sperieţi. „E o bucată de friptură absolut splendidă”, spune doamna Grama și se ridică de la masă, începe să adune farfuriile și tacâmurile enervată. Vreau și eu să mă odihnesc puţin, spune ea, să mă culc măcar un ceas!”… Orice caznă are și ea un sfârșit, iar tu, Desideriu, ai găsit, până la urmă, un mod de-a scăpa de șniţelele cele interminabile: prinzi un moment când gazdele tale nu te observă – domnul Grama a aţipit un pic, tot așteptând să termini de mâncat, iar doamna Grama s-a apucat să spele vasele – iar bucata de șniţel din farfurie

dispare ca prin farmec sub masă, acolo unde se află Lord, care, complice versat, o termină cât ai bate din palme… într-ozi însă câinele, cine știe din ce pricina, uită de convenţia stabilită tacit între voi doi, iese de sub masă cu șniţelul uriaș în gură! Spre marea ta nedumerire, însă, domnul Grama nu spune nimic, intră în dormitor, de unde se întoarce cu o coală albă de hârtie și cu un creion bine ascuţit. „Să mergem în camera ta”, spune domnul Grama, păstrându-și același calm imperturbabil, și tu te ridici tremurând de pe scaun, îl urmezi înfricoșat, știind că nu trebuie să te aștepţi la nimic bun. Domnul Grama îţi zice să te așezi la masă, îţi pune coala de hârtie în faţă și-ţi dă și creionul. „Apucă-te de scris”, spune ei și-și trage un scaun cât mai aproape de al tău. „Nu știu ce să scriu”, spui tu, Desideriu, și te întorci spre domnul Grama, te uiţi nedumerit la el. „O scrisoare acasă”, spune el și-ţi trage scaunul mai în faţă, cu tine cu tot, ţi-l potrivește în așa fel, încât să ai condiţii optime pentru scris. „Am scris ieri”, spui tu cu jumătate de gură și te uiţi rușinat în pământ, gândindu-te la tonul destul de plângăreţ ai scrisorii expediate. „Dacă nu ai ce spune, ai să scrii ce-ţi dictez eu”. Iei, așadar, creionul și începi să scrii după dictare; abia ai scris primele cuvinte și vrei să te oprești, să te ridici de la masă, dar simţi pe umărul stâng apăsarea mâinii celui ce-ţi dictează, încât n-ai ce face, trebuie să scrii în continuare: „Dragii mei părinţi – scrii tu după dictare – aflaţi despre mine că sunt un mare ticălos. Domnul și doamna Grama mă îngrijesc cu multă dragoste, eu, însă, în loc să ie mulţumesc pentru grija arătată, arunc bucăţile întregi de șniţel sub masă, unde se află câinele, Lord. Drept care v-am scris și vouă ca să știţi și voi”… Domnul Grama mai citește o dată cele scrise, îndreaptă o mică greșeală de ortografie care s-a strecurat din nebăgare de seamă, apoi ia răvașul pune o sugativă deasupra, atent ca scrisul să se păstreze frumos, să nu apară cumva vreo pată de cerneală… „Am s-o expediez azi după-amiază, spune el calm. Tot am drum până la poștă”… Undeva, la capătul străzii, se aude strigătul răgușit al unui geamgiu, iar în

bucătărie, doamna Grama freacă de zor cuţitele cu nisip și îl ceartă pe Lord, care nu vrea defel să fie cuminte. O ființă supusă pângăririi, siluită pe nedrept ești în clipele astea tu, Desideriu, chiar dacă nu știi și nici nu înţelegi prea bine ce se întâmplă cu tine… încerci să-ţi faci temele la matematică, dar îţi vine destul de greu să te concentrezi asupra reguleî de trei simplă și nici măcar cu fluviile cele mari din America de Sud nu ai mai mult noroc. Te simţi obosit, stors parcă de orice vlagă, așa cum ţi se întâmplă să te simţi câteodată, vara după ce ai fost o zi întreagă la strâns fânul, ori ai bătut cu copiii mingea în livadă. Nici să plângi nu poţi, nici să te arăţi întristat în faţa altora nu-ţi vine s-o faci. Numeri doar zilele, așteptând rușinat și speriat reacţia celor de-acasă. Nu trece, însă, nicio săptămână și domnul director vine și te ia de la familia Grama. Te ajută să-ţi împachetezi lucrurile, în timp ce afară a început să ningă. „Doamne, ce ninsoare s-a putut porni”, spune domnul director, în timp ce străbateţi împreună orașul, trăgând după voi geamantanele.

Tu, Desideriu, stai în bancă – ești în clasa a treia de liceu – cu Korfanta Emeric, în penultima, lângă fereastră. Când lecţiile sunt prea lungi și plicticoase, urmărești ce se întâmplă afară, în curtea uriașă. Câte o pală de vint mișcă frunzele cireșului din faţa geamului. Cireș care poate oferi, de asemenea, cele mai neașteptate satisfacţii curiozităţii tale: primăvara e încărcat cu flori, apoi, spre vară, în perioada tezelor și a extemporalelor inopinate, cireșele se rumenesc de la o zi la alta tot mai tare! Ori de câte ori se întâmplă ca în faţa paginii albe a caietului de teză sau a foii de extemporal, să simţi o imensă sfârșeală – izvorâtă din sentimentul că tot ceea ce ai știut, tot ceea ce te-ai străduit să-ţi bagi cu forţa în cap, s-a spulberat, deodată, ca prin farmec, s-a risipit, așa că n-ar fi de mirare ca foaia să rămână albă până când se va auzi sunând clopoţelul – începi să numeri cireșele de pe fiecare creangă, încercând să socotești în gând cam câte ar putea să fie în tot cireșul! Ai putea să copiezi, desigur, din carte – de la vecinul tău, Korfanta, slabă nădejde să te poţi inspira în vreun fel,

pagina lui de caiet arătând, parcă, și mai sfidător de albă decât a ta – dar un asemenea efort îţi repugnă în clipa de faţă, când mult mai plăcut e să te uiţi la cireșele cele frumos rumenite, la cerul înalt și albastru pe care zboară berzele, și să te gândești, de pildă, la vacanţa de Paști, de care te despart doar două săptămâni, Ia costumul cel nou, cumpărat săptămâna trecută de domnul director. (Cum o să te scoli, adică, dimineaţa și din pat ai să-ţi arunci privirea asupra costumului frumos împăturit, pe scaunul de lângă noptieră. Să fii îmbrăcat cu costumul cel nou, în timp ce te îndrepţi spre biserică, să treci pe lângă unui și pe lângă altul și toată lumea să se uite cu admiraţie la tine, poate exista o altă bucurie mai mare?! Și o și auzi pe doamna Letiţia spunându-ţi: „Fii atent, Desideriu, să nu te așezi cumva în iarbă cu el. Are o culoare sensibilă, imediat se înverzește! Și la vopseaua de ouă sa fii atent, că nu se mai duce. Fii și tu mai cruţători”) E foarte plăcut, nu-i așa? să te lași în voia unor visări atât de minunate, în loc să-ţi scormonești mintea ca să-ţi amintești nu știu care vârf din munţii Dinarici! Și când te uiţi la caietul lui Korfanta, vezi că nici el nu s-a prea omorât cu știinţa: a scris, ce-i drept, două-trei rânduri, dar o pagină albă e, oricum, mai de efect, mai misterioasă decât niște rânduri de prostii înșirate alandala! Triumfător și sfidător în același timp, te îndrepţi spre catedră și pui deasupra celorlalte teze caietul cel neatins! „Cum a fost?” te întreabă profesorul de geografie. „Ușor, spui tu, nici nu ne-am așteptat să ne daţi așa de ușor”…

Nu tot timpul, însă, trebuie să te uiţi pe geam, să numeri cireșele de pe o creangă, nu toate lecţiile sunt la fel de plicticoase! Să nu uităm că de două ori pe săptămână aveţi limba franceză cu domnul profesor Papavoin, venit tocmai de la Douville – frumosul oraș de pe malul mării, cu vestita lui plajă –, ca să vă înveţe limba lui Racine și Moliere; domnul Papavoin, care în tinereţea lui a fost boxer, amănunt aflat cine știe cum, dar de un mare efect asupra voastră. Un fel de aureolă romantică înconjoară, din pricina asta, silueta cam durdulie acum a

fostului boxer care vă învaţă verbele neregulate și îngrozitor de dificile ale limbii franceze. Domnul Papavoin care, atunci când se supără, pune tuturor elevilor, de la primul până la ultimul din catalog, zero tăiat în patru, cu creionul însă ca să-l poată șterge mai ușor, de îndată ce-i trece supărarea și iată-l intrând în clasă, strigând catalogul, stâlcind numele elevilor în mod intenţionat, ca să vă ofere vouă prilejul să vă distraţi; și, în timpul ăsta, Korfanta își părăsește locul lui din fundul clasei și se așază în banca întâi, bancă a cărei destinaţie e foarte precisă: în ea domnul Papavoin îi așază pe „Ies turbulents”, pe cei ce fac multă gălăgie și-i bruiază lecţiile, îi izolează în felul ăsta de ceilalţi elevi. „Les turbulents!” strigă domnul Papavoin cu voce de tunet la începutul fiecărei ore și-i numește pe cei în cauză. Iată însă că Emeric Korfanta nu mai așteaptă să fie strigat; singur își ocupă locul din prima bancă și, în timp ce domnul profesor continuă să-i treacă pe cei absenţi în catalog, făcându-se că nu-l observă, a și început să se pregătească pentru meciul a cărui desfășurare aici în clasă e mai mult decât sigură; își scoate, prin urmare, haina, își sufulcă mânecile la cămașă – apar două braţe subţiri și pistruiate! –, își duce pumnii în faţă, aplecându-se mult peste bancă într-o poziţie gata de atac, și încremenește așa, privindu-l fix pe profesor, în timp ce acesta continuă să nu-l bage în seamă. N-avem timp de prostii astăzi, spun parcă gesturile sale aferate, ne-așteaptă, nu-i așa, o mulţime de verbe neregulate, nu ne arde nouă de box, ori de cine știe ce alte prostii.

Korfanta știe că rezistenţa îndârjită a domnului Papavoin se va topi așa cum se topesc primăvara ţurţurii de gheaţă, el are răbdare și așteaptă, aplecat deasupra băncii cu pumnii în poziţie de atac. „Les turbulents”, strigă domnul Papavoin. *„Ici!”* și arată banca cu un gest măreţ, ignorându-l în continuare pe Korfanta, vie și foarte expresivă întruchipare, dacă se poate spune așa a ispitei, a acelei ispite căreia domnul Papavoin caută să-i opună, încă, rezistenţă, s-o ocolească. Ademenitorul îl cunoaște însă mult prea bine pe cel ce urmează să fie sedus, el știe

că puterea de rezistenţă a profesorului are și ea o limită; de altfel, privirile sale au și început să alunece – așa, numai cu coada ochiului – spre boxerul cel mititel care, prinzând curaj, începe deodată să-și miște cu o mare repeziciune pumnii prin aer, provocându-l cu nerușinare: haide, nu te mai lăsa atâta îmbiat, spun parcă gesturile lui, un mic meci, așa, scurt, scurt de tot, înainte de a trece la verbele neregulate. „Astăzi nu avem timp, spune domnul Papavoin, fără o prea mare convingere, avem niște verbe foarte grele, și clasa întreagă simte că deja a început să cedeze, ispita fiind mult prea marc; așa că de-acuma Korfanta poate ieși din bancă, poate chiar să facă un pas spre catedră și, după câteva mișcări rapide cu pumnii strânși, spre profesor, să încremenească în poziţie de atac, uitând use fix ia el. „Bine”, spune domnul Papavoin, moale, cedând, în sfârșit. „Dar numai *cinq minuits,* nu mai mult! Se uită la ceas, și-l desprinde de ia încheietura mâinii lui păroase, îl așază pe catedră, deasupra catalogului, își scoase sacoul cadrilat și în clipa în care domnul Papavoin a rămas numai în cămașă – o cămașă din mătasea cea mai fină – Korfanta se și repede la el, începe să atace cu toată puterea; prinzându-l descoperit, domnul Papavoin își pierde o clipă cumpătul; își revine însă, așa că meciul poate continua, fostul boxer fiind în permanenţă foarte atent ca nu cumva să-l lovească din greșeală prea tare pe puști; în schimb, Korfanta nu-l menajează defel, lovește pe unde apucă, chiar într-un anumit loc foarte sensibil, cu toate că regulamentul interzice, după cum bine se știe, o asemenea lovitură. Jocul se întrerupe, un minut sau două, domnul Papavoin părăsește clasa strigând în gura mare: *„Cochon, cochon, merde”.* Se reîntoarce repede înapoi și partida continuă. Întreaga clasă freamătă de emoţie, „periuţele” și premianţii îl ovaţionează pe profesor, repetenţii și „ies turbulents” sunt alături de Korfanta și-l aplaudă ori de câte ori reușește să-l atingă zdravăn pe adversar. Bineînţeles că partida nu durează doar cinci minute și atât verbele cele neregulate» cât și „Capra domnului Séguin” sunt date cu desăvârșire uitării și când

sună clopoţelul, domnul profesor de franceză, partenerul său de joc și de altfel întreaga clasă nici nu-l aud, atât de înfierbântaţi sunt cu toţii, atât de prinși sunt de spectaculoasa partidă de box care pare a se termina, totuși, în favoarea domnului Papavoin. Abia când sună a doua oară, de intrare, se dezmeticesc jucătorii. Și în timp ce întreaga clasă îl aplaudă pe învingător, acesta, transpirat și fericit, își îmbracă vestonul cadrilat, din postav franţuzesc, și părăsește val-vârtej clasa, însoţit de urletele și tropăiturile elevilor aduși într-o stare de excitaţie aflată la limita nebuniei.

În primele zile, Desideriu dormi în aceeași cameră cu domnul și doamna Szabó; apoi în sufragerie se improvizează un fel de pat, destul de tare, la început. Noile tale gazde par a fi oameni cumsecade; nici vorbă să te oblige să mănânci mai mult decât ai tu poftă; ai scăpat, deci, de șniţelele care nu se mai terminau, și viaţa se anunţă a fi mult mai plăcută și mai lipsită de griji. Cei mai frumos e seara, când doamna Anette, fiica domnului și a doamnei Szabó, căsătorită doar de o lună cu domnul Carol Semnic, cântă la pian și tu stai în spatele ei și ai grijă să întorci pagina partiturii, ori de câte ori pianista îţi face semn cu capul; uneori se întâmplă să cânte și tânărul soţ la vioară; doamna Anette și domnul Carol se iubesc foarte mult. De dimineaţă până seara, când sunt acasă și nu ia școală – tinerii însurăţei fiind învăţători amândoi – ei nu par a face altceva decât să se îmbrăţișeze și să se sărute aproape tot timpul: e destul să deschizi o ușă și să dai peste ei, stând pe o canapea strânși îmbrăţișaţi, să intri în bucătărie și să-i descoperi sărutându-se lângă plita încinsă și când o vezi pe doamna Anette, roșie la faţă, nu știi dacă soba care pripește foarte tare e de vină, sau de vină sunt sărutările cele înfocate ale tânărului ei soţ. Iar în timp ce tu îţi faci lecţiile, ei se hârjonesc prin toată casa! Se trântesc uși și se scot ţipete scurte, lasă-mă, ești îngrozitor, spune doamna Anette, m-ai strâns așa de tare încât, uite, nici nu-mi pot mișca mâna din încheietură, ești un prost, asta ești; Desideriu, vino te rog și ajută-mă să-l

batem pe domnul Carol, ţine-l bine de mâini, că am eu grijă să lovesc pe unde trebuie; aţi înnebunit amândoi, v-aţi pus să mă desfiinţaţi, ori ce, spune domnul Carol printre hohote de râs; ce zici, spune doamna Anette, îl luăm și pe Desideriu cu noi la film, îl trimitem pe el să cumpere bilete, prostule, m-ai pișcat îngrozitor, uite că s-a și învineţit; dacă e așa, ce-ar fi să-i lăsăm pe domnul Caro! acasă, să ne pregătească cina, și dacă e băiat cuminte o să-i povestim și lui filmul; ce zici de rochia asta, Desideriu, domnul Carol mi-a cumpărat-o, e minunată, culoarea, mai ales, e splendidă, și e ușoară ca un fulg; mi-a făcut o surpriză extraordinară, aseară, când a venit cu ea, nu mi-a spus nimica, a lăsat-o pe pat, așa, ca din întâmplare.

Și tu, Desideriu, îţi faci zilnic lecţiile pe măsuţa din faţa ferestrei, măsuţă pe care, în fiecare după-amiază de sâmbătă, domnul Szabó își pregătește predicile pentru a doua zi; se urcă sus, în amvon, domnul Szabó și de acolo îi ceartă ori îi povăţuiește pe credincioși, citind predica scrisă mărunt, pe un caiet cu pătrăţele; cum tu nu știi ungurește, n-ai cum să înţelegi ce spune, totuși stai în biserică până se sfârșește slujba, când preotul, împreună cu credincioșii, cântă un imn; cel mai mult îţi place însă să-l ajuţi pe domnul Szabó să cânte la orgă; tu apeși cu piciorul pe pedală și domnul Szabó spune: „Să cântăm acum ceva din Johann Sebastián Bach” și sunetele orgii te asurzesc aproape, așa sunt de puternice; sâmbăta, deci, în timp ce domnul Szabó își pregătește predica pentru a doua zi, tu, Desideriu, faci baie, împreună cu domnul Carol în bucătăria din curte. E cald în bucătărie, ca într-o etuvă, și în mijlocul ei tronează cazanul uriaș cu apă fierbinte; primul la rând e domnul Carol; se dezbracă și intră în cazanul cu apă îngrozitor de fierbinte, trupul lui mare se face roșu, faţa i se congestionează; poţi să pui puţină apă rece, e prea fierbinte, se roagă el de tine și când iese din cadă, cu trupul șiroind de apă, te pune să-l freci bine pe spate cu prosopul; apoi apa e schimbată, e rândul tău deacuma să te dezbraci, ceea ce și faci ușor stânjenit, te cam rușinezi să rămâi în pielea goală în faţa unui străin; nu

te rușina, spune domnul Carol, suntem bărbaţi, ce dracu'; apa fierbinte deschide porii, îţi explică el, iese toată transpiraţia și murdăria; la început e mai greu, apa e tare fierbinte, după aceea te obișnuiești însă; uite cum au asudat ferestrele din pricina aburilor, spune domnul Carol, nici nu se mai poate vedea afară; baia asta, adaugă el în timp ce se îmbracă, mi-a făcut o poftă teribilă de mâncare, sper că ne-a pregătit Anette ceva bun; niște ficăţei de pui la tigaie, cu varză murată, ce zici, nu-i așa că ne-ar prinde bine la burţile noastre lihnite; de-acuma ai stat destul, spune domnul Carol, ieși și șterge-te repede cu prosopul, să nu răcești; freacă-te bine să se pună sângele în mișcare; dă-mi-l să te frec eu pe spate cu ei, așa, băiatule, auleo, dar jigărit mai ești, îţi poate omul număra coastele atât ești de slab.

Patul tău, Desiderio, e chiar în faţa ferestrei și în nopţile de iarnă, spre dimineaţă, te trezești în camera friguroasă – soba de tuci se răcește repede – și te uiţi cum ninge afară. Fulgii se văd plutind ușor prin lumina tulbure, zidul cenușiu al bisericii le folosește drept fundal. În camera. tinerilor căsătoriţi se aprinde lumina; poţi să-ţi dai seama de acest lucru după dunga luminoasă care se strecoară pe sub ușă, după șoaptele doamnei Anette care nu-și găsește, ca de obicei, ciorapii, ce l-o spune ea pe ungurește domnului Carol nu poţi să știi, dar încep amândoi să râdă pe înfundate, o glumă, probabil, puţin piperată, apoi tânăra soţie deschide încetișor ușa să nu te trezească, trece prin camera ta, numai în furou și în vârful picioarelor, spre bucătărie, se aude apa ia robinet curgând, apoi doamna Anette, tot în vârful picioarelor și zgribulită de frig, fuge înapoi spre dormitor; tu închizi repede ochii, te faci că dormi; ușa se deschide iarăși, domnul Carol, în chiloţi negri de fotbal, trece la rândul lui prin odaie, din nou se aude robinetul în bucătărie, apoi ușa de la sobă și tu, Desideriu, privești fulgii cei leneși care continuă să cadă afară, din ce în ce mai deși și mai năuci, asculţi cântecul vesel al focului din bucătărie și o dulce, o foarte suavă și delicată bucurie te încearcă; te ridici puţin în

capul oaselor, să poţi vedea mai bine curtea acoperită de ninsoare, fântâna arteziană, siluetă neagră și ursuză pe albul cel imaculat; gata îmbrăcaţi, tinerii însurăţei trec prin camera ta, domnul Carol poartă o pălărie nouă și un palton cu blană la gât, doamna Anette și-a luat și ea manșonul din blană de astrahan, și-a pus de asemenea o căciuliţă nostimă și o poșetă care se asortează perfect cu căciuliţă; nu uita, Desideriu, îţi spune doamna Anette în șoaptă, de îndată ce vede că eşti treaz, să iei bilete la film, când ieși de la școală, ţi-am lăsat banii pe masă, lângă scrumieră; uită-te, draga mea, ce frumos ninge, spune domnul Carol și-i cuprinde umerii cu o mână, o trage spre el și amândoi rămân o clipă nemișcări, privind zăpada care continuă să cadă, cu fulgi tot mai mari și mai deși; poate ar fi trebuit să-ţi pui bocancii, spune doamna Anette, o să-ţi îngheţe picioarele în pantofi, sau cel puţin niște ciorapi mai groși, apoi pleacă, se grăbesc foarte tare amândoi, pe o vreme ca asta e mai bine să pleci din timp; Desideriu, strigă doamna Szabó din dormitor, cu o voce ușor plângăreaţă și somnoroasă încă, e cam timpul să te scoli și tu, vezi, dragul meu, dacă a pus Carol laptele la fiert, să nu curgă în foc; mă scol și eu imediat să-ţi fac cafeaua, dar nu știu ce am astăzi că nu mă simt prea bine; mă cam doare capul, s-ar putea ca ieri, la biserică, să fi tras puţin curent; ce-i cu banii ăștia de pe masă, întreabă doamna Szabó; sunt pentru bilete la film, îi spui tu. la „Venera oarbă”; nu-mi plac filmele triste, spune doamna Szabó, mă impresionează prea tare; de Paști am fost la un film care m-a emoţionat în așa un hal, c-a început să mă doară inima; ţi-l povestesc, dacă vrei; nu cred că am timp, doamnă, mi-e frică să nu întârzii la școală; ţi-l spun în două cuvinte, spune doamna Szabó; e vorba despre o mamă care rămâne de timpuriu văduvă și își crește cu mare greutate fiul care e un băiat foarte neastâmpărat și îi face mimai necazuri; într-o zi pleacă cu o barcă pe râul din faţa casei și se înecă; ea înnebunește de durere și, la sfârșit, aleargă de-a lungul malului și presară trandafiri, îi aruncă în apă unul câte unul; și acuma, când îmi aduc aminte, mă înfior,

uite cum mi s-a făcut pielea, spune doamna Szabó stând pe scaunul din faţa plitei din bucătărie; să văd dacă ţi-ai pus ciorapii groși, nu m-ai ascultat, constată ea supărată, o să-ţi îngheţe picioarele, ai să *vezi*; bocancii ăștia au o piele care absoarbe umezeala, i-am pus lângă sobă și uite că și acuma sunt umezi; nu mai am timp să-i schimb, dacă nu plec chiar acuma, am să întârzii; și iată că în drum spre școală, te întâlnești cu Korfanta care are o mină ca de înmormântare; ce-i cu tine, îl întrebi; s-au încleștat maxilarele, spune, nu pot să vorbesc, nu mai pune atâtea întrebări; și mergeţi o vreme iară să spuneţi nimic, Korfanta e din ce în ce mai întunecat la chip și când ajungeţi în dreptul cofetăriei lui Dordea, Korfanta șuieră printre buzele care abia i se întredeschid, tétanos, mor de tétanos, nu e nicio salvare; să mergem repede la un doctor, îi spui tu lui Korfanta, trebuie să te salveze; mi-a intrat un cui în picior, spune colegul tău de bancă, șuierându-și în continuare cuvintele, s-a infectat și am făcut tétanos; să ne grăbim, spui tu, și iată că urcaţi amândoi în grabă scările, sunaţi la soneria doctorului Goldiș; ce-i cu voi, întreabă doctorul, vreţi să chiuliţi de la școală ori ce, să vă dau un certificat medical; nu-i vorba de niciun certificat, îi explici tu doctorului, prietenul meu are tétanos; mor, șuieră printre dinţi Korfanta și se sprijină de tine care îl susţii să nu cadă; hai, intraţi, spune doctorul, intrigat și amuzat în aceiași timp; mi-au înţepenit fălcile, spune Korfanta cu o voce de înmormântare, nu pot să mi le mișc; i-a intrat săptămâna trecută un cui în talpă, îi explici tu, în timp ce Korfanta a și început să se descalţe; stai să văd, spune doctorul și îl prinde de falcă; cu o mișcare rapidă i-o mișcă într-un anumit fel, încât durerea dispare ca prin farmec; lasă bocancu, spune, la ce să-ţi mai miros picioarele, n-ai nimica, ai văzut o prăjitură și ai salivat prea mult; totuși, hai să-ţi văd și talpa piciorului, nu cumva să se fi infectat; n-ai nimica, spune, pentru timpul cât l-am pierdut cu voi, o să vă rog și eu să-mi faceţi un serviciu: vă duceţi până la colţ și-mi umpleţi sifoanele astea, ce părere aveţi?

„Iar acum, spune doamna Anette, o să-l luăm pe

Desideriu cu noi; e păcat să nu facă și el o plimbare cu sania; își termină lecţiile când ne întoarcem, n-o să stăm mult, mergem până spre Dealul Viilor, ieșim puţin din oraș; e într-adevăr splendid, chiciura parcă e o dantelă fină, nu-i așa, Desideriu? spune doamna Anette. Urcă-te în faţa mea, spune. Vino mai aproape să încăpem toţi, iar tu, Carol, ai un fund mare și ocupi prea mult loc; cu cât ne înghesuim mai mult, cu atât o să ne fie mai cald… Simţi cum îţi gâdilă ușor obrazul părul de culoarea grâului copt al tinerei doamne Anette, simţi mirosul aspru și pătrunzător al buclelor ei care aproape că-ţi acoperă fata; nu poţi vedea, din pricina părului ei, apa tulbure a Timișului peste care tocmai treceţi acum; ce cal splendid, spune doamna Anette și, cum staţi pe sania lungă unul în poala la celălalt, trupul ei cald, precum și cel din faţa ta, al domnului Carol, te apără de șfichiuirea aspră a vântului îngheţat; vânt care împrăștie în jurul vostru pulberea fina a zăpezii, încât sania pare înfășurată într-o aureolă albă și strălucitoare; ajungeri, în sfârșit, la periferia orașului, mergeţi de-acum pe străzi lăturalnice și liniștite și din ce în ce mai tare începe să bată vântul, trece pe lângă urechile voastre roșii ca sfecla, ţiuind mânios și întărâtat parcă, dar vouă nici că vă pasă; doamna Anette a început să cânte, în gura mare, aburul răsuflării ei îţi încălzește ceafa; căciula asta a ta, Desideriu, spune ea, a rămas prea mică, degeaba încerc eu să ţi-o vâr pe urechi, pot trage de ea oricât, tot nu intra, am să ţi le încălzesc uite așa, n-am să las să-ţi îngheţe și să rămâi fără urechi, spune ea și palmele ei calde îţi cuprind amândouă urechile; am eu o căciuliţă în poșetă, spune doamna Clarisa, care stă în faţă, chiar în spatele domnului Cornel, care mână calul, îl lovește cu necruţare peste crupele lui strălucitoare, roșcate, transpirate de-acuma; ce fetiţă drăguţă, spune doamna Anette și începe să râdă, uite ce bine îi stă cu căciuliţă; nu vă bateţi joc de băiat, spune domnul Carol, afurisite mai sunteţi, nu scapă nimeni de gura voastră; acrul curat, spune domnișoara Vera, mi-a făcut o foame de lup; poţi să mă mănânci pe mine, spune domnul Carol, eu nu mă supăr; vreau carne mai fragedă,

spune domnișoara Vera și începe să râdă, vai, strigă ea, mi-a intrat zăpadă în gură; așa-i dacă nu stai liniștită și nu te astâmperi, spune domnul Cornel; ce ziceţi, spune domnul Carol, de un păhărel cu ţuică fiartă, cu boabe de piper și enibahar, fierbinte, fierbinte, să alunece pe gâtlej, așa, ca uleiul; norocul vostru cu mine, spune doamna Anette, m-am gândit eu la toate, de ce credeţi că am luat termosul de-acasă, ce credeţi voi că am eu în termos; ceva cald și dulce, spune domnul Carol; când ajungem la Dealul Viilor facem un scurt popas, spune domnul Cornel, să se odihnească și calul, săracul de el; sigur că da, spune cu compătimire domnișoara Vera, e tot transpirat, prea am ţinut-o într-un trap tot timpul; și de-acum aţi ajuns la Dealul Viilor, coborâri din sanie, vă dezmorţiţi picioarele; am înţepenit de tot, se plânge domnișoara Vera, uite că nici nu pot să mă mișc, și nici nu-și termină bine vorba și devine ţinta vie a mai multor bulgări de zăpadă, nu vă sfătuiesc să vă puneţi cu mine, strigă ea furioasă, vă arăt eu vouă dacă e pe așa, hai fetelor să-i facem harcea-parcea pe bărbaţii ăștia, prea și-au luat nasul ia purtare; tu, Desideriu, să treci de partea noastră dacă nu vrei să fii și tu bătut măr și, într-adevăr, treci în tabăra lor, îi trădezi pe bărbaţi; patru contra doi, nu-i drept, încearcă să spună domnul Cornel, dar un bulgăre uriaș îi astupă repede gura și iată-i în cele din urmă pe cei doi vajnici luptători de sex masculin trântiţi la pământ, făcuţi una cu zăpada, acoperiţi chiar de mormane de zăpadă, în timp ce femeile, roșii și aţâţate foarte, ajutate fiind de Desideriu, nu-i cruţă defel; ei, de-acuma o fi de ajuns, spune domnul Carol gâfâind obosit, ne dăm bătuţi; tu, Anette, vezi ce-i cu ţuica aceea cu care te-ai lăudat, nu te facă ai uitat de ea; și iată că termosul, din care ies aburii calzi, trece din mână în mână, în timp ce deasupra poienii în care vă aflaţi începe să cadă o fulguială ușoară; sa ne întoarcem, spune doamna Anette, într-un ceas, cel mult, se întunecă, n-are rost să întârziem prea mult; de ce să ne grăbim, spune domnișoara Vera, să mai stăm, e absolut splendid; uitaţi-vă numai la pomi, spuneţi dacă aţi văzut vreodată ceva mai magnific; dacă i-

ai vedea pictaţi, spune domnul Carol, nu ţi-ar veni să crezi că așa ceva există cu adevărat; a început să mă ia cu frig, spune doamna Anette, zgribulindu-se, eu zic să ne întoarcem; Desideriu, spune domnișoara Vera, mai pune-ţi o dată, te rog, căciuliţa, îţi stă așa de nostim cu ea; v-am spus să lăsaţi băiatul în pace, spune domnul Carol, să nu vă mai legaţi de el; vai, spune doamna Clarisa, și se sprijină de un pom care se scutură și o acoperă de sus până jos de zăpadă, m-a ameţit ţuica voastră, au început toate să se învârtă cu mine, vă mărturisesc ca sunt beată; să te iau în braţe, draga mea, spune domnul Cornel, să te duc până la sanie; nu te mai lăuda, sunt prea grea să mă poţi duce, vorbesc serios, din toamnă până acuma m-am îngrășat cu două kilograme; ai grijă, spune domnul Carol, să nu fie cumva vorba de altceva, poate la vară, cine știe, ne inviţi la botez; nici pomeneală, spune doamna Clarisa și începe să râdă, nu mă grăbesc, gândiţi-vă cum aș arăta cu burta mare, mă înfior toată numai gândindu-mă; haideţi de-acum, spune domnul Carol, mie au început să-mi îngheţe picioarele, a fost frumos, dar de-acuma e de ajuns; și, în timp ce vă întoarceţi, ninsoarea se înteţește și ea, vremea, în schimb, se face mai blândă; s-a înmuiat frigul, spune domnul Cornel, nu mai e ger; dacă o ţine tot așa, spune domnul Carol, până deseară se așterne neaua serioasă; „Afară ninge liniștit, și-n casă arde focul”, începe să declame, în gura mare, domnișoara Vera celebra poezie a Iui George Coșbuc și din nou treceţi pe uliţele cele dosnice și liniștite, ajungeţi iar în centru, treceţi peste podul pe dedesubtul căruia curge apa cea tulbure a Timișului, pe jumătate îngheţat, vă apropiaţi de casă; întâi ne oprim la noi, spune doamna Clarisa, să luăm o mică gustare, a pregătit mama niște aperitive; nu e cine știe ce, așa, ceva de băgat în gură, am și un vinuleţ bun, spune domnul Cornel; eu vreau vin fiert cu scorţișoară, spune domnișoara Vera, am un chef teribil să mă îmbăt, să mă fac criţă, strigă ea în gura mare; nu cred, spune domnul Carol și zâmbește ușor provocator; ai să vezi, ai să vezi dacă n-am să mă îmbăt, îl amenință domnișoara Vera; vai, spune

doamna Anette, abia acum observ, Desideriu, ce urechi lungi ai; v-am spus să-l lăsaţi în pace, v-am spus să nu vă mai legaţi de băiat; sigur că da, spune domnișoara Vera, e protejatul meu, și intre timp sania continuă să alunece ușor, învăluită într-un nor alb de zăpadă.

CASA

Își făcuseră obiceiul să se întâlnească în zori, la ceasul ia care ziua se îngână cu noaptea. Bătrânul Goian își trăgea un scaun lângă patul lui și rămâneau liniștiţi o vreme iară să-și vorbească. Fusese, de altfel, destul de greu să se obișnuiască din nou unul cu celălalt. Doar de foarte mulţi ani – aproape o jumătate de veac! – nu le fusese dat să fie împreună…

La început nici nu prea avură ce să-și spună. Se măsurau numai din priviri, cu speranţa tacită că tăcerile vor spune mai mult, decât ar fi putut spune cuvintele vreodată… Anii s-au dus, au zburat, el trebuie să aibă acum cam tot atâţia ani cât a avut bătrânul când s-a săvârșit, în toamna aceea friguroasă. Da, domnul director își amintește perfect: era la sfârșitul lui octombrie (abia terminase Școala pedagogică, tânăr învăţător, însurat numai de câteva luni cu Letiţia), când se trezi că-i intra în clasă Mitru Cărăbaș și se oprește în dreptul ușii, așteptând să se sfârșească rugăciunea („Doamne, doamne, ceresc tată, noi pe tine te rugăm, luminează-a noastră minte, lucruri bune să-nvăţăm”) … iar copiii se uitau miraţi, când la unul când la celălalt, bucuroși că vor avea o zi liberă… „Când a murit?” O întrebase el pe Mitru (în clasă se lăsase o liniște grea, școlarii nu îndrăzneau nici măcar să respire). „Azi-dimineaţă, pe ia nouă, îi răspunsese Mitru trecându-și încurcat mâna dreaptă peste capul tuns chilug, cu părul de un deget numai și cărunt. „Trecem pe la doamna s-o luăm și pe ea. Să se odihnească numai caii, am ţinut-o tot într-un trap și or fi frânţi de oboseală”…

Acum, stau din nou unui în faţa celuilalt, doi moșnegi, cam de aceeași vârstă amândoi. Bătrânul Goian s-a așezat cu sfială pe o margine a scaunului, de parcă prezenţa iui pe tărâmul lumii acesteia ar fi fost cu totul surprinzătoare

chiar pentru el și, în același timp, cât se poate de inoportună. „Prea mult nici n-am să stau, spusese el încă la început, foindu-se neliniștit pe scaun. Și așa îmi pare rău că te-am sculat cu noaptea în cap, când îi somnul mai dulce... Pentru asta te-am și dat la școală, spuse, și începu să râdă înfundat, cuprins de o neașteptată veselie, să poţi dormi cât ai poftă, ca domnii!” „S-au dus vremurile, se plânse domnul director și oftă lung, bătrânește, când puteam dormi așa, pe săturatelea. Acum, trei-patru ceasuri de somn, pe noapte, și sunt mulţumit. Mă trezesc devreme și până se face ziua albă afară, tot cu ochii în grindă stau, nu se mai lipește somnul, de ei, fie ce-o fi”... „Pară-ţi bine că ești sănătos, spuse bătrânul Goian, mulţumește-te și cu atât, nu fi așa de pretenţios”. „Nici nu mă plâng, spuse repede domnul director. De dus, o mai duc așa patru-cinci ani”... „O duci și mai mult, nu-ţi fie frică, îl încuraja bătrânul. Tu nu ai fost așa muncit de copil ca mine... Nici n-am avut împliniţi cincisprezece ani când m-a dat tata la pădure, la făcut stânjeni, unde-i mai greu! Căram stânjenul în spate, dar de plâns nu m-am plâns, am tăcut mâlc... Mi-am făcut și eu un rost după aceea, dar să știi tu că nu m-am scăldat niciodată în bani... Când a început să-mi meargă bine, aţi crescut voi, v-am ţinut pe la școli, am avut cheltuială”... „Cu noi nu te știu purtându-te altfel, decât numai aspru”, spuse domnul director fără pic de imputare însă în glas. „De răsfăţat, știu că nu v-am răsfăţat”, recunoscu bătrânul și se uită întrebător la domnul director, să vadă dacă îi mai poartă și acuma pică sau l-a iertat. Domnul director privea drept în tavan, pe deasupra capului său, și faţa sa arăta obosită și indiferentă. „N-am de ce mă plânge, spuse bătrânul cu glas moale. Nu vreau să-ţi fac niciun fel de mustrare”. „Ba sămi faci!” strigă bătrânul Goian și își trase scaunul cât mai aproape de patul celui culcat; se aplecă din nou deasupra lui, voind să-i vadă ochii mai bine, să știe ce gândește. „Numi place să vorbim despre lucrurile care s-au petrecut în ultimii ani, înainte de a te sfârși, spuse domnul director. De multă vreme le-am și uitat”. „Nu trebuia să le uiţi”, spuse

bătrânul, apoi se gârbovi și se făcu mai mic, ros parcă de remușcări, de dureroase păreri de rău. „M-am schimbat, știi tu din a cui pricină”, recunoscu el; și amintirea unor vechi, și aproape uitate întâmplări, îl mâhni atât de mult, încât începu să lăcrimeze. Lacrimile îi curgeau pe obraz; și le șterse cu dosul palmei și-i tremura capul. „Ţi-amintești, îl întrebă domnul director căutând să-l abată de la gândurile lui, cum ne strigai pe timpul când eram noi copii? Nu ne spuneai pe nume, pentru fiecare aveai o poreclă. Soră-mea era «fata», iar pe mine m-ai poreclit «ăl cu capul mare». «ăl cu capul mare, strigai, mat lasă cartea, tu nu vezi că nu-i niciun lemn tăiat? Cu ce vrei să facă mumă-ta mâncarea?» «Spune-i lu’ „ăl cu capul mare” să aprindă lampa. Ori văd că vă place să orbecăiţi pe întuneric» îi spuneai „fetei”… Nu cred c-a scăpat unul în sat pe care să nu-l fi botezat. Ai avut grijă să-i găsești fiecăruia o poreclă”… „Așa am fost eu – recunoscu bătrânul și se înveseli aducându-și aminte –, mai spurcat la gură”, spuse.

„Înainte de a te sfârși, începu să povestească domnul director, când s-au adunat vecinii și o babă ţi-a pus o lumânare aprinsă în mână, s-a apropiat de patul în care erai culcat Petrică al lui Făraș, pe care tu îl porecliseși Mâţu. Și când a văzut că ești gata să-ţi dai obștescul sfârșit, Petrică s-a aplecat plângând deasupra patului și te-a întrebat, printre sughiţuri, dacă îl recunoști. Voia să vadă dacă nu ţi-ai pierdut minţile, dacă mai ești în stare să recunoști pe unul și pe altul. «Mă recunoști, vecine?» a strigat Petrică cât a putut de tare și se prăpădea cu lacrimile, încerca să te cheme înapoi, să nu te lase să pleci pe lumea cealaltă, să te mai ţină printre cei vii. Și atunci ţi-ai descleștat cu greu fălcile pe care moartea ţi le și înţepenise de-acuma; ai vrut, pesemne, să râzi, dar n-ai mai fost în stare; buzele ţi s-au încreţit și s-au strâmbat. Ai bolborosit ceva, dar așa de încet și neclar, că nu s-a înţeles nimic din ce spuneai. Și atunci Petrică s-a aplecat și mai mult deasupra patului, și-a lipit aproape urechea de gura ta; voia cu orice preţ să afle ce vrei să spui: cine știe ce

taină o fii și era mai mare păcatul ca el s-o scape și să n-o afle! «Mâţu, Mâţu», ai șoptit drept în urechea lui, de mai multe ori la rând, nu o singură dară; și te-ai străduit să vorbești clar, să se înţeleagă bine ce zici… După aceea, ai închis ochii și te-ai sfârșit». „Mâţu ăsta, își aminti bătrânul Goian, a fost un om curios. N-a avut noroc, toate muierile l-au lăsat, niciuna n-a vrut să stea cu el mai mult de-o săptămână! O săptămână-două, cum îţi spun, și închideau ușa pe dinafară, se făceau nevăzute, dispăreau de parcă ar fi intrat în pământ! Mâţu le căuta ei, dar și ele aveau grijă să se ascundă, nu se lăsau prinse cu una cu două. Dacă vedea că nu-i chip să dea de ele, se așeza pe un scăunel în faţa casei, își lua capul în mâini și începea să plângă. «Ce viaţă o fi și asta, zicea, și se arăta foc de supărat. N-am mai pus capul pe pernă, unchiule, nici eu nu mai ţin minte de când. Fără muiere, viaţa omului îi searbădă și n-are niciun rost. Decât un așa trai, mai bine în mormânt». «Poate că n-ar fi rău, îi spuneam cu, să încerci, mă Petrică, și cu a patra». «Aș încerca eu, zice el, numai că nu am curaj! N-am curaj, zice, pentru că asta, ultima, a fost tare pricinașă. Ce-ţi povestesc eu acuma, unchiule, rogu-te la altcineva să nu spui». «Și ce defect, așa mare, a avut, îl întrebam, de te-ai putut speria așa de tare?» «A avut defectu’ aceia, zicea el, că a fost cam beutoare. I-a plăcut răchia, cât de multă să fi fost, ea nu s-a dat la o parte». «Mă muiere, îi spuneam, tu de atâta beutură ai să te strici ia cap! Eu nu zic să n-o guști, dar așa, mai cu măsură. Dacă pui paharul la gură, nu trebuie să-i vezi și fundul!» «Tu să nu mă înveţi pe mine ce să fac și cum, zicea ea. Eu nu-s obișnuită să fiu comăndăruită. Nu ești tu omul ăla să stau eu drepţi înaintea ta!»… Și dacă îndrăzneam să mai scot o vorbă, ea și sărea la bătaie! Da’ pe unde nimerea, nici nu se uita pe unde dă, așa era de ticăloasă! Una mai neagră decât ea în cerul gurii, nici nu s-a mai văzut alta!… Nu mă mai însor, unchiule, zicea el, să fie toată îmbrăcată în aur și să se pună în genunchi în faţa mea! Moartă s-o văd și n-o cred”… „Și când îl auzeam văitându-se mie mi se părea că aud mieunând un mâţ! Așa că l-am poreclit:

«Mâţu» și așa a rămas. Și acum, dacă aș mai trăi, tot Mâţu i-aș spune. Așa s-a întâmplat c-am murit, dar poreclele puse de mine oamenilor au rămas și după moartea mea…”

Apoi se așternu liniștea, bătrânii obosiseră, probabil amândoi de atâta sporovăială, altfel veselă și ușoară, subiectele neplăcute fiind ocolite, cu multă grijă… „Toţi s-au dus, spuse după un timp bătrânul Goian. Dintre cei care au fost pe vremea mea, puţini s-or mai afla în viaţă… De-acuma nici tu nu mai ai mult”… „Uite, spuse după un timp domnul director, reînnodând firul discuţiei, de câte ori mi se întâmplă să-mi aduc aminte de „împăratul Traian” și de lumea adunată la noi în crâșmă, îmi tot amintesc de unul căruia i se spunea Luigi Italianul; tu nu cred să-l mai ţii minte!”… „Eu n-am fost omul care să uite când cineva mi-a făcut un bine, spuse bătrânul Goian. Și fără Luigi Italianul, la început, când au mers toate mai greu, nu știu dacă aș fi scos-o la capăt”. „Avea nasul mare și ochii bulbucaţi, și galbeni, ca ia motani”, își aminti de Luigi Italianul domnul director. „Și un păr des și roșu, spuse bătrânul Goian. Ca focul de roșu… Dacă tu ești italian, îi spuneam, atunci eu sunt turc ori grec, la alegere”. „Știu eu de ce vă miraţi, spunea el și chipul i se încreţea, de parcă i-ar fi venit să râdă. N-aţi mai văzut până acum italian cu părul roșu și cu ochii galbeni… Dar dacă am să vă spun că asta-i culoarea obișnuită a oamenilor din orașul în care m-am născut, n-o să mă credeţi!… Duminica, la noi, la San Giuliano, spunea, și mă privea drept în ochi, nici nu vedeai altă culoare, afară de roșu. De parcă ar fi luat foc orașul, așa mult roșu era, pe unde te uitai!… Câte orașe, spunea ei și clătina din cap plin de înţelegere, atâtea obiceiuri. Ce să-i faci… Dar un oraș ca San Giuliano mai rar, păcat că nu l-aţi văzut”. „Singurul oraș mai special în care am fost e Băile Herculane”, îi spuneam cu „Nici Băile Herculane nu-i un oraș urât, dar nu se poate compara cu San Giuliano”, zicea ei și-și scărpina părul roșu de pe piept… „Mă, tu nu ești italian, strigam la ei, nu mă mai puteam răbda, văzându-l cum îndrugă ia minciuni. Pe tine te cheamă loșca!”. Se supăra dacă mă auzea vorbind așa, îmi întorcea spatele și

nici nu mai voia să stea de vorbă cu mine… Și într-o zi, la târg la Făget, s-a apropiat de noi un militar. Și când ne-a văzut, drept la Luigi s-a repezit, se vedea că se cunosc bine amândoi. A dat să-l îmbrăţişeze și a început a turui pe ungurește. „Nu înţeleg ce vorbești”, i-a spus Luigi și s-a făcut la faţă alb ca varul. „Cum nu înţelegi, s-a mirat celălalt. Doară suntem fârtaci amândoi, cum amaru’ să nu înţelegi ce spun!” a zis omul acela străin, și a dat să-l ia din nou de după cap. „Mă iei drept cine știe cine”, a spus Luigi și s-a ferit, nu s-a lăsat ca celălalt să-l îmbrăţişeze. „Tu ești loșca”, a spus străinul și s-a mai uitat o dată lung la el, apoi ne-a întors spatele și a plecat… „Ţi-am spus eu, ori nu ţi-am spus, că te cheamă loșca! Vezi că n-am greșit!” îi spun, da el tace și se uită încruntat la mine. „O fi, unul loșca, aia se poate, care o și semăna cu mine, dar acela nu sunt eu”, zice după un timp, și altceva n-am mai putut scoale de la el, oricât am încercat să-l descos. Când ajungem la jumătatea drumului, Luigi Italianul mă roagă să opresc un minut, nu mai mult, până coboară el. „Deacuma, zice, am plecat. M-oi duce unde văd cu ochii, drept înaintea mea! Lumea îi mare și s-o găsi loc și pentru mine în ea”. „Nu fi prost, stai cuminte și ascultă-mă – zic, și-i prind de o mânecă, nu-l las să coboare – că-s mai bătrân, îs mai trecut prin viaţă, mai umblat. Mie nu trebuie să-mi spui, nu-i treaba mea și nici nu mă interesează ce-ai făcut și ce n-ai făcut… Tu știi, eu nu mă amestec. Doar dacă ai omorât pe cineva, atunci n-ai ce căuta la casa mea”. „N-am omorât pe nime; aici să mă trăsnească, dacă te mint”, zice el și începe să plângă. Și așa de tare plângea, de s-au speriat caii și au luat-o la fugă. „Potolește-te, zic, și ascultă-mă, că n-am terminat… Mi-ai fost de ajutor, mă copile, zic, n-ai spus nu când a fost greu, așa că de data asta sunt eu de rând. Nici nu șade frumos, să-ţi întorc acuma spatele… Tu în noaptea asta să te pregătești de plecare, pentru că omul ăla din târg nu cred să te uite prea ușor. Să-ţi iei cu tine ce ţi-i lua, și eu am să-ţi spun ce să faci și unde să te duci. Până într-un loc, o să mergem împreună, să-ţi arăt drumul; mai departe ai să te descurci

și singur, ești om în toată firea, nu ești copil! Și oile nici nu-s așa știnţere, cum sunt oamenii: pentru ele ori te cheamă Luigi, ori ţi-i numele loșca, totuna-i… Și lui Partenie să-i spui c-am zis eu că-i vremea să coboare în sat. l-am găsit o femeie numai potrivită pentru el, așa că vreau să-l însor. Altfel i-o trece și lui vremea, nu-l mai ia nimeni… Ai înţeles ce-am spus, ori ţi-au fost gândurile în altă parte și-am vorbit de pomană?!" „Bine, zice el, așa am să fac cum mi-ai spus dumneata"… Da' nu s-a ţinut de cuvânt… Și în noaptea aia, loșca, ori Luigi, cum l-o fi chemat, a încercat să-și lege, amărâtul de el, ștreangul de gât… N-am povestit până acuma nimănui, nici maicăti, ca să n-o sperii, nu i-am suflat o vorbă. Am păstrat totul pentru mine. Mă culc, și numai bine când trece personalul de Deva, sar deodată din somn. Aveam, așa un fel de neastâmpăr, mă tot răsuceam, nu-mi găseam parcă locul. Ceva mi se părea mie că nu-i chiar așa cum trebuia să fie! Cobor din pat și drept spre podul grajdului mă reped, acolo unde știam eu că dormea Luigi Italianul!

Urc scara, într-un suflet – era luna și se vedea ca-n palmă – și când ajung în pod, să vezi și să nu-ţi vină a crede: italianul, cu ștreangul la gât, potrivea nodul, îl făcea cât mai gros ca să-l poată ţine. Dacă m-a auzit urcând, a dat să împingă scaunul cu piciorul, dar n-a mai avut vreme. M-am repezit cât am putut eu de repede și dintr-o lovitură am tăiat ștreangul cu briceagul pe care îl aveam la mine… Uite așa a scăpat italianul cu viaţă… Dacă aș fi întârziat un pic, gata, s-ar fi sfârșit cu el… „Acuma, zic eu, și-l așez frumos pe niște saci cu pene care se aflau acolo în pod, dacă tot nu te-am lăsat să mori, trebuie să am grijă de tine, alta n-am ce face". „Mai bine mă lăsai", zice Luigi și începe a plânge și a tremura de frig, pentru că nu avea altceva pe el decât niște izmenuţe din cele scurte. Era alb la faţă și moale ca o cârpă. „Mă, îi spun, tu ai omorât pe cineva și nu vrei să-mi spui?! Alta nu văd ce-i". „Nu, zice, numai că acesta e un secret pe care de spus, n-am să-l pot spune câte zile oi trăi cu nimănui. Dar să fii liniștit că de omorât, n-am omorât niciun om". „Bine, zic, o fi așa cum spui tu.

Nu avem timp prea mult de vorbă, trebuie să plecăm până nu se luminează”... Uite așa s-a întâmplat cu Luigi Italianul! Mă întrebași, așa că ţi-am spus și ţie, cum a fost cu el. Luigi ori loșca, cine știe care o fi fost numele lui cel adevărat...

— Da pădurenii pe care i-am avut un timp la lucru, ţii minte ce oameni de omenie au fost? întrebă Goian într-o altă noapte a taifasului lor prelungit până în zorii zilei. Cu ei am ridicat, casa, fără ei nu știu ce m-aș fi făcut. Umblau cu o pălăriuţă verde în vârful capului, parcă-i văd. Din cei ce-au lucrat la calea ferată. Până s-a lăsat frigul, au dormit în podul grajdului, dar de plecat n-au plecat nici după ce s-a făcut toamnă târziu și-a căzut bruma; dormeau de-acuma pe unde apucau, ba la moară la Bosoancă, ba la mătușăta, Aurora, în cuină – le-a așternut ca pe jos o pricoviţă și dormeau lipiţi unul, de altul, să se încălzească, să nu le fie frig. Mai ales de unul Vichentie, îmi aduc aminte; cum îl lua pe frate-tu în cârcă și alerga prin ocol cu el. „Lasă-l, mă, Vichentie, îi spuneam și nu-ţi pune mintea cu el. Ţi-o fi greu să-l cari în spate, nu vezi cât îi găliganul”. „Nu-ţi fie frică, zicea Vichentie, că nu-l scap. Nu-i niciun pericol”. „Nu mi-i mie că-l scapi, îi spuneam. Mi-i că sedezvaţăsă umble pe jos și ne-o pune și pe noi să-l ducem în spinare. Se învaţă rău”, „îi ușor, zicea el, nu cred să aibă mai mult decât o găină”. „Nu-i chiar așa ușor. De-acuma-i mare. Umblă la școală. Ii pe clasa întâi”. „Dacă știi tabla înmulţirii, îi zicea Vichentie lui frate-tău, atunci spune-mi și mie cât face șapte ori șapte, că eu sunt prost și neșcolit, n-am de unde știi”. Frate-tu se făcea roșu la faţă și se uita la maică-ta. „Mi se pare, zicea Vichentie și ne făcea nouă cu ochiul, că pe tine degeaba teau dat părinţii la școală, tu nu ești prea bun la învăţătură, așa gândesc. N-ai învăţat nimic din ce ţi-a spus dascălul. Așa cred eu, că tu ai rămas repetent”. „Ba n-am rămas!” prindea glas frate-tu, și Vichentie începea să râdă; îi plăcea lui să-l necăjească, glumea cu el. Un păcat a avut săracul, îi cam plăcea să tragă la măsea. Într-o seară, dacă a băut un pahar în plus, s-a apucat s-o ţină întruna că el nu se lasă până nu ne

arată și nouă cum este jocul pe la ei în Ardeal. Se ruga de mătușă-ta Sofia – era ea pe timpul acela nevastă tinerică și rușinoasă – să joace cu el. Mătușă-ta, nu, ea nu joacă, nu cumva să afle Corolian, la armată, cum își petrece ea în lipsa lui; atâta i-ar mai trebui! O știi pe mătușa-ta, încăpăţânată, dacă își pune ea ceva în cap, dintr-a ei n-o mai scoate nimeni. Vichentie, dacă a văzut și-a văzut că nu vrea în niciun fel, a jucat el singur, s-a rupt tot cu jocul. „Altfel îi jocul în Ardeal, îs oameni mai iuţi, asta-i”, zicea Vichentie. Când a sfârșit cu jocul și-a scos cămașa, și-a stors-o de sudoare și și-a întins-o pe gard să se usuce. Mare noroc am avut cu pădurenii ăia, cum îţi spun. Dar și eu m-am îngrijit să fie de toate, nimic să nu lipsească. Seara, când se sfârșea lucrul, a putut bea fiecare atât cât a avut el poftă; soră-ta umbla de la om la om, și, când vedea un pahar gol, repede îl umplea la loc. Pot spune că nu m-am scumpit! Soba am scos-o afară, în șură, și maicăta alta nu făcea cât era ziua de lungă, numai pregătea de mâncare pentru lucrători. Toamna, când s-a sfârșit lucrul, n-a mai rămas în curte o găină netăiată. Dacă te puneam și pe tine să tai un lemn, trăgeai la firiz, nu spuneai nu, dar nu mai puteai de urât! Nici nu te uitai, întorceai capul. „Mă, ziceam eu, tu ledăr ar fi trebuit să te faci. Numai ledării stau cu capul, așa, într-o parte, ca tine, să nu le pută pielea, când o gireg”. „Nici n-ar fi rău, zicea maică-ta. Cât poate câştiga un ledăr în timpurile de astăzi, e de neînchipuit! Face un laibăr și ţi-a și umflat o mie de lei! Nu-i dai o mie, nici nu se uită la om, așa-s de domnoși”.

Când se lăsa întunericul, oamenii se opreau din lucru. Se spălau mai întâi pe mâini și pe obraz, își turnau apă dintr-un cârceag (alţii își luau apă în gură și se spălau singuri, lăsând-o să curgă în palmele făcute căuc). Unii se mai învârteau o vreme în jurul casei, nici așa nu-i frumos, să te arunci repede pe mâncare și pe băutură. Mai bocăneau pe întuneric, ori la lumina lămpașului, mai mult ca să arate cât pot fi ei de harnici. „Lăsaţi-vă și voi, le striga mama.

Mai e timp și mâine. Până la iarnă e vreme destulă,

de nins n-o să ne ningă în creștet, nu mi-i mie frică”. Se așezau în jurul mesei și mama le umplea paharele pe măsură ce se goleau. „Tu fii mai cu grijă, își sfătuia vreo femeie mai tinerică bărbatul. Știi că ţie prea multă nu-ţi face bine, spunea ea și-i acoperea paharul cu palma. Din cei care nu mai găsesc drumul spre casă, mie nu-mi plac”, adăuga și se uita mânioasă la ceilalţi… „Nici la vecin când nimerești nu-i rău, dacă are nevastă tinerică”, spunea bărbatul certat și începea să râdă cu subînţelesuri. „Tu poţi să nimerești unde ei nimeri, tot e fără de niciun folos, dragul meu! Ai face mai bine să nu te mai lauzi. În locul tău, eu aș tăcea mâlc”, zicea femeia, nelăsându-se mai prejos… Și cei din jurul mesei începeau să râdă; femeile rușinate, cu mâna la gură, bărbaţii gros și cât puteau ei de tare. „Nu-l iertași”, zicea mama, cu o voce potolită și încercând să zâmbească în timp ce punea pe masă blidele cu scrob. Avea grijă să nu se vadă cât era ea de ostenită. Să nu-și închipuie careva c-ar fi nerăbdătoare să-i vadă plecaţi acasă. „O fi destul de dulce scrobul? întreba ea. Ori m-am scumpit la zahăr și n-am pus cât trebuie? Nici n-am apucat să-l gust”, „ßa-i zahăr destul, răspundea vreo femeie. E mursă de dulce. Îi și prea mult”. „Dacă o ţine tot așa, să nu ne încurce cumva vremea, își dădea cu părerea bătrânul, până la Sfânta Marie Mică, ajungem să-i punem și acoperișul”… Apoi se așternea liniștea, se auzeau numai lingurile lovindu-se din farfurii și nechezatul cailor în grajd. „Nu știu dacă v-am spus eu, începea să povestească un lucrător mai vorbăreţ, ce-a păţit frate-miu când a fost el la Seghedin într-o vară, să-și vândă un cal… Intră ei într-o crâșmă din acelea ungurești, cu firanguri la ferestre, și se așază la o masă mai lângă ușă. Nu se așază bine, și se și apropie de ei o fată și-l întreabă ce dorește. «Păi, zice frate-miu, să-mi dai așa și pe dincolo, o porţie de papricaș și un ardei iute, altceva nu poftesc. De beut nu beau, zice, decât un păhărel de ţuică, dacă s-o găsi din acea prefiptă și nimica mai mult». Aduce fata papricașul și păhărelul de ţuică, așa cum le-a comandat el. l-a mai adus o furculiţă și o lingură, să aibă cu ce mânca: fie cu lingura, fie cu

furculiţa, cu ce-o vrea el. Frate-miu, atuncea, nici nu s-a atins de ele, le-a dat numai ușor cu dosul palmei la o parte, să fie mai mult lărgământ, și-a scos cuţitașul din buzunarul de la laibăr și a început să mănânce papricașul cu el. Lua câte o bucătură de pâine, o înfigea în cuţitaș, o muia în papricaș, și uite așa a mâncat tot ce-a fost în farfurie. Cu bucătură care i-a mai rămas, a șters-o frumos, a făcut-o lună, puteai să te și vezi în ea. Numai că n-a știut și nici n-a băgat de seamă că, în timp ce el mânca fără să aibă treaba cuiva, ungurii care s-au aflat în birtul acela s-au oprit din mâncat ori din băut și se minunau cum de poate el mânca papricașul cu brișcă: se uitau la el cum o bagă în gură și se mirau că nu-și taie limba cu ea. Unii ziceau că şi-o taie, alţii ca nu, și atunci au făcut un fel de înţelegere între ei. Au chemat-o pe ascunselea pe fată și au pus-o să aducă încă o porţie de papricaș; așa de mult le-a plăcut cum a mâncat papricașul cu brișcă fără să se taie, c-au vrut să mai vadă o dată dacă își taie, ori nu-și taie, limba cu ea. Frate-miu, când a văzut-o că vine cu farfuria plină de papricaș, la început s-a cam codit. «De plăcut, mi-a plăcut, zice, nu spun nimica, dar mi-a ajuns o porţie. N-am eu bani atâţia ca să mănânc până mă satur». «Mănâncă liniștit, i-a spus fata, cât ai tu poftă, nu te gândi la bani». «Cum să nu mă gândesc, zice frate-miu. Să nu crezi tu c-aș fi din aceia pe care să-i dea banii afară din casă! La mine îs număraţi». «Mănâncă iară grijă, zice fata, și-i împinge farfuria cu papricaș mai în faţă. N-ai nimica de plătit, dacă îţi spun. E pe gratis…» Așa niște oameni cumsecade ca la birtul ăsta, nu s-or mai văzut pe lume, se gândește frate-miu; și nu se lasă mult îmbiat, începe a mânca.

El n-a avut grija celor din birt, nu s-a uitat decât în farfuria lui, n-a băgat de seamă la cele ce se întâmplă în jur. Și în timpul ăsta, toţi care au fost în birtul acela stau și se uitau la el cu gura căscată, să vadă dacă își taie limba ori ba. Oameni cumsecade cum nu s-a mai văzut, își spunea frate-miu, în timp ce ștergea bine farfuria cu un bruș de pâine. Unde s-a mai auzit asta, să-ţi dea să mănânci pe de gratis așa o minunăţie de papricaș! Buni la

suflet și prietenoși: au văzut ei că sunt străin, că nu sunt de prin părţile lor și atunci ce și-or fi spus: «Hai să-l gostim și noi, să-l servim cu o porţie de papricaș, fără să-i luăm niciun forinţ din pungă, dacă îi place așa de mult. Să spună și el acasă, să povestească, ce papricaș extrase poate mânca ia birt la Seghedin». Și când a terminat de mâncat și a făcut lună farfuria, cei care au pierdut pariul au dat de băut la ceilalţi și așa s-a întins o petrecere mare… Cine știe ce sărbătoare o ii – și-a spus frate-miu, dacă a văzut cum își petrec ungurii – un sfanţ ori vreo sfântă din cele de ale catolicilor, n-am eu de unde să știu. Și când a fost să plătească, fata i-a spus ce și cum, adică din ce pricină s-a întins petrecerea, nu și-a putut ţine gura, l-a spus ea de ce i-au dat ungurii să mănânce cea de a doua porţie de papricaș: «Vroiau să vadă, a zis fata, dacă te tai la limbă, ori nu. I.a noi așa ceva nu s-a mai văzut». «Cum să mă tai, s-a mirat frate-miu. Numai că nu-i sfătuiesc și pe ei să încerce. Ar fi mare păcat, și m-ar durea sufletul de părere de rău, să rămână cumva fără limbă… Acuma, zice frate-miu, dacă le-am făcut așa o distracţie mare, fără să știu și fără să vreau, spune-Ie că pot să dea de băut și ei un pahar de răchie, eu nu mă supăr». Și până dimineaţa, când s-a făcut ziuă aibă afară, nu s-a sfârșit petrecerea! Și-au fost și niște muieri în cârciuma aceea, din cele petrecăreţe și cu părul roșu. Mă ţineau de după cap – zicea frate-miu – și se tot rugau de mine să mai mănânc o porţie de papricaș, să se uite și ele cum fac. «Noi, ziceau, n-am fost de faţă, n-am văzut nimica și ne pare foarte rău». Mai ales una, cu o aluniţă în bărbie și cu sprâncenele negre și îmbinate, atâta s-a ţinut de capul meu – zicea frate-miu – mă tot mângâia, în fel și chip, nici nu mai știu ce nu mi-o fi făcut – așa că n-am avut încotro, am mai mâncat o porţie de papricaș, măcar că de-acuma nu mai încăpea. Și atunci a încercat și ea, dar nici n-a băgat brișcă bine în gură, că s-a și tăiat la limbă! A curs un picuţ de sânge, i s-a roșit limba; și și-o tot scotea afară și se ruga să i-o șterg cu batista, doar, doar s-o opri sângele și n-o mai curge”…

După ce casa fu ridicată, iar cârciuma și hotelul „La

împăratul Traian” fură deschise și ele, se înmulţi și numărul străinilor fără căpătâi; începură să roiască în jurul casei, așa cum se adună muștele scara și dau târcoale lămpii aprinse. Dormeau pe unde apucau, în podul grajdului, ori în moara veche și părăsită din capătul satului. Un fel de trupă internaţională: Fritz care se lăuda c-a fost artist la circul „Piccolini”, Ghiuri, bărbierul, precum și un sârb, un bărbat de o extraordinară frumuseţe. Erau și alţii, desigur domnul director nu-și amintea, însă, nici numele și nici chipul acestora. Toţi aceștia, prin urmare, își făceau de lucru în jurul cârciumii și al „hotelului” „La împăratul Traian”. Denumirea de „hotel” era desigur improprie, punând în evidenţă grandomania lui Goian, căruia îi plăcea ca totul să arate „di granda” (termenul ii aparţine și-l auzise, probabil, pentru prima dată în gura „italianului”). Deci, de hotel, în sensul cel mai strict al cuvântului, nu putea fi vorba în niciun caz; clădirea avea o singură cameră destinată eventualilor solicitatori. O cameră e cam prea mult spus, de fapt un fel de mansardă, strâmtă și atât de joasă, încât ajungeau cu capul până în tavan chiar și persoanele mai scunde, fără să vorbim de cei înalţi, care erau obligaţi să umble tot timpul aplecaţi din spate. În camera aceasta, Goian reușise să urce cu chiu cu vai un dulap cu o oglindă bogat ornamentată, o adevărată operă de artă. Un pat de tablă fusese și el înghesuit în încăpere, un pat vopsit în alb, care scotea un zgomot de fier vechi la fiecare mișcare. La căpătâiul patului, într-un medalion, era pictat chipul unei fetiţe bucălate cu obrajii rumeni și cu părul roșcat și tot buclișoare, un fel de înger păzitor care zâmbea plin de nevinovăţie…

Pe frontispiciul casei scria cu litere mari „La împăratul Traian-Otei”. Dedesubtul acestei inscripţii, cât se poate de impunătoare, se aflau, modelate din stucat și ușor scoase în relief, două păpuși – un bărbat și o femeie – care se ţineau de mână. Erau aproape identice, totuși, dacă priveai mai atent, pe femeie o recunoșteai, mai ales, după ochi, mai mari și mai rotunzi decât ai bărbatului. Sus

de tot, deasupra acestor inscripţii și podoabe, se putea citi anul în care fusese ridicată casa, precum și numele proprietarului, Iosif Goian…

Ghiuri, bărbierul, își făcu apariţia cu o săptămână înainte de a începe lucrul la casă și, cum era un om puternic și vânjos, fundaţia o săpă aproape singur. Goian avu grijă să aibă o sticlă de rachiu tot timpul în preajma lui (îndulcit cu bomboane, lui Ghiuri neplăcându-i rachiul decât dacă era foarte dulce). Pe fundul sticlei bomboanele în formă de zmeură, se topeau greu și Ghiuri se oprea din când în când din săpat, clătina sticla, o ridica în sus să vadă dacă s-au topit sau nu, trăgea o înghiţitură lungă care parcă nu se mai sfârșea (te și mirai că poate să-și ţină așa de mult respiraţia), apoi, în sfârșit, o lăsa de la gură, ofta, scuturându-se de plăcere, și se apuca din nou de săpat… La prânz, când era căldura mare, se așeza în iarba din faţa casei și dormea dus: în plin soare, cu picioarele larg rășchirate, cu amândouă mâinile sub cap, întins în iarba prăfoasă și uscată, plină de găinaţuri, cu muștele zumzuitoare rotindu-se deasupra capului său cu vreo albină care i se așeza pe o nară, sau cu găinile cotcodăcindu-i la picioare – câte una, mai curajoasă, apropiindu-se chiar ca să-l ciupească de tălpile bătătorite și crăpate – sforăind pe amândouă nările, în timp ce pruncie putrede, ori numai prea coapte, cădeau din când în când, împroșcându-i obrazul negricios cu mustul lor dulce și cleios. Seara, când termina cu lucrul, se dezbrăca, își lepăda hainele jegoase și rămânea numai în izmene – niște izmene vechi și lungi până ia pământ, cu șliţul desfăcut, ceea ce nu-l supăra pe Ghiuri, care numai de pudoare nu suferea. Se apleca în faţă până la pământ, arcuindu-și spatele negricios pe care mușchii se mișcau fără astâmpăr. Mama îl ajuta să se spele turnându-i apa fie pe spate, fie pe ceafa, cu polonicul. „Toarnă iară frică, îi spunea Ghiuri, fornăind pe nas și împroșcând cu zoaie în jurul iui, nu te scumpi, măcar din asta e destulă…” Cu faţa plină de ciăbuci, cu ochii închiși, începea să caute pe jos după așchia de săpun care îi aluneca mereu printre

degete. „Săpunul e din câine mort, ori din ce-i?” întreba el cu nevinovăţie în timp ce cu un prosop aspru își ștergea obrazul roșu de atâta frecat. La o asemenea întrebare nerușinată, mama se făcea roșie la faţă de supărare. „Dacă nu l-aș fi făcut eu, aș zice, dar așa știu ce-am băgat în el, știu eu bine din ce-i făcut”, spunea ea furioasă. „Da’ și eu, nu se lăsă Ghiuri – și deschidea ochii plini de zoaie, se uita la ea înveselit foarte – mă pricep la săpunuri. Dacă un bărbier nu știe să recunoască după miros care-i de un fel și care-i de altul, atunci mai bine să se lase, înseamnă că nu-i bun de meserie! Le miros o dată și pot să spun exact ce-i cu el… Or dacă mă iau după miros, spunea, ducând săpunul la nas și clătinând din cap a mustrare, ăsta-i săpun de câine, din altceva nu cred să fie făcut!”… închidea un ochi și se uita la mama cu celălalt, aștepta să vadă ce spune; se strâmba în fel și chip, arătându-se foarte îngreţoșat din pricina mirosului! „Vorbă multă și fără niciun rost, zicea mama și ridica mânioasă din umeri, apoi îi întorcea spatele și se îndepărta cu pași mărunţi. La noi nu s-a auzit de lucruri din astea până acuma. Întreabă pe cine vrei!” striga ea din mijlocul ogrăzii. „Bine că e de câine și nu-i de om”, spunea Ghiuri întinzând coarda cât putea el de tare. „Nici nu mai stau să te ascult, striga mama. Ce prostii pot să-ţi iasă din gură, să te crucești nu alta!” Și atunci Ghiuri, ca s-o împace, începea să râdă cu gura până la urechi. „Glumii și eu, mătușo, nu te supăra, rogu-te, așa de tare, n-am vorbit serios”, spunea el, dar mama tot supărată rămânea și o zi, două, nici nu vorbea cu el.

— Nu știu ce-oi avea – se plângea Ghiuri – cu ce lipici oi fi uns, c-am așa o trecere mare la muieri. Nici nu pot face faţă, așa-i de mare căutarea! Ce-or fi găsit la mine, cu ce le-oi atrage, nu pricep! în ce mă privește sunt cam slab din fire și tare iute mă aprind: cum o văd că dă ochii peste cap, gata, parcă mi-a furat Dumnezeu minţile, nu mai știu nici cum mă cheamă, nici pe ce lume mă aflu, am uitat de tată și de mamă, văd roșu înaintea ochilor! Foc și vâlvătaie mă fac, nici cu o fântână de apă nu mă astâmpăr, așa-s de

pătimaș! Or ele-s ca mâţele, abia așteaptă să fie mângâiate și giugiulite! Tu le șoptești, în ureche, iar ele nici nu se mișcă, încep numai a tremura și a ganguri; te uiţi și vezi cum li se moaie picioarele, nu-s mai bune de nimica, poţi face ce vrei cu ele, vai și amar de capul lor… Ba de un timp încoace, îţi spun drept că m-am și săturat! M-aș duce așa în pustie, să nu le mai văd, ca pustnicii cei mari, undeva unde să n-aud de parte muierească, așa mi s-a lăsat… De toate te saturi pe lumea asta, și de trai bun te saturi și de mâncăruri din cele alese și de muieri! Aș posti, așa, măcar o lună, două, să mă mai liniștesc… Norocul meu că la mine nu ţine mult, cum mă aprind, așa mă și sting de repede. Nu trece bine o săptămână, că am și uitat cum o cheamă, cine a fost și de unde a venit… Deschide ușa la pod, să le poţi vedea mai bine, spunea Ghiuri, iar trupul lui mare și roșcovan începea să strălucească, împodobit în fel și chip, acoperit peste tot cu „portretele” fiinţelor iubite. Tatuajele erau executate fie cu cerneală albastră, fie cu tuș negru, unul singur, în dreptul buricului, era cu tuș roșu, cine știe din ce pricină. O „hartă a iubirii”, destul de incompletă din lipsă de spaţiu, îi explicase Ghiuri. Unde să le mai pun, se văicărea el, și așa sunt destul de înghesuite! Artiști de tot soiul îșI dăduseră contribuţia, iar trupul lui Ghiuri se transformase într-o operă de artă dintre cele mai eclectice. O încrucișare spectaculoasă de stiluri, un adevărat Babilon! Unii manifestaseră, de pildă, o certă înclinaţie spre stilizare, optând pentru o viziune întrucâtva mai abstractă – corpul sau chipul femeii, fiind desenat doar din câteva linii trase cu multă precizie și siguranţă, alţii, din contră, cuprinși de voluptatea detaliilor, desenaseră cu migală, cu o certă comprehensiune pentru amănuntul revelator, femei planturoase, slabe sau dolofane, pe care orice pictor academic din zilele noastre ar putea să le privească de-a dreptul cu invidie. De pildă, artistul care i-o tatuase pe Irma pe umărul stâng, se îngrijise să treacă în desen – conform explicaţiilor oferite cu multă generozitate de Ghiuri – până și aluniţa de sub sânul drept al frumoasei și roșcovanei circusante!» Irma – îi explicase Ghiuri – a

fost pe timpul când m-am iubit cu ea, dresoare de pisici sălbatice. Cea mai renumită dresoare din sud-vestul Europei. În lumea întreagă nici nu cred să fie prea multe dresoare de pisici. Pisicile sălbatice sunt date dracului, nu-s ascultătoare defel, trebuie să-ţi baţi capul nu știu cât, până ce le aduci pe brazdă. Una-două, dacă nu le faci pe plac, te zgârie, și scuipă mai abitir ca niște moșnegi! Eu nici nu mă apropiam de ele, nu le prea sufeream. S-a întâmplat odată să ne certăm rău, eu și cu Irma, și atunci ea ca să se răzbune m-a încuiat cu pisicile acelea scârboase la ea în trăsurică. Am făcut eu o șmecherie, dar acuma nu-mi amintesc ce și cum a fost, c-am scăpat cu viaţă, altfel cine știe dacă nu m-ar fi făcut harcea-parcea afurisitele de pisici.

Sânii Verei fuseseră și ei tatuaţi cu aceeași grijă pentru detalii. „Cei mai frumoși din lume, aici să mă trăsnească dacă te mint! spunea Ghiuri și-și făcea cruce de mai multe ori la rând. Păcat numai c-a avut ea un defect la un picior, l-a avut adică mai subţire ca celălalt. Asta nu se vede, pentru că m-am rugat eu de pictor să-i facă amândouă picioarele la fel. E bine să ne amintim întotdeauna de ce are omul frumos, de cele urâte mai putem și uita… Nu mai ţin minte

— Spunea Ghiuri și cădea pe gânduri – dacă nu cumva o chema Dora, și Vera n-o fi fost alta, cu care semăna ea un picuţ la păr: amândouă l-au avut, așa, mai ondulat. Vera mi se pare c-a fost una care făcea de mâncare la un protopop și s-a întâmplat ca o dată să uite posturile: i-a dat adică popii să mănânce de frupt (și asta nu într-un post ca toate posturile, ci în postul mare) și atunci popa – a fost el tare credincios, cât era ziua de lungă nu făcea altceva decât se ruga și postea!

— S-a supărat rău. A început să arunce după ea cu ce i-a căzut în mană și s-o ocărască în fel și chip. Din vina ei, zicea, a greșit și a păcătuit, J-a supărat pe Dumnezeu! Când o fi să moară, i-o închide Domnul ușa raiului drept în nas!… Așa s-a întâmplat c-a rămas Vera pe drumuri. Și din pricina asta cel mai mult am avut eu de suferit. În vremea

aia îmi făceam armata la „Călărași cu schimbul”, ia Lugoj. Or, nu era zi ca ea să nu treacă pe la cazarmă, încărcată cu de toate. Ce găsea mai bun la protopop în cămară, aia îmi aducea”. Pe Vera, pictorul avusese grijă s-o facă cu o cruciuliţă pe piept: ca să-și amintească Ghiuri mai târziu că ea a fost bucătăreasă la o faţă preoţească, nu cumva s-o încurce cu altele… Portretul ei fusese tatuat puţin mai sus de buric; ori de câte ori îl privea, Ghiuri își amintea cât de plină îi fusese burta în perioada în care fuseseră ei doi împreună…

În zilele ploioase se ascundeau în podul șurii și acolo Ghiuri îi povestea pe îndelete istoria fiecărui tatuaj. Așa se năștea poveștile unor femei iubite din tot sufletul, spuse chiar de mai multe ori la rând. De fiecare dată, cursul povestirii apuca, însă, câte un făgaș nou; povestea Verei, de pildă, așa cum fusese ea povestită ia început, nu mai semăna defel cu povestea relatată de Ghiuri a doua oară. Vera își schimba caracterul și biografia de la o istorisire la alta, schimbările fiind, adesea, dintre cele mai spectaculoase: dintr-o „sfântă” împodobită cu toate virtuţile de pe lume, ea se transforma într-o femeie ticăloasă și rea de muscă, plină numai de defecte.

Toate aceste istorisiri urmau un anumit itinerar, de la care povestitorul nu se abătea în ruptul capului: se începea cu desenele de pe mâna dreaptă și, după ce se trecea la cele de pe partea dreaptă a pieptului, se cobora la cele de pe burtă, apoi la cele de pe fesa și de pe piciorul drept. Apoi poveștile urcau, din nou, pe celălalt picior, până la inimă (din pricina asta povestea Verei a fost aflată, de fapt, mult mai târziu). Itinerarul se încheia în dreptul unei fiinţe butucănoase, cu un nas mare și cu buze groase, ca de negresă. Ghiuri refuza întotdeauna să reconstituie și biografia acestei femei, în general, lipsită de nuri. Întrebat fiind, se mulţumea să spună doar atât: „suflet de aur” și schimba vorba…

Cu timpul, își făcură obiceiul să urce în pod și alţi ascultători – dintre cei ce dădeau o mână de ajutor la ridicarea casei – mai ales flăcăiandri cu imaginaţia

înfierbântată, dispuși să dea crezare celor povestite. Când își exprimau neîncrederea, povestitorul, ofensat, cobora din pod, începea să-și facă de lucru în jurul casei și un timp nimeni nu mai reușea să scoată o vorbă de la el. O zi, cel mult două, după aceea Ghiuri se apuca din nou de povestit…

Zăpada era până la genunchi și în șura lui Goian se tăiau porcii. Cu ochii roșii și holbaţi, moșu Băiţa se uita la animalul împărţit în două; de beat ce era, cât pe-aci să se răstoarne peste masă, deasupra porcului însângerat! „Nu-l

mai ciopârţi așa, taico, strigă atunci loţa la el, nu-ţi mai bate joc, că mă îmbolnăvesc! Ia și sticla cu dumneata și du-te sănătos, iasă-l, să nu te mai văd!…”. loţa nu era prea înalt, dar avea un spate cât ușa și niște mustăţi care cu ușurinţă ar fi putut băga în sperieţi pe oricine. Așa că moșul Băiţa dispăru cât ai bate din palme; nu-și uită însă sticla; mai era rachiu în ea cam de două degete… „Să vă arăt eu acuma, spuse atunci loţa, cum se taie porcii în Serbia și Herţegovina!” își lăsă cojocul – avea un cojoc alb cu blăniţă tot albă la gât, cu găitane și înflorituri roșii și verzi – își sufulcă mânecile la cămașă și se rugă de Goian să-i caute un alt cuţit, pentru că cel de care se folosise moșu Băiţa era mai degrabă potrivit să tai o găină, nu un cogeamite porc. „Cuţite din cele speciale, ca la târgu de la Vârșeţ, spuse el, în timp ce-și sufulca mânecile, nu cred să fie în altă parte. Sunt niște zlătari daţi dracului, au ei un secret al lor și nu-l spun, poţi să te rogi de ei cât te-i ruga”. Așa că porcul fu tăiat după cum se cuvine, șuncile fură frumos rotunjite, „carmanalele” scoase, toată împărţeala făcută cum scrie la carte. Pe deasupra, sârbul lucră în așa fel încât nicio picătură de sânge nu-i pătă cămașa albă ca spuma, numai mâinile i se năclăiră până la cot. „Unde-i moșu să vadă și el, sărmanu, cum se împarte un porc! Să știe altă dată, să nu-și mai facă batjocură. Altul la rând, taico”, îi spuse el lui Goian. Acesta îl îmbie cu un pahar de ţuică pe care sârbul îl puse pe un scăunel lângă el, fără să-l atingă. „Văd că și pe la dumneavoastră, spuse, se pârlește porcul înainte de a-l tăia. Câte case, atâtea obiceiuri,

adăugă plin de îngăduinţă. Într-un fel se taie porcii la dumneavoastră, în Banat, și altfel la noi în Serbia și Herţegovina”…

loţa era de fapt originar dintr-un oraș care se chema Titel, așezat la confluenţa Dunării cu Tisa. A rămas și el pe lângă casă, bucurându-se în mare măsură, însă, de un regim ceva mai special – având în vedere atât calitatea sa de măcelar calificat, cât și modul în care reușise sa se impună în ochii bătrânului Goian. Fu, de altfel, singurul căruia Goian nu-i găsi niciun fel de poreclă. Cum îi venea totuși greu să-i spună cuiva pe numele lui adevărat, când sârbul nu era de faţă, întreba întotdeauna de el cam în felul următor: „Unde-o fi copilul ăla din Serbia și Herţegovina”… O singură dată i se întâmplă să se înfurie. „Cine dracu’ a văzut cal verde și sârb deștept”, strigă el la loţa. „Dacă ai vreo supărare, taico, îi spuse loţa, uitându-se drept în ochii iui, mai bine să te socoţi cu mine, nu cu sârbii, pentru că eu tot nu-s din viţa lor. Mama a avut, ce-i drept, și un pic de sânge sârbesc, da’ taica, săracul, a fost român, loţa mi-or zis sârbii la școală, de la ei am rămas eu cu porecla asta”.

Într-una din zile apăru, cine știe de unde, o femeie înaltă, cu părul cânepiu și cu niște ochi mari și cenușii. O femeie frumoasă, cu un chip blând și resemnat, trecută de prima tinereţe. Seara, când loţa se întoarse acasă – fusese cu bătrânul la târg, la Făget, să cumpere niște porci – şi-o văzu în mijlocul ogrăzii – sta pe un scăunel cu mâinile în poala și se uita la copiii care tăiau lemne cu ferăstrăul, se arătă la început surprins, apoi începu să vorbească cu ea pe sârbește, în așa fel încât ceilalţi nu putură înţelege discuţia lor. Femeia îi răspundea calmă la întrebări. îl privea și ochii i se măreau parcă, se închideau la culoare. „Asta-i soră-mea, îi lămuri loţa pe ceilalţi care mureau de curiozitate să afle cine era femeia (de la ea, înainte de venirea lui loţa, nu reușiseră să afle mare lucru). A fugit de la bărbat, l-a lăsat, și atunci unde să se ducă, în altă parte, dacă nu la fratele ei?” întrebă loţa și se uită pe rând la fiecare, să vadă dacă 1 se dă dreptate sau nu.

„Așa-i, spuse bătrânul Goian. Bine numai că te-a aflat. Nu i-o fi fost nici ei ușor să tot întrebe pe unul și pe altul, până ce ţi-a dat de urmă”… „Cum să nu-l aflu, spuse atunci femeia și se uită cu ochii ei mari și cenușii la ei. Ei mi-a mai rămas de-acuma. Atât mai am și eu pe lumea asta”… „Din partea ei, spuse atunci loţa, n-aveţi la ce să vă faceţi griji. Am să-i aflu o mașină de cusut şi-o să vedeţi atuncea ce căutare o să aibă. Alta ca ea, nu cred să fie mai pricepută”…

Rujiţa, așa o chema pe sora lui loţa, își instala „atelierul de croitorie” în șura lui Goian: o mașină de cusut „Singer” nu fu așa de greu de cumpărat. Două zile loţa meșteri la ea, apoi mașina fu pusă în funcţiune. Mergea de dimineaţa până seara, iară întrerupere, iar femeile se obișnuără să-și aducă catrinţele să le tragă „sârboaica” la mașină. Rujiţa le cosea după modelul celor sârbești: mai largi și mai creţe decât se purtau în sat… Se împrieteni apoi cu preoteasa. Rujiţa sta cât era ziua de lungă aplecata deasupra mașinii de cusut, în timp ce preoteasa cea tânără cârpea ciorapii ori îi împletea părintelui un sfetăr gros de lâna pentru la iarnă. Șușoteau amândouă, își spuneau secretele una alteia. Nu suflau însă nimănui o vorbă despre cele discutate. Seara se plimbau ţinându-se de mână, mergeau până la capătul satului, se opreau în mijlocul podului de peste Bega și, în nopţile cu lună plină – era în iulie, nopţile erau calde, dinspre câmpuri venea miros de fân și de sânziene – cântau amândouă. Vocea preotesei era cam subţirică și destul de slabă, în schimb Rujiţa avea o voce puternică, care se auzea în tot satul. „E noapte senină, pe cer nu-i niciun nor vezi barca pe valuri, cum plutește ușor” cântau ele. Apoi Rujiţa o învăţă pe preotească un cântec sârbesc și se distra văzând cum aceasta stâlcea cuvintele cântecului. Rujiţa începu să poarte sumne din ce în ce mai largi (așa se poartă la Virșet, spuneau femeile din sat» altfel decât la noi), până când sarcina nu mai putu fi ascunsă. Cu toate că se despărţise de bărbat, sârboaica arăta a fi fericită că-i însărcinată. „La vârsta ei, șușoteau femeile, nu se cade ca

o femeie să rămână grea. Nu șade bine”… Ruj iţa întinerea însă, se făcea din zi în zi mai frumoasă. Când veni toamna și după ce căzu bruma și se făcu frig afară, își luă mașina de cusut din șura lui Goian și se mută la preoteasă. Seara, deschideau larg fereastra, se așezau în dreptul ei și cântau amândouă cântece sârbești de răsuna tot satul… Rujiţa născu într-o zi geroasă, la o săptămână după Crăciun. La un ceas după naștere, copilul muri. Rujiţa îi supravieţui doar o singură noapte…

Veni primăvara. „Trebuie să afli și dumneata cine a fost femeia pe care am îngropat-o noi astă-iarnă”, îi spuse Iota într-o zi bătrânului Goian. „Nu te grăbi, îi spuse bătrânul. Eu nu te silesc în niciun fel și nici nu sunt curios să aflu”… „Vreau și eu să-mi ușurez sufletul”, spuse loţa și se albi la faţă. „Secret a fost, secret să rămână, spuse bătrânul. Las că-i mai bine așa… Să aibă liniște cel puţin acolo unde-i acuma, spuse Goian, dacă pe lumea asta n-a avut”. Apoi schimbă vorba.

Trei popi – părintele Balintoni de la Crivina, părintele Munteanu de la Tomești și părintele Bujor de la Pietroasa se apucau să joace cărţi la „împăratul Traian” în zilele de târg. Se întorceau fie pe jos, fie cu trăsura de la Făget și făceau un scurt popas, care, nu de puţine dăţi, numai scurt nu era, întâmpla să se prelungească până după miezul nopţii. Plecau în zori acasă, rușinaţi foarte de patima lor, furioși ca și-au cheltuit banii, cu poalele reverendelor súmese, ca să nu se ude de rouă… Uneori nici nu ajungeau până la târg: începeau jocul de dimineaţă – Goian avea grijă să le pregătească un „fluștuc” consistent. „Nu-i plăcut să începi să freci cărţile pe inima goală”, spunea părintele Munteanu, uitându-se bucuros la carnaţii care sfârâiau pe tigaia încinsă și la căpăţânele de varză murată… Loveau cărţile murdare și flenduroase cu furie și din când în când venea și Goian – atunci când avea mai puţini vizitatori – să se uite la ei cum joacă. Se așeza lângă părintele Balintoni. „Poate îţi port noroc, părinte, îi spunea – poate câștigi și dumneata atâţia bani încât să-ţi poţi cumpăra juninca după care poftești atâta. Îţi vând eu una, să știi, dacă s-o

întâmpla să câştigi, nu trebuie să te duci la târg. Vacă bună, cu ugerul mare și cu laptele gros ca smântână”, îl aţâţa, mai în glumă, mai în serios, Goian, și părintele Balintoni se făcea roșu la faţă, ochii îi străluceau și începea să lovească cu încrâncenare cărţile. Asta era visul cel mare al părintelui Balintoni: să câștige așa mult bănet, încât să-și poată cumpăra o vacă. În ochii lui albaștri și foarte spălăciţi mocnea în permanenţă flacăra unei credinţe naive și de nezdruncinat. Se visa întorcându-se acasă, ţinând de lanţ frumoasa junincă promisă de Goian, îi vedea aevea ugerul bălăbănindu-i-se doldora de lapte. Își și închipuia cum o să-și trimită copiii – patru la număr – cu ea la păscut. O botezase, în mare secret, Lenea și-i auzea de pe-acuma clopotul de la gât, a cărui sunet dogit venea, parcă, de la mari depărtări, asemeni unui cântec al speranţei, dulce și mângâitor pentru ureche!…

Părintele Balintoni se scula de cum începeau să cânte cocoșii de dimineaţă, cu mult înainte de a se ivi zorii cei trandafirii. Cobora din pat încetișor, să n-o trezească pe preoteasă, și începea să lipăie desculţ prin încăpere, orbecăind prin întuneric iovindu-se ba de un scaun, ba de colţul de la masă… într-o străicuţă, destul de soioasă, își punea o coajă de mălai, o ceapă și o sticlă cu lapte să aibă la drum. Până la „împăratul Traian” avea de mers (părintele știa, de pe acuma, că ia Făget, la târg, tot n-o să ajungă, nici nu-l punea la socoteală) – așa că-i mai bine să se grăbească, să nu înceapă cumva ceilalţi jocul iară el!… Se întâmpla, uneori, să se trezească vreun copil, dintre cei mai micuţei, și să înceapă să scâncească. Preoteasa, oricât ar fi bodogănit el și oricât ar fi scâncit copiii, nu se trezea. Cei mult se întorcea cu faţa la perete și-și continua somnul sforăind încetișor, cu mâinile amândouă ridicate deasupra capului… Căsuţele prăpădite ale cătunului erau ușor aplecate într-o rână și văzându-le cât arată de sărmane, părintele Baiintoni ofta din toţi rărunchii. Stelele străluceau limpezi pe cerul înalt. Se uita la ele cu dușmănie, profund nemulţumit atât de existenţa lui pe pământ cât și de cea a stelelor îndepărtate, care sclipeau

indiferente și reci, parcă ar fi – își spunea părintele cu năduf, dar și cu o urmă de admiraţie – „niște bumbi de aur” de pe reverenda nu știu cărui episcop. Ce le pasă stelelor că la Crivina e sărăcie lucie, ele, acolo sus, n-au cum să audă cât de tare îi chiorăie iui foalele de foame, de dimineaţa până seara.

În faţa lui se deschidea perspectiva largă a văii, un hău întunecat la ceasul acesta de dinaintea zorilor, spre care el se îndrepta cu pași repezi. Încetul cu încetul, noaptea prinse să se destrame, iar din vale se ridicau ceţuri albicioase și ușoare ca niște văluri. Reverenda i se udă de rouă, aproape până la genunchi. O simţea atârnându-i grea pe umeri. Picioarele îi îngheţară pentru că rouă era rece; bărbuţa, roșcată și destul de rară, i se umezi și ea de rouă. Cobora la vale prin lumina gălbui albăstrie, semn că în curând soarele va răsări și va încălzi deopotrivă pământul și oamenii, fără părtinire. Și fâneţurile s-or bucura de căldura cea dulce a soarelui, își spuse părintele Balintoni privind florile de sânziene pe care picăturile de rouă străluceau ca niște diamante. În astfel de clipe înceta să fie mânios pe lumea cea mare zidită de Dumnezeu („lumea asta – avea el obiceiul să spună la supărare – e făcută cu curu’ și pe întuneric”) și simţea cum îl cuprinde un fel de bucurie neîngăduită parcă unei fiinţe sărmane și neînsemnate ca el. „N-alege, drăguţii de el – își spunea frecându-și amândouă braţele, doar-doar s-o încălzi – pe toţi îi încălzește, iară osebire” și, în faţa acestei nesperate egalităţi, urca din străfundurile lui un tulbure și abia încropit sentiment de recunoștinţă… Ceţurile se ridicau, valea se limpezea, strălucea „ca un pahar”, se vedeau până și coșurile din cărămidă roșie ale fabricii de la Margina, sprijinind parcă cerul. Începură să cânte păsările, te asurzeau aproape cu ciripitul lor! „Să se mai zbicească puţintel iarba, își spuse părintele, și mi-oi lua și eu fluștucul, ca domnii cei mari!”… Nu mai merse mult și de îndată ce găsi un loc mai uscat, o movilită numai bună să se așeze, scoase ceapa și mălaiul din straiţă și începu să mănânce cu multă pofta.

„N-ar fi fost rea nicio felioară de slănină, sa ung un picuţ mălaiul, să alunece pe gât mai uşor, își spuse părintele, dar se simţea cu sufletul prea împăcat, prea mulţumit în clipa asta de toţi și de toate, ca să se întristeze în vreun fel. Apoi duse sticla cu lapte la gură și n-o lăsă până nu-i văzu fundul. Laptele fu cam afumat, dar, cum îl bău dintr-o înghiţitură, abia la sfârșit băgă de seamă. Simţi cum crește în el furia împotriva preotesei. „Iar a uitat laptele pe foc, prăpădita și amărâta, își spuse, supărat foarte, uita-o-ar

Dumnezeu s-o uite. N-a fost așa de leneșă la început, când am luat-o, dar pe zi ce trece se face parcă tot mai cu năravi! Ce să mă fac cu ea?” se întrebă el în timp ce-și scutura de pe reverendă farâmiturile de mălai, nu prea multe, e adevărat, avea întotdeauna grijă să nu facă risipă, dar destule, se gândi ca să se hrănească vreo pasare din cele flămânde. După un timp drumul începu să coboare însoţind apa plăcut ropotitoare a râului. Ziua creștea și tot mai fierbinţi erau și razele soarelui. Era obișnuit cu drumurile lungi, nu simţea oboseala. Albia râului se mărea, iar valea, la rândul ei, se lărgea din ce în ce mai mult, pe măsură ce cobora. Din când în când se oprea și cerceta apa limpede a râului, bucuros ori de câte ori i se întâmpla să vadă câte un pește săgetând-o și tulburându-i curgerea lină. Reverenda era groasă, potrivită mai mult pentru vreme de iarnă, dar cum nu avea decât una singură, o purta atât iarna cât și vara. Apa „plăcut curgătoare și limpede ca cleștarul” îl îmbie să se scalde, să se mai răcorească oleacă. „Măcar o dată să mă arunc în apă, că n-o fi foc”, își spuse părintele ștergându-și fruntea leoarcă de sudoare. Găsi un loc mai ascuns, nu cumva să fie văzut de cineva, și-și crase reverenda peste cap, o împături frumos, o puse pe o piatră, apoi își lăsă și izmenele și cămașa și rămase în pielea goală. Trupul iui slăbănog, bălan și cu pistrui roșcate, primi cu bucurie căldura cea binefăcătoare a soarelui; rămase un timp nemișcat, apoi cu o mișcare bruscă și neașteptată, se aruncă în apă. Era adâncă și părintele nu ieși de îndată ia suprafaţă. Mai întâi și întâi îi

cercetă fundul ţinând ochii deschiși și minunându-se de mulţimea de peștișori aurii care înotau în toate părţile. Apa era într-adevăr rece, îţi tăia răsuflarea; se obișnui, totuși, destul de repede cu ea și începu să înoate, cu niște mișcări repezite de băieţandru; apoi făcu pluta stând nemișcat pe spate, privind cerul înalt și senin, pe care nu se zărea nicio scamă de nor, săgetat, din când în când, doar de zborul lin al păsărilor. Se lăsă de mai multe ori la fund, ţinându-se cu mâna stângă de nări, gesturi aidoma celor făcute pe vremea când era copil și când îi plăcea teribil să se bălăcească… Apoi descoperi că pe mal, chiar lângă piatra pe care se afla reverenda lui, stă un copilandru și se uită la el cum se scaldă. „Mai jos, spuse copilul, e un gâldău mai mare. Îi plin de pești, spuse. Am băgat odată coșarca și când s-o scot, aproape că nici n-am putut-o ridica, așa a fost de grea de pește. Uite așa de mari erau, spuse și arătă cu mâna până aproape de cot… leșiţi? întrebă copilul, căci eu mă întorc cu spatele, nu mă uit”. Se întoarse într-adevăr și părintele, tremurând de frig, se caţără cu destulă greutate pe malul abrupt, apoi rămase un timp în bătaia soarelui să se usuce, să nu-și îmbrace reverenda pe pielea udă. „Anul trecut, începu să povestească băiatul, veneam cu vacile aici în livadă, pentru că e iarbă din cea grasă, amestecată cu trifoi, cum ii mai bună. Ele pășteau liniștite și eu mă scăldam ori prindeam pești toată ziua. Numai c-am avut o vaca dată dracului și cât ne-am scăldat, a început să se împungă în coarne cu un bou al unui văruţ de al meu… Staţi la soare, părinte, îi spuse copilul dacă îl văzu tremurând de frig. Piatra asta-i fierbinte, așezaţi-vă pe ea, să vedeţi cât e de bine…” După ce se încălzi, stând pe piatra încinsă de soare, așa cum îl sfătuise copilul, părintele Balintoni porni din nou la drum. Se grăbea, era nerăbdător să ajungă cât mai repede la „împăratul Traian” nu cumva sa se facă jocul fără el.

Și părintele Bujor aștepta cu nerăbdare ziua de vineri, se scula și el de cu ziuă, sărea plin de voie bună din pat, alerga ia fântână și se spăla pe obraz, pe gât și pe pieptul păros și foarte alb (marmoră de Carrara, avea

obiceiul să spună, lăudându-se cu pielea lui cea aibă), își peria barba neagră (cu un pieptene de os care îi pătrundea destul de greu în părul încâlcit și des, numai inele), apoi ieșea în mijlocul ogrăzii și-și curăţa reverenda cea nouă de care era cât se poate de mândru. În timp ce şi-o peria cu o măturică, începea să cânte un cântec din cele bisericești, vreo pricească sau o molitvă, cu vocea lui gravă și profundă de bas. Timbrul propriei lui voci îi umplea de încântare. Nu sunt în judeţul ăsta, își spunea cu mândrie, mulţi preoţi care să aibă o asemenea voce, nu numai puternică, dar și plină de dulceaţă, învăluitoare și caldă, o voce care pătrundea până în cele mai ascunse unghere ale sufletului… Apoi se apuca de treburile gospodărești; îi plăcea lui ca, înainte de a pleca, să le lase pe toate orânduite după cum se cuvine. Se îndrepta spre grajd – dar numai după ce termina de măturat în curte – se apuca de rânit și dădea nutreţ la vite, având grijă să coboare din pod câteva braţe plăcut mirositoare de fân. Era fericit să-și vadă grajdul plin, să audă mugetul blând al vitelor, tropotul nerăbdător al cailor. „Într-o zi, două, fată, nu mai are mult, săraca” – își spunea părintele și mâna lui frumoasă, cu degete lungi, aluneca plină de grijă de-a lungul burţii umflate a vacii. Maici se ivea și ea în ușa grajdului, faţa ei micuţă și veștejită era încreţită într-un fel de zâmbet copilăresc și plin de voie bună, ochii ei de copil se uitau încrezători și supuși la el. „Stai cuminte”, îi spunea părintele, și-și ducea repede mâna la spate, dacă o vedea pe Maici repezindu-se să i-o sărute. „Ni-s în grajdi acuma, nu la biserică”. Maici începea să umble sprinţară printre vitele care se mișcau greoaie; se apleca să le desfacă lanţurile, lovindu-le mânioasă, dacă se întâmpla să n-o asculte. „Fire-ai tu a dracului, ciripea ea cu vocea ei de copil, că mă loviși cu capul chiar în burtă, unde doare mai rău. Mă iertaţi, că vorbesc așa, cu dumneavoastră de faţă”, spunea Maici, care nici la trup, nici la minte – cu toate că în ultima vreme începuse să îmbătrânească, îi albise părul, și faţa i se încreţise ca la o armonică – nu depășise vârsta de zece ani. „Nu știu ce am azi, părinte – spunea ea din ușa

grajdului și se scărpina în cap cu codoriștea de la bici că mă simt tare slăbită, n-am parcă nicio putere în mine. Numai să mă atingă cineva cu mâna și mă și îmburd, așa-s de fără forţă. Știu eu de unde mi se trage, să vă povestesc ce-am putut face ieri, cu capul meu prost”… Și începea o poveste lungă și plicticoasă. Era, de altfel, singura femeie în preajma căreia părintele nu era cuprins de furie, singura femeie cu care, de un timp încoace, sta liniștit de vorba. Pentru că părintele Bujor, bărbat tânăr și în putere, se simţea într-o asemenea măsură de scârbit, încât nu le mai putea suferi în preajmă. De un an și mai bine mâinile lui frumoase și cu degete lungi nu mai mângâiaseră trup de femeie. E) c un an și mai bine, preoteasa dormea singură, perpelindu-se în pat ca pe jeratic încins, cât era noaptea de lungă. O ura pe preoteasă și ura aceasta se întinse cu timpul și asupra celorlalte femei, asupra tuturor femeilor din lume! „Toate-s la fel, toate ar fi gata să mă cumpere, așa cum m-a cumpărat ca, își spunea el. Căci se lăsase cumpărat, într-adevăr, de o femeie cu ochi vicleni, fiică de vlădică, dar cu suflet de slujnică, își spunea el turbând de mânie; se făcea la chip galben ca ceara, ori de câte ori se gândea la asta. Își aminti ziua în care se sfinţise biserica de la Coștei – mesele lungi acoperite cu feţe de masă albe, întinse în curtea școlii, castroanele mari cu supă aburindă, sticlele cu rachiu golindu-se cât ai bate din palme, și ei, seminariștii, tunși chilug, cu feţele gălbejite și cam hămesiţi de foame, dând iama prin mâncărurile alese, purceluși de lapte și curcani frumoși rumeniţi – (ce păcat că nu putem duce și-acasă să avem și mâine; înfulecă Sofronie, cu așa ceva nu te mai întâlnești tu degrabă; taci, mă, din gură că vorbește înalt-preasfinţitul și să auzim și noi ce spune; parcă nu-l auzi toată ziua, de dimineaţa până seara; decât să stai să caşti gura, mai bine te-ai uita la aia de lângă primpetoru, o fi nevastă-sa, dar nu cred, fiică-sa mai degrabă, numai uităte ce ţâţe are; una ca asta te stoarce, mă, nu mai ești bun de nimica; nu vorbi așa că te-aude Sebeștean și ne spune, mâine ne cheamă iar la el să ne bește lească; nu mai pot eu de beștelcala lui, uită-te

numa* că i s-a făcut cald și și-a desfăcut năstureii; o fi văzut că ne uităm la ea și a și început să-și dea ochii peste cap, căţăloaica; cred și eu, cu unul ca primpetoru, dacă i-o fi bărbat; eu îţi spun să te uiţi, și tu parcă ești chior, tot în altă parte îţi zboară ochii; nu ţi-o fi rămas inima la slăbănoaga de lângă vlădica, aia gălbejită, cu pistrui în vârful nasului, n-o vezi, parcă-i leșinată, nu-și dezlipește ochii, tot aici se uită, i-ai căzut cu tronc, dacă îţi spun…) – da, nepoata de soră a înalt-preasfinţitului își pusese ochii pe el, îi alesese dintr-o sută, după ce-i cântărise pe rând pe fiecare, așa cum faci când te duci la târg și viei să cumperi un armăsar de prăsilă… Și ei s-a supus, a aplecat capul, s-a lăsat prins! îl momise cu banii ei, îi cumpărase. Numai de dragoste n-au fost nopţile alea petrecute lângă trupul uscat al femeii înnebunite de dorinţă, lacomă și nesăţioasă; ca care plătise și-și cerca acum drepturile, cu o netăinuită nerușinare! Și, din pricina ei, părintele Bujor ajunse să le urască pe toate celelalte… Duminica, în biserică, în timpul slujbei, privirile lor alunecau fierbinţi de-a lungul trupului său vânjos și puternic, îmbrăcat în odăjdii strălucitoare și aurite! Toate îl doreau, toate ar fi vrut să-l cumpere, la fel ca femeia urâtă cu care împărţea noaptea patul! îl cuprindea o asemenea furie, încât le-ar fi alungat cu biciul din biserică, așa cum îi alungase Christos pe farisei! Fugiţi, nerușinatelor, părăsiţi casa Domnului, iată ce ar fi strigat el în urma lor cu glas de tunet, făcând să răsune pereţii! De furie, vocea i se altera, își pierdea dulceaţa ei obișnuită, pe măsură ce se apropia de sfârșitul slujbei. îl lăsa pe ţârcovnic să cânte de unul singur, cu vocea lui ascuţită de muiere și întotdeauna în falset; în timp ce acesta spunea „Crezul”, el rămânea în altar, îngenuncheat în faţa crucii, tremurând din tot trupul, de parcă ar fi fost cuprins de friguri. Apoi, la sfârșit, femeile treceau rând pe rând prin faţa lui, ca să ia anafură, îi sărutau mâna cu ochii plecaţi și cu prefăcută evlavie. Buzele lor, lipicioase și calde, întârziau pe mâna lui întinsă spre a fi sărutată și erau atât de aproape de el, încât trupul le mirosea a lumânare și a sudoare muierească.

Ca să scape de insistenţele soţiei care își revendica noapte de noapte drepturile, părintele Bujor își mută „culcușul” în podul cu fân – în timpul verii, bineînţeles. Copil sărac – al cincilea fiu a! unui pădurean, dintr-un sat uitat de lume și de Dumnezeu într-o văgăună de munte – părintele Bujor era obișnuit să doarmă pe unde apuca. Și unde poate fi somnul mai dulce decât într-un pod cu fân din cel plăcut mirositor. Nu aţipea bine, însă, și în șură se și auzeau pași furișaţi; apoi, în capul scărilor se ivea preoteasa într-o cămașă de noapte plină de floricele și broderii. I s-a părut ei c-a intrat cineva în ogradă și s-a speriat foarte tare, nici n-a adormit bine c-a trezit-o o bătaie în fereastră și niște șoapte; să nu fie, Doamne ferește, vreun hoţ, ori cine știe ce om rău; ori a auzit pași în pod, s-ar putea să fie o pisică și ea să se fi speriat degeaba, dar dacă îi un lotru și ca e o femeie slabă și fără prea multă putere, o strânge de gât și gata, s-a sfârșit cu ea! A apucat-o așa, un tremurat, că nici nu se mai poate opri; se și miră, cum de nu-i lui frig, acoperit numai cu o pătură din cele subţiri; nu de alta, dar nu cumva să se îmbolnăvească, să dea oftica în el… Și atunci părintele cobora, umbla prin ogradă să caute hoţul, se urca în pod, ieșea în uliţă, se prefăcea, prin urmare, că nu înţelege ce voia ea; te-ai speriat degeaba, draga mea; nu e nimeni, ţi s-a părut ţie, ai somn ușor, eu dacă pun capul pe pernă nici să tragi cu tunul nu mă trezește nimeni. Așa-s eu sperioasă, spunea ea, și se lipea de el și începea să tremure mai tare, dar nu de frică, aproape că-i leșina în braţe de dorinţă și atunci îl cuprindea un fel de milă; hai de-acuma în pat, îi spunea, să nu răcești, ai văzut că nu-i nimeni, așa că n-ai de ce te teme… Așa că începu să fie mai precaut. De câte ori se ducea să doarmă în podul cu fân, avea grijă, după ce se urca, să tragă scara; o ascundea acoperind-o cu un braţ de fân, apoi se culca liniștit. Așa n-avea cum să se urce până la el. E adevărat că venea până la șură și îi chema în șoaptă, să nu audă cumva vecinii; el se prefăcea că doarme dus și începea să sforăie. îl chema un timp, apoi i se făcea și ei probabil lehamite de atâtea

rugăminţi. Cuprinsă de un acces.de mândrie, își strângea cămașa de noapte în jurul trupului care tremura în toată legea și se îndepărta demnă spre dormitorul pustiu, spre patul în care urma să doarmă de una singură… Din pod, el vedea cum lumina în dormitor se stinge, cum întreaga casă se cufundă în întuneric. Se simţea răzbunat. Nu s-ar putea spune, însă, că preoteasa ar fi avut insomnii din pricina singurătăţii, patul larg și foarte încăpător o predispunea mai curând la somn. Seara se culca odată cu găinile, iar a doua zi, m loc să se scoale de dimineaţă, zăbovea în pat până spre prânz. Din pricina somnului, trupul ei uscăţiv începu să se rotunjească; preoteasa se îngrășa văzând cu ochii.

Ca să-și cheltuiască într-un fel energia care clocotea în ei iară să-și poată găsi un liman, părintele Bujor începu să facă drumuri lungi, străbătând împrejurimile în lung și în lat. Sătenii se obișnuiseră să-l vadă umblând de unul singur, cu o neostoită grabă, cuprins parcă de o ciudată febră și nerăbdare. Femeile ieșeau la poartă și se uitau cu ochi mijiţi după popa cel frumos, se uitau la barba lui creaţă și neagră ca tăciunele, la obrajii lui roșii, la ochii întunecaţi, în străfundurile cărora lor li se părea că-l zăresc pe diavolul. Putea fi văzut de asemenea colindând pădurile după bureţi, primăvara și toamna. Bureţii de lemn îi punea la murat în niște borcane uriașe; se specializa în treaba asta și în scurtă vreme casa se umplu de murături pe care părintele le punea singur pentru că preoteasa dormea cât era ziua de lungă. De cum intrai în curtea popii, simţeai mirosul înţepător al oţetului, iar coridorul era înţesat cu borcanele care nu mai încăpeau în cămară.

Din pricina inactivităţii și a statului în pat nepermis de mult, preoteasa se transformă dintr-o fiinţă uscată și stafidită, într-o femeie de peste o sută de kilograme! Pe măsură ce se îngrășa, creștea și nemulţumirea împotriva bărbatului pe care singură și-l alesese. Nutrea, de fapt, speranţa secretă că printre ciupercile puse la murat să se găsească și una care să fie otrăvită. Decât un bărbat frumos, de care însă nu te poţi bucura, mai bine fără ei!

Așa că nu se atingea în ruptul capului de ciuperci, oricât le-ar fi lăudat părintele și oricât ar fi fost ele de ademenitoare. În ceea ce-l privește pe părintele Bujor, nu era vorba atât de ură, ci mai curând de un anumit sentiment al libertăţii, o libertate recâştigată cu greu, e adevărat, dar cu atât mai ademenitoare. „Degeaba m-a cumpărat ea cu bani mulţi, își spunea fericit, în timp ce lega cu celofan sticlele cu murături, tot nu are parte de ce și-a dorit. Mi-a luat minţile strălucirea aurului, m-am lăsat dus, o clipă de rătăcire mi-a fost de ajuns. Femeia e ochiul ciracului, dar uite că eu am început să mă feresc; se poate trăi liniștit și tară ele!” Mai erau, desigur, la mijloc și banii preotesei, *preţul vânzării,* așa că părintele puse la cale un fel de răzbunare: Găsi un mijloc să-i facă să dispară… începu să joace cărţi la „împăratul Traian” cu popa Munteanu și cu popa Balintoni. Un jucător ciudat era părintele Bujor, de vreme ce se bucura mai ales când reușea să piardă, iar când, fără voia lui, se întâmpla să și câştige, se negura la chip foarte și începea să fluiere a pagubă! Dacă pierdea însă, nuși mai încăpea în piele de mulţumire. Se întorcea acasă cu chimirul gol, fluierând vesel; banii ei, și nu ai lui, se duseră pe apa sâmbetei! Uite așa o să-i toace pe toţi, un bănuţ n-o să mai rămână și să vedem atunci cu ce o să-l mai ţină ea legat, ce căpăstru o să-i mai pună! Cânta de răsuna valea, cântecul iui preferat: „Vai săracu’ poenaru, cât de greu își face banul… Banii se fac la pădure, din topor și din secure”. Tâlcul acestui cântec îl umplea de satisfacţie și cânta în gura mare, de se auzea până departe… Când se întâmpla să câştige, părintele Bujor făcea cinste și se încingea la „împăratul Traian” o petrecere în toată legea; spre dimineaţă se întorcea acasă pe două cărări, cu reverenda boţită și plină de scaieţi. Clătinându-se pe scara ai cărei fuștei îi nimerea cu destulă greutate, se urca în podul cu fân și nu cobora de acolo două-trei zile. Nu era însă băutor din fire, de obicei îi lăsa pe ceilalţi să-și petreacă și să golească pahar după pahar, preferând să rămână treaz și să nu se atingă de băutură. În general, părintele Bujor se arăta dispus să

întoarcă spatele plăcerilor lumești, de vreme ce nici femeile și nici băutura nu aveau la el prea mare căutare. Și, totuși, diavolul își vâră coada, când te aștepţi mai puţin, așa că nici părintele nu fu ocolit de ispitirile lui, după cum se va vedea în cele ce urmează… Era vineri, și părintele se pregătise de cu seară să plece la târg, la Făget, să vadă care e preţul vitelor și dacă nu cumva s-au scumpit, după cum s-ar fi auzit, porcii. Și, tot ca de obicei, avea de gând ca la întoarcere să se oprească pe la „împăratul Traian” să facă „o carte”, fiind așteptat, după cum bine se știe de părintele Balintoni (care nu-și pierduse speranţa ca până la urmă să câştige atâta bănet, încât să-și poată cumpăra o vacă) și de părintele Munteanu… De data asta plecă mai de dimineaţă decât de obicei (pornea întotdeauna la drum după răsăritul soarelui); cerul era înnorat pentru că nu se vedea nici urmă de stea și bătea un vântuleţ cam aspru, semn că toamna, de-acuma, nu mai era nici ea chiar așa de departe. Satul era cufundat în întuneric, la o singură casă lumina era aprinsă și, când trecu prin dreptul ei, cuprins de curiozitate, părintele se apropie de fereastră și privi înăuntru. În mijlocul încăperii sta o femeie goală-pușcă. Se uita pe fereastră afară, fără să-l vadă, bineînţeles, și părea a fi încă buimăcită de somn. La picioarele ei zăcea cămașa de cânepă groasă cu care dormise în timpul nopţii. Dacă picioarele îi erau arse de soare și crăpate de vânt, trupul ei bălan era de o neasemuită dulceaţă. Pielea albă și catifelată îi era acoperită de o mulţime de pistrui roșcate care, la flacăra lumânării, străluceau ca niște minusculi bănuţi de aur. Femeia nu avea de unde să știe că-i privită. Își trecu palmele pe dedesubtul sânilor opulenţi și-i ridică ușor în sus, îndreptându-i cu sfârcurile spre fereastră, într-un gest de nerușinată și totuși somnoroasă dăruire, de parcă ar fi vrut să-i ofere celui ce adastă afară, în întuneric; cuprins nu numai de emoţie, ci și de o copleșitoare dorinţă, părintele simţi cum i se înfige în moalele capului un cuţit ascuţit, străfulgerându-l din creștet până în picioare, despicându-l parcă în două. Se clătină și, pentru o secundă, își pierdu cunoștinţa; ca să nu

cadă, orbecăind prin întuneric în căutarea unui punct de sprijin, se propti de gard. Se trezi însă repede din ușorul lui leșin și-și îndreptă privirea hămesită spre fereastra care îi dezvăluise, într-un mod atât de neașteptat, extraordinara frumuseţe a trupului femeiesc, frumuseţe pe care ei o ignora de un timp cu bună știinţă, încercând să-i întoarcă pentru totdeauna spatele… între timp, femeia sudase în lumânare, iar casa, la fel ca toate celelalte, zăcea cufundată în întuneric… Cine știe – își spuse părintele, apropâindu-și cât mai mult obrazul de geamul orb –, poate că femeia (o văduvioară ai cărei soţ murise cu un an în urmă, se prăvălise un stânjen peste el) l-a zărit totuși, și anume a stins; să-l provoace, să-l oblige să bată în geam; iar ca să-i dea drumul pe întuneric, ca nu cumva, Doamne ferește, să fie zărită de cineva. Era singură și se ferea; nu voia să-i iasă vorbe; și dacă făcea un lucru mai nepermis, îl făcea pe ascuns, n-o fi proastă să-l facă în văzul lumii. Părintele Bujor rămase o vreme cu faţa lipită de geamul rece, mai mult ca să-și potolească fierbinţeala, pentru că nu se putea zări mare lucru. Bătu încetișor în geam, atât de încetișor, încât fu convins că nimeni n-o să-l audă; răzbi însă de îndată din interiorul casei zgomotul unei uși deschise cu mare grijă, apoi se auziră pași ușori, lipăind desculţi pe nisipul din curte. Și atunci părintele, în loc să se apropie de poartă, de ușa care scârţâi abia auzit, întoarse spatele casei ce se arăta a fi atât de primitoare, o luă la fugă de-a lungul uliţei cufundate în beznă, sumeţindu-și reverenda, având grijă să nu se împiedice în ea. „Nu mă las eu prins chiar atât de ușor”, își spuse, mândru de tăria de care dădea dovadă. Se așează pe scaunul de lângă troiţa de la marginea satului să se odihnească puţin. Inima îi bătea în piept să se spargă și nu știa nici el dacă din pricina alergăturii ori din altă pricină. Un gând de-a dreptul nebun îl străfulgera pe neașteptate; „Ce-ar fi – își spuse și simţi cum îl cuprinde o mare tulburare – s-o scald în galbeni pe muierea asta cu ţâţele mari! Pe nevastă-mea s-o las, adică, goală-pușcă, să-i fac praf și pulbere banii la „împăratul Traian”, iar cu ce-oi

câştiga la cărţi s-o îmbrac pe astalaltă, pe văduvioară. Dulce i-o fi carnea, parfumată i-o fi răsuflat ea, își spuse părintele și din nou simţi cum îl cuprinde o mare tulburare; cerul spuzit cu stele începu să i se învârtească deasupra capului ameţitor de repede; o lumină mare i se aprinse în suflet și o bucurie năucă îl cuprinse. Lumina se stinse însă, bucuria se spulberă și ea cât ai bate din palme! „Ar însemna – își spuse părintele, în sufletul căruia sentimentul libertăţii îmbrăca forme atât de ciudate – să trec din robia uneia în a celeilalte! Ar însemna, își spunea el cu mânie, să intru slugă la dârloagă!” Sub reverandă, părintele Bujor nu purta niciodată nimic, fie iarnă, fie vară. De data asta simţi că-l ia cu frig și-și simţi trupul îngheţat. Grăbi pasul, doar, doar, o reuși să se mai încălzească puţin. Singurul mijloc de a scăpa de tulburarea de care era cuprins și din ghearele căreia, în ciuda eforturilor făcute, nu era în stare să se smulgă în niciun chip, era să-și obosească trupul cât mai mult, procedeu folosit cu mult succes în ultima vreme. De data asta însă, nu se obţinură rezultatele scontate. Zadarnic o ţinu părintele mai mult într-o fugă până să ajungă la târg, neliniștea din trupul său răscolit de cele mai aprige pofte nu se risipi, după cum sperase el. Ba, s-ar putea spune că se mări într-o asemenea măsură, încât intră pe la ceasurile nouă în oraș așa cum intră un taur înfuriat într-un ţarc, văzând, ca să spunem așa, roșu înaintea ochilor! Nu se îndreptă spre târgul de vite, ca să vadă care le este preţul, așa cum plănuise de-acasă, ci se trezi că umblă fără niciun rost prin micul părcușor din centrul orașului, în mijlocul căruia se afla biserica catolică; părcușor prin care se plimbau, de obicei, în zilele de târg, fetele mari și doamnele mai tinere din Făget, în căutarea vreunei mult sperate aventuri; loc de întâlnire, deci, pentru fanţii orașului cu iubitele lor, sau, mai pe ascunselea, mai pe furiș, chiar pentru femeile măritate; cum se întâmplă pretutindeni în lume, nu toate femeile rămân absolut credincioase soţilor lor; mai calcă și pe de lături, nu întotdeauna sunt ele ușă de biserică! Părintele Bujor începu deci, să se preumble printre tot

acest coconet în căutare de aventuri și dispus să-și petreacă, dornic să mai greșească un pic, dacă nu altfel, măcar cu privirea, ori cu un zâmbet capabil să ascundă cine știe ce promisiuni secrete! Se găseau doar destui bărbaţi dispuși să le cumpere „puiul târgului” la nevoie, ba chiar să le ofere o „crempită” la cofetăria lui Dimer, al cărei renume, din pricina asta, nu era tocmai bun; unde în faţa unei farfurioare cu prăjitură și a unui pahar cu sirop de zmeură, se pot purta conversaţii mai destinse decât oriunde în altă parte, însoţite de unele mici aluzii, de vorbe în doi peri, de glume nu dintre cele mai nevinovate… Părintele Bujor își aminti de propria lui tinereţe, de timpul când, seminarist fiind, i se spunea în taină „ţapul”, din pricina aventurilor „galante” pe care în vremea aceea nu numai că nu le ocolise, ei, din contră, le căuta cu mare și neostenită insistenţă, asemeni unui tăuraș tânăr și mereu la pândă, alergând încoace și încolo în căutarea vânatului… își aminti, de asemenea, cum, surprins asupra faptului, încercase să sară pe fereastră (odaia se afla la parter, așa că de păţit n-ar fi păţit nimica) și cum subprefectul (un bătrân impozant, cu o falnică barbă albă, semănând bine cu Franz-Joseph) îl rugase cu lacrimi în ochi „să nu-i facă de rușine casa”: să facă bine să se îmbrace cât mai repede și să iasă pe ușa din dos; să fie atent, să se furișeze în așa fel încât să nu-l vadă servitorii. îl condusese chiar el, deschizându-i politicos ușile, susţinându-l de un braţ, atunci când, fâstâcit și speriat cum era, se împiedicase de un prag ceva mai ridicat, ii vedea aievea pe domnul subprefect, stand în faţa patului, cu o mână sprijinindu-se de speteaza lui, în timp ce el încerca zadarnic să-și acopere cu un cearșaf mototolit trupul golpușcă, cuprins de o stranie și ridicolă, la urma urmei, pudoare. „Toate m-au cumpărat și eu le-am dat ce-am avut eu mai bun”, își spunea părintele Bujor, uitându-se pe sub genele lăsate în jos, la femeile și fetele mari care treceau pe lângă el, bucuroase să se întâlnească în timpul „șpaţirului” lor cu un popă atât de frumos; un popă cu ochi negri ca smoala (care cu ușurinţă te pot băga în păcat), cu

barba toată mele, în mijlocul căreia răsărea, asemeni unui fruct dulce, gura senzuală și roșie.

„Nu știu ce-i cu frigul ăsta, părinte, spuse Sente, paracliserul. Parcă-i toamnă, așa-i de frig dimineaţa. Și dacă mă gândesc bine, anuí ăsta nici n-a fost vară de-adevăratelea. La începutul lui iulie, o săptămână s-a mai arătat soarele, dar după aceea a fost tot înnorat. Mă credeţi că toată vara n-am lăsat sfetărul de pe mine! S-a rugat nevastă-mea să i-l dau să-l spele. „Tu nu vezi că-i negru, zice, mă mir că nu ţi-i urât să-l porţi. Fii și tu mai gingaș. Când te-am văzut cu ei duminică la biserică, zău că mi-a fost rușine, zice. Ce-o spune lumea, că te las să umbli oricum. Că nu te îngrijesc”… Sente spăla de zor dușumelele, iar părintele Munteanu avea grijă să-i schimbe din când în când apa din găleată. Sente era „cantor” la biserică de foarte mulţi ani și mâna dreaptă a popii, femeia care avea grijă de curăţenie se îmbolnăvise și, cum se apropiau sărbătorile, cei doi, popa și paracliserul, se apucaseră singuri să spele dușumelele bisericii. „Nu-i treabă chiar așa de ușoară nici asta, spuse Sente ridicându-se cu greu și încercând să-și îndrepte spatele. Abia dacă mă pot îndrepta”. Mă lași pe mine să spăl în altar, spuse părintele Munteanu. Între timp te mai odihnești și dumneata, mai tragi din ţigare, mai răsufli un pic. Nu-mi strică nici mie oleacă de mișcare”… „Nu vă las eu pe dumneavoastră, nici nu mă gândesc, spuse Sente și începu să frece cu și mai mult zel dușumelele. Nici nu avem de ce să ne grăbim. Până la Sfântă Marie e timp destul”… „Am pus ștergătoarea s-o folosească oamenii înainte de a intra în biserică, da degeaba. Mai bine n-o cumpăram” se plânse părintele. „Nu știu ce sat o fi și ăsta al nostru, dar nu-s oamenii bisericoși ca prin alte părţi, spuse Sente. Mă gândesc că și feţele bisericești care au fost înaintea dumneavoastră or fi fost de vină. N-au avut ei o fire care să-i atragă pe om, abia să apuce să deschidă ușa bisericii. S-a întâmplat să aibă fiecare câte un năravː unul a fost beutor, altul curvar, ori prea strângător, niciunul n-a fost cum trebuie”. „Să-ţi aduc mai bine peria ailaltă, spuse

părintele Munteanu, care îl auzea nu știu pentru a câta oară pe Sente plângându-se de preoţii care au fost înaintea lui. Are perii mai aspri, scoţi mai ușor mizeria din dușumele cu ea”… „Cu asta sunt obișnuit, spuse Sente. E mai mică și o pot cuprinde mai ușor cu mâna… Ei, de-acuma, spuse el și se ridică îndreptându-și cu greu spatele, facem și noi un mic repaus, avem dreptul să tragem un fum, c-am frecat destul! Am să vă rog pe dumneavoastră, părinte, să-mi daţi o ţigare, căci eu le-am uitat pe ale mele acasă”. Părintele îi întinse pachetul de ţigări, Sente își șterse mâna udă de turul izmenelor și cu vârful degetelor, având grijă să nu le ude pe celelalte, își scoase o ţigare din pachetul popii. „Sunt tare curios, spuse Sente, după ce se așează pe prag și-și aprinse ţigarea cu un amnar, dacă or nimeri mai bine cu muzica decât în alţi ani. Nu cumva or păţi și acuma, să întârzie muzicanţii și să nu poată începe „ruga” din pricina lor. Anul trecut a fost păcat de cheltuială. Au venit cu trenul de cinci și până și-au pregătit instrumentele și au început a cânta, s-a făcut întuneric afară. Au cântat vreo două ceasuri și au și dat a spune că ei, gata, pleacă, au cântat destui pentru cât au fost plătiţi… Să vedem anul ăsta dacă Petrâcă s-o descurca mai bine. S-ar fi dus la Dobra după muzicanţii care au cântat anul trecut la Sintești. Niște copilandri, dar au știut toate cântările să le zică frumos și au stat până dimineaţa, nu s-au grăbit să plece. Au cerut cam mult, dar barem au meritat… «Mă,

Petrică, îi zic alaltăieri, să nu ne faci de rușine și să ne lași iară muzică!». «N-avea grijă, să-mi spui ce vrei dumneata, dacă nu ţi-o place ce am să-ţi aduc! zice. Ceva extra! Odată îi „ruga” în an!»… Nu știu ce fire am, spuse Sente și aruncă chiștocul ţigării în iarba din faţa intrării – crescuse înaltă și părintele avea de gând să găsească un om s-o cosească – dar mă credeţi că și la vârsta mea, când aud o torogoată parcă mă furnică la tălpi! N-aveţi de unde mă cunoaște, dar mie tare mi-au plăcut, cât am fost tânăr, petrecerile și distracţiile! Cu mine au început și s-au terminat „rugile”. Eu am fost baza!… Și acuma îmi place să

ajut tineretul să îngrădească de jur-împrejurul bisericii, să pregătească locul pentru serbare, să facă frumos. Mă iau copilandrii cu ei la pădure, după crengi, să avem cu ce îngrădi, și, vă spun drept, mă apucă un fel de neastâmpăr, de parcă ar fi „ruga” mea, nu a lor. «Nu pricep de ce te-ai făcut tu „cantor”, zice nevastă-mea către mine. Tu numai bisericos nu ești, tu ai altă fire. De birtaș ai fi fost bun, nu de cantor! Unde îi veselie mare și petrecere, acolo ii locul tău!» O avea și ea dreptate, nu-i bag vină… Mi-au plăcut și muierile, părinte, dar e secret mare, despre asta ea n-are cum să afle”, spuse Sente, apoi se ghemui din nou și începu să frece dușumeaua cu mai mult sârg, doar, doar, o reuși să scoată murdăria din ea… „Nu cred, spuse părintele privind cerul înalt din pragul ușii, să avem anul ăsta o iarnă prea ușoară. Abia-i Sfântă Marie și păsările au și început a pleca”… „Anul trecut, își aminti Sente, dacă a căzut un pic de neauă, la Crăciun. După aceea au fost geruri mari, pământul îngheţat bocnă, dar de nins n-a mai nins…

Și, cu totul pe neașteptate, în timp ce privea altarul împodobit cu sfinţi și cu îngeri, părintele Munteanu simţi cum crește în el o dorinţă vinovată… Căută să şi-o alunge, să-și îndrepte gândurile în altă parte, dar cu cât lupta cu mai multă îndârjire împotriva ei, cu atât dorinţa devenea din ce în ce mai puternică!… I-ar fi plăcut lui să se afle acum în altă parte și acel loc foarte drag, spre care i se îndreptau cu atâta fervoare și tainică bucurie gândurile, îl ispiti într-o asemenea măsură, încât întoarse rușinat privirea de la altar. Chipul senin al Fecioarei Maria se întunecă și el și o blândă mustrare părea că i se citește în priviri… Tare i-ar fi plăcut părintelui Munteanu, prin urmare, să se afle la „împăratul Traian” în clipa asta, să stea adică la masă împreună cu părintele Balintoni și cu părintele Bujor! Să amestece cărţile cele flenduroase și subţiate de atâta joc, și să urmărească aproape cu uimire cum se potrivesc între ele, așezându-se frumos unele peste altele, nu la întâmplare însă, ci conduse de un fel de voinţă implacabilă și secretă, a cărei taină nu poate fi nicicând și

nicicum dezlegată… Părintele își iubea viciul – dintre toţi trei jucătorii el fiind, cu adevărat, singurul pătimaș (să ne amintim că părintele Balintoni nu juca atât de dragul jocului, ei, cum am mai spus, stăpânit de dorinţa secretă de a câștiga atâta bănet încât să-și poată cumpăra o vacă, iar părintele Bujor juca mai ales ca să facă praf și pulbere banii spurcaţi ai nevesti-sii). O mare bucurie îl cuprindea și – lucru cu totul nepermis și înspăimântător în același timp – ori de de câte ori se lăsa cuprins de patima jocului, i se părea că un înger, cu aripi mari și atât de subţiri încât păreau a fi din cea mai fină mătase, cu părul lung până la pământ și tot buclișoare blonde, se apleacă peste umărul lui, arătându-i, pe ascuns, cărţile cu care să joace, în astfel de momente era aproape convins că patima vine de la Dumnezeu; că era vorba, deci, de un năravîn care dracul nu-și vârâse defel coada… Jucând cărţi, părintele Munteanu simţea cum între el și Dumnezeu se realizează un fel de tainică legătură. Și așa și trebuie să fie, își spunea, de vreme ce nebănuitele și neștiutele lui căi sunt întotdeauna atât de legate de hazard și de întâmplare! O mână nevăzută învârte roata norocului și mâna asta, care face întotdeauna ce vrea și cum vrea ea, n-ar putea, oare, să fie chiar mâna lui Dumnezeu?! E adevărat că uneori îngerul, în timp ce sta de veghe lângă el începea să-și schimonosească în fel și chip faţa albă ca smântână (și cu doi bujori rozalii pe fiecare obraz); alteori scotea chiar limba (o limbă roșie și ascuţită la vârf, dar, altfel, teribil de drăgălașă) sau îi făcea cu ochiul (ochii își modificau și ei culoarea și din albastru se schimbau în verde, verdele acela năclăit și tulbure al bălţilor adânci și stătute). Numai îngerească nu putea fi considerată o astfel de purtare nerușinată! Din care pricină, se trezea pe neașteptate cuprins de cea mai neagră și mai cumplită remușcare, părăsit fiind de Domnul a cărui mână atârnase atât de binevoitoare deasupra capului său… îngerul dispărea și el, cât ai bate din palme, totul se arăta a nu fi fost decât înșelătorie și minciună. Începea să se afunde parcă într-un hău întunecat, în timp ce, în jurul lui, se lăsa întunericul de

nepătruns…

Cam în aceeași perioadă în care părintele Munteanu trecea de la certitudinile cele mai înălţătoare (cu privire ia patima sau viciul său) la cele mai îngrozitoare îndoieli, (joian instala, în odaia din fund a cârciumii, un fel de ruletă, copie, e adevărat cât se poate de rudimentară, a celei văzute de Luigi Italianul (după propria sa mărturisire) într-un vestit oraș de pe ţărmul Mediteranei… Pe o masă rotundă de brad, Luigi făcu tot felul de semne, la început cu creta, apoi, ca să se păstreze bine (mai ales că jucătorii, ori de câte ori pierdeau, le ștergeau furioși cu dosul palmei), cu o vopsea specială de culoare roșie. Masa era prevăzută cu un ax la mijloc, în jurul căruia se învârtea o roată cu spiţe subţiri („Italianul” o luase de la un cărucior și o vopsise în verde), în primele zile, se juca mai mult pe ţigări, noua invenţie a Italianului stârnind, cum era și de așteptat, o oarecare neîncredere. Apoi începu să se joace pe bani, nu prea mulţi e adevărat, dar ceva bănișori tot se puteau câştiga, sau bineînţeles, pierde… Măsuţa ¡I entuziasma și-l cuceri din primul moment pe părintele Munteanu. El i se dărui cu tot sufletul; cărţile de joc, flenduroase și murdare, fură uitate și roata cea capricioasă – care se oprea unde voia ea, iară să-i pese de nimeni și de nimic! – îl subjugă într-o asemenea măsură, încât o visa ziua și noaptea, o vedea învârtindu-se iară răgaz, deveni robul ei împătimit. Odaia, cel puţin așa i se păru părintelui – se umplu cu îngeri care arătau cu degetul pătrăţelul exact unde să se oprească, îngeri cu părul roșu și cu niște ochi mari ca niște ocheane, intervenind în joc cu nonșalanţa cu care zeii se amestecau, în faimoasele epopei homerice, în luptele dintre greci și atenieni. Îngerii, cu timpul, umplură odaia, și cu cât erau mai mulţi cu atât erau mai plini de bunăvoinţă!… Părintele căuta să fie atent la pătrăţelul indicat de degetele lor trandafirii, străvezii și lungi – așa cum sunt, de obicei, degetele îngerilor… Ar fi vrut să știe, însă, dacă îngerii aceștia, atât de binevoitori, i se arătau doar lui, sau părintele Balintoni și părintele Bujor se bucurau și ei de aleasa lor tovărășie. O întrebare,

în acest sens, ar fi fost lipsită de noimă, iară îndoială: amândoi popii ar fi negat cu îndârjire ajutorul ceresc: „Noi nu avem nimic de ascuns, noi jucăm cu cărţile pe faţă: dacă pierdem, ori câştigăm, asta-i pe cinstitele, părinte. Nu și-a băgat niciun înger, ori mai știu eu cine, aripa, de altfel nici nu pricepem bine ce vrei să spui, ar fi zis ei amândoi într-un glas, mai mult ca sigur. Iar dacă, în ciuda tuturor protestelor, ei ar fi continuat să-i descoase, ei ar fi fost în stare să ajungă până acolo, încât să nege îngerilor orice fel de dumnezeire. Îi știa mult prea prinși de cele lumești ca să se lase cu adevărat tulburaţi de apariţia divină a acestora. Ba mai mult, cârcotași cum erau, ar fi început să dea din colţ în colţ, încercând să aducă îngerilor tot felul de învinuiri și critici nedrepte: ba că s-a făcut prea mare strâmtoare din pricina aripilor lor, ba că tot arătând așa, spre un pătrăţel sau altul, îngerii mai mult îi încurcă decât îi ajută… Ceea ce nu puteau ei să înţeleagă – și de aici venea toată încâlceala – era acel mister de nepătruns care patrona, de fapt, jocul, legile tainice și ascunse ale hazardului și ale întâmplării, la care, numai gândindu-se, părintele Munteanu se cutremura din creștet până în tălpi, legi pe care, în nopţile lui iară somn, încerca zadarnic și fără nicio șansă de izbândă să le dezlege. Și chiar dacă îngerii s-ar fi arătat deopotrivă și părintelui Balintoni sau părintelui Bujor, aceștia s-ar fi grăbit să-i transforme în niște aghiotanţi ai lor: „Cum să fac, oare, să câștig?” ar fi întrebat părintele Balintoni. „Cum să fac, să pierd?” ar fi întrebat la rândul său părintele Bujor, iar îngerii, al căror ajutor era mult mai subtil – după cum putea să-și dea seama foarte bine părintele Munteanu – ar fi clătinat cu mâhnire din cap, de îndată ce le-ar fi fost dar să audă niște întrebări atât de grosolane… Mult nu mai era până vineri, când adunaţi în jurul ruletei lui Luigi Italianul, îngerii și cei doi preoţi (cel de la Românești și cel de la Crivina) vor urmări cu sufletul la gură roata cea atât de capricioasă a norocului. Și iată că Sente, fără să cunoască în vreun fel gândurile popii și fără să știe (nimeni din sat nu știa încă) cum își petrecea el ziua de vineri, în odaia din dos de ia

„împăratul Traian”, începu să povestească despre feţele bisericești de dinaintea lui. „Nu s-au nimerit să fie așa ca dumneavoastră, părinte –, spunea el în timp ce freca de zor dușumelele – om liniștit și așezat, la casa lui; n-a fost unul care să nu aibă câte un năravˮ. Nici n-au stat mult, un an-doi, și cum au venit, așa au și plecat. Și asta nu de-acuma, de când mă știu! Mă credeţi că a fost la noi un popă, taica mi-a povestit de el, eu nu l-am prins, care a folosit la cuminecătură ţuică în loc de vin. Și încă din cea prefiptă, de șaizeci de grade! După cuminecătură în ziua de Paști, ieșeau oamenii din biserică pe două cărări. L-a chemat vlădica la ei, să-l certe, dacă a auzit așa o întâmplare de necrezut. «Așa ceva nu se poate, părinte, ar fi spus vlădica. Vinul, și nu ţuica, e sângele Domnului, ai făcut o greșeală, zice, de neiertat. «Ba că eu am făcut și s-a putut», ar fi spus popa și atunci vlădica s-a supărat și l-ar fi dat afară din cinul preoţesc… Fel de fel de oameni pătimași, dar nu cred eu să existe patimă mai rea decât beutura. Fură mintea omului, îl face neomˮ… „Mai sunt și alte patimi tot așa de rele, spuse părintele Munteanu mai mult ca să-l încerce pe Sente, să vadă ce zice. Ce, parcă jocurile de cărţi și alte jocuri de noroc sunt mai bune? îl lasă pe om gol-pușcă. Rămâne pe drumuri și fără un șfanţ în buzunar, am văzut și din ăștiaˮ, adăugă el și se făcu roșu la chip de tulburare. Se retrase într-un colţ mai întunecat al altarului, să nu-l vadă Sente. Cel mai pornit părea a fi acesta împotriva patimii băuturii, așa că nu luă în seamă tulburarea și nici cuvintele părintelui. „Am prins și eu pe unul din popii cam beutori, să nu le spun altfel, căci nu șade frumos să vorbești cine știe cum despre un obraz preoţesc, începu el să povestească. Eram pe timpul acela un copilandru și umblam prin pădure să-mi caut un lemn, să-mi fac o codorișcă. Asta s-a întâmplat chiar în joia ori în vinerea mare, nu mai ţin bine minte, destul că Paștele cădea peste vreo două zile. Și cu cine credeţi că mă întâlnesc unde era pădurea mai deasă și mai întunecoasă, umblând pe două cărări, și ţinându-se de un copac, să nu cadă? Cu părintele Boldea care, săracu’, a avut așa multă

răchie în el, încât nici nu m-a recunoscut. Și încep eu să-l cert, așa și pe dincolo, «părinte, duminică II Paștele și dumneavoastră, mă iertaţi»... «Când o fi și drăconiul ăsta?» zice el și chiar atunci s-a împiedicat și-a căzut într-o groapă, de nu s-a mai putut ridica; abia am putut eu să-l pun pe picioare. Avea vreo optzeci de kile, pe puţin; ţin minte că nu mi-a fost ușor, m-am chinuit mult cu el ca să-l pot duce acasă. Mai mult în spate l-am dus, eram tânăr și aveam putere pe timpul acela. Mă ţinea de după gât, parcă-l văd, cânta Prohodul și mă săruta în ceafa!... Nu vă supăraţi pe mine, părinte, că vă povestesc prostiile astea, dacă nu v-aș ști ce om sunteţi, n-aș avea curajul acela, dacă nu v-aș cunoaște cât sunteţi de curat și nedat la rele. Și așa-i și bine, omul să n-aibă patimi", spuse Sente și părintele Munteanu se tulbură și mai tare. O puternică dorinţă de a se spovedi, de a mărturisi adevărul, de a spune și altora patima vinovată de care era stăpânit și din ghearele căreia nu putea să scape, i se trezi în suflet. „Și eu sunt păcătos, îi spuse el lui Sente cu o voce înecată pe care nici el nu şi-o recunoscu. Nu sunt curat ca lacrima", spuse. Sente însă nici nu-l ascultă, mult prea ocupat de dușumelele lui, ca să fie atent la vorbele iui, bâlbâite. „Ce m-o fi apucat, își spuse apoi părintele Munteanu supărat pe propria-i limbuţie, să mă bag singur în gura satului?" „Nimeni nu-i în faţa Domnului curat ca lacrima", adăugă el cu o ipocrită evlavie și cu solemnitatea cu care ţinea duminica predicile în biserică. Sente continua încă să fie neatent la ceea ce spune. Istovit, se așează pe pragul de la altar. Și-ar fi aprins el o ţigare, dar știa că-i interzis să fumezi în casa Domnului. „Dacă tot am făcut focul în sobă, spuse el, n-ar strica să frigem niște cucuruz, la uitaţi-vă cejar s-a făcut! Mă reped eu, să aduc măcar vreo doi-trei de gust. Păcat să-l lăsăm să se treacă degeaba". Părintele Munteanu simţi cum tulburarea de care fusese cuprins cu o clipă în urmă se destramă, așa cum se risipește fumul într-o zi însorită de primăvară. „Uite să zicem, spuse el și dădu mustrător din cap, c-ai furat din holda altuia. Poţi să-mi spui a câta poruncă îi asta? întrebă el în timp ce îngerii

din altar îl priveau surâzători, aidoma celor de la „împăratul Traian”. „Nu știu, părinte, spuse cu nepăsare Sente. Au trecut ani de când am fost la școală și între timp am uitat poruncile”. „Nu-i bine”, spuse părintele și de data asta i se păru că unul din îngerii bucălaţi din altar își încreţește ușor buzele roșii ca sângele și-i face, plin de bunăvoinţă, cu ochiul.

GHERAN

În ultimul timp Gheran avea din ce în ce mai des de-a face cu poliţia, așa că se obișnuise cu odăile murdare și igrasioase, în care zăceau de-a valma borfașii și ţigănimea orașului, se obișnuise cu purtarea dispreţuitoare și brutală a ofiţerilor de serviciu, cuprinși de o acută antipatie de cum îl vedeau. O singură dată, în faţa unui ofiţer tânăr, mai puţin ostil decât ceilalţi, Gheran își dădu drumul la gură și începu să-i povestească ce se petrece de fapt cu el. Din ce pricină, adică, toate încercările lui de a înghiţi săbii erau tot mai des sortite eșecului și cum se întâmpla că, în faţa mulţimii aţâţate, care aștepta cu sufletul la gură spectacolul promis, nu găsea o altă alternativă decât să dea bir cu fugiţii, dovedindu-se a fi, din pricina asta, un mare mincinos; unul din cei ce promit marea cu sarea și până la urmă nu se ţin de cuvânt; un fel de escroc, gata să fugă cu banii celor păcăliţi. Urmărit de furia îndreptăţită a acestora și prins de cele mai multe ori… Toate luau însă o astfel de întorsătură – precizase Gheran

— Aproape fără voia lui. Nici prin gând nu-i trecea – la început de tot – să-i înșele pe spectatorii adunaţi; de fiecare dată era aproape sigur c-o să-i reușească la fel ca altădată, c-o să poată, deci, înghiţi săbii din nou! O făcuse doar în viaţa lui de atâtea ori, să ne amintim timpurile, nu tocmai îndepărtate, când el era renumitul „El Hakim”, de la circul „Piccolini”, știut și stimat de o lume întreagă – sabia cea strălucitoare, vârândși-o până la prăsele pe grumaz, uimind și îngrozind sute și sute de spectatori!… întotdeauna pornea așadar ia drum, cu cele mai bune intenţii. Avea însă grijă să-și pună pălăria lângă el și târgoveţii – care voiau, el nu obliga pe nimeni – mai

aruncau din când în când în ea câte un bănuţ. Zgomotul bănuţului azvârlit în pălărie constituia, însă, mai curând un fel de stimulent! De-acuma cetăţenii au plătit, își spunea, ca să vadă cum înghiţi tu săbiile, fa-le și lor o bucurie, nu te lăsa rugat! Avea nevoie însă de o scurtă încălzire, o sabie nu se poate înghiţi cât ai bate din palme, trupul trebuia să se obișnuiască, să fie într-adevăr pregătit să înghită sabia, să fie pregătit s-o primească! Așa că, la început de tot, ţine în faţa celor adunaţi un mic discurs, povestindu-le foarte amănunţit, ce și cum o să facă, „Priviţi sabia asta, le spune, luaţi-o și pipăiţi-o, să vedeţi și voi cât e de ascuţită. Să vă convingeţi singuri că la mijloc nu se află niciun fel de înșelătorie”. El nu-i sfătuiește, însă, pe onoraţii spectatori – își continua el expunerea – să-i urmeze exemplul; nu cumva, adică, să se apuce să şi-o vâre și ei pe gât, pentru că există pericolul să rămână fără beregată… Fetele tinere, mai ales, sunt cele mai curioase; iau sabia și o întorc pe toate părţile, nu ie vine să creadă că un lucru atât de ascuţit și de periculos poate fi într-adevăr înghiţit, îi încearcă tăișul cu degetele lor fine și dau din cap pline de neîncredere. „Daţi-mi-o înapoi, domnișoară, se roagă

Gheran de ele, nu cumva să vă tăiaţi mânuţele, cu așa ceva nu-i bine să umblaţi dumneavoastră”. Câte o glumă nu strică, prin urmare, și el glumește cu ele, în felul ăsta, întotdeauna, iar fetele, cu obrajii ca para, lasă privirile în pământ și-i întind speriate și fâstâcite sabia înapoi. Folosea și acuma, deci, vechile clencâuri și găselniţe, spunea aceleași glume și dădea aceleași explicaţii ca odinioară; regia, ca să spunem așa, era aceeași; lipsea numai punctul final și desigur cel mai important dintre toate: înghiţirea săbiei. Și oamenii râdeau la fel ca altădată la vechile glume, urmăreau cu sufletul ia gură explicaţiile, devenind însă tot mai nerăbdători; voiau să vadă – doar pentru asta se adunaseră, pentru asta își dăduseră obolul, aruncând câte un bănuţ în pălărie – cum înghite Gheran sabia! Nu mai aveau ochi decât pentru sabie, nu-și mai desprindeau privirea de la ea, sabia

exercitând asupra lor o miraculoasă atracţie. Haide odată, spuneau privirile lor rugătoare, nu ne mai face să aşteptăm atât, nu te lăsa aşa de mult rugat! Pe măsură ce vorbea, simţea cum creşte în ei convingerea că o să-i reuşească şi că nu în mod zadarnic s-a strâns mulţimea împrejurul lui. „Simţeam, domnule ofiţer, îi mărturisi el poliţistului, cum curajul urcă în mine, aşa cum urcă seva în rădăcinile copacilor, aveam chiar impresia că plesneam de atâta curaj!” Şi în acele momente de supremă surescitare, Gheran vâră sabia într-o găleată cu petrol, îi dă foc, şi, aşa aprinsă, începe s-o învârtească în toate părţile! Am să izbutesc, îşi spune sieşi Gheran, fiţi fără grijă, dragii mei, o să-mi reuşească!” Spectacolul se prelungeşte însă nepermis de mult. „Las-o în plata Domnului, începe vreunul mai rău de gură să strige, c-ai învârtit-o destul, ne-ai şi ameţit la cap cu ea. Înghite-o odată s-o vedem şi pe asta!” De-acuma coarda e atât de întinsă, încât e gata să plesnească; lui Gheran nu-i mai rămâne decât un singur lucru de făcut: să înghită într-adevăr sabia! Şi această foarte bruscă trecere, acest pas pe care el trebuie să-l facă acuma, în mod cu totul neaşteptat şi surprinzător, simte că nu-i în stare să-l facă! E ca şi cum ar trebui să sari peste o prăpastie: ţi-ai făcut avânt, ai luat aer în piept, ţi-ai încordat muşchii şi deodată hăul cel adânc se lărgeşte neînchipuit de mult şi tu nu mai eşti în stare să sari! Exaltarea de care fusese cuprins, învârtind sabia aprinsă pe deasupra capului, dispare ca prin farmec, şi ceea ce rămâne nu e decât un zaţ sălciu şi foarte negru la culoare; ceea ce rămâne nu-i decât o rece şi înfricoşătoare luciditate, imaginea jalnică a propriei iui neputinţe! Ochii i se umplu cu lacrimi de furie şi de durere, fălcile i se încleştează!

Cercul în jurul lui se strânge tot mai mult, tensiunea în rândurile spectatorilor creşte, ei fiind convinşi, în parte, că spectacolul promis o să se ţină totuşi. Gheran încearcă, în schimb, un ultim subterfugiu: „Faceţi loc, le spune el cu o voce plângăreaţă, dacă staţi aşa de înghesuiţi n-o să vederi nimic”. Oamenii se dau un pas înapoi, ascultându-l,

și se uită fix la sabie, „ia-ţi sabia și vârâ-ţi-o odată pe gât!” urcă un glas tainic din străfundurile lui Gheran, dar e o voce mai curând batjocoritoare și ironică, o voce care știe foarte bine cât de caraghios și inutil e un asemenea îndemn, adresat unui om care, de-acuma, nu are altceva în gând decât cum să facă s-o șteargă mai repede; cum să-i deruteze pe „spectatori”, ca aceștia să nu observe dispariţia lui. Cu o voce răgușită, dă să le explice încă o dată cum o să înghită sabia, dar oamenii nu mai vor să-i asculte pălăvrăgeala: „Ne-am săturat de vorbele taie, cade mereacre, strigă ei. Taci din gură și înghite-o odată, nu te mai lăuda. Ni s-a urât să tot așteptăm și tu nimica!”

Încep să se agite, supăraţi și nemulţumiţi, și Gheran simte cum îi cuprinde frica. „Ce să fac? se întreabă el. Unde să mă duc? Cum să scap de ei!?” Apoi îi vine o idee salvatoare: vârâ repede sabia în găleata cu petrol și brusc se face întuneric de jur-împrejur. Orbiţi de lumină, spectatorii se obișnuiesc greu cu bezna care s-a lăsat. „Și în întunericul acela, ce altceva aș putea să fac, domnule ofiţer, își întreabă Gheran interlocutorul, decar să mă fac nevăzut?” Și, într-adevăr, i se întâmplă, câteodată, să scape destul de ușor: are norocul s-o cotească pe vreo ulicioară mai lăturalnică, să pătrundă într-un coridor întunecos unde să-și piardă urma. Nu-i de felul lui prea îndemânatic insă, și, de cele mai multe ori, urmăritorii reușesc foarte repede să-l prindă... „Dacă văd ei ca nu spun nimic, și nici nu încerc să mă apăr în vreun fel, se mai potolesc și lasă în plata Domnului”, spuse Gheran. „Nu-s ei vinovaţi” spuse poliţistul și se uită drept în ochii lui, cu o privire scrutătoare și în același timp dură, care-l făcu pe înghiţi torul de săbii să regrete spovedania făcută. „Nu-i nimeni vinovat în afară de tine, spuse el și își ridică privirea, uitându-se pe deasupra capului lui, la portretul regelui de pe perete. De ce să învinovăţești pe alţii – adăugă zâmbind prietenos și uitându-se la el drept în ochi – de propria ta neputinţă?... De ce nu-ţi cauţi altă meserie adăugă, zâmbindu-i în continuare lui Gheran, dacă să înghiţi săbii nu mai ești în stare?... Uite cum îţi tremură

mâinile!” spuse ofiţerul și arătă spre mâinile lui care îi tremurau într-adevăr, așezate cuminţi pe genunchi. „Voi, circarii, spuse el, și-și privi unghiile frumos rotunjite, de la o vreme, după câte știu eu, vă adunaţi pe lângă casă; n-o să vă scălâmbăiaţi toată viaţa. E adevărat că dumneata eşti încă tânăr, dar dacă nu mai eşti în stare să faci drăcovenia cu înghiţitul săbiilor, cine ce vină are? Fă-ţi un rost și renunţă să mai înșeli oamenii prin târguri, ascultă-mă ce-ţi spun, dacă nu vrei să ajungi rău de tot”, fu de părere ofiţerul și iar îi zâmbi, voind probabil să-și mascheze enervarea reală de care era cuprins.

Ne-am forma o imagine desigur greșită dacă ni i-am închipui pe toţi poliţiștii, cu care lui Gheran îi fu dat să ajungă în contact, la fel de dispuși să-i asculte „spovedania”, dând dovadă de o înţelegere și o răbdare asemănătoare celei ce i-o arătase tânărul ofiţer. Gheran se temea, nu atât de cei ce strigau și urlau la el – atitudinea acestora, lipsită de orice echivoc, era mult mai ușor de suportat – ci de ceilalţi, mulţi și ei la număr spre surprinderea lui, cei ce îi arătau un asemenea dispreţ superior, încât nici nu catadicseau să stea de vorbă cu el (sau să-l certe în vreun fel), dar care, de fapt, îi urau mult mai mult și în asemenea măsură, încât ar fi făcut orice ca stirpea lui să dispară de pe pământ. De obicei aceștia erau niște bărbaţi zdraveni, cu uniformele întotdeauna încheiate reglementar la toţi nasturii, gata să plesnească pe trupul lor vânjos și robust, cu pulpele groase și musculoase, bine strânse în cizmele atât de lustruite încât puteai „să-ţi faci mustaţa în ele”, cu mersul apăsat și sigur, și cu gesturi precise și exacte. Pe aceștia numai gândul că pot exista pe lume oameni ca Gheran, fiinţe fără căpătâi și care fac în mod cu totul inutil umbră pământului, îi îngreţoșa; se întorceau acasă, la familiile lor, la copii și la nevasta la care ţineau ca la ochii din cap „cu stomacul întors pe dos”.

„Ce bine-i de tine, draga mea – puteai auzi pe unul și pe altul spunându-i nevestei, în timp ce ea, iubitoare și plină de devotament, tocmai îl ajuta să-și scoată cizmele – stai acasă cu copiii și nu vezi ceea ce mi-i mie dat să văd în

fiecare zii… Astăzi ne-a venit unul care știi ce face? Adună oamenii și le promite că o să înghită săbii! Ia banii, îi vâră în buzunar și apoi pe-aici ţi-e drumul, se face nevăzut cu bani cu tot. Păi, pe unul ca ăsta, să nu te crucești că-l mai rabdă pământul?!”

Gheran ajunse să-i cunoască din ce în ce mai bine pe poliţiști. La început ei îi apăruseră ca o masă nediferenţiată și compactă – de vină era, desigur, și uniforma care îi nivela apoi „contactele” lui, tot mai dese, cu oamenii legii, îi înlesniră o cunoaștere mai profundă: descoperi cu uimire cât de puţin semănau între ei, ce distanţă uriașă era de la unul la altul, cât de mare era mai ales diferenţa de la o „categorie” de poliţiști la altă categorie!

Primii șî cei mai des întâlniţi erau cei ce aparţineau prototipului așa-zis clasic; e vorba, după cum probabil poate ghici oricine, despre „omul de la poliţie”, brutal și grosolan, congestionat la faţă și de o apăsată vulgaritate: „dintr-o bucată”, poliţistul cu pricina nu știe să umble cu mănuși. „Cu mine nu-ţi merge, își începe el de obicei peroraţia. Ţi-ai găsit nașul, așa să știi! Te fac eu să te saturi sa mai umbli cu cioara vopsită! înghiţitor de săbii hai? Câte zile ai să ai tu, n-ai să mai pui mâna pe ce nu-i al tău. Ani mai învăţat noi minte și pe alţii, mai ceva, nu ești tu primul! Te aduc eu pe drumul cel drept, fii fără grijă! Banul trebuie muncit, trebuie câștigat cu sudoarea frunţii, ca să știi să-l preţuiești. Adică unul să muncească și altul să umble numai așa, cu celaina (adică să umble cu înșelătoria). Noi, ce crezi tu că păzim?! De ce suntem noi puși aicea?! De ce mâncăm pâinea de la Stat?! De ce mă aflu eu la poliţie, să mă scobesc în nas, sau de ce? Să stau cu fundul pe scaun, ca între timp tu și alţii ca tine să vă puteţi face de cap? Să promită oamenilor că înghit săbii și mai știu eu ce fac, numai așa, ca să-și poată băga mâna în buzunarul lor?! Să vină unul ca tine, un pârlit, și să ia ce-i al meu, banul câștigat cu sudoarea frunţii?! Uite popa, nu e popa, în doi timpi și trei mișcări! Așa vrei tu, așa ţi-ar place ţie?”… Furia, de altfel sinceră, a unor astfel de

poliţiști, se consuma rapid, semănând mai curând cu un foc de paie în grabă aprins și repede stins. Maniheiști prin structură și prin vocaţie, pentru aceștia totul era cât se poate de simplu: pe de o parte erau oamenii legii, a căror permanentă grijă este să se facă dreptate și legea să fie respectată, iar pe de altă parte, era infractorul, prins și dat pe mâna poliţiei, un ticălos care trebuie scărmănat bine, ca să se înveţe minte! Pentru aceștia, toţi cei aduși la poliţie, dintr-o pricină sau alta, sunt o apă și un pământ, reprezentând, de fapt, însăși ideea abstractă de infracţiune! Dacă ar fi fost întrebaţi, de pildă, cum arată înghiţitorul de săbii, la cinci minute după „eliberarea” acestuia, ar fi dat nedumeriţi din umeri.

Oamenii nu seamănă, în general, unii cu alţii și poliţiștii cu atât mai puţin! Gheran avea grijă să se ferească îndeosebi de poliţiștii „curioși”, cei care, de cum îl vedeau, mureau de nerăbdare să afle cât mai multe lucruri despre meseria de înghiţitor de săbii, suferind de o indiscreţie aproape femeiască și teribil de stânjenitoare… Aceștia erau mai ales băieţi veniţi de la ţară; în ciuda hainei îmbrăcate, rămâneau cu o curiozitate tipic ţărănească, moștenită din moși strămoși. Or, nu există o altă meserie care ar fi putut să le trezească mai aprig curiozitatea decât cea de înghiţitor de săbii! („La poliţie – povesteau ei și se scărpinau în cap, întâlnești fel de fel de oameni. Rămâi cu gura căscată, așa niște mutre vezi. Nici nu-ţi vine a crede!”) Cea dintâi clipă de stupefacţie trece însă repede și întrebările începeau să curgă cu duiumul asupra capului lui Gheran. Astfel, poliţistul cel curios voia să afle mai întâi de toate dacă înghiţitorii de săbii își chiar vâră sabia în el, sau la mijloc se află cumva, totuși, vreo înșelătorie. El, de pildă – recunoștea plin de umilinţă omul legii – n-ar fi în stare să-și atingă cu sabia, iară să se taie, nici măcar cerul gurii, barem s-o bage până la buric! Mă tot întreb, spunea el stupefiat, cum de reușești să ţi-o vâri pe esofag?! mai degrabă – spunea apoi, frământându-se neliniștit pe scaun – mi-am închipuit c-o fi vorba de o sabie specială: una care să se facă mică de tot, când ţi-o bagi în

gură, să rămână numai atâtica!… Meșterită dintr-un fel de lame care se strâng, și care intră unele în altele, așa ca paharele de apă pentru excursie”, spunea poliţistul, căutând să-și imagineze cât mai exact o sabie cu ajutorul căreia să fie înșelaţi oamenii… Curiozitatea lor îmbrăca cele mai neașteptate forme: se întâmpla ca poliţiștii să se roage de Gheran să-i lase să-i pipăie burta – ca să vadă dacă e la fel făcut ca ceilalţi oameni. Iar unul dintre ei ajunsese până acolo, încât îl puse să-și lase jos pantalonii, să se convingă cu ochii lui că nu ascunde în ei vreun rudiment de coadă. Puse chiar mâna pe membrul viril al lui Gheran, și fu de-a dreptul uimit constatând că-l are la fel ca toţi bărbaţii!… Să-i mai amintim pe cei pe care meseria de înghiţitor de săbii îi înfuria peste măsură, incapabili – și prin aceasta se asemănau, totuși, cu cei din categoria anterioară – să facă vreo deosebire între un individ care înghite într-adevăr săbii, aflat deci în perimetrul legalităţii, și un altul care se laudă numai că le înghite (cum ar fi Gheran) și care ia, deci, banii spectatorilor pe degeaba.

Aceștia nu pe infractor îl urau, de fapt, ci pe circar, pe omul care înghite săbii, considerând meseria acestuia de o scandaloasă și nepermisă inutilitate. „Știi unde i-aș trimite eu pe ăștia ca voi?” întreba un astfel de poliţist uitându-se la Gheran cu o ură declarată și fățișă. „La piatră, mă, la carieră, să spargă piatră cu târnăcopul, acolo i-aș trimite! Să se înveţe și ei cu greul, să nu creadă cumva, că tot ce zboară se și mănâncă! Să afle că viaţa nu-i chiar atât de ușoară cum își închipuie ei… Uită-te numai la mâinile tale – îi spusese odată unul dintre ei, arătând spre mâinile lui Gheran care se odihneau respectuoase pe genunchi – și vezi cât sunt de nemuncite. Pune-le lângă ale mele și-ai să-ţi dai seama de diferenţă”, îl îndemnă omul legii și Gheran își puse mâinile lui înguste, și delicate cu degete lungi, lângă pumnii ca niște ciocane, mari, roșii și cu pielea aspră de vânt, ai poliţaiului. „Asta e mână muncită, așa să știi tu, îi spunea poliţistul și-și desfăcea pumnii, întindea spre Gheran ambele palme, să le poată vedea mai bine. De copil au fost obișnuite cu munca”,

adăuga el, apoi continua să-i arate pe larg deosebirile dintre ei amândoi: pe de o parte o fiinţă muncitoare, de nădejde, serioasă, obișnuită cu greutăţile, iar pe de altă parte, un fel de fluturaș, o haidaleră plimbăreaţă, bun de pus să adoarmă copiii, un pârlit de înghiţitor de săbii! „Meserii și meserii”, spunea apoi poliţistul și cădea brusc pe gânduri; își sprijinea capul în pumnul uriaș și se uita cu niște ochi somnoroși 1 a Gheran. „Tu ţi-ai ales-o pe cea de înghiţitor de săbii – spunea el și căsca, de-acuma vădit plictisit, și se uita cu o neţărmurită milă ia Gheran – iar eu mi-am ales-o pe cea de poliţist. E, ca să spun așa, o mică diferenţă!” adăuga el cât se poate de mulţumit.

„O splendoare de timp”, își spuse Gheran vârându-și mâinile îngheţate în buzunarele rupte. Cerul era de un albastru străveziu, parcă ar fi fost de sticlă. Pe măsură ce se depărta de sediul poliţiei, unde fusese „reţinut peste noapte, Gheran simţea cum orice gând neplăcut se îndepărtează de el. Și ceea ce rămâne e doar frumuseţea limpede a dimineţii de iarnă. E adevărat că umezeala care pătrunsese prin bocancii lui scâlciaţi îl mai trezi puţin la realitate aducându-l, atât la propriu cât și la figurat, cu picioarele pe pământ. Totuși nu poţi să nu te bucuri ascultând râcâitul lopeţilor de lemn făcând pârtii prin zăpadă, sau uitându-te pe ferestrele mari ale restaurantului „Dacia”, la domnii care, liniștiţi șila căldură, își beau cafeaua de dimineaţă! Poţi schimba chiar câteva vorbe cu femeile care mătură zăpada în faţa cinematografului, înfofolite, roșii la faţă, și cu nasul mare ieșind în evidenţă de sub basmalele lor groase. Înainte de a-l „umfla” și de a-l duce ia poliţie, Gheran n-a prea avut vreme să vadă orașul; și cum se află în el pentru întâia oară, face un fel de inspecţie generală, căscând gura la vitrine sau privind, mut de admiraţie, sfinţii de pe pereţii bisericilor. În mod special îl impresionează clădirea impunătoare a primăriei, cu ferestrele uriașe și cu statuia „Soldatului necunoscut” în faţa ei.

În noaptea petrecută la poliţie, Gheran luase o hotărâre cât se poate de importantă și de decisivă pentru

el: aceea ca, cel puţin până la primăvară, să-și ia „un mic concediu” și să renunţe, pe timpul iernii, la meseria lui de înghiţitor de săbii. „Închidem șandramaua”, își spuse și gândul că o vreme nimeni n-o să mai alerge după el ca să-i ceară banii înapoi, că seva sfârși de asemenea și cu neplăcutele „reţineri” la sediul poliţiei, îl umplu de o foarte mare mulţumire și satisfacţie. Se simţea ca un elev care pleacă în vacanţă: vesel și cu inima ușoară. „O bucată de pâine – își spuse, privind globurile strălucitoare dintr-o vitrină și uriașul Moș Crăciun care se uita la el, făcându-i parcă semn cu ochiul – câştigăm noi și fără să înghiţim săbii!”

Era ceasul la care se deschideau, în general, magazinele. Se auzea peste tot zgomot de obloane trase. În dosul tejghelelor, vânzătorii își ocupau zgribuliţi locurile, cu obrajii roșu din pricina gerului și tropăind din picioare în așteptarea cumpărătorilor. Gheran intră într-o dugheană unde se vindeau vopsele „Gallus. O sobă de tuci trona în mijlocul prăvăliei și un băieţandru, cu o claie de păr roșu (părul acestuia aducând foarte bine cu un fel de reclamă vie privind calitatea specială a vopselelor vândute) sufla de zor în foc, chinuindu-se să-l aprindă. Gheran îl dădu cu multă blândeţe la o parte și, așezând aschiile în sobiţă după o anumită orânduială, lemnele se aprinseră și începură să ardă cu pocnete vesele.

Pe peretele din fund al dughenii se afta o oglindă! Uitându-se în ea, lui Gheran îi fu greu să se recunoască în bărbatul tras la faţă, ñeras, cu ochii injectaţi de nesomn, cu pardesiul murdar și cârpit pe alocuri (nepotrivit pentru timp de iarnă), cu pălăria boţită în vârful capului, cu bocancii scâlciaţi, într-un cuvânt îi fu greu să creadă că vagabondul care se uita din oglindă speriat la el era una și aceeași persoană cu el însuși, fiinţă ce se afla, de altfel, într-o foarte luminoasă dispoziţie sufletească! Pe deasupra, talpa de la bocancul stâng s-a desprins, iar pardesiul avea, chiar în dreptul inimii, o gaură cât un bănuţ de mare, pricinuită de un muc de ţigară – cine știe ce vagabond își stinsese ţigarea de pardesiul lui. „Mi-ar place teribil, îi

spuse vânzătorului cu părul roșu, un fular de mătase cu motive turcești!” și se uită în oglindă, încercând să-și închipuie cum ar arăta un asemenea fular, înfășurat în jurul gâtului său subţire. Vânzătorul îi aruncă o privire încărcată de cea mai veselă ironie. „Ai dreptate, spuse Gheran și întoarse spatele oglinzii. Ce-i lipsește chelului, nu-i așa, tichie de mărgăritar! Numai că – îi spuse el roșcovanului și se uită plin de îngăduinţă la el, așa cum te uiţi la unul nevârstnic, netrecut prin viaţă și care nu știe bine cum stau lucrurile pe lumea asta – așa-i omul făcut. Cât trăiește, tot timpul își dorește câte ceva. Ba una, ba alta”, mai spuse și părăsi dugheana însoţit de un tropăit vesel: roșcovanul sărea de pe un picior pe altul, să-și mai încălzească un pic picioarele îngheţate.

Dădu peste o străduţă liniștită și începu să ia la rând casele, întrebând peste tot dacă nu sunt niscaiva lemne de tăiat. La a cincea poartă la care își încercă norocul, găsi, în sfârșit, ceea ce căuta. „Ai picat tocmai la tanc, îi spuse femeia care-i deschisese. Taman acum mă gândeam, îi explică ea, că bărbatul meu a plecat azi-dimineaţă și nu mi-a lăsat niciun lemn tăiat. Or eu sunt bolnavă, spuse femeia, sufăr de inimă, n-am voie să mă ostenesc prea mult”.

Coborî în pivniţă. Înainte de a se apuca de lucru, își aprinse o ţigară și o fu mă până la capăt, tacticos, privind prin ferestruică – geamurile erau sparte și pătrundea frigul prin ele – la rarii trecători; nu le vedea decât picioarele, încălţate în ghete sau bocanci călduroși, făcând să scârţâie zăpada sub tălpile lor. Munca asta, trasul la ferăstrău, îi convenea foarte mult lui Gheran: nu-ţi dă prea multă bătaie de cap și în timp ce o faci gândurile pot să alerge unde vor ele, slobode și neîngrădite de nimic! Privind rumegușul care se cernea ia picioarele lui, asemeni unei ninsori zgrunţuroase și aspre, Gheran își aduse aminte de o poveste auzită de el în cine știe ce împrejurări, plină de tâlc însă, dacă te gândeai bine. Se arăta, în povestea cu pricina, cum într-o casă de oameni sărmani au intrat într-o seară doi moșnegi rebegiţi de frig și frânţi de oboseală. Și în casa aceea nu se afla nimic alta de mâncare decât o

pâine din rumeguș, pe care gospodina o pusese în cuptor de cu seară, ca să-și minţi copiii cu ea. Dacă s-or trezi peste noapte, să aibă ce le arăta. Și femeia fu cât se poate de întristată: nu avea nimic cu ce să-și cinstească oaspeţii. „Scoate ce ai în cuptor ar fi spus atunci unui din bătrânei, și femeia, rușinată, a deschis ușa cuptorului. Și, ce să vezi, în locul turtiţei din rumeguș se afla în cuptor o pâine frumos rumenită, albă și mare cât roata la car!… Gheran se aplecă și luă în palmele amândouă rumegușul cei aspru la pipăit care răspândea în jur un miros acru și pătrunzător. Rumegușul rămâne rumeguș, își spuse el cu îndărătnicie și cu furie aproape, și i se păru că între rumegușul ţinut în palme – aspru, uscat și cu miros înţepător – și el însuși, un înghiţitor de săbii, care nu mai era bun de nimic, se poate stabili o foarte potrivită asemănare. Apoi firea Iui cea fericită, optimismul său nesăbuit, dar în același timp atât de viu, încât nimeni și nimic n-ar fi putut să-l zăgăzuiască în vreun fel, ieși și de data asta triumfător. Și începu să fie întru totul convins de cele ce se spuneau în povestea aceea naivă și copilăroasă. Ar fi putut chiar să jure, dacă l-ar fi pus cineva, că turtiţa din apă cu rumeguș s-a transformat până la urmă în pâine! Era atât de sigur că s-a întâmplat așa, și nu altfel, încât simţi chiar mirosul pâinii calde și proaspete, scoasă din cuptor, și începu să tragă la fierăstrău cu și mai mult entuziasm, cât pe-aci să-i sară acestuia toţi dinţii. „De ce nu s-ar transforma și rumegușul în fainâ de grâu; de ce ar trebui să rămână în vecii vecilor rumeguș?

se întrebă el nedumerit. Să nu existe, oare, nicio speranţă și nicio lumină în lume? Atunci ce rost mai are să trăim, să facem umbră pământului ăstuia?!”… Nu, el știa foarte bine că atât speranţa, cât și bucuria există, și nici chiar un ins în situaţia lui – un înghiţitor de săbii care nu mai e în stare de nimic – nu are dreptul să renunţe la ele! „Să fim mulţumiţi că ne rabdă pământul”, își spuse Gheran lui însuși, uitându-se la rumegușul care se așternea, asemeni unui nisip foarte fin, la picioarele lui. „Nu-i puţin lucru”, își mai spuse în timp ce trăgea la fierăstrău plin de

ardoare. Și asemenea exaltare îl cuprinse în beciul cel întunecos, încât începu să tremure din tot trupul. Un fel de bucurie de-a dreptul prostească! Cel mai tare îi tremurau mâinile și, din pricina tremurului, ferăstrăul o luă razna, ondulându-se în fel și chip, vibrând parcă în concordanţă cu tremurul cel nestăpânit al trupului său, al mâinilor incapabile să-l mai ţină în frâu. Din pricina ondulaţiilor la care era supus, ferăstrăul scotea niște sunete prelungi și cu totul neașteptate, începu să cânte, de fapt, spre marea surpriză a celui ce-l mânuia... Cânta, oare, într-adevăr ferăstrăul, sau sufletul iui Gheran era cel care cânta, umplându-se cu seva cea dulce a speranţei, amintindu-și întâmplarea cu turtiţa de rumeguș: cum se transformase acea turtită muiată în apă (e adevărat că femeia avusese grijă să adauge și un pumn de sare ca să aibă și ea un gust) într-un colac de grâu curat din care moșneagul, călătorul cel misterios, rupsese plin de bunăvoinţă. Și cum femeia, bucuroasă, își trezise din somn copiii flămânzi, ca să le dea să mănânce. Gheran își luă mâinile de pe ferăstrău, dar, spre marea sa uimire, ferăstrăul continuă singur să taie lemne, scoţând sunetele acelea ciudate care semănau atât de bine cu un cântec și împrăștiind de jur-împrejur o ninsoare fină de rumeguș.

Într-o dimineaţă de început de aprilie, în timp ce-l aștepta pe domnul Cimpoca în librăria căruia lucrase ca vânzător în timpul iernii, să se reîntoarcă de la Timișoara – singur și zgribulit de frig pe peronul gării – Gheran înţelese că de-acuma traiul lui liniștit și lipsit de griji se apropia de sfârșit. Va începe să umble iarăși hai-hui prin lumea largă? Va înghiţi din nou săbii, huiduit de mulţime prin pieţele publice? Poate că nu, poate că am să găsesc altceva, cine știe ce-o să-mi mai treacă prin cap! își spuse el, jucându-se, capricios și în același timp plin de încredere, cu propriul său destin... Ce anume va face, Gheran într-adevăr nu știa deocamdată; totul era însă, ca să spunem așa, pregătit,

— Nu se primenise oare și pământul de cu iarnă ca să primească sămânţa ce va încolţi, va crește și va da rod?

— Nu-i rămânea decât să aștepte și să aibă răbdare… în lumina tulbure a zorilor, plopii se conturau negri, dincolo de linia ferată, pe dealurile care se aflau în preajmă, și ramurile lor, lipsite de sevă, se loveau unele de altele cu zgomote seci și neliniștitoare, de parcă ar fi încercat să implore cerul, nelimpezit încă de ceţurile nopţii, înalt și capricios. Cereau lumină și căldură copacii și Gheran își întoarse privirea de la ei, să nu se întristeze prea tare, văzându-i.

Înainte de a răsări soarele, cerul se făcu roșu la orizont; șinele căii ferate se înroșiră și ele: drepte, de parcă ar fi fost trase cu echerul, pierzându-se în depărtarea tulbure.

Un copil se juca încercând să se ţină în echilibru pe șinele însângerate. „Fii atent, tată! striga copilul bucuros către tatăl său. Fii atent ce bine pot să merg!” „Teribil. M-ai făcut praf” spuse tatăl distrat și plictisit; apoi veni trenul și Gheran îl ajută pe domnul Cimpoca să coboare bagajele aduse. Toate pachetele și pacheţelele fură transportate cu birja. Străbătură cu ea orașul cuprins de febra și vuietul specific celor dintâi zile de primăvară – susurau streșinile, un vânt călduţ și blând ridica pulpanele pardesielor ori rostogolea pe trotuarul ud pălăriile…

Tot timpul drumului, Gheran fu atent la sârmele de telegraf de pe margine, de pe care cădeau din când în când picături de apă – peste noapte plouase, abia spre dimineaţă cerul se înseninase –, mici picături clipoci toare strălucind ca niște mărgăritare în lumina dimineţii. Păsări într-o continuă vânzoleală, încercau să umble de-a lungul firelor alunecoase și ude; în cădere se prindeau cu ghearele de ele, apoi își luau zborul abandonându-le cu nepăsare… Gheran își aminti, făcând o foarte firească apropiere de copilul de la gară: la fel încercase și el să-și ţină echilibrul pe șinele muiate parcă în sânge, cu mâinile desfăcute larg în lături, cu trupul subţirel aplecându-i-se ba într-o parte, ba în alta, în căutarea unui echilibru precar și de scurtă durată.

A doua zi vântul se înteţi. Gheran se uita pe fereastră

cum încerca să smulgă rufele prinse în clame pe sârmele din curte. Cearșafurile se zbăteau în toate părţile, ca niște aripi uriașe, sub izbiturile capricioase ale vântului. Reuși chiar să smulgă o cămașă albă şi-o purtă fără milă prin noroiul din curte. „Mai bine ar fi să le întindem în pod”, fu de părere doamna Cimpoca, și-l rugă pe Gheran să-i prindă niște sârme pe care să poată întinde rufele. „Acolo sunt scutite de vânt și de ploaie”, adăugă ea cât se poate de grijulie... Cu multă atenţie Gheran prinse sârmele, alcătuind cele mai încrucișate și mai fanteziste trasee. Avu grijă să fie bine întinse și le proba cu mâna înainte de a le fixa definitiv. Îi plăcea să le vadă vibrând ca niște corzi groase de contrabas. Meșteri toată după-amiaza la ele. Pe la orele șase începu să se lase întunericul și el încă nu reușise sa lege toate sârmele: podul casei era destul de mare și trebuia folosit fiecare colţișor. În lumina sângerie a amurgului, sârmele străluceau la fel ca șinele liniei ferate pe care băieţelul acela slăbuţ încercase sa meargă, ţinându-și cu greu echilibrul. Zbârnâiau în fel și chip, așa cum zbârnâie sârmele de telegraf când îţi apropii urechea de ele purtând mesaje tainice și necunoscute, de la un capăt la celălalt al pământului. Gheran le privea și înţelese în sfârșit de ce pusese atâta zel să le lege. Se făcu, așadar, lumină, și fostul înghiţitor de săbii își văzu viitorul profilându-i-se cu o nesperată claritate în faţă: își va schimba meseria, va începe să meargă pe sârmă! în dulce balans, într-un spectaculos și impresionant echilibru, se va afla el undeva sus, pe sârma cea bine întinsă, încercând aerul cu mâinile la fel ca zburătoarele, la fel ca păsările cerului!

Deasupra liniei ferate, la o anumită distanţă de gară, trecea o pasarelă care lega orașul de un mic cartier izolat de restul târgului. În zorii zilei, la ceasul când pasarela era mai puţin folosită, Gheran se căţăra pe marginea ei îngustă, și, ţinându-și la început cu greu echilibrul, reușea să meargă de la un capăt la celălalt. Se simţea minunat acolo sus, bătând aerul cu amândouă mâinile, trăgând în piept mireasma florilor – de-acuma venise luna mai și

cireșii și prunii de pe dealurile din jur erau toţi înfloriţi.

Se așeza, să se odihnească puţin, pe bordura îngustă a pasarelei, uitându-se fericit la trenurile personale sau de marfa care se pierdeau în depărtarea fumurie. Își ștergea mâinile transpirate de maioul năclăit de sudoare și își aprindea o ţigare. Își simţea trupul ușor, atât de ușor, încât i se părea că ar fi putut să zboare cu el iară prea multă greutate… Continua să meargă pe bordura cea îngustă a pasarelei până când simţea că picioarele încep să-i tremure, nemaiascultându-l. Cobora atunci și se întorcea la librărie, înviorat fiind de zilnicul și atât de matinalul antrenament.

Dimineaţa, înainte de răsăritul soarelui, putea fi văzut străbătând orașul în pas alergător, îmbrăcat într-un trening albastru; se întâlnea cu cei ce se întorceau de la gară, inși ce călătoriseră toată noaptea cu trenul; frânţi de oboseală, nerăbdători să ajungă cât mai repede acasă, aceștia nici nu-l băgau în seamă.

Apoi pasarela fu schimbată cu bordura, mai înaltă și de asemenea, mai îngustă, a unui pod aflat la periferia orașului. Un pod nu prea umblat, așa că Gheran se putea antrena în voie, fără să fie stingherit în vreun fel. Dedesubt curgeau apele învolburate ale râului și în lumina puternică a soarelui în amurg (Gheran își schimbase orele de antrenament: se exersa, de obicei, după-amiaza între orele cinci și șase), umbra sa, mult alungită, se întindea peste râu, deasupra apelor tulburi. Soarele apunea și umbra dispărea; rămânea doar sus, pe bordura înaltă a podului, silueta lui Gheran, aflată tot timpul într-un echilibru nestabil, bătând cu mâinile aerul, la fel ca băieţelul de pe linia ferată. Erau exerciţii care îi solicitau mult atenţia, cerându-i calm și siguranţă; apoi, după o perioadă de timp, începu să se antreneze direct pe sârmă…

— Până la urmă toate s-au rânduit altfel decât ar fi trebuit să se rânduiască. Iar noi acuma vorbim mai mult așa, să nu tăcem, căci de schimbat nu mai avem ce schimba. Așa i-a fost ei norocul, așa i-a fost scris să n-aibă parte de fericire pe pământ.

— V-aș spune eu de ce s-au întâmplat toate cum s-au întâmplat și să știţi că așa-i cum vă spun eu și nu altfel: din neștiinţa, din nepriceperea vieţii! Ea n-a fost umblată prin lume, să știe să se ferească, să spună: asta nu-i bine și de lucrul ăsta trebuie să am grijă să nu mă ating! Știţi voi cum e floarea când e abia îmbobocită? E destul să bată o dată vântul și o și răpune.

— I-a ieșit în cale un om care n-ar fi trebuit să-i iasă, spuse Persida, și ea nu s-a dat la o parte, nu s-a ferit din calea lui drept în braţele lui s-a aruncat, de parcă i-ar fi furat cineva minţile, de parcă n-ar mai fi fost cu ele întregi! De ce s-au petrecut lucrurile așa și nu altminteri, cine, rogu-vă, ar putea să-mi spună? De ce nu a lăsat ochii în pământ de cum l-a văzut, de ce drept la el în ochi s-a uitat și drept spre el a mers, fără să stea o clipită pe gânduri. Stai mă, să-și fi spus mai întâi și întâi că nu-i bine ce fac! Să nu mă grăbesc prea tare, că-i rău de mine. Or ea nici vorbă să facă așa. Cu ochii închiși s-a dus spre prăpastie și nimeni n-a mai putut-o opri în loc. Asta-i!

— Tot ce a făcut ea numai din milă a făcut, ascultaţi-mă pe mine ce vă spun. Dar mai bine i-ar fi fost milă de ea. Vorba proverbului, îmi pare rău de tine, dar de mine îmi pare mai rău. Numai că ea aici a greșit cel mai tare: că n-a avut grijă de ea defel.

— Cine ne-o fi pus, oare, să mergem în ziua aia la târg, spuse Nușca, mai bine ar fi fost să fi rămas acasă! Și mult n-a lipsit nici sa nu ne ducem!… Când m-am trezit, mi s-a părut mie că dinspre Coșava se arată a fi un pic de nor. „Mira-m-aș să nu ne prindă ploaia”, i-am spus domnișoarei. „Cum să plouă, zice ea, nu vezi cât poate fi de frumos! Pripește soarele, parcă-i vară!”… Voia cu orice preţ să meargă la târg, a început ea să-mi povestească, pentru că dorește să-și cumpere o rochie nouă de mătase. Se apropie zilele de vară, ori ea nu are nicio rochie mai ușoară care să fie potrivită când or veni căldurile mari…” „Trebuie să mă îngrijesc, zice, nu pot umbla îmbrăcată oricum!… l-am adus aminte că are o rochie galbenă cu flori albastre, numai potrivită, dar nici n-a vrut să audă de ea. „N-ai văzut

cât e de decolorată, zice, să n-o văd! N-aș mai purta-o pentru nimic în lume!”… Așa că ne-am urcat amândouă în căruţă și am plecat ia târg…

Tot timpul drumului, domnișoara s-a gândit numai la rochia ei. Mi-a spus ce fel de culoare o să aibă și ce fel de guleraș o să-i pună. „O și văd parcă exact cum o să arate zice. O am foarte precis înaintea ochilor. În schimb va fi destul de greu să găsesc o croitoreasă care să fie într-adevăr pricepută. Una care să aibă și puţină imaginaţie. Vreau ca rochia să arate puţin mai fantezistă, să fie ieșită din comun! Or, unde poţi găsi astăzi pe cineva care să se priceapă, poţi să-mi spui?”

Am ajuns la Făget și am început să luăm la rând prăvăliile și să căutăm mătasea pe care şi-o dorea pentru rochie domnișoara. „Arată-mi-o pe aia și pe aia”, le spunea ea vânzătorilor, iar aceștia o ascultau, coborau de pe rafturi mătăsurile cerute de ca. Se uita la ele, îndrepta sulul spre fereastră ca să poată vedea mai bine culoarea, apoi îl întindea înapoi vânzătorului, nemulţumită ori de culoare ori de material. „Nu-i ceea ce caut eu, le spunea mâhnită, îmi pare rău ca v-am făcut deranj”.

Mătasea pe care şi-o dorea ea am găsit-o într-o prăvălie mai dosnică de la marginea orașului. „Cum poţi cere atât de puţin pe o asemenea splendoare?! – l-a întrebat pe vânzător, care la început nici n-a înţeles bine ce spune.

— Am să-ţi dau un preţ dublu, nu vreau să te înșel și să-ţi pară rău după aceea că mi-ai dat-o prea ieftin. Vreau să fie o rochie care să-mi poarte noroc”, i-a mai spus. Vânzătorul nu știa ce să creadă, vorbește serios sau își bate joc de el. „Nu se poate, a spus el, după ce a stat și s-a gândit puţin. Preţurile eu le fac și cât am cerut atâta și face, eu nu mă tocmesc. Nu pot să vă iau mai mult decât îi preţul ei. Niciun ban în plus, sau în minus.

— Nu știu dacă n-ai uitat, spuse Persida, dar m-am întâlnit și eu cu voi amândouă. Domnișoara căuta niște mărgele care să i se potrivească, zicea ea, cu rochia pe care și-a cumpărat-o. Își pusese la gât un șirag din cele

verzi și se uita într-o oglinjoară, să vadă dacă îi stă bine cu ele. Era înghesuială, oamenii se împingeau unii pe alţii și se călcau pe picioare. Se uitau la domnișoara cum își încearcă mărgelele și se minunau cât poate fi de frumoasă. „Nu mai stăm mult, i-am spus. De târguit, nu avem ce să târguim, așa că plecăm acasă. Dacă vreţi să vă întoarceţi și dumneavoastră cu noi, puteţi, că mai avem un loc în căruţă. Poţi veni și tu, Nușco. Ne strângem un pic și-ţi facem și ţie loc. Dacă mai stăm o jumătate de ceas și ne întoarcem acasă… Al meu s-a dus până la Curiac să cumpere niște căpestre la cai. Acuș trebuie să se întoarcă”. „Eu aș mai sta, a spus atunci domnișoara, n-am la ce să mă grăbesc. Nici puiul târgului nu mi l-am luat până acuma, a spus ea veselă. Semăn cu mama, a mai spus, căci și ei tare i-au plăcut în tinereţea ei târgurile” „De frumos e frumos, nu pot spune, numai că s-a adunat parcă lume prea multă și-i un picuţ prea cald. Ce-o fi în august, dacă acuma pripește soarele așa”. „Nu știu ce să fac cu mărgelele, m-a întrebat atunci domnișoara, să le iau ori ba?” „Luaţi-le, domnișoară, am îndemnat-o eu. Sunteţi tânără și vă stă bine cu ele, puteţi purta orice”. „Sunt de sticlă, n-au nicio valoare, a spus domnișoara și a început să râdă din nou. Dar de frumoase-s frumoase, așa că de ce nu le-aș cumpăra”, a mai spus și a scos banii din poșetă să plătească mărgelele, apoi a venit al meu cu căpăstrul și-am plecat acasă.

— Ne-am mai plimbat o vreme prin târg. Am lăsat-o pe domnișoara singură și eu i-am ajutat pe taica să ducă până la locul unde aveam noi căruţa un sac cu ovăz. El a fost operat de hernie și i-a spus doctorul să aibă grijă să nu ridice greutăţi prea mari. M-am întors în târg, dar un timp n-am reușit să dau de domnișoara. Mă întâlneam cu oameni de pe la noi și-i întrebam de ea. Unii îmi spuneau c-au văzut-o și-mi spuneau unde, îmi arătau cu mâna; se uita la o tarabă cu turtite, ziceau ei, voia să-și cumpere puiul târgului – și eu repede alergam spre locui acela, dar ia-o pe domnișoara dacă ai de unde nici vorbă s-o găsesc! Nu cred să fi trecut pe aici, își da cu părerea un alt om din sat,

eu am văzut-o, uite cam pe acolo, și-mi arăta un loc care se afla chiar la celălalt capăt al târgului. Zadarnic alergam în toate părţile, nici urmă de domnișoară, de parcă ar fi intrat în pământ și așa m-am speriat de tare că mi-a venit să plâng. „Nu plânge tu, nu fi proastă” mi-a spus Ana lui Chiș, dacă m-a văzut că am ochii plini de lacrimi. „Domnișoara trebuie să fie la ringhișpiluri, acolo am văzut-o eu acum un sfert de ceas. Se uită și ea la omul ăla, mi-a spus Ana lui Chiș. E și ea curioasă”. „Care om?” am întrebat-o eu. „Unul care a întins o sârmă, sus de tot – un capăt l-a legat de un coș de casă, iar celălalt capăt de un stâlp de telegraf, dintr-o parte a uliţei până în cealaltă parte. S-a adunat lumea ca la urs să-l vadă cum umblă pe sârmă. Stau toţi cu gura căscată și se minunează, nu le vine a crede”.

— Se urcase el pe un scaun, își aminti Cornel care fusese și el de faţă, să-l vadă lumea mai bine, și le spunea oamenilor cum o să fie când o să umble pe sârmă: le arăta cât de întinsă-i sârma și la ce distanţă de pământ se află. Vorbea, vorbea, dar să înceapă să umble pe ea, așa cum a promis, nici gând. „Nu te mai lăuda atât, au început să strige oamenii. Suntem și noi curioși să vedem, căci de vorbărie fără rost suntem sătui până peste cap!…” Domnișoara sta așa, mai la o parte, parcă o văd. S-a apropiat, după un timp, și s-a așezat în faţă de tot; iar el vorbea, vorbea și se uita la ea. „N-aș putea spune că nu-i periculos, turnia el întruna. Se poate întâmpla ca sârma să nu fie destul de bine întinsă, ori cine știe, să fie veche și coaptă și sub greutate să se rupă. Vă daţi seama ce nenorociri se pot întâmpla. E destul numai o mică neatenţie. În ce mă privește, spunea el, mie nu mi-e frică defel, n-o fac pentru prima dată, mă știe o lume, o ţară întreagă m-a văzut și m-a admirat!” Vorbea, vorbea, dar să se uree și să umble pe sârmă după cum a promis, nici gând. Și atunci lumea și-a pierdut răbdarea. Unii au început să-l fluiere, alţii să-l huiduie, s-a făcut o hărmălaie mare. El s-a tras mai către stâlp, dacă a văzut ce se întâmplă, și se uita tot timpul la domnișoara, de parcă ar fi așteptat de la ea cine știe ce ajutor. Nenorocul lui a fost că

printre oamenii adunaţi acolo s-a aflat şi unul Bimbu – era el mecanic de locomotivă şi de la Luncani de felul lui, bătăuş mare şi vestit, ce să vă mai spun, îl ştiţi şi voi. N-a existat un târg, la care el să nu se ia la bătaie cu cineva! „Eu nu-s omul acela pe care să-l prosteşti tu, a strigat Bimbu, roşu la faţă de mânios ce era. Urcă-te odată pe sârmă. Şi cât poţi tu de repede, că n-am timp, mă grăbesc foarte tare”. Când a auzit cum se răstește la el, Gheran (parcă așa îi chema, dacă ţin eu bine minte) s-a făcut ca varul la obraz şi a dat să-şi facă loc, a încercat adică să fugă. Bimbu atât a așteptat. Într-un minut l-a şi ajuns, i-a înfipt o mână în beregată şi a început să-l scuture. „Nici nu discut, s-a răstit la el, acuma să te urci! Nici nu vreau să aud nimica! Să taci din gură, să nu scoţi o vorbă că-ţi crăp capul. Praful se alege din tine”.

— Iar el se uita ia mine, de parcă numai cu singură aș fi putut să-i vin în ajutor! Or, cum să-l ajut, când toţi cei adunaţi acolo erau împotriva lui? Nu-i minţise oare, nu-i dusese cu vorba promiţându-le marea şi sarea?! Vedeam de jur-împrejur numai feţe întărâtate, mânioase, chipuri pline de ură! „Dă-i peste fleancă, Bimbule, învaţă-l minte să mai prostească lumea şi altă dată”, am auzit un glas de femeie strigând în spatele meu, Bimbu ezita încă, nu ştia ce să facă, să-l lovească sau nu. îl zgâlţâia cu putere şi urla la ei, acoperindu-l de ocări. De frică eram aproape paralizată, apoi m-am uitat un timp în ochii celui ce-mi implora din priviri ajutorul – ce caraghios, mi-am spus, să te rogi tocmai de o femeie să te ajute! – şi eu totul pe neașteptate frica a început să se destrame, să se risipească şi în aceiaşi timp am simţit o imensă milă. Brusc, ochii mi s-au umplut de lacrimi! „Lăsaţi-l, am strigat, dar se pare ca nimeni nu m-a auzit. Şi chiar în clipa în care am strigat eu, fochistul cel întunecat la chip l-a lovit cu pumnul lui uriaş peste obraz şi atunci mi-am acoperit faţa cu amândouă mâinile să nu mai văd. „A fugit, a scăpat!” am auzit pe cineva strigând… Reuşise, într-adevăr, să-şi facă loc şi alerga, împiedicându-se din când în când, spre călușeii aflaţi în repaus. „N-ai luat-o bine, unde fugi așa?!” i-am

strigat eu, fără să am șansa, bineînţeles, ca el să mă audă. Negriciosul a început să alerge după el, urmat de mulţimea întărâtată. Se învârteau cu toţii în jurul călușeilor, cu Gheran în frunte. Și pe măsură ce alergau, distanţa dintre fochist și Gheran se micșora. Cineva, în mod intenţionat probabil, a dat drumul la călușei și lumea s-a retras speriată, nu cumva s-o lovească lanţurile și scaunele care se învârteau goale, fără oameni. Gheran s-a trântit la pământ dând dovadă de o prezenţă de spirit la care nu mă așteptam; singur fochistul, pentru moment complet derutat, a rămas în bătaia, din ce în ce mai vertiginoasă, a caruselului gol. Un scaun l-a lovit drept în piept și l-a trântit la pământ. Lovitura l-a întărâtat și l-a înfuriat și mai mult. S-a ridicat înjurând de jos – „ţi-arăt eu ţie, nenorocitule, dai tu acum de dracu’” – a început să spună scrâșnind din dinţi și, mai mult în patru labe, ca să se ferească de scaunele care continuau să se învârtească pe deasupra capului său, s-a apropiat de Gheran care sta ghemuit și înfricoșat, neîndrăznind să se miște. Fochistul l-a tras de sub carusel, l-a luat de picioare și l-a purtat așa, cu capul în jos. Capul lui Gheran se bălăbănea în toate părţile pe iarba uscată și aspră, călcată de picioarele mulţimii, printre chiștocuri de ţigară și hârtii murdare. Apoi și-a înfipt din nou mâna în pieptul lui Gheran și La săltat în picioare, l-a periat, în bătaie de joc, hainele mototolite, murdare, cu intenţia de a da la o parte scaieţii și iarba. Dar cu totul pe neașteptate a început să-l lovească cu pumnii peste faţă și cu o asemenea furie și violenţă, încât râsetele s-au curmat brusc și mulţimea a început să se uite la ei speriată. îl lovea mai ales peste cap și, sub loviturile foarte rapide și dese, Gheran și-a pierdut echilibrul și a căzut. A căzut în genunchi, într-o poziţie dintre cele mai stranii, de parcă s-ar fi rugat, cu faţa descoperită, ridicată spre agresorul lui; de data asta pumnul acestuia a căzut în plin obraz și din nasul zdrobit al celui lovit au început să curgă șiroaie de sânge; de durere, Gheran s-a chircit la pământ, și celălalt parcă atât a așteptat, lovea cu și mai multă furie, cu picioarele și cu

pumnii, fără să se uite, orbește, pe unde apuca; n-a mai râs nimeni, lumea de-acuma înfricoșată, s-a împrăștiat, răspândindu-se în toate părţile. Când m-am uitat în jurul meu, am văzut că nu mai era nimeni. Eu, însă, nu vroiam să plec! Năucită, mă uitam la Gheran și la cel care continua să-l lovească fără cruţare și era ca într-un coșmar totul: aș fi vrut să strig, de pildă, și nu eram în stare, aș fi vrut să alerg spre ei, dar, cine știe din ce pricină, nu puteam să mă mișc din loc! După un timp se pare că bruta a obosit și ea: a încetat să-l mai lovească pe Gheran și, transpirată și cu ochii roșii, s-a uitat la mine, apoi brusc s-a întors pe călcâie și a luat-o la fugă în direcţia gării.

Așa că am rămas doar noi doi, eu și cu Gheran, iar undeva, în spatele lui, era caruselul, învârtindu-se fără răgaz și cu scaunele goale. L-am văzut ridicându-se cu multă greutate de jos: Drept în picioare, clătinându-se ușor și uitându-se la mine, cu aceeași privire de animal hăituit care îmi umplea sufletul de o milă neţărmurită! Hainele îi erau pline de praf și mototolite, buza de jos îi era ruptă și din ea curgea sânge, ochiul stâng îl avea umflat și vânăt. Cred că nici nu era în stare să vadă bine cu el. S-a îndreptat împleticindu-se spre mine și, când a ajuns foarte aproape, mi s-a părut că din nou se clatină ușor, că e gata să cadă. Nu l-am lăsat, l-am prins în braţe, silindu-l să rămână în picioare. Apoi l-am cuprins strâns și ceea ce am simţit în clipele acelea nu mai era milă, cum aș fi putut crede, și cum am și crezut la început, ci o mare, o neţărmurită dragoste. Plângeam, și lacrimile mi se amestecau cu sângele lui: sărate la fel ca sângele erau ele, lacrimile. Amândoi simţeam același lucru: nu numai durere, ci și bucurie, amestecate amândouă, încât nu puteam să le despărţim una de cealaltă… Sângele continua să-i curgă pe obraz, nu aveam cu ce să șterg și atunci mi-am desfăcut părul și i l-am șters cu el. Simţeam că nimeni nu a avut vreodată mai multă nevoie de ajutorul meu! Ce altceva mi-aș fi putut dori? Toate s-au întâmplat exact așa cum ar fi trebuit să se întâmple…

L-am ajutat să facă primii pași sprijin indu-se de

mine. Am văzut-o pe Nușca stând la marginea drumului și așteptându-mă. „Vino și mă ajută”, i-am spus fetei și atunci ea s-a apropiat. „Unde vreţi să mergem cu el, domnișoară!” m-a întrebat speriată Nușca.

„N-ai de ce te teme”, îi spuse într-o bună zi domnișoara Ana lui Gheran. „Urcă-te pe sârmă și umblă!”… Cuvintele ei semănau perfect cu cele ce i se spuseseră neajutoratului din Biblie – și nu se sculase acesta din morţi și începuse să umble? –, dar Gheran care nu auzise în viaţa lui de cele ce se povesteau în cartea sfântă, nu avea cum să observe asemănarea. El făcu însă la fel ca predecesorul său, nu se abătu de la vorbele ce i se spuseseră, stăpânit fiind de o credinţă oarbă – pentru că, între timp, nefericitul de el, se îndrăgostise până peste cap de domnișoara Ana! – și, într-adevăr, izbuti să meargă pe sârmă. Bineînţeles că nu totul se petrecu la fel ca în povestea străveche, dintr-odată și cât ai bate din palme: la început Gheran reuși să facă doar doi, trei pași, pe sârma cea bine întinsă – și aceia tremurători și nesiguri. De câteva ori, nu putem ascunde acest amănunt, își pierdu chiar echilibru. Sârma nu era întinsă la o distanţă prea mare de pământ, fiind vorba doar de niște simple exerciţii de antrenament. Căzând, se juli la un genunchi, așa că accidentul trecu fără să fie băgat în seamă. Și poate că și-ar fi pierdut iarăși curajul, dar domnișoara Ana, fiind de o extraordinară perseverenţă, i-a spus pentru a doua oară să umble pe sârmă, îndemnându-l să nu-i fie frică, și din nou Gheran, cu sufletul străfulgerat de dragoste, cu inima cuprinsă de flăcările celei mai învolburate iubiri, reuși să facă ceea ce îi spusese ea, ajungând, de data asta, să meargă până la jumătatea sârmei! Era o dimineaţă mohorâtă de toamnă târzie, umedă și friguroasă. „Aș fi putut merge până la capăt, îi spuse el domnișoarei Ana, dacă n-ar fi fost o zi atât de păcătoasă. Umezeala m-a pătruns până la oase, îmi simt picioarele înţepenite de frig”… Iar într-o zi frumoasă de la sfârșitul lui octombrie – cu un soare strălucitor care transforma fiecare copac într-o flacără aprinsă și cu un cer de un albastru atât de adânc și

de intens, încât te dureau ochii uitându-te la el – Gheran, cu mâinile amândouă larg desfăcute, cu întregul trup cuprins de o maximă concentrare, reuși să parcurgă întreaga sârmă de la un capăt la celălalt! Fu atât de răscolit de marele său succes, încât i se încleștară fălcile și, mai multe ore în șir, nu fu în stare să scoată o vorbă. Doar privirile lui, încărcate de o recunoștinţă mută, precum și de neţărmurită iubire, nu reușeau să se desprindă de pe chipul frumos al domnișoarei Ana.

Apoi Gheran trecu prin cele mai cumplite chinuri: teama că domnișoara Ana îl va părăsi, lăsându-l din nou pradă îndoielii, nesiguranţei și singurătăţii, începu să-i tulbure nopţile. Sentimentul că tot ceea ce i se întâmpla, prezenţa miraculoasă a acestei fete tinere care îl iubea, nu putea fi de lungă durată, că toate se vor sfârși în foarte scurt timp, îl chinuia peste măsură. „Da, își spunea el cu amărăciune, nimic nu-i făcut să dureze, cine știe ce ne aduce ziua de mâine…” Domnișoara Ana, în schimb, era mirată și nedumerită, neînţelegând neliniștea lui „Cum să-l fac să înţeleagă – se întreba ea că mă simt într-adevăr fericită alături de el, netulburată nici de cea mai îndepărtată umbră de părere de rău”. Viaţa pe care el o obligase s-o ducă – unde erau frumoasele zile ale tinerei învăţătoare de odinioară! – era însă lipsită de dulcea pace a căminului, aspră și teribil de obositoare. Dar când cu succesele sale legate de mersul pe sârmă, Gheran cutreiera orașele dând mici reprezentaţii în pieţele publice, în zilele de târg, (începu să cunoască, el, huiduitul și alergatul de peste tot, bucuria succesului, aplauzele și admiraţia mulţimii.) O astfel de viaţă nu era făcută – Gheran își dădea seama de acest lucru – pentru o ființă gingașă ca domnișoara Ana. Chipul i se ofilea de la o zi la alta, ochii ei minunaţi își pierdeau parcă din strălucire. Ea îl liniștea tot timpul, spunându-i că e fericită și că nu are nevoie de nimic. „Și dimineaţa când te trezești aproape îngheţată – o întreba ei – tremurând în vagoane murdare de clasa treia, atunci cum te simţi? „Fericită”, îi răspundea ea, privindu-l plină de încredere drept în ochi. „Iar în sălile

de așteptare – continua el cu întrebările – neîncălzite sau cu sobe care afumă și răspândesc în jur un miros greu de mangal, tot fericită ești?” „Tot”, îi răspundea ea, iară să clipească. „Și în camerele de hotel igrasioase, cu prosoape și cu ligheane murdare, cu ploșniţe pe cuvertură și cu gândaci care mișună prin întuneric pe dușumelele murdare?” întreba el din nou. „Tot fericită”, îi răspundea ea imperturbabil. „Dar în cârciumile supraaglomerate în care se mănâncă în fugă și cu paltonul pe spate, pentru că o fereastră e spartă și trage curentul, iar mâncărurile, ce au mai rămas din zilele trecute, sunt de neatins: supa sleită, papricașul afumat, pâinea atât de tare încât poţi sparge capul cuiva cu ea”… o întreba el și răspunsul ei era mereu același, orice întrebare i-ar fi pus, pentru că domnișoara Ana era neclintită în dragostea ei. „Dar, își aminti el, când ni s-au terminat toţi banii și timp de două zile a trebuit să ne mulţumim numai cu pâine uscată? Și când în dimineţile umede și friguroase, ne adăposteam prin gări, în vagoane trase pe linii lăturalnice așteptând să se facă ziuă și să răsară soarele? Sau când…” Ea însă îl oprea. Îi închidea gura cu mâna ei albă și subţire. „Și atunci, și atunci”, spunea ea repede, căutând într-un fel să pună capăt frământărilor lui… Și între timp Gheran continua să umble pe sârmă. Oamenii îl priveau cu interes, ba s-ar putea spune, cu sufletul la gură, chiar dacă se mai găseau și dintre cei care mai șușoteau pe la colţuri. Ceea ce nu-i chiar așa de mirare, de vreme ce, după cum bine se știe, cârcotași se găsesc pretutindeni și întotdeauna, inși care abia apucă să găsească vreun motiv pentru a strâmba din nas… Unii găseau, de pildă, că sârma fiind întinsă la o distanţă de pământ aproximativ mică, cel ce umblă pe ea nu se expune nici el unui prea mare risc. Alţii ar fi vrut ca programul să fie mai complicat. N-ar fi stricat, își dădeau ei cu părerea, să existe și unele figuri noi, ieșite din comun. „Nu se poate compara – auzeai pe unul și pe altul spunând în șoaptă – cu ceea ce am văzut noi acum doi ani la Deva! Ala zic și eu mers pe sârmă! Câte a mai putut face pe sârma aia, nici nu le mai ţin minte pe toate! Nu crezi că

a și mâncat pe sârmă – și-a pus un scaun, l-a potrivit să stea numai pe două picioare – și după aceea s-a așezat frumos, a luat un ou, l-a spart de colţul scaunului și-a început să mănânce! Ce s-a mai distrat lumea, mai ales că oul a fost cam moale. Ne-am prăpădit de râs, nu alta. Și ce să vezi, când a sfârșit de mâncat, a aruncat scaunul jos și s-a ridicat în amândouă mâinile; a stat pe sârmă în cap, fără să se sprijine, am îngheţat toţi de spaimă când au văzut ce-i în stare să facă, iar o femeie mai slabă de înger a și leșinat de frică". „Și eu am văzut o unguroaică la Oradea, povestea un altul, care juca ceardaș pe sârmă, uite așa îi mergeau picioarele! Cânta dintr-o muzicuţă, nici că-i păsa, și intre timp mișca din picioare, iute de tot. „Ce face ăsta acuma, ce ne arată nouă, nu mi se pare a fi chiar așa un mare lucru", își dădea cu părerea vreo persoană mai sceptică de felul ei. „Așa ceva, dacă mi-aș pune mintea, zău că aș putea face și eu"... Erau și dintre cei ce considerau că trebuie să fie neapărat o șmecherie la mijloc: „Nu umblă el pe sârmă iară să fie legat cu vreo sfoară, numai că noi, de aicea de jos, nu avem cum s-o vedem" șușoteau ei în urechile vecinilor lor.

Dar iată că Gheran, la rândul său, părea să fie nemulţumit de micile și neînsemnatele lui performanţe de până acum. Gânduri dintre cele mai îndrăzneţe începură să-i treacă prin cap, atât de teribile și pline de curaj, încât, la început, nici nu se gândi că va veni într-adevăr ceasul când va trebui să treacă la îndeplinirea lor. Era însă din ce în ce mai îndrăgostit de domnișoara Ana, cea care îi spusese să meargă pe sârmă și la a cărei poruncă – pentru că de poruncă fusese într-adevăr vorba, o poruncă ce se născuse dintr-o prea mare iubire – el, cu dragă inimă, s-a supus. Nu era, oare, acum de datoria lui să încerce mai mult? Să facă ceva care să fie peste așteptările ei? Timpul trecea, însă, și Gheran se hotăra greu. De fapt aștepta vara și vremea frumoasă (ca să poată să îndeplinească ceea ce își pusese în gând, timpul trebuia să fie prielnic). Își propusese de fapt să lege un capăt al frânghiei de turnul bisericii catolice și acolo, foarte sus, să treacă ia

executarea unui exerciţiu complicat și cât se poate de dificil. Tot ceea ce voia să facă nu avea decât un singur scop, după cum se pare că am mai spus: aceia de a se prezenta în faţa domnișoarei Ana ca un ins care îi merită pe deplin dragostea. Ca orice bărbat adevărat, voia să-și uluiască iubita. Și iată că ziua mult visată se apropia și Gheran se considera întru totul pregătit sufletește pentru o astfel de zi. Își simţea întreaga energie și forţă concentrată la maximum, se simţea puternic și invincibil, plin de încredere și de speranţă. Hotărâse totul de dinainte: un singur spectator va fi de faţă! Doar ea, domnișoara Ana, îl va vedea, mergând sus, foarte sus, pe sârmă asemeni unei păsări uriașe, ea singură va lua parte la marele lui succes. Și era firesc să fie așa, de vreme ce pentru ea era pregătit totul, numai și numai pentru ea. De data asta nu-l interesau și nici nu avea nevoie de aplauzele altora. Îi ajungeau aplauzele ei… Și totul se petrecu într-o dimineaţă de sfârșit de aprilie, la o oră când orașul era încă cufundat în somn. Sârma era întinsă de cu seară și atât de sus, încât aproape că nici nu se vedea cu ochii liberi. Ochii domnișoarei Ana străluceau de emoţie și lui Gheran i se păru a fi mai frumoasă ca oricând și se simţi îndrăgostit până peste cap. Bătea un vânt cald, aducând dinspre întinderile de la marginea orașului, mirosul ierbii și al pământului reavăn. Din turnul bisericii, Gheran îi făcu semn cu mâna domnișoarei Ana… De acolo, de sus, de unde se afla el, se vedea asfaltul ud – în timpul nopţii plouase – albăstrui, lucind ciudat în lumina tulbure de dinaintea răsăritului. Fericit și plin de încredere, Gheran începu să meargă pe sârmă…

Un pas greșit, un moment de neatenţie, o frântură de secundă în care și-a pierdut încrederea în posibilitatea de a o ului într-adevăr pe domnișoara Ana? Prăbușindu-se cu capul în jos, cu mâinile bătând disperat și fără rost aerul, Gheran oferi imaginea jalnică a unui zburător cu aripile frânte, căreia iubirea cea mare a domnișoarei Ana nu-i mai era de niciun folos.

Mai trăi o secundă sau două, îndeajuns ca în privirea

sa, încremenită pentru veșnicie, să rămână întipărit chipul cel frumos al iubitei sale; ea se aplecase deasupra lui, încercând să-i spună cuvinte încărcate de iubire și de durere, dar cuvintele ei ciudate și de-acuma greu de înţeles, tot mai departe veneau, încercând să străbată oceanul cel de gheaţă, negrele pustietăţi, cele de nestrăbătut; apoi ele, cuvintele, se pierdură într-un fel de pâclă deasă, prăbușindu-se într-un hău adânc și fără fund – atât de adânc, încât nici măcar ecoul lor nu putu să mai ajungă până la Gheran. Între timp, sângele i se scurgea pe trotuar, și de pe trotuar în rigolă, iar domnișoara Ana strângea fără rost în braţe trupul lui neînsufleţit.

DOMNUL DIRECTOR

Vremurile de demult au fost aproape uitate și iată că după mai bine de jumătate de veac, ele reînvie cu o asemenea forţă, de parcă anii care s-au scurs de atunci nici n-au existat cu adevărat. Dar cât adevăr se află, oare, în toate aceste amintiri smulse necruţătorului timp? se întreba, pe bună dreptate, domnul director… Din întuneric urcă spre lumină chipul rotunjor al lui Ion al lui Bosoancă! Stă lângă cortină, pentru că Ion a fost pus să tragă cortina când s-o termina piesa – cu capul puţin aplecat spre umărul stâng și ridicat în sus spre artiști, cu gura întredeschisă din pricina concentrării și a uimirii, cu ochii holbaţi, pentru că cele ce se întâmplă pe scenă sunt așa de nemaipomenite, minunăţii cum nu s-a mai văzut de când e lumea lume! Și e atât de concentrat încât uită nu numai să închidă gura, ci și de misiunea ce i-au încredinţat-o artiștii: aceea de a trage cortina la sfârșit, când actorii, după ce și-au spus fiecare rolul, ies din nou pe scenă și se închină în faţa publicului. Zadarnic fac aceștia interminabile plecăciuni până la pământ cu ochii la Ion, el nu vede și nu aude nimic… „Trage, mă, firangu, că s-a terminat! încep spectatorii să strige. „Tu nu vezi, te-a orbit Dumnezeu, ori ce-i cu tine, copile!”… și abia atunci Ion se trezește și trage iute de sfoară! Doar că de repede ce trage, aţa se încurcă, se rupe și cortina se prăbușește (două covoare, aduse chiar de Ion de la el de-acasă) drept peste capul

artiștilor!…

… Se îndreptau spre casa domnului notar, se înșiraseră de-a lungul uliței și pășeau alene, nu se grăbeau; „artiștii erau fericiţi că li se oferea prilejul să stea de vorbă, ca de la egal la egal, cu notabilităţile satului; nu erau decât niște tinerei, mai aveau câţiva ani până să termine liceul și iată că se bucurau acuma de atenţia tuturor fără să mai pui la socoteală faptul că adunaseră și ceva bănișori; aveau de gând să înjghebeze o mică bibliotecă, să cumpere cărţi, pe care, deocamdată, să le ţină încuiate într-o ladă, în șură la Liviu Băian. Mai mare peste ei era Marcu, căruia nu-i ieșeau din vorbă; ascultau de el orbește, nu pentru că ar fi fost aspru cu ei, ci pentru că îl îndrăgiseră foarte mult; Marcu se străduise să înjghebeze echipa lor de teatru adunând liceenii din clasele superioare din mai multe sate. La început jucaseră mici scenete luate din calendare, ori dintr-o cărticică făcută ferfeniţă, fără coperţi și cu mai multe pagini lipsă – adusă tot de Marcu. Scenete în care era vorba de întâmplări dintre cele mai vesele; cu precădere aveau succes cele în care se povestea despre bărbaţi mai bătrâiori, înșelaţi de neveste tinere, focoase, șirete și bune de gură, precum și cele în care câte o babă lacomă, hapsână și certăreaţă, reușea să fie înșelată chiar de dracul în persoană; la sfârșitul piesei, Scaraoţchi o căra în spinare și o ducea drept în iad, să se perpelească în focul fără sfârșit al Gheenei! Nu lipseau nici piesele cu subiect istoric. Lui Marcu îi plăceau astfel de piese, susţinut fiind, mai ales, de cele două artiste ale trupei; ele se arătau încântate ori de câte ori Marcu hotăra să le încredinţeze roluri pline de dramatism și simbolice: Victoriei ii plăcea cu precădere să interpreteze rolul Corneliei, vestita mamă a Grahilor, roi pe care și-l pregătise săptămâni în șir, stând nemișcată în faţa oglinzii. În fundul unei lăzi vechi, descoperise un ciob de oglindă pe care îl ascunsese, iară să știe nimeni, în podul șurii; acolo, în după-amiezile fierbinţi de vară, exersa până cădea frântă de oboseală. Cu timpul – antrenamentul fu îndelungat și chinuitor – învăţă

să și plângă cu ușurinţă: lacrimile ţâșneau din ochi ca dintr-un izvor, atunci când nefericita mamă își jelea fiii pierduţi. Faţa i se făcea pământie, ochii, neașteptat de mari și strălucitori, scăpărau scântei… Tot ea interpretă și pe mama lui Ștefan cel Mare… Doricăi îi plăcea, în schimb, să declame „Câinele soldatului”: „Rănit în războaie, soldatul căzuse / Și-n puţine zile chinuit muri”… declama ea în șoaptă, cu vocea gâlgâind parcă de lacrimi și de compasiune. Se lăsa o liniște de moarte, câte o femeie, mai slabă de înger, începea – spre bucuria secretă a Doricăi – să bocească. La sfârșit era răsplătită cu ropote de aplauze. De cele mai multe ori era obligată să biseze. Făcea o grimasă plictisită – prin care vroia să arate cât mai clar că nu-i face nicio plăcere să spună încă o dată poezia – și apoi, cu aceeași voce tremurată, începea pentru a doua oara: „Rănit în războaie soldatul căzuse…” etc. Nu întotdeauna ceda, însă, de la început; îi plăcea să se lase cât mai mult rugată de cei din sală. „Hai, Dorico, nu te îmbia și tu atâta, știu că nu te doare gura, mai zi-o o dată, că n-o fi foc”, striga câte un flăcău mai puţin obișnuit cu mofturile ei. În apărarea ei săreau atunci femeile, mai înţelegătoare. „Las-o și tu, nu vezi că a ostenit, săraca fata. Nici ei nu-i ușor să plângă, la comandă. Tu crezi că apeși pe buton și gata! Așa crezi tu, așa îţi închipui, dar nu-i așa!” „Bine, zicea Dorica și se legăna ușor, când pe un picior, când pe celălalt. Da numai o dată, ajungă-vă”. „O dată, nime n-a avut pretenţia, s-o spui de mai multe ori”, ziceau oamenii, „Faceţi liniște, să spună fata poezia, striga cineva din fundul sălii – serbările se ţineau la școală, în clasa cea mare – să auzim și noi, ăștia din fund”.

Ceva mai puţin succes aveau fetele cu piesele inspirate din realitatea romană, care nu se bucurau, cine știe din ce pricină, de aprecierea unanimă a spectatorilor, „Trebuie să știi și oleacă de istorie, altfel greu le înţelegi, spunea părintele oftând înţelegător. Ei, dacă ar fi avut toţi norocul acela să înveţe istoria cu renumitul și fie iertatul Simu, alta ar fi fost mișcarea!… Plăcerea lui era să spui lecţia dintr-o suflare, fără să te oprești: spuneai „poezia” și

el bătea cu rigla în masă: „Dă-i să meargă ca motorii, ca motoru, ca motoru”, striga el și tu însirai la împăraţi și la împărătese, o clipă nu te opreai, ca să nu-l superi… Așa-i și cu piesele astea, trebuie să cunoști ce s-a întâmplat în vremea aceea de demult, altfel degeaba, n-are ce să-ţi placă. Asculţi și nu pricepi nimic”. Fetele, în schimb, preferau astfel de roluri care ofereau talentului lor posibilităţi dintre cele mai strălucite. Inspirate, cele două eleve din clasa a șasea, fremătând din tot trupul, se opreau în mijlocul scenei și așteptau ca lumea să se liniștească. „E tare lungă piesa, întreba vreun băieţandru mai îndrăzneţ din fundul sălii, ori îi așa, mai scurtișoară?!” „Ţine aproape un ceas”, spuneau fetele și, descumpănite, se arătau dispuse să se târguiască, la o adică să nu rămână cu piesa nejucată. „Mai scurtaţi-o și voi un picuţ” se rugau flăcăiandrii, care abia așteptau să se termine „tiatrul” și să înceapă jocul. „Dacă n-o scurtaţi, ziceau ei, ne pleacă muzicanţii și atunci ce ne facem, gândiţi-vă și voi”. „Noi nu avem grija muzicanţilor voștri, săreau liceenii, în apărarea fetelor. Voi v-aţi tocmit cu ei, nu noi. Pot și ei să aștepte, că n-o fi foc”…

Băieţii nu se prea dădeau în vânt după astfel de piese, în schimb fetele – și într-un fel și Marcu – le preferau oricăror altora, cu toată „opoziţia manifestată de spectatori; aceștia optau întotdeauna pentru piesele vesele, la care se putea râde. Cu cât râdeau mai mult, cu atât piesa era mai bună! („Păcat că n-aţi fost aseară, spuneau femeile, a doua zi după serbare. M-am ţinut de burtă de atâta râs, așa a fost de frumos!…)

Plin de măreţie și dramatism era fiecare gest făcut de cele două artiste: cea mai neînsemnată mișcare a mâinii lor drepte, care tăia cu avant aerul (cea stângă o foloseau mai puţin, o ţineau, de obicei, în șold sau lipită de trupul lor încă destul de firav, de adolescente aflate în plină creștere), era încărcată de atâta nobleţe romană, încât greu reușeai să rămâi de piatră și să nu te emoţionezi, să nu te dai bătut, să nu uiţi până la urină de muzicanţii care, între timp, până se sfârșea serbarea, o ţineau tot într-un

chef.

Își despleteau părul și-l lăsau să le atârne pe spate, nu înainte însă de a și-l încreți cu fierul, împrumutat de la tânăra soție a subnotarului. Încingeau uneori fierul prea tare, îl uitau pe cărbunii aprinși, și în încăpere se răspândea un miros greu, de păr ars. „Ţi-am spus să mă lași pe mine să ţi-l încreţesc, îi spunea Dorica, Victoriei. N-ai vrut, n-am nicio vină. Tu cu mâna ta ţi l-ai ars”. „Nu-i nimic, spunea Victoria, că tot nu se vede. Numai că-i puţin mai roșu la vârfuri. Nici nu-mi pasă!” „Nu ţi-o păsa ţie, dar prea bogat păr n-ai, e mai mare păcatul să-l arzi, căci și așa e puţin”, spunea Dorica. Un ușor, dispreţ, ascuns nu cu prea multă grijă, întovărășea spusele ei. Ea avea părul lung, despletit îi atârna până la genunchi aproape. La o mișcare mai repezită îi acoperea chipul. Cu o falsă enervare și supărare – oh, și părul ăsta, spuneau parcă privirile ei, nu știu ce să mă mai fac cu el; o să mă supăr eu odată și o să-l tai! – îl arunca pe spate, netezindu-l cu palma; părui rebel, însă, nu se domolea sub palma ei ușor transpirată. Dacă se întâmpla ca Victoria să părăsească odaia, Dorica alerga repede la fereastră – pe pervazul acesteia ţinea un ciob de oglindă în care chipurile se vedeau tulburi, ca prin ceaţă – arunca o privire piezișă și rapidă spre buclișoarele abia făcute cu fierul și cu vârful limbii plescăia de încântare; aproape că nici ei nu-i venea să creadă că acel chip care semăna cu al unui „înger pictat”, după propria ei expresie, îi aparţinea cu adevărat! Nasul îl avea ea cam mare, dar ce contează un simplu nas, când ai un asemenea păr! își amintea cum toate fetele de la internat, seara, când își despletea cozile, se adunau în jurul ei, își amintea privirile lor pizmașe și, în timp ce se gândea la lucruri atât de plăcute, începea să fluiere încetișor, cântecul ei preferat: „Ciobănaș cu trei sute de oi”. Un chip drag – avea niște ochi foarte, foarte melancolici! – și, ce neașteptată potrivire, îl chema și Dorel – îi răsărea în faţă… I-a promis, și-a dat cuvântul, că-n vacanţă face tot ce e posibil ca s-o întâlnească, că va veni cu bicicleta, și uite că vacanţa e pe sfârșite, a trecut, și el

tot n-a venit, a uitat-o în mod sigur! De la Manăștiur e și Ciocionica, colega ei de bancă, poate s-a îndrăgostit de ea, fata aia e în stare de orice; numai din invidie și ca să-i facă ei în ciudă, e capabilă să-l cucerească pe Dorel, fără să fie la mijloc vorba de un sentiment! Ochii i se umpleau de lacrimi și când Victoria se reîntorcea în încăpere, se întâmpla s-o găsească plângând în toată legea.

„Ce-i cu tine, ce-ţi veni așa pe neașteptate, că te-ai pus pe bocit?”, o întreba Victoria. „M-a mușcat o albină, răspundea ea. Și nu mai pot de durere, tare mă poate ustura”. „De unde te-a mușcat? o întreba Victoria mirată. Îţi spun drept că nu văd nicio umflătură”. „E un loc așa, mai rușinos, îi răspundea ea. Nu pot să-ţi arăt unde”. „Udă o cârpă, îi spunea prietena ei, și pune-o pe locul acela, să vezi ce repede îţi trece. Așa m-a mușcat pe mine anul trecut, când am fost cu fetele în pădure, o viespe din cele mari. Mi s-a umflat ochiul, mi s-a făcut cât pumnul, am crezut că mor de durere”... își făcuseră rochii fanteziste din hârtie creponată, lungi, și pline de volănașe, cu stele din staniol și buline mari din hârtie lucioasă! Se întâmpla ca băieţii din cursul inferior – în sat erau și doi-trei copii care abia intraseră la liceu – să încerce să sfâșie cu beţele frumoasele toalete. Se văzură obligate să renunţe la ele și începură să cotrobăiască peste tot, prin poduri și prin lăzile de zestre păstrate cu sfinţenie; fără să ceară voie, pe furiș, se strecurau ele noaptea în cămară și furau sumnele și catrinţele vechi, roase de molii, frumos împăturite și mirosind a busuioc. Dacă lipsea o catrinţă, n-aveau cum să bage de seamă bătrânele, și așa ele când le puseseră acolo, le uitaseră numărul și felul. („Le-om da pentru cele ce ne-or spăla și ne-or îngriji”, ziceau babele oftând resemnate.) Se rugară de moașa satului, care se pricepea și la croitorie, să le croiască rochiile; de cusut, le-au cusut singure, stând în după-amiezile de duminică pe niște scăunașe mici în faţa casei, cu tot felul de panglici și mosorașe în jurul lor. Din când în când, li se întâmpla să se mai împungă la câte un deget și și-l sugeau furioase, înjurând de mama focului. „Grăbiţi-vă, fetelor, că dacă tot

așa o lălăiţi, ziceau femeile din sat când treceau pe lângă ele, nu cred să le terminaţi până la serbare. Nieto săptămână nu mai e întreagă, s-a scurtat timpul, ca mâine e duminică”. „Voi mai aveţi mult? – întrebau și liceenii care lucrau cât era ziua de lungă la decoruri.

— Noi, mâine, dacă o ţine timpul frumos, ni-s gata. A fost cleiul prost, altfel cine știe dacă n-am fi terminat de multă vreme. Ne-a încurcat rău, n-am avut niciun spor”… Preoteasa îi împrumută Doricăi un ruj de buze: „Eu tot nu-l folosesc, îi spusese, părintele e de părere că o nevastă de preot nu se cade să-și dea cu din astea, nu sade frumos”. Fetele folosiră rujul fără să se zgârcească prea mult. Își făcură pe obraji – care erau, altfel, destui de rumeni și așa – două mingi roșii de toată frumuseţea. Sprâncenele și le înnegriră cu cărbune și în ochi își turnară niște picături – tot preoteasa le dărui și picăturile – care măriră nespus de mult corneea, făcându-i strălucitori și ușor lipicioși, de parcă cineva i-ar fi înmuiat în clei. Semănau mai degrabă cu niște păpuși stranii și neînsufleţite și atunci când apăreau pe scenă, în rochiile lor negre din crepdeșin (croite din sumnele păstrate în fundul lăzilor de zestre), împodobite cu tot felul de volănașe și floricele, nu erau lipsite chiar de o anumită măreţie. Reușeau să cucerească publicul, cum se spune, minunatele lor rochii erau admirate cu gura căscată: așa ceva nici nu s-a mai văzut, fetele astea n-au stat degeaba ia oraș, au avut ce învăţa acolo la școală, își spuneau spectatorii, și dădeau buzna spre scenă – cei care stăteau în Picioare – ca să vadă mai bine. Publicul era format din săteni – stăteau mai mult în picioare, în faţă și pe de lături, cum apucau – și din intelectualii satului. În primul moment, toată răsuflarea încremenea, puteai auzi musca, așa o liniște se lăsa! Era o primă victorie obţinută asupra sălii și fetele o savurau cu încântare! De fapt, ceea ce abia începuse și urma să se desfășoare era o luptă în toată legea; pe de o parte erau spectatorii: aceștia trebuiau să fie nimiciţi, făcuţi pulbere, într-un cuvânt lăsaţi cu gura căscată; pe de altă parte erau ei, artiștii, cu inima bătând în piept, să-l spargă nu alta, de

emoţie și de o extraordinară surescitare, la care se lăsau cu o atât de mare bucurie supuși…

Au trecut cincizeci de ani de atunci și domnul director foindu-se în patul lui fără somn, simte din nou în piept acea spaimă dulce; acea emoţie gata să-i sufoce pe băiatul de odinioară, cel ce cu o mână își ţine barba – cleiul fusese prost, barba din câlţi de cânepă se desprinsese pe jumătate –, iar cu cealaltă leagănă, plin de măreţie, toiagul lui Daniel Sihastru sau chiar pe cei al împăratului Traian (nu-și mai amintește exact rolul pe care îl interpretase atunci). În nări simte din nou mirosul de pământ ud (sala era cu pământ pe jos și, înainte de începerea spectacolului, băieţii măturaseră și udaseră pământul ca să nu se stârnească praful), de transpiraţie și de clei prost, precum și mirosul acrișor al vopselii (decorurile nu se uscaseră încă). „Tare am slăbit în ultimul timp, se gândi domnul director. Îmi vine mereu să plâng, nu mai am pic de putere”, și, cu dosul palmei, își șterse o lacrimă de pe obrazul zbârcit. „Din te miri ce îmi dau lacrimile, se vede că așa se întâmplă cu bătrânii, își spuse ei, sunt mai slabi de înger”…

Din păcate, acest prim șoc nu ţinea mult și de îndată ce straniile apariţii începeau, încet-încet, a fi identificate, „vraja” se destrăma și tăcerea, care dăinuise o vreme în sală, se spulbera la rândul ei. Chipul bine cunoscut ai celor două fete – de băieţi nu putea fi atât vorba, ambiţia lor de a nu fi identificaţi nu era așa de puternică – începea să se desprindă, să iasă la lumină de dincolo de stratul gros de fard și de cărbune. Aceasta era lupta care se ducea: ambiţia cea mare a fetelor era aceea de a nu fi tn niciun chip recunoscute, de a-și construi o asemenea mască, încât niciun ins din sat să nu le poată identifica, nimeni să nu poată spune: asta-i Dorica, iar cealaltă e Victoria. Întotdeauna le trăda însă dacă nu o porţiune a feţei, neacoperită îndeajuns de fard, ori de cărbune, atunci un anumit gest, ori o anumită modulaţie a glasului; oricât se străduiau ele să-și schimbe vocea, la fel ca și chipul, s-o facă de nerecunoscut, „travestirea”, din pricina anumitor

scăpări, a unor neglijenţe care nu puteau fi evitate, rămânea mereu imperfectă! De altfel, sătenii erau mult prea obișnuiţi cu chipurile lor, ca să nu le recunoască; strădaniile lor ar părea absurde și ridicole chiar, dacă n-am fi dispuși să vedem și cealaltă faţă a medaliei; dacă n-am observa, deci, și ceea ce are în ea măreţ și impresionant această dorinţă. Nu dorește, la urma urmei, orice actor să intre în pielea personajului pe care îl interpretează până la identificare totală? Atunci cum să nu ie înţelegem pe cele două „artiste” (altfel, eleve la Școala normală din Lugoj) care doreau și ele să intre în pielea personajelor, încât să nu le mai recunoască nimeni?… Dar, așa cum am mai spus, „recunoașterea” avea întotdeauna loc și, din păcate, nu la foarte mult timp după ce începea piesa. Publicul aproape că pândea acel mic gest, acea neașteptată inflexiune a vocii care să le trădeze adevărata identitate. Cum în sat se vorbea cu i în loc de z, era destul ca una din fete să spună cu glas poruncitor: „Treceţi râul, bravi oșteni romani” și interpreta era imediat recunoscuta, nu mai exista niciun fel de dubiu! Odată recunoașterea realizată, interesul spectatorilor faţă de cele ce se întâmplau pe scenă scădea. Dar pe măsură ce creștea hărmălaia – plictisiţi la piesele serioase, aceștia începeau să vorbească intre ei, fără să le pese prea mult că în felul acesta nu-i lăsau pe cei interesaţi să asculte – fetele, întărâtate, își spuneau cu și mai multă înfocare rolul, mișcându-și furioase buclele în toate părţile (atât cele puţin cam arse ale Victoriei, cât și cele bogate și strălucitoare ale Doricăi). Ca să poată fi auzite, ridicau vocea și continuau să joace, uitându-se de obicei în tavan, de parcă s-ar fi adresat nu atât publicului real, aflat în sală, ci mai curând altuia, unui public idea) și imaginar totodată, aflat insă undeva deasupra, foarte sus, la nivelul plafonului, pe care numai ele singure-l vedeau, total invizibil muritorilor de rând. (Așa cum și eroii epopeilor homerice luptau nu numai cu copământenii lor, ci și în faţa zeilor, aflaţi în Olimp – de unde urmăreau desfășurarea sângeroaselor bătălii – și spre care, în puţinele clipe de răgaz, ridicau recunoscători privirea.) Cu

cât zumzetul din sală se (acea mai mare, cu atât gesturile lor se încărcau cu mai multă măreţie și grandoare!… Când o vedea pe mama Grahilor murind, lumea începea să aplaude bucuroasă: însemna că de-acuma gata, s-a sfârșit piesa! „Gata, strigau sătenii nu fără o anumită ipocrizie, a fost frumos, ne-a plăcut, nu putem spune, nu ne pare rău după banii daţi. Așezaţi-vă și voi acuma pe un scaun și trageţi o gură de răchie, c-o meritaţi pentru silinţa ce v-aţi dat-o”. Fetele coborau de pe scenă, adânc rănite în amorul lor propriu, cu sentimentul amar că au rămas neînţelese. Se arătau la început supărate – degeaba ne-am străduit, greu e să fii apreciat pe lumea asta, spuneau privirile lor –, se resemnau, însă, destul de repede. Își schimbau rochiile în care se împiedicau – nu erau obișnuite cu rochii lungi – cu uniformele lor de la Școala normală, își strângeau părul în cozi și dansau până în zori când cădeau frânte de oboseală.

În noaptea Iui fără somn, domnul director văzu aievea scena prost luminată de cele două lămpi de petrol atârnate în grindă, scenă pe care Dorica și Victoria se închinau în faţa publicului – și se ridică puţin pe pernă, de parcă ar fi dorit să le cerceteze mai de aproape chipurile: lumina tremurătoare a lămpilor joacă pe feţele lor mâzgălite cu funingine și cu ruj pe buze. Poate să le vadă chiar încruntarea sprâncenelor, atât de bine distinge fiecare amănunt, orișice detaliu! Ele încep amândouă să zâmbească și domnul director întinde o mână de parcă ar fi vrut să atingă cu ea acele chipuri fragede și delicate, de mult pierdute în negura timpului! „Cine știe, dacă mai trăiţi, cine știe unde sunteţi voi și dacă mai sunteţi”, își spuse cu tristeţe și-și căută în pat o poziţie mai comodă, hotărât de-acuma să termine cu amintirile: la ce folosesc ele, ce rost are să-și aducă aminte de lucruri petrecute cine știe când, atât de îndepărtate și de înceţoșate, încât ar fi foarte posibil ca ele nici să nu se fi petrecut cu adevărat, nici să le fi inventat el, numai așa, ca noaptea să poată trece mai repede; pentru că la vârsta lui insomniile sunt greu de suportat, nopţile sunt nesfârșit de lungi și de

plicticoase și ele trebuie populate cu vise în stare de trezie, cu imagini născocite sau trăite – domnul director nu mai are puterea și nici curiozitatea să despartă ceea ce a fost trăit de ceea ce a fost născocit de el – trebuie neapărat umplute aceste nopţi întunecate, nopţi în care zăpușeala este atât de mare, încât respiraţia devine grea, trupul zace într-un lac de sudoare lipicioasă și nu prea plăcut mirositoare, ochii ard și sunt parcă plini de nisip, gura e năclăită și o durere adâncă și crudă urcă din măduva oaselor. Domnul director face încă un salt înapoi în timp, ei toţi sunt acuma elevi în prima clasă de liceu, ei toţi, adică în primul rând fetele, Victoria și Dorica, apoi Caius iovănescu și Ștefanuţ – pe Marcu nu ajunseseră să-l cunoască, Marcu era mai mare ca ei, termina cursul superior al liceului din Deva și începuse deja să se pregătească pentru facultate – și ei sunt acum în septembrie și au primit tocmai vestea – atât de îmbucurătoare – că liceele – și desigur și școlile pedagogice – și-au amânat începerea cursurilor cu încă două săptămâni. O astfel de veste trebuie sărbătorită într-un fel, așa că elevii au hotărât să pregătească o petrecere la nivelul prestigiului lor cum s-ar spune și așa a luat naștere ideea de a organiza un bal al strugurilor.

Balul se ţinu la școală și pregătirile au fost cu totul deosebite: de plafon au fost atârnate din timp ghirlande cu struguri, băncile au fost date la o parte ca să fie ioc pentru dans, iar Victoria și Dorica au frământat ele singure o uriașă prăjitură de care însă e adevărat că nimeni n-a vrut să se atingă în primul moment; au fost necesare repetate invitaţii și stăruitoare insistenţe și numai mult mai târziu, când pe invitaţi i-a răzbit foamea, prăjiturile au fost în sfârșit consumate. E adevărat că unul din ei, și anume Caius, s-a îmbolnăvit după aceea de gălbinare, dar cine ar putea pune mâna în foc că prăjiturile fuseseră într-adevăr de vină, că din pricina lor liceanul a trebuit să zacă în pat mai multe săptămâni de zile?

Prăjitura aceea însă, nu prea bine coaptă, de o culoare gălbuie, care nu inspira nicio încredere,

consumată, așa cum am mai spus, mai mult sub presiune și în lipsă de altceva mai consistent, pentru că numai cu struguri nu poţi să-ţi umili burta – prăjitura îndeplinea acum, la mai bine de jumătate de veac de când ea a fost consumată, un rol asemănător cu cel al celebrei madlene a lui Proust: amintirile, de îndată ce domnul director simţi în gură gustul neplăcut al acelei prăjituri, se limpeziră, primiră un contur mai clar. Așa își făcu apariţia bătrânul învăţător lovănescu (pe vremea aceea nici nu era atât de bătrân, dar copiii își văd părinţii și pe părinţii prietenilor] or mult mai în vârstă decât sunt ei în realitate) ţinând, la rugăminţile lor, locul orchestrei: sta în pragul ușii și le cânta, din fluier – în tinereţea sa învăţătorul lovănescu, înainte de-a merge la școala ungurească să înveţe carte, fusese cioban, păscuse oile pe coclauri și acolo învăţase să cânte din fluier, doine și cântece de jale – iar mai târziu valsuri celebre cum ar fi „Valurile Dunării”, „Dunărea albastră” sau „Amintiri de la Băile Herculane”, melodioase și numai bune pentru dansat. Din când în când domnul învăţător se oprea din cântat, cu o mână își ștergea fruntea de sudoare, iar cu cealaltă își scutura fluierul în care se adunase puţină salivă; dansatorii se opreau și ei și se repezeau la strugurii agăţaţi deasupra capului lor, să-și potolească foamea și setea. Când oboseau, se așezau în băncile de pe margini și domnul lovănescu le cânta atunci cântece românești interzise în imperiu, cu ochii plini de lacrimi. După o scurtă pauză, trecea din nou ia valsuri. Elevii dansau cu înfocare, praful se ridica până la tavan. „Gata, spunea domnul lovănescu, că am răguşit și nu mai pot cânta! Aţi jucat destul, sunteţi toţi o apă, v-a fost de-ajuns, duceţi-vă frumos la culcare”…

„Ce-ar fi să începem să ne învârtim, spuse Dorica după ce domnul lovănescu plecă. Să vedem care rezistă mai mult”. „Eu pot să mă învârtesc un sfert de oră, fără să ameţesc defel”, se lăudă Victoria și începu într-adevăr să se învârtească de una singură. Și domnului director i se pare că simte din nou ameţeala acelui vârtej, în timp ce chipurile copilăroase ale fetelor aleargă pe dinaintea

ochilor săi. „Staţi odată, opriţi-vă!” strigă el cât poate de tare. Apoi se trezește iarăși în odaia în care e singur – vede patul gol de lângă el, în care de un an și mai bine nu mai doarme nimeni – doamna Letiţia murise, trecuseră două primăveri de când părăsise hotarul lumii acesteia – și un copleșitor sentiment al zădărniciei răscoli sufletul său îndurerat Se simţea singur și părăsit, și, cu toate astea, pentru nimic în lume n-ar fi vrut să moară!

„Ce zici, doctore, o mai duc așa până la primăvara cealaltă?” se trezea el tot mai des că întreabă și cu toate că privirea medicului nu-i inspira o încredere prea mare (e adevărat că, după ce doamna Letiţia încetase din viaţă, acestuia nu i se mai oferise prilejul de a se produce și în calitatea sa de „cântăreţ”) aștepta răspunsul cu o oarecare neliniște. Din fericire, bâlbâială doctorului semăna foarte puţin cu un verdict! O persoană care dă din umeri, bolborosind niște cuvinte cam lipsite de noimă, în timp ce-și pipăie nasul și-și lovește nara stângă cu degetul, nu poate înspăimânta pe nimeni, nici măcar pe un bolnav foarte suspicios, așa cum era domnul director de la o vreme… Cel mai mult se temea el, de un răspuns care să sune franc și categoric (de genul: „Nu mai e nicio scăpare” sau „Mâine, poimâine predai, s-a sfârșit cu tine, moșulică” etc.), brutal și lipsit de menajamente, răspuns aparţinând doctorilor – o categorie foarte nesuferită! – care sunt de părere că bolnavilor trebuie să li se spună adevărul în faţă, neavând niciun rost să-i îmbeţi cu apă rece și să le torni la minciuni cu nemiluita! Domnul director nutrea o adâncă antipatie faţă de asemenea specimene lipsite de suflet și deformate profesional! Astfel de adevăruri, defel plăcute, el nu avea niciun chef să asculte! Făpturi din acestea care, de cum îţi intră în casă, se și apucă de cobit, mult mai sănătos e să le dai pe ușă afară, decât să ai de-a face cu ele! Domnul director avea de altfel impresia că ea, moartea, atât și așteaptă, să tragă cu urechea la ce spune doctorul, și când acesta spune ceva „urât”, ea se și grăbește să se înfăţișeze! Așa că era de preferat, de o mie de ori, un doctor de la care nu poţi afla mai nimica, decât

unul de la care poţi afla, din păcate, prea multe lucruri! îi prefera deci pe „cântăreţ”, atâta timp cât acesta continua să rămână în lumea generalităţilor plăcut învăluitoare, confuze și chiar bâlbâite puţin. Or, doctorul nostru, până și bolii de care suferea el, nu fusese în stare să-i găsească un nume exact și când domnul director începu să stăruie voind să afle, totuși, de ce suferă, dădu din colţ în colţ neștiind ce să-i răspundă. „Nu-i vorba de o boală anume, spuse el în cele din urmă, în timp ce continua să-și lovească nara stângă cu degetul. Bătrâneţea, asta-i buba!” O expresie populară foarte nimerită și cât se poate de bine găsită, într-adevăr! Căci, trebuie să recunoaștem, cuvântul *bătrâneţe,* chiar dacă nu te face să te gândești la cine știe ce lucruri vesele, nu-i nici pe departe atât de neplăcut auzului cum ar fi, să zicem, enterită, uretită arterioscieroză, endocardită, tromboflebită, aligurie, hipocalcemie etc., etc., pe care domnul director le citise într-un dicţionar de specialitate – denumiri greu de pronunţat și poate și mai greu de ţinut minte și care te bagă în sperieţi numai auzindu-Ie. Or, așa, folosindu-se termenul generic de bătrâneţe (de care nu scapă nimeni, după cum bine se știe), lucrurile se simplificau mult, iar boala devenea și ca parcă mai ușor de suportat…

Pe măsură ce vremea se încălzea – venise între timp primăvara! – domnul director simţea, spre marea sa bucurie, cum prinde din nou puteri. Într-o bună zi coborî din pat – era singur acasă, atât domnul Desideriu cât și doamna Veturta erau plecaţi la târg ia Făget – și străbătu coridorul care ducea spre bucătărie, oprindu-se din când în când ca să-și tragă sunetul, apoi deschise larg ușa dinspre ogradă, să intre lumina cea călduţă și binefăcătoare a soarelui. Fu cuprins de o asemenea fericire, încât ochii i se umplură de lacrimi. Își aduse singur un scăunel din bucătărie, și-l puse sub caisul din curte, și, până la ora prânzului, nu se dezlipi de pe scaunul lui, în timp ce în cais nu mai contenea zumzetul parcă năclăit de miere al albinelor, precum și ciripitul vesel al păsărelelor, sus în înaltul cerului, îl cuprinse o teribilă poftă de a trăi. Voia cu

orice preţ să mai zăbovească, să mai rămână, să mai întârzie, atât cât era posibil, nemiloasa clipă a despărţirii! Cum să părăsești un asemenea paradis, își spunea el, privind cerul cel albastru, fără umbră de nor. Scăldată în lumină strălucitoare, lumea se oferea neprihănită și înduioșător de fragilă privirilor lui obosite; strângea ușor din pleoape, ochii lui – zăcuse doar o iarnă întreagă în pat – nefiind obișnuiţi cu atâta soare! încă doi ani, își fixă el singur o posibilă scadenţă, și acești doi ani i se părură a fi nesfârșit de lungi, teribil de încăpători, ca un sac fără fund în care puteau să intre zile cu ghiotura și tot neumpluţi să rămână. Încă două primăveri luminoase prin urmare, două veri fierbinţi, două toamne încărcate de rod, două ierni în care să se poată bucura în liniște de sărbători, domnul director simţea că ameţește numai gândindu-se la o asemenea fericire! Și în capul său începură să încolţească tot felul de planuri, unul mai năstrușnic decât altul; căuta cu înfrigurare un mijloc de a obţine mult dorita prelungire și întârziere.

Și cu ce se poate prelungi viaţa unui om, clacă nu cu un trai bun, cum se spune, adică mâncând bine și pe alese și nerefuzându-ţi chiar, din când în când, și cate un strop de băutură! Deveni pretenţios, iar doamna Veturia abia pridideа făcându-i poftele. Curtea era plină de orătănii și, în ciuda protestului medicului care îl îndemnă pe bolnav să nu-și încarce prea tare stomacul, zilnic aproape se tăia câte un pui sau câte o găină. „Trebuie să mă hrănesc ca lumea, îi explica el nurorii sale, ca să prind puteri. Parcă nici nu mă mai simt chiar așa de slăbit ca astă-iarnă. Am reușit să mă plimb prin ogradă mai bine de jumătate de ceas și nu m-am simţit ostenit”, se lăuda către domnul Desideriu. „Traiul bun îl ţine pe om în viaţă”, spunea cu gura plină, înfulecând pe ruptele, iar la sfârșit „stropea” prânzul cu câte un păhărel de vin, plescăind din buze de plăcere. Vinul îi plăcea într-adevăr, în schimb, poftă de mâncare nu prea avea; își impunea să mănânce cât mai mult, pentru că așa credea că-i bine, nu pentru că i-ar fi plăcut într-adevăr să mănânce atât; ficatul se revoltă: vreo

două zile vomă fără întrerupere, iar durerile de stomac îl ţinură treaz nopţi în șir; așa că doctorul, lovindu-și nara stângă cu degetul arătător – poc, poc, poc – îi prescrisese un regim sever pe care trebui să-l respecte cu stricteţe. De data asta doctorul fusese mai categoric decât de obicei: „Un icter la vârsta dumneavoastră ar însemna o nenorocire”, îl sperie el dând mustrător din cap. Domnul director sări atunci, ca să spunem așa, exact la cealaltă extremă: începu să fie foarte atent cu ceea ce vâra în gură. O ruga pe doamna Veturia să-i gătească fără sare și nu folosea niciun fel de condiment nici de frică. O perioadă de timp, fu partizanul înfocat al cartofilor fierţi (cu puţin foarte puţin unt, e adevărat), al rasolului de vacă sau de pui, al supelor limpezi (câteva linguri de supă, nu mai mult, pentru că nu-i bine să-ţi încarci stomacul), al morcovilor (au foarte multe vitamine) și al compotului, dacă se poate fără zahăr… Venea între timp vara, căldurile erau mari și, într-o zi, în timp ce se plimba prin curte – se forţase puţin, încercând să adune de pe jos merele – simţi că-l cuprinde ameţeala. Dacă nu s-ar fi sprijinit cu o mână de poartă – mărul era chiar lângă poartă – probabil că ar fi căzut. „Cine știe dacă regimul ăsta prea sever nu m-o fi anemiat”, își spuse el speriat; în zilele următoare se rugă de doctor să-i aducă niște cărţi de specialitate în care să fie vorba de alimentaţia bolnavilor, și își pierdu ceasuri întregi studiindu-le. Se așeză la masa de scris din dormitor – de ani de zile nu mai fusese văzut stând acolo – și-și notă într-un caiet cu pătrăţele – tot ceea ce își închipui el că merită a fi reţinut din cărţile acelea groase. Considerându-se doct de-acuma, nu mai vru să asculte de sfatul nimănui, hotărât să se hrănească numai și numai după carte, raţional și științific, nepenniţându-și pentru nimic în lume să iasă din litera ei. O urmărea pe doamna Veturia – își pierdea aproape toată dimineaţa în bucătărie – vrând să vadă în ce măsură îi sunt respectate preceptele. Apoi, obosit de atâta stat în picioare, se ducea și se trântea pe canapeaua din sufragerie (în timpul verii era odaia cea mai răcoroasă). Acolo, pe întuneric, în mintea iui încolţi gândul

ca toate măsurile luate (și care se aflau, îndeosebi în legătură cu alimentaţia) rămâneau, totuși, ineficiente și teribil de superficiale. „Nu pot sta așa, cu mâinile încrucișate așteptând să mor”, își spuse supărat pe ei însuși, condamnându-și inadmisibila-i indolenţă. Trebuie găsit altceva, desigur; dar ce anume, cum să se opună el acelui lucru pe care îl simţea apropiindu-se teribil și necruţător? Iată întrebările care îl obsedau ziua și noaptea și la care nu se simţea în stare, deocamdată, să afle un răspuns cât de cât mulţumitor. Erau și zile în care îl cuprindea un fel de stranie apatie și pentru nimic în lume nu l-ai fi putut face în astfel de momente, îngrozitor de depresive, să coboare din pat. Ursuz și supărat parcă pe toată lumea, refuza să răspundă la întrebări și cu un gest hotărât dădea la o parte farfuria cu mâncare adusă de grijulia doamnă Veturia. „Tata se simte iarăși rău, îi auzea el vorbind în șoaptă; adevărul era însă că nu se simţea cu nimic mai rău decât în alte zile, dar, sătul de atâta frământare fără rost, lua hotărârea să renunţe la tot; devenea indiferent în faţa propriei sale soarte și i se părea că mintea i se golește de orice gând, ajungând să nu-i mai pese de nimeni și de nimic! Intuia, însă, cât de periculoasă, la urma urmei, poate fi o astfel de alunecare, știa încotro duce, și, adunându-și ultimele resurse de energie, începea iarăși să se frământe, cuprins de o și mai mare neliniște.

Apoi îi ajunse la ureche zvonul că la Făget s-ar afla, în refugiu, un vestit doctor din Iași; alungat de război din orașul lui, acesta ar fi în stare să facă adevărate minuni. „Te vindecă de orice boală”, îi spusese un vecin de la care aflase de existenţa lui. „Se uită numai o dată la tine și în clipa aia și știe de ce boală suferi, nu-i trebuie mult până să-și dea seama. Unii, nici pe picioare nu se pot ţine, așa-s de bolnavi, și pleacă acasă de parcă n-ar fi avut nimic, sănătoși tun. Are un fel de prafuri, nu există să nu te faci sănătos. Vin oameni să-l vadă de te miri unde; nici nu te poţi apropia, câte căruţe și cât omenet se adună în fiecare zi. N-ar strica, eu așa gândesc, să faceţi și dumneavoastră o încercare”, fu de părere vecinul…

Așa că domnul director se hotărî să mai facă într-adevăr o încercare. Nu strica să-l vadă și pe el doctorul cel vestit! Domnul Desideriu, în schimb, nici nu voi să audă și se opuse cu îndârjire hotărârii lui de-a pleca de acasă. „Dumneatale, îi explicase el, îţi strică orice fel de oboseală, cât de neînsemnată ar fi ea. N-ai voie să te osteneşti prea mult”. „Bani cu ce să-l plătesc am, îi spuse domnul director, mai în glumă, mai în serios, nu cer să-mi dai tu, așa că lasă-mă să fac ce cred eu că-i bine”. Încercă să râdă, dar nu-i ieși din piept decât un fel de hârâit care numai a râs nu semăna, și îi arătă domnului Desideriu portmoneui burdușit cu bani. „Treaba dumneatale, îi spuse domnul Desideriu, morocănos – în ultimul timp nu mai reușeau să se înţeleagă unul cu altul dar eu nu sunt de părere să te duci… „Ce-ar putea să-ţi facă, tinereţea tor nu poate să ţi-o dea înapoi” ar fi vrut el să adauge, dar îi fu milă de bătrân, așa că tăcu din gură.

Abia către seară domnul director ajunse să fie și el văzut de doctorul cel vestit „Gata, domnu’ director, putem de-acuma pleca?” îl întrebă Sofronică, de cum îl văzu înapoindu-se; i se urase, probabil, de atâta așteptare – veniseră în zorii zilei și de-acuma, uite, începea să se lase întunericul. „S-a făcut cam răcoare”, spuse în timp ce prindea dârlogii la cai. „Mă credeţi că m-a prins frigul, stând așa nemișcat și așteptându-vă pe dumneavoastră”…

Clipa cea repede

Nu-l descusu însă, nu se arătă prea curios să afle și el ce i-a spus și mai ales ce i-a făcut doctorul și domnul director, care pica din picioare de oboseală, fu bucuros că-i lăsat în pace și că nu i se pun întrebări de niciun fel. „Înveliţi-vă cu șuba asta, puneţi-vi-o pe picioare, înfășuraţi-o bine; o fi vară, nu zic, da’ noaptea-i răcoare, ce gândiţi?! Nu cumva să vă fie frig și să vă betejiţi, că ce-oi păţi atuncea cu domnul Desideriu și cu doamna Veturia, numai eu știu!” spunea Sofronică învârti*ndu-se,* cu rost și fără rost, în jurul căruţei… își aduse aminte de domnul Desideriu, așa că-și vărsă focul, nu se putu abţine să nu se plângă: „Și-i bine asta, spuse, să mă lase să umblu singur

pe la doctori, om bătrân. Să n-aibă grijă că de-acuma nu mai sunt nici eu așa în putere. Copiii ăștia, mai bine să nu-i ai!”, și de supărare și enervare îi dădură aproape lacrimile. „Mai stăm o minută, două, s-o așteptăm pe Cornelia, spuse Sofronică. Zicea că se duce să cumpere niște dantelă de la Curiac, dar nu știu ce s-o fi întâmplat că-ntârzie. Îi mai bine de un ceas de când a plecat…” Apoi, peste puţin timp, veni și Cornelia. Domnul director fu mirat văzând cât de mult crescuse în ultima vreme. „Păi tu, deacuma, Cornelio, ești fată de măritat”, ii spuse, mângâind-o părintește pe faţă. „Trece timpul”, spuse fata și se făcu roșie la faţă. „Mai ţii tu minte – își aminti domnul director – când ţi-a alunecat tăbliţa din straiţă și ţi-a căzut pe ciment? Doamne, ce-ai mai putut plânge, abia te-am putut împăca!” „Sigur că ţin minte, spuse Cornelia în timp ce căruţa se îndrepta de-acuma spre marginea orășelului. Nu-s ani chiar așa mulţi, ca să fi uitat. Parcă vă văd, domn director, începu ea să povestească, cum veneaţi dumneavoastră iarna, când cădea neaua, la școală: cu paltonul cu blană neagră la gât și cu căciula de astrahan în cap! Aveaţi niște cizme din cele mari, da’ nu intraţi niciodată cu eie în clasă. Vă descălţaţi întotdeauna pe coridor și aveaţi niște papuci, moi și ușori, pe care îi încălţaţi în locul lor. Și cizmele alea, putea fi izolată afară, orice-ar fi fost, erau făcute glanţ!” „Așa am fost eu, spuse domnul director. Mi-a plăcut să păstrez lucrurile pe care le-am avut, am fost cruţător de felul meu”.

Își aminti cu plăcere de acele timpuri și simţi cum, deodată, toată oboseala îi alunecă de pe umeri. „Aveaţi dumneavoastră un cântec, dom director, spuse Cornelia și începu să râdă. Era tare mândru; ne rugam să ni-l cântaţi. N-am să-l uit cât oi trăi, atâta era de frumos! „Care cântec? întrebă domnul director. Știu eu mai multe cântece, dar nu știu de care îţi aduci tu acuma aminte…” „Ăla despre vaporul Titanic”, spuse fata și începu să-l fredoneze încetișor:

„În lumea asta mare Pe Oceanul Pacific Pleca în prima cursă Vaporul Titanic”.

„Cum să nu-l ţin minte”, spuse domnul director și începu să cânte și el, alăturându-se fetei, de îndată ce ea trecu ia cea de-a doua strofa:

„Dar la a lui plecare Nimeni nu se gândea că locul de plecare Nu l-or mai vedea”.

„Frumos, tare frumos, își dădu cu părerea și Sofronică. Ţin minte că într-un an, la o serbare, aţi pus-o pe Sofica lui

Coarcă să-l zică. Tare mult aplăcut la toată lumea!”… Domnul director și cu Cornelia cântau împreună; el își pierdu însă, de cum ajunseră la a treia strofa, suflul; Cornelia continuă cântecul singură:

„Și el fuge, fuge

Cu viteză mare

Fără ca să-și ia Adio la plecare”.

cânta fata și vocea ei limpede și cristalină căpăta o neasemuită dulceaţă în noaptea senină de sfârșit de vară, între timp ieșiseră din oraș, și căruţa, hurducăind pe drumul desfundat, se îndrepta spre casă. Cerul era senin și spuzit cu stele și un vânt călduţ și abia simţit bătea dinspre Coșava. După ce sfârșiră de cântat, se așternu liniștea și nu peste mult timp domnul director aţipi. Alunecă puţin într-o parte și, toropit de somn, sprijini capul de umărul fetei. Ea nu se feri. „Săracul dom director, o mai auzi el spunând înainte de a adormi. Repede ostenește. Odată-i gata!”… Când se trezi, caii mergeau de-acuma la pas; se auzea foșnetul aspru al cucuruzului peste trecea o boare abia simţită de vânt. „De când sunt, spuse Cornelia, nu cred să fi văzut atâtea stele pe cer ca în noaptea. Sute și mii, cine să le poată număra!” „Am luat-o pe o scurtătură, spuse la rândul său Sofronică. Nu știu dacă am făcut bine, adăugă el plin de năduf că drumul e tare rău. Numai gropi, mă și mir de caii ăștia că mai merg. N-aș fi crezut să păţesc una ca asta”, mai spuse și începu să-și îndemne caii cu vorbe măsurate și lipsite de orice asprime. Sofronică era așa un om, căruia foarte rar i se întâmpla să se mânie, ori să-l supere ceva…

Destul de departe încă de ei, putu fi văzută o casă ale

cărei ferestre erau puternic luminate. „Nici nu știu unde am putut ajunge”, îl auzi domnul director pe Sofronică bombănind. îl lăsă însă să-și macine de unul singur supărarea (căci, în sfârșit, se pare că și el de-acuma, în ciuda calmului său proverbial, era, totuși, destul de supărat), pentru că de îndată ce căruţa fu destul de aproape de casă, domnul director o recunoscu: în primul rând putu să citească inscripţia atât de cunoscută lui, scrisă pe frontispiciul ei, „La împăratul Traian” și „Otel”. În același timp văzu siluetele bulbucate ale celor două păpuși – bărbat și femeie – una cu ochii rotunzi, cealaltă cu ei oblici – de pe faţadă. Toate acestea erau atât de neobișnuite – în primul rând casa, ivită printre holdele de cucuruz, în plină câmpie și cu toate luminile aprinse! – atât de ciudate și, în același timp, de neașteptate, încât domnul director vru să dea buzna, să coboare din căruţă înainte de a se fi oprit caii și, dacă nu l-ar fi sprijinit Cornelia, ar fi căzut în mod sigur. Coborî ajutat de fată, și, fără să scoată o vorbă, o luă drept spre casă. „Faceţi bine să nu staţi mult, îl mai auzi el pe Sofronică strigându-i din urmă, dar domnul director nu mai era atent la cele spuse de căruţaș.

De cum intră, îl izbi mirosul, atât de cunoscut lui al ceaiului fierbinte amestecat cu rom – jumătate ceai, jumătate rom, băutură cu care erau de obicei trataţi consumatorii, (obiceiul acesta se încetăţenise după ce se întorseseră prizonierii de război din Siberia). Așa arăta cârciuma spuse, privind cu lăcomie împrejurul său – dimineaţa, când taica mă scula cu noaptea în cap și mă punea să-i ajut să facă orânduială… Se îndreptă spre odăile din fund, acolo unde paturile erau desfăcute și lăsate în dezordine, de parcă cei ce au dormit în ele abia s-au sculat și au trebuit să plece nemaiavând timp când să ie facă. „Unde or fi plecat, într-o așa de mare grabă?” se întrebă domnul director, apoi trecu în cealaltă încăpere, cea în care cei trei popi – părintele Munteanu, părintele Bujor și părintele Baiintoni – aveau obiceiul să joace cărţi, în secret, de dimineaţa până seara… Și de data asta, ei erau acolo, nedezlipiţi de la masă, lovind cărţile cu patimă

și cu furie, atât de pătrunși de joc, încât nici nu-l băgaseră în seamă!... Domnul director se uită pe rând la fiecare: îl văzu pe părintele Baiintoni gândindu-se, ca de obicei, la vaca lui mult visată și faţa lui ruptă, de om întotdeauna flămând, arăta mai suptă și mai gălbejită, ca oricând; văzu cum părintele Bujor ar fi vrut cu orice preţ să-și toace banii și nu era în stare – drept care își trecea nervos mâna, cu degete lungi și foarte albe, prin frumoasa sa barbă neagră ca tăciunele, iar în ochii lui, strălucitori și ușor umezi, se aprindeau din când în când flăcările unei ascunse enervări; îl văzu pe părintele Munteanu, cuprins de patima cea ucigătoare a jocului și văzu chiar îngerii stându-i în preajmă și arătându-i cu degetul care anume carte să joace... „De-acuma gata, spuse părintele Baiintoni, jucaţi singuri, că eu nu mai am cu ce. Am jucat tot ce-am avut. Vai și amar de capul meu”, mai spuse și-și cuprinse capul în palme și începu să plângă. Ceilalţi doi îl lăsară să plângă și să se văicărească, uitându-se în tăcere și liniștiţi la el, apoi, după o vreme, părintele Bujor șopti vesel uitându-se pe fereastră: «Joacă, popo, joacă, am să te împrumut eu. „Nici nu băgai de seamă când ni s-a terminat sticla cu vin, spuse părintele Munteanu; luă sticla goală într-o mână și începu s-o clatine în toate părţile. „N-ar mai strica o litruţă, tare ar mai fi bună, spuse părintele Bujor cu vocea lui cea plină de dulceaţă. Să-l rugăm frumos pe copilul ăsta să mai aducă una”, și se întoarse zâmbind spre domnul director arătându-i sticla. „Du-te, copile, nu știu ce mai aștepţi că nu te duci, spuse ia rândul iui părintele Baiintoni și-l împinse ușor cu o mână. „Acuma mă duc”, spuse domnul director bâlbâindu-se puţin din pricina grabei. „Fiţi fără grijă – le spuse celor trei jucători care se uitau la el mângâindu-și bărbile – o să vedeţi ce repede o să mă întorc!” „Așa, copile, spuse părintele Bujor și dădu plin de îngăduinţă și zâmbitor din cap. Întoarce-te cât poţi tu de repede, nu zăbovi, nu ne fa să te așteptăm prea mult”.

CUPRINS

Prolog / 7

11/30
Ana / 71
Grădina / 126
Desideriu / 190
Casa / 231
Gheran / 284
Domnul director / 318

Colecţia
HOFFMAN CONTEMPORAN

/ Fănuș Neagu / Îngerul a strigat
/ Emil Bărbulescu / Noi cei care am trădat
1 / Cella Serghi! Gentiane
! Constantin Lucescu / în numele speranţei
2 / Nicolae Tiţa / Caii lui Dumnezeu
3 / Cella Serghi / Pe firul de păianjen a! memoriei
4 / Mircea Micu / întâmplări cu scriitori
5 / Fănuș Neagu / Scaunul singurătăţii
6 ! Emil Bărbulescu / Nicolae Ceaușescu a fost unchiul meu
/ Sidonia Drăgușanu / într-o gară mică
7 / Nicolae Tiţa / Apa morţilor
8 / Cella Serghi / Aceasta dulce povară, tinereţea
9 / Sidonia Drăgușanu / Doamna cu ochelari negri
10 / Cella Serghi / Iubiri paralele
11 / Mircea Micu / Patima
12 ! Nicolae Tiţa / îngeri de sticlă
13 / Sidonia Drăgușanu / Jurnalul Aurorei Serafim
14 / Cella Serghi / Pânza de păianjen
15 / Dinu Săraru / Ultimul ţăran din Slătioara
/ Lucia Demetrius! Triptic. Oglinzi aburite
21*1* Lucia Demetrius / Triptic. Portretele au coborât din rame
/ Lucia Demetrius / Triptic. Ultimul vlăstar
22 / Cella Serghi / Mirona
23 / Zaharia Stancu! Jocul cu moartea
/ Ovidiu Onisei! Viaţa de „după”.
28 / Nicolae-Florentin Petrișor / Transatlantica
29 / Mihail Soare / Inflexiuni

30 / Marina Costa! Soarta mercenarului și alte destine
31 / Ovidiu Onisei / A fost odată ca altădată
32 / Radu Sorescu / Opera lui Octavian Paler
33 / Radu Sorescu! Petre Ţuţea. Viaţa și opera
34 / Zaharia Stancu / Dulăii
35 / Nicolae-Florentin Petrișor / Portretul profesorului
37/ Eugen Simion / Marin Preda. Portretul scriitorului îndrăgostit
/ Nicolae-Florent în Petrișor / Ne privesc iubirile care mor
38 / Virgil Carianopol / Scrisori către plante
/ Virgil Carianopol / Scriitori care au devenit amintiri
39 / Ion Saimac / Misterele literei V
40 / Ion Saimac! Dincolo de ţipătul pescărușilor
41 / Ion Saimac / Călugărul
42 / Nicolae-Florentin Petrișor / Iubita arhitectului
/ Nicolae-Florentin Petrișor *l* Umbra care pălmuia trecătorii
43 / Nicolae-Florentin Petrișor / O împușcătură în casa scării
44 / Nicolae-Florentin Petrișor / Valiza cu cărţi
45 / Nicolae-Florentin Petrișor / Dragostea în vremea baricadei
46 / Nicolae-Florentin Petrișor / Klinica
47 / Nicolae-Florentin Petrișor / Eleganţa ei părea o amenințare
48 / Ion Marin lovescu / Nuntă cu bucluc
49 / Dana Manoli *l* Povestea Siminei Vechi
50 / Sorin Titel / Valsuri nobile și sentimentale
51 / Sorin Titel / Copacul
52 / Sorin Titel / Noaptea inocenţilor
53 / Sorin Titel / Reîntoarcerea posibilă
54 / Sorin Titel / Dejunul pe iarbă
55 / Sorin Titel / Lunga călătorie a prizonierului
56 / Sorin Titel / Ţara îndepărtată
/ Sorin Titel / Pasărea și umbra
57 / Sorin Titel / Clipa cea repede
58 / Sorin Titel / Femeie, iată fiul tău
59 / Sorin Titel / Melancolie

60 / Sorin Titel / Scenarii de film
61 / Ana Dobre-Pelin / Secretele Otiliei
62 / Marina Costa / Pribegii mărilor
63 / Fănuș Neagu *I* Frumoși nebuni ai marilor orașe
64 / Fănuș Neagu / Dincolo de nisipuri
65 ! Gheorghe Zmeoreanu / Regele și regina sistemului solar
66 / Nicu Cismaru / Ecoul clipelor de ceară
67 / Sorin Titel / în căutarea lui Cehov
68 / Iosif Titel / Clipa i-a fost prea repede – Viaţa lui Sorin Titel
69 / Sorin Titel / Herman Melville. Fascinaţia mării
70 / Sorin Titel / Pasiunea lecturii
71 / Nicolae-Florentin Petrișor / Ursula
72 / Nicolae-Florentin Petrișor / Un chip iară cearcăne
73 / Nicolae-Florentin Petrișor / Păsările
74 / Mircea Micti! Întâmplări cu scriitori, Vol II
75 / Mircea Micu / Întâmplări cu scriitori și alte năluciri
76 ! Emil Lungeanu / Graffiti
77 / Emil Lungeanu / în ostrov la marea albă
78 / Eugen Cojocaru / Rezistenţa veselă sau Dale balcanismelor
79 / Emil Lungeanu / Jocul
80 / Emil Lungeanu / Enigma
81 ! Emi] Lungeanu / Jurnalul lui Henry Wilde
82 / Emil Lungeanu / Oxford contra Stratford
83 / Emil Lungeanu / Viitorul a trecut pe aici
84 ! Eliza Roha! Asasinat la Cracovia
85 / Eliza Roha / Locul de lângă icoană
86 / Eliza Roha / Insomniile unui prinţ valah
87 / Eliza Roha / întâlnire la castel
/ Eliza Roha / Capcane
I Eliza Roha / Patru zile în paradis
88 ! Emil Lungeanu / Profesorul de frig
95*1* Emil Lungeanu / Fotografia unui strigăt
/ Aritina Micu! Romanul mahalalei – de la autocentralizare la intoxicarea centrului
96 / Emil Lungeanu / Teatru

97 / Emil Lungeanu / Frontierele criticii, volumul 1
98 / Emil Lungeanu / Frontierele criticii, volumul 2
/ Emil Lungeanu / Frontierele criticii, volumul 3
99 / Emil Lungeanu! Frontierele criticii, volumul 4
100/ Emil Lungeanu / Frontierele criticii, volumul 5

Tiparul executat de

EDITURA HOFFMAN SRL Tel: 0740.984.910 contactedituraHoffman.ro www.Editura Hoffman.com www.Editura Hoffman.ro www.HoffmanPrint.ro

Contravaloarea timbrului literar se depune în contul Uniunii Scriitorilor din România